

JADERNÉ ODZBROJENÍ

UTOPIE, NEBO PROJEV
POLITICKÉHO REALISMU?

Miroslav Tůma

JADERNÉ ODZBROJENÍ

**Utopie, nebo projev
politického realismu?**

Praha 2011

Ediční rada nakladatelství Ústavu mezinárodních vztahů

Prof. PhDr. Pavel Barša, M.A., Ph.D. (Filozofická fakulta UK, Praha), Mgr. Ing. Radka Druláková, Ph.D. (Fakulta mezinárodních vztahů VŠE, Praha), Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. (ÚMV, Praha), JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D. (Fakulta sociálních věd UK, Praha), Prof. PhDr. Michal Klíma, M.A., CSc. (Metropolitní univerzita Praha), PhDr. Michal Kořan, Ph.D. (ÚMV, Praha), Mgr. Ing. Petr Kratochvíl, Ph.D. (ÚMV, Praha), PhDr. Pavel Pšeja, Ph.D. (Fakulta sociálních studií MU, Brno), Mgr. Dan Marek, Ph.D., M.A. (Filozofická fakulta UP, Olomouc), Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc. (Fakulta sociálních věd UK, Praha).

Vydání této publikace bylo hrazeno z prostředků výzkumného záměru „Česká republika v mezinárodní politice“, identifikační kód MZV 4854605401.

Recenzovali: Ing. Dana Drábová, Ph.D.

Doc. JUDr. Jan Ondřej, CSc., DSc.

*Tuto knihu věnuji manželce, dětem, vnoučatům a všem,
kdo usilují nebo se ztotožňují s úsilím žít ve světě bez jaderných zbraní.*

Miroslav Tůma

Miroslav Tůma

Jaderné odzbrojení

Utopie, nebo projev politického realismu?

Vydal Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., v Praze roku 2011.

© Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., Praha 2011

Vědecký redaktor: PhDr. Vladimír Trojánek

Obálka: Jan Šavřda

Fotografie na přední straně obálky (Jason Reed, Globe Media/Reuters),

fotografie na zadní straně obálky (Jim Young, Globe Media/Reuters)

Tisk: Petr Dvořák – Tiskárna, Dobříš

ISBN 978-80-86506-96-8

Úvodní slovo

Považuji za poctu, že jsem byl požádán o napsání úvodního slova k této knize, která se věnuje komplexnímu pohledu na tak významnou součást celosvětové bezpečnostní politiky, jakou je jaderné odzbrojení.

Nejsem odborník na kontrolně zbrojní a odzbrojovací otázky, a přesto mi problematika není cizí. Aktivně jsem působil v mezinárodní nevládní organizaci IPPNW (Lékaři za odvrácení jaderné války), vyznamenané Nobelovou cenou míru. Medicínsky jsem se specializoval na obor nukleární medicíny, ale na pracovišti, které jsem vedl, jsme řešili i problematiku od zdravotních důsledků radioaktivního spadu, tedy působení malých dávek záření, až po akutní nemoc z ozáření.

Prožil jsem období studené války v nesmírných obavách o budoucnost lidstva, s rizikem světové genocidy v případě globální jaderné války, přivítal jsem období zákazu experimentálních výbuchů a odzbrojovacích iniciativ až po snahy o stabilizaci a postupné snižování jaderných potenciálů.

Bohužel se zvyšuje riziko narůstání počtu států s jadernou výzbrojí a tím i možnost vypuknutí regionálního jaderného konfliktu, nemluvě o hrozbě zneužití těchto zbraní teroristy.

Klíčová odpovědnost diplomatů, právníků, politických nebo vojenských představitelů a jejich poradců, celé občanské společnosti a zejména státníků přetrvává, neboť ti všichni mohou ovlivnit stupeň rychlosti postupného jaderného odzbrojování. Svět bez jaderných arzenálů s důslednou a efektivní mezinárodní kontrolou je jedinou zárukou, že nedojde k šíření a zneužití těchto zbraní a lidé nikdy nebudou umírat ve strašných mukách v nukleárních konfliktech.

Na autorovu otázku v názvu monografie za sebe odpovídám – jaderné odzbrojení musí být projevem politického realismu, který současně umožní naplnit jeho humanitární, etické a morální poslání.

V knize, kterou připravil JUDr. Miroslav Tůma, autor shrnuje a komentuje dokumenty o odzbrojovacích aktivitách od roku 1945 až do současnosti. Důraz je přitom

položen na informování o významných protijaderných iniciativách, kterých jsme byli svědky zejména v letech 2009 a 2010, tak bohatých na významné události. Dvě z nich, projev amerického prezidenta Baracka Obamy a podpis americko-ruské dohody New START prezidenty obou zemí, navíc hostilo hlavní město naší republiky, na což bychom měli být právem hrdi.

Všichni, kdo jsme prožili stresové období s obavami o budoucnost lidstva, kdo se aktivně podílíme anebo zajímáme o sice pomalé, ale přesto soustavné snahy o mezinárodní dorozumění, podobnou literaturu neustále potřebujeme a k materiálům se vracíme. Pro mladší generaci je to výborný studijní materiál.

Osobně vítám monografii i proto, že v české veřejnosti, ale i v politických kruzích po návratu k demokracii ochabl zájem, a tím i informovanost o tomto celosvětovém „spícím“ riziku. Přitom úplný zákaz jaderných zbraní by znamenal mj. uvolnění finančních prostředků k ozdravení ekonomiky a současně i posílení zdrojů pro mírový rozvoj a využití jaderné energie.

prof. MUDr. Zdeněk Dienstbier, DrSc.

Obsah

Předmluva	11
A. JADERNÉ ODZBROJOVACÍ ÚSILÍ V LETECH 1945–2008	
I. HLAVNÍ KONTROLNĚ ZBROJNÍ A ODZBROJOVACÍ AKTIVITY V DOBĚ STUDENÉ VÁLKY	17
1. Vývoj od roku 1945 do druhé poloviny 70. let	17
2. Období od roku 1978 do ukončení studené války	19
3. Aktivity protijaderného hnutí	19
II. VÝVOJ PO SKONČENÍ STUDENÉ VÁLKY	20
1. Důležitost výzev bývalých předních amerických politiků (leden 2007 a 2008)	21
2. Důvody zintenzivnění zájmu o jaderné odzbrojení	22
3. Jaderné zbraně a humanitární právo	24
a) Odlišné názory na legalitu použití jaderných zbraní	24
b) Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora	25
c) Rezoluce VS OSN k poradnímu posudku Mezinárodního soudního dvora	26
d) Názory prezidenta Mezinárodního výboru červeného kříže a některých kontrolně zbrojních expertů	27
Poznámky a literatura	30
B. HLAVNÍ ODZBROJOVACÍ INICIATIVY V LETECH 2009 A 2010	
2009	
I. „PRAŽSKÝ“ PROJEV PREZIDENTA USA BARACKA OBAMY (DUBEN 2009)	33
II. REZOLUCE RADY BEZPEČNOSTI OSN Č. 1887 (ZÁŘÍ 2009)	35
1. Summit Rady bezpečnosti OSN	35
2. Rezoluce č. 1887	35
III. KONFERENCE K ČLÁNKU XIV SMLOUVY O VŠEOBECNÉM ZÁKAZU JADERNÝCH ZKOUŠEK (ZÁŘÍ 2009)	37
1. Úvod	37
2. Základní charakteristika smlouvy CTBT	37
3. Přípravná komise CTBTO	38
4. Mezinárodní monitorovací systém (IMS)	39
5. Konference k článku XIV smlouvy CTBT	40
6. CTBT a Akční plán Závěrečného dokumentu 8. hodnotící konference smlouvy NPT	41

7. Mezinárodní den proti jaderným zkouškám (29. srpen)	42
8. Problematika ratifikace smlouvy CTBT v americkém Senátu	42
a) Shalikashviliho zpráva	43
b) Situace v Senátu USA	43
IV. ZPRÁVA MEZINÁRODNÍ KOMISE PRO JADERNÉ NEŠÍŘENÍ A ODZBROJENÍ „ELIMINACE JADERNÝCH HROZEB“ (LISTOPAD 2009)	44
1. Úvod	44
2. Tvorba zprávy	44
3. Synopsis a obsah zprávy	45
V. KONFERENCE O ODZBROJENÍ V ŽENEVĚ (2009)	46
1. Úvod	46
2. Průběh a výsledek jednání	46
VI. PRVNÍ VÝBOR 64. VALNÉHO SHROMÁŽDĚNÍ OSN (ŘÍJEN 2009)	48
1. Úvod	48
2. První výbor	49
3. Rezoluce vztahující se k jaderným zbraním	50
4. Výsledek hlasování na 64. VS OSN s uvedením postojů jaderných zemí	68
2010	
VII. NOVÁ JADERNÁ DOKTRÍNA USA (DUBEN 2010)	70
1. Úvod	70
2. Stručný obsah dokumentu	71
a) Pět hlavních cílů americké politiky a postoje k jaderným zbraním	71
b) Změněné a měnící se mezinárodní bezpečnostní prostředí	72
c) Implikace pro politiku USA v oblasti jaderných zbraní a postoje k jaderným silám	73
d) Obrana proti jadernému šíření a jadernému terorismu	74
e) Klíčové iniciativy Obamovy administrativy	74
f) Snížení úlohy amerických jaderných zbraní	75
g) Zachování strategického odstrašení a stability při snížené úrovni jaderných sil	77
h) Posílení regionálního odstrašení a znovuudělení záruk americkým spojencům a partnerům	79
ch) Udržování bezpečného, zajištěného a efektivního jaderného arzenálu	81
i) Pohled dopředu ke světu bez jaderných zbraní	83
VIII. AMERICKO-RUSKÁ SMLOUVA NEW START (DUBEN 2010)	84
1. Úvod	84
2. Text smlouvy	84
a) Preambule	84
b) Operativní část	85
3. Protokol a jeho Technické přílohy	88
4. Ratifikační proces a vstup smlouvy v platnost	88
a) Průběh a výsledek schvalování v americkém Senátu	88
b) Schvalovací proces v ruském parlamentu	89

IX. DRUHÁ KONFERENCE SMLUVNÍCH STRAN A SIGNATÁŘŮ SMLUV ZŘIZUJÍCÍCH ZÓNY BEZ JADERNÝCH ZBRANÍ A MONGOLSKA (DUBEN 2010)	91
1. Úvod	91
2. Výsledný dokument	93
3. Deklarace a doporučení	
X. KONFERENCE O JADERNÉ BEZPEČNOSTI (DUBEN 2010)	94
1. Úvod	94
2. Průběh a výsledky jednání	94
3. Komuniké	95
4. Pracovní plán	95
5. Závazky jednotlivých států	96
XI. OSMÁ HODNOTÍCÍ KONFERENCE SMLOUVY O NEŠÍŘENÍ JADERNÝCH ZBRANÍ (KVĚTEN 2010)	98
1. Charakteristika smlouvy NPT	98
2. Význam hodnotících konferencí	99
3. Osmá hodnotící konference	100
a) Průběh jednání	100
b) Závěrečný dokument	101
XII. KONFERENCE O ODZBROJENÍ (2010)	103
1. Průběh a výsledek jednání	103
2. Důvody odmítavého postoje Pákistánu k sjednání smlouvy FMCT	104
3. Schůzka členských zemí OSN na vysoké úrovni	104
XIII. PRVNÍ VÝBOR 65. VS OSN (ŘÍJEN 2010)	107
1. Průběh jednání	107
2. Rezoluce vztahující se k jaderným zbraním	107
3. Výsledek hlasování na 65. a 64. VS OSN s uvedením postojů jaderných zemí	117
XIV. NOVÁ STRATEGICKÁ KONCEPCE NATO A JADERNÉ ZBRANĚ (LISTOPAD 2010)	120
1. Úvod	120
2. NATO a americké taktické jaderné zbraně v Evropě	121
a) Charakteristika taktických jaderných zbraní	121
b) Jednostranná prohlášení prezidentů USA a SSSR/Ruské federace z roku 1991 a 1992	122
c) NATO a taktické jaderné zbraně v době studené války a po jejím skončení	123
3. Strategická koncepce z roku 1999	126
4. Proces vytváření nové Strategické koncepce a činnost expertní skupiny	129
5. Nová Strategická koncepce	130
a) Stručný obsah dokumentu s důrazem na články vztahující se k jaderným zbraním	130
b) Hodnocení některými předními kontrolně zbrojními experty	133

ZÁVĚRY	136
Politicko-bezpečnostní situace v multipolárním světě	136
Multipolarita a šíření jaderných zbraní	137
Zeslabené odstrašování	138
Možnost oslabení vedoucí úlohy USA v jaderném odzbrojovacím procesu	139
Situace na Konferenci o odzbrojení v Ženevě	140
Další předpokládaný vývoj	141
Poznámky a literatura	144
 ZÁKLADNÍ POJMY	147
 ZKRATKY	156
 PŘÍLOHY	
1) Smlouva o nešíření jaderných zbraní	163
2) 13 praktických kroků k jadernému odzbrojení z 6. hodnotící konference smlouvy NPT v roce 2000	170
3) Pětibodový plán generálního tajemníka OSN pro jaderné odzbrojení z roku 2008	173
4) „Pražský“ projev amerického prezidenta Baracka Obamy – část věnovaná jadernému odzbrojení (duben 2009)	175
5) Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1887 (září 2009)	180
6) Komuniké z washingtonského jaderného bezpečnostního summitu (duben 2010)	187
7) Závěry a doporučení pro následnou činnost ze Závěrečného dokumentu 8. hodnotící konference smlouvy NPT (květen 2010)	190
a) I – Jaderné odzbrojení	190
b) II – Jaderné nešíření	196
c) III – Mírové využívání jaderné energie	199
d) IV – Blízký východ, s důrazem na plnění Rezoluce o Blízkém východu z roku 1995	201
8) Stav budování Mezinárodního monitorovacího systému smlouvy CTBT	203
9) Bezjaderné zóny	204
 REJSTŘÍK	207
 RÉSUMÉ	218
 O AUTOROVI	220

Předmluva

Vážení čtenáři,

předkládaná publikace je výstupem z výzkumného záměru Ústavu mezinárodních vztahů (ÚMV) č. 4854605401 s názvem „Česká republika v mezinárodní politice“. Volně navazuje na autorovu monografii *Mírové využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a jaderné odzbrojení*, vydanou v dubnu 2009 rovněž ÚMV. Zmíněná monografie poskytovala základní informace o aktuálním vývoji ve třech hlavních pilířích *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní* uvedených v názvu publikace. Z obsahu, který končí obdobím prezidentské kampaně v USA v r. 2008, jednoznačně vyplývala nezbytnost zabránit šíření jaderných zbraní a podpora navrhovaným a přijímaným opatřením k dosažení tohoto cíle, zejména cestou jaderného odzbrojení. V této souvislosti s uspokojením přiznávám, že jsem se značným zadostiučiněním přivítal „pražský“ projev amerického prezidenta Baracka Obamy, přednesený v dubnu 2009, krátce před vydáním uvedené monografie. Jak známo, hlavní náplní Obamova projevu bylo vyhlášení podpory záměru USA na dosažení světa bez jaderných zbraní, s uvedením některých prvních plánovaných kroků k postupnému dosažení tohoto cíle. Ačkoliv nyní trochu předbíhám, podobně uspokojivý pocit jsem také prožíval po oznámení o úspěšném schválení ratifikace americko-ruské smlouvy New START v Senátu USA koncem prosince 2010.

V porovnání s výše zmíněnou monografií má předkládaná publikace některé společné rysy a rovněž výrazné odlišnosti. Společným znakem je např. její rozdělení do dvou hlavních částí, avšak s tím rozdílem, že obě tyto části jsou již věnovány téměř výhradně jednomu tématu, kterým je jaderněodbrojovací proces. Za další společný znak je možné označit úsilí o komplexní pohled na danou, vzájemně provázanou problematiku. Odlišnost spočívá v tom, že v souvislosti s přijetím nové alianční Strategické koncepce publikace věnuje značnou pozornost kontrolně zbrojní a jaderné odbrojovací politice NATO. Novinkou je rovněž informování o rezolucích, vztahujících se k dané problematice, projednávaných a schvalovaných v Prvním výboru a v plénu Valného shromáždění OSN. Součástí publikace se nově také stal rejstřík (jmenný a věcný).

Z hlediska historické návaznosti jsem pokládal za účelné zmínit se v první části knihy o významných jaderných kontrolně zbrojních a odbrojovacích opatřeních z let 1945–2008, ovlivňujících další vývoj v této oblasti. S ohledem na zásadní politické

a bezpečnostní změny a výzvy, stojící před mezinárodním společenstvím, je první část rozdělena na etapu do ukončení studené války a bipolarity a na následný vývoj, jenž byl na počátku 90. let charakterizován dominancí jediné velmoci, tj. Spojených států amerických. Na začátku 21. století se charakteristickým rysem stala prohlubující se globalizace a multipolarita, s narůstajícím vlivem nově vznikajících mocností, a rovněž nové bezpečnostní výzvy.

V rámci hledání odpovědi na otázku uvedenou v titulu publikace se snažím v části věnované vývoji po skončení studené války upozornit na hlavní důvody zintenzivnění zájmu o jaderné odzbrojení. Ztotožňuji se s tvrzením mnoha kontrolně zbrojních expertů, že svým způsobem jedinečným projevem tohoto zájmu se staly výzvy bývalých předních amerických a dalších, zejména evropských politiků. Jednalo se přitom o osoby reprezentující odlišné politické strany a bývalé stoupence studenovělečnického myšlení a rétoriky. Nelze rovněž opomenout zvýšený zájem o posuzování sloučitelnosti použití jaderných zbraní a jejich odstrašující funkce s normami mezinárodního humanitárního práva.

Těžiště knihy spočívá v její druhé části. Tato část se zabývá popisem a hodnocením hlavních kontrolně zbrojních a odzbrojovacích aktivit uskutečněných v letech 2009 a 2010. Probíhaly v relativně příznivé atmosféře, jež se vytvořila po nástupu nové americké administrativy, a představují první praktické kroky na dlouhé cestě k dosažení bezjaderného světa.

Připomínám, že jednotlivá témata, která zahrnují různé bilaterální a multilaterální odzbrojovací iniciativy a jednání fór v rámci odzbrojovacího aparátu OSN, zejména na Konferenci o odzbrojení a Prvního výboru 64. a 65. VS OSN, ale rovněž summit NATO v r. 2010, jsou řazena v časové chronologii. Poměrně podrobně je posuzována nová americká jaderná strategie z dubna 2010, odrážející změněný přístup USA k úloze jaderných zbraní v národní bezpečnostní politice, a na základě které jsou také rozvíjeny další jaderněodzbrojovací iniciativy Obamovy administrativy. Pasáž věnovaná odzbrojovací politice Severoatlantické aliance je pojednávána z hlediska vytváření a schválení nové alianční Strategické koncepce na summitu v Lisabonu, zejména s důrazem na pokračující odstrašující úlohu jaderných a konvenčních zbraní v alianční bezpečnostní politice. Téma je hodnoceno s přihlédnutím k politickým závazkům z Akčního plánu, schváleného na 8. hodnotící konferenci Smlouvy o nešíření jaderných zbraní.

Jako symbolický projev ocenění jaderněodzbrojovací politiky prezidenta Baracka Obamy a především připomenutí důležitosti jeho „pražského“ projevu, je do přílohy zařazena doslovná citace části projevu, vztahující se k dané otázce. S ohledem na význam rezoluce č. 1887, přijaté na zasedání Rady bezpečnosti OSN v r. 2009, jsem také pokládal za nutné seznámit čtenáře ve zmíněných přílohách s jejím doslovným překladem mj. proto, že její text je mezinárodněprávně závazný pro všechny členské státy OSN. Obdobně jsem postupoval i v případě úspěšného ukončení 8. hodnotící kon-

ference Smlouvy o nešíření jaderných zbraní v květnu 2010, kdy je doslovný překlad konsenzuálně schváleného Akčního plánu, který je politickým závazkem účastnických států, rovněž součástí příloh.

V závěrech poukazují mj. na složitost politicko-bezpečnostní situace v multipolárním světě a na možnost dalšího šíření jaderných zbraní, které budou nadále významně ovlivňovat prosazování záměru dosažení světa bez těchto zbraní. V souvislosti s vnitropolitickým vývojem v USA nevylučují ani možnost případného utlumení intenzity prosazování dalších kontrolně zbrojních a odzbrojovacích aktivit. Kromě zhodnocení situace a dalšího možného vývoje v nejdůležitější součásti odzbrojovacího aparátu OSN, kterou je Konference o odzbrojení v Ženevě, věnují pozornost rovněž některým dalším otázkám, jež zřejmě budou v nadcházejícím období v centru zájmu jaderněod-
zbrojovacího úsilí mezinárodního společenství.

K lepší orientaci ve složitých pojmech a zkratkách by mohly přispět jejich vysvětlivky, které společně s přílohami poskytnou čtenářům důležitou pomůcku v chápání dané problematiky v její komplexnosti a vzájemných souvislostech.

Podobně jako výše zmíněná kniha má rovněž tato publikace především osvětový charakter. Jejím vydáním naplňuje ÚMV mj. politický závazek všech členských zemí OSN, vyplývající z rezolucí Valného shromáždění OSN konsenzuálně přijímaných v posledních letech (na 65. VS OSN v r. 2010 pod číslem 65/77). Rezoluce se odvolávají na studii OSN z r. 2002, poukazující na nezbytnost rozšiřovat znalosti širokého spektra veřejnosti z problematiky nešíření různých druhů zbraní a odzbrojení. Adresáty zvýšené informovanosti by měli být již školáci, dále studenti středních a vysokých škol, akademická komunita, parlamentní zástupci, vojenští představitelé a další pracovníci státní správy.

V závěru bych rád poděkoval prof. MUDr. Zdeňkovi Dienstbierovi, DrSc., čestnému předsedovi Ligy proti rakovině, za úvodní slovo, kterého si velmi vážím. Mé ocenění patří dále recenzentům – ing. Daně Drábové, Ph.D., předsedkyni Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, a doc. JUDr. Janu Ondřejovi, CSc., DSc., z Katedry mezinárodního práva Právnické fakulty UK v Praze – za jejich hodnocení a podnětné připomínky. Při zpracování publikace mi také značnou měrou pomohl s některými překlady Jan Hrubín z ÚMV a stážista Tomáš Kubát z Metropolitní univerzity Praha. Rovněž jim patří můj dík. Projev ocenění si tradičně zaslouží pracovnice knihovny ÚMV za jejich vstřícný a iniciativní přístup při zajišťování různých podkladových materiálů.

Miroslav Tůma

Názory vyjádřené v publikaci nelze považovat za stanoviska žádné české instituce, jedná se výhradně o názory autora.

A.

**JADERNÉ ODZBROJOVACÍ ÚSILÍ V LETECH
1945–2008**

I. Hlavní kontrolně zbrojní a odzbrojovací aktivity v době studené války

1. VÝVOJ OD ROKU 1945 DO DRUHÉ POLOVINY 70. LET

Zahájení úsilí mezinárodního společenství o dosažení jaderného odzbrojení se datuje do období relativně krátkého od získání informací o tragických a katastrofálních účincích výbuchů amerických jaderných pum svržených na japonská města Hirošimu a Nagasaki v srpnu 1945. Byla navrhována opatření k dosažení mezinárodní kontroly nad těmito zbraněmi a k zabránění jejich opětného použití. Jako příklady lze uvést přijetí rezoluce Organizace spojených národů (dále OSN) v lednu 1946 požadující vytvoření Komise pro atomovou energii. Krátce poté byla zveřejněna zpráva amerických politiků (*Acheson-Lilienthal Report*), zdůrazňující potřebu záruk proti vojenskému využívání jaderné energie a globální kontroly jaderněpalivového cyklu. O několik měsíců později byl předložen plán americké vlády (*Baruch Plan*) předpokládající vytvoření mezinárodního orgánu dohlížejícího na demontáž zařízení na výrobu jaderných zbraní (dále JZ) ve všech zemích a přijímajícího sankce, včetně použití vojenských prostředků, proti státům porušujícím tato ustanovení. Protože tento plán de facto zachovával jaderný monopol USA, nebyl pro tehdejší Sovětský svaz, který v té době usilovně pracoval na vlastní atomové zbraně (k jejímu odzkoušení došlo v září 1949), přijatelný. V době studené války se závody mezi dvěma velmocemi v jaderném zbrojení v krátké době rozšířily i na další stálé členy Rady bezpečnosti. V r. 1952 uskutečnily zkoušky JZ Velká Británie, v r. 1960 Francie a v r. 1964 Čínská lidová republika.¹

Na základě návrhu amerického prezidenta Dwighta D. Eisenhowera, předloženého v r. 1953 na VS OSN pod názvem *Atomy pro mír*, došlo v r. 1957 k vytvoření *Mezinárodní agentury pro atomovou energii* (*International Atomic Energy Agency*, IAEA),

jejímž úkolem bylo podporovat mírové využívání atomové energie na základě zárukového systému. V r. 1959 VS OSN jednomyslně schválilo návrh plánu tehdejšího nejvyššího představitele SSSR Nikity S. Chruščova dosáhnout všeobecného a úplného odzbrojení, které by zahrnovalo jaderné i další zbraně hromadného ničení (chemické a biologické) a také konvenční zbraně, za přísné mezinárodní kontroly. Po sérii jednání ministrů zahraničních věcí Sovětského svazu a USA v r. 1961 předložily vlády obou zemí v OSN *Společné prohlášení o dohodnutých zásadách pro odzbrojovací jednání* (*Joint Statement of Agreed Principles for Disarmament Negotiations*), jež především vyzývalo k třífázové eliminaci všech zbraní hromadného ničení. Návrh vedl k vytvoření osmnáctičlenného Výboru pro odzbrojení, předchůdce dnešní šedesátipětičlenné *Konference o odzbrojení* (*Conference on Disarmament, CD*) v Ženevě.² Jak zmíněné Společné prohlášení, tak vytvoření nového odzbrojovacího orgánu přispěly v následujících letech k dosažení některých kontrolně zbrojních a odzbrojovacích dohod a smluv. V dubnu 1962 předložily USA na jednání Odzbrojovacího výboru *Nástin základních ustanovení smlouvy o všeobecném a úplném odzbrojení v mírovém světě*, které začal výbor projednávat současně s předchozím sovětským návrhem *Smlouvy o všeobecném a úplném odzbrojení za přísné mezinárodní kontroly*. Jednání se však dostala do slepé uličky. S výjimkou října 1962, kdy vypukla „kubánská raketová krize“ a svět se dostal na práh jaderného konfliktu, celkově došlo v 60. a 70. letech k určitému snížení napětí, i když studená válka a závody v jaderném zbrojení nadále pokračovaly.

V r. 1963 byla uzavřena mnohostranná *Smlouva o částečném zákazu jaderných zkoušek* (*Partial Test Ban Treaty, PTBT*). S cílem dosáhnout omezení počtu zemí s vojenským jaderným programem byla o pět let později předložena k podpisu *Smlouva o nešíření jaderných zbraní* (*Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons, NPT*), která vstoupila v platnost v r. 1970. V té době již také probíhal proces vytváření bezjaderných zón v neobydlených a obydlených oblastech. Byly podepsány např. *Smlouva o Antarktidě* z r. 1959, *Smlouva o vesmíru* z r. 1967, *Smlouva z Tlatelolca* o vytvoření zóny bez JZ v Latinské Americe a Karibiku z r. 1967 a další (současný stav viz Příloha č. 9). V rámci americko-sovětských jednání o omezení strategických zbraní (*Strategic Arms Limitation Talks, SALT I*), zahájených v listopadu 1969, byly na jejich závěr v květnu 1972 podepsány dvě významné kontrolně zbrojní dohody – *Smlouva o omezení systémů protiraketové obrany* (*Anti-Ballistic Missiles, ABM*) a *Dočasná dohoda o některých opatřeních k omezení strategických zbraní* (*Strategic Arms Limitation Interim Agreement, SALIA*, spíše známá pod zkratkou SALT I, pozn. autora).³

2. OBDOBÍ OD ROKU 1978 DO UKONČENÍ STUDENÉ VÁLKY

V období let 1978–1985, které je někdy označováno za „druhou studenou válku“, se vztahy mezi oběma největšími jadernými mocnostmi vyhrotily, zejména v souvislosti s plánovaným rozmístěním tzv. euroraket (americké Pershing 2 a řízené střely s plochou dráhou letu, a sovětské SS-20) ve střední Evropě. Uvedené plány vyburcovaly mezinárodní společenství k mohutným protijaderným protestům na obou stranách železné opony. S nástupem Michaila Gorbačova do vedení tehdejšího Sovětského svazu se americko-sovětské vztahy zlepšily. V lednu 1986 předložil M. Gorbačov třietapový program jaderného odzbrojení do r. 2000 za efektivní mezinárodní kontroly. I když USA zmíněný návrh odmítly, nová atmosféra ve vzájemných vztazích umožnila téhož roku uskutečnění americko-sovětského summitu v islandském Reykjavíku. V jeho průběhu M. Gorbačov a americký prezident Ronald Reagan seriózně zvažovali zrušení všech JZ. Ačkoli se v této oblasti nepodařilo dosáhnout shody, v r. 1987 jednání nicméně vyústila v uzavření významné americko-sovětské smlouvy o likvidaci všech pozemních řízených střel středního a kratšího doletu (500–5500 km), známé pod zkratkou INF (*Intermediate Nuclear Forces*).⁴

3. AKTIVITY PROTIJADERNÉHO HNUTÍ

V úsilí o eliminaci jaderných zbraní se od r. 1945 angažovala také řada občanských iniciativ, mj. náboženská hnutí, ženské organizace, odborové a ekologické organizace, mládežnická uskupení a různá profesní sdružení, např. *Pugwashské hnutí* sdružující vědce a fyziky z celého světa, americká *Federace atomových vědců*, *Mezinárodní organizace lékařů za odvrácení jaderné války* aj. Stejný program měly také organizace sdružující bývalé vysoké vojenské představitele a rovněž různé komise, často vedené současnými nebo bývalými předními politiky, nebo samostatné iniciativy tlumočené v rámci OSN těmito angažovanými politiky. Jako příklad lze uvést komisi vedenou švédským ministerským předsedou Olofem Palmem, *Mírovou iniciativu pěti kontinentů* sdružující nejvyšší vládní představitele Argentiny, Mexika, Tanzanie, Švédska, Indie a Řecka. Do těchto aktivit můžeme zařadit rovněž *Akční plán*, tlumočený indickým ministerským předsedou Rádžívem Ghándhím na 3. zvláštním zasedání VS OSN k problematice odzbrojení v r. 1988. Uvedený plán mj. předpokládal eliminaci všech JZ do r. 2010 ve třech etapách.⁵

II. Vývoj po skončení studené války

Hrozby představované JZ nezmizely ani po skončení studené války, avšak masové protijaderné protesty, známé z období bipolarity, se již nekonaly. Začátkem 90. let vedla počáteční euforie z ukončení studené války hlavní jaderné mocnosti k některým významným unilaterálním a bilaterálním kontrolně zbrojním a odzbrojovacím krokům. V USA a tehdejší SSSR byly např. vyhlášeny nesmluvní, tzv. prezidentské iniciativy, které výrazně snižovaly nestrategické JZ obou zemí (blíže viz pasáž věnovaná NATO a JZ). Došlo rovněž k revitalizaci americko-ruských jednání o snížení strategických JZ, které vyústilo v podpis smlouvy START I v r. 1991. Hlavní jaderné mocnosti také ukončily stav udržování některých JZ ve stavu nejvyšší bojové pohotovosti.

V dalších letech, zejména po nástupu Bushovy administrativy, jež začala provádět spíše unilaterální politiku, kladla důraz na kontraproliferační opatření nesmluvního charakteru a přijala koncepci preventivního a preemptivního úderu, došlo v kontrolně zbrojním a odzbrojovacím procesu ke stagnaci. Ta se projevovala na všech odzbrojovacích fórech, zejména na Konferenci o odzbrojení, v Odzbrojovací komisi OSN a na jednání 1. výboru (pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost) VS OSN. Nepříznivě se tato situace odrazila i na průběhu a negativních výsledcích hodnotícího procesu smlouvy NPT v r. 2005. Bezpečnostní doktríny většiny jaderných mocností také začaly přikládat odstrašující úloze JZ důležitý význam, včetně hrozby jejich použití proti nejaderným státům. V r. 2002 USA jednostranně vypověděly americko-sovětskou Smlouvu o omezení systémů protiraketové obrany (ABM), neratifikovaly dodatek ke smlouvě SALT II a jednoznačně odmítly ratifikovat smlouvu CTBT. V r. 2002 USA a Rusko sice podepsaly tzv. moskevskou smlouvu (*Strategic Offensive Reduction Treaty*, SORT) o snížení počtu strategických JZ v operačním použití do r. 2012 na 1700–2200 kusů, nicméně smlouva neumožňovala likvidaci snižovaných jaderných hlavic. Slabinou byl rovněž její omezený verifikační mechanismus.

Tento nepříznivý vývoj současně vyvolal řadu různých odzbrojovacích iniciativ vztahujících se zejména k jadernému odzbrojení. Jedná se např. o zveřejnění *Zprávy*

Canberrské komise o eliminaci JZ v r. 1996, *Zprávu Tokijského fóra pro jaderné nešíření a odzbrojení* z července 1999 a o devítibodovou *Deklaraci sedmi ministrů zahraničních věcí* (Austrálie, Chile, Indonésie, Norska, Rumunska, Jižní Afriky a Velké Británie) z července 2005 o posílení odhodlání k jadernému nešíření a odzbrojení. V červnu 2006 zveřejnila zprávu nezávislá *Komise pro zbraně hromadného ničení* pracující pod vedením známého švédského diplomata Hanse Blix. Zpráva mj. obsahovala šedesát doporučení, z nichž přibližně polovina se vztahovala výhradně k JZ. V prosinci 2007 poslali stálí zástupci Kostariky a Malajsie při OSN generálnímu tajemníkovi OSN Pan Ki-moonovi *Vzorovou úmluvu o JZ (Model Nuclear Weapons Convention)*, neboli *Úmluvu o zákazu vývoje, zkoušek, výroby, skladování, převádění, použití a hrozby použití JZ a o jejich eliminaci (Convention on the Prohibition of the Development, Testing, Production, Stockpiling, Transfer, Use and Threat of Use of Nuclear Weapons and on Their Elimination)*. Text úmluvy zpracovalo konsorcium právníků, vědců a odzbrojovacích expertů.⁶

1. DŮLEŽITOST VÝZEV BÝVALÝCH PŘEDNÍCH AMERICKÝCH POLITIKŮ (LEDEN 2007 A 2008)

Nový podnět a dynamismus do protijaderného hnutí přinesly výzvy bývalých amerických ministrů zahraničních věcí (George P. Schultz, 1982–1989, a Henry A. Kissinger, 1973–1977), obrany (William J. Perry, 1994–1997) a bývalého předsedy senátního vojenského výboru (Sam Nunn) z ledna 2007 a 2008 k vytvoření světa bez JZ. Výzvy, prezentované v deníku *Wall Street Journal*, také obsahovaly návrhy praktických kroků vedoucích k dosažení tohoto cíle. Uvedené představitelé, zastupující obě politické strany, mohl stěží někdo označit za naivní a pomýlené idealisty a pacifisty, jak jsou obhájci jaderného odzbrojení často pejorativně označováni ze strany stoupenců studenoválečnického myšlení. Zmíněná iniciativa byla podnícena průběhem a závěry konference svolané Stanford University's Hoover Institution a nevládní organizací Nuclear Threat Initiative v říjnu 2006 u příležitosti dvacátého výročí americko-sovětské schůzky na nejvyšší úrovni v Reykjavíku, na které se prezidenti Ronald Reagan a Michail Gorbačov shodli na nezbytnosti eliminace JZ.

Autoři v prohlášení vycházeli z přesvědčení, že lidstvo se v současné době nachází v nebezpečném kritickém bodu jaderné éry, kdy je nezbytné se v rámci dosažení globální bezpečnosti rozhodnout mezi kooperací a katastrofou. Celé mezinárodní společenství, s důrazem na země vlastníci JZ, by proto mělo podpořit jednak vizi světa bez těchto zbraní a také specifické aktivity zaměřené na uskutečnění zmíněné vize. Konkrétní kroky k dosažení zmíněné vize zahrnovaly např. změnu studenoválečnického přístupu k rozmístění JZ s cílem prodloužení výstražné doby, výrazné snížení

počtů těchto zbraní všemi vlastnickými státy, likvidaci JZ krátkého doletu určených k předsunutému rozmístění, zahájení procesu v americkém Senátu k dosažení ratifikace *Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek* (*Comprehensive Test Ban Treaty*, CTBT), celosvětové zajištění co nejvyšších standardů zabezpečení a ochrany JZ a vojensky využitelného plutonia a vysoce obohaceného uranu, snížení bojové pohotovosti rozmístěných jaderných prostředků USA a Ruské federace aj. V průběhu r. 2007 získalo prohlášení podporu bývalého nejvyššího představitele SSSR/Ruské federace Michaila Gorbačova, tehdejší britské ministryně zahraničních věcí Margaret Beckettové jménem její vlády a řady bývalých předních amerických politiků ve funkcích ministrů zahraničních věcí, obrany a národních bezpečnostních poradců.

Na základě zmíněné podpory autoři svolali v říjnu 2007 druhou konferenci, jejímiž účastníky byli převážně veteráni minulých šesti vlád USA a rovněž další experti na jadernou problematiku. Průběh jednání vyzněl ve všeobecnou dohodu o důležitosti vize světa bez JZ jako vodítka v uvažování o jaderné politice a o významu řady kroků, jež by mohly vést k odvrácení jaderné katastrofy. Na rozdíl od návrhu praktických kroků obsažených v první výzvě a oslovujících převážně všechny státy mezinárodního společenství, s důrazem na jaderné země, byla navrhovaná opatření z ledna 2008 adresována především Spojeným státům a Ruské federaci z důvodu jejich vlastnictví cca 95 % všech jaderných hlavic. Od obou zemí se proto očekává zvláštní zodpovědnost a demonstrování působivého příkladu, který by měly následovat i další jaderné státy.

V následujících letech obě výzvy získaly podporu od bývalých předních politiků z Velké Británie (mj. od bývalého generálního tajemníka NATO George Robertsona), Itálie, Německa, Polska aj. V únoru 2008 Norsko, jako předsednická země výše uvedené *Deklarace sedmi ministrů zahraničních věcí*, svolalo pod dojmem uvedených výzev mezinárodní konferenci s názvem *Dosažení vize světa bez JZ* (*Achieving the Vision of a World Free of Nuclear Weapons*). Cílem konference bylo zjistit, jak všechny jaderné i nejaderné státy mohou přispět k dosažení zmíněné vize. V březnu 2008 se v Dublinu konalo, s podporou irské vlády, páté zasedání Fóra článku VI (NPT), svolané *Iniciativou středních zemí* (*Middle Powers Initiative*). Jednání se konalo pod názvem *NPT: průkopník k dosažení světa bez JZ* (*NPT: Pathfinder to a Nuclear Weapons-Free World*). Konzultace byly zaměřeny na spojení vize zrušení JZ s potřebou přijetí nezbytných praktických opatření.⁷

2. DŮVODY ZINTENZIVNĚNÍ ZÁJMU O JADERNÉ ODZBROJENÍ

Někdo si může položit otázku, proč je jaderné odzbrojení aktuální právě nyní, když po skončení studené války a bipolárního světa se možnost vypuknutí globálního jaderného konfliktu snížila na minimum. Někteří skeptici rovněž argumentují, že v případě ja-

derného odzbrojení by šlo o tak obtížnou věc, že nemá ani smysl s tímto procesem začínat. Objevují se rovněž hlasy, že je nebezpečné se o to vůbec pokoušet, protože svět bez JZ by byl méně bezpečný, než je tomu nyní.

Existují nicméně vážné důvody, proč je nutné se problematikou další existence JZ v mnohapolárním a globalizovaném světě zabývat. V této souvislosti je nutné si připomenout charakteristické ničivé účinky těchto zbraní, kterými jsou tlaková vlna, vysoký žár a radiace, jež mají nerozlišující účinky pro civilní obyvatelstvo a komatanty. Na rozdíl od chemických a biologických zbraní ničí materiální hodnoty a dlouhodobě zamořují životní prostředí. Jedná se také o jediný druh zbraní, které jsou schopné zničit život na této planetě. Pokud lidstvo dosáhlo shody na sjednání smluv eliminujících chemické a biologické zbraně, neexistuje žádný zásadní důvod, proč právě JZ, jako jeden ze tří druhů zbraní hromadného ničení, by měly být, zejména vzhledem k jejich zmíněným charakteristikám, nadále zachovány. Argument, že tyto zbraně nebyly od tragického použití v Hirošimě a Nagasaki v důsledku vzájemného odstrašování použity, lze vyvrátit tím, že neexistuje současně žádná záruka, že by někdy v budoucnu tyto zbraně nemohly být použity. Další odpověď ve prospěch urychleného zahájení jadernéodzbrojovacího procesu je nutné hledat především ve dvou naléhavých bezpečnostních hrozbách:

1) Případné vytváření nových jaderných zemí, v důsledku šíření JZ, která je příčinou a důsledkem narůstající decentralizace a multipolarity v mezinárodních vztazích. Šíření JZ mění tradiční mezinárodní strukturu moci a vede k nepředvídatelnosti v mezinárodních vztazích a odstrašování, a tím i k politické nejistotě, protože je obtížnější odhadnout jaderné kapacity a úmysly těchto nových jaderných států.⁸

2) Další eminentní hrozbou je možnost získání a použití těchto zbraní, nebo spíše ve formě tzv. špinavé radiologické zbraně (kombinace radioaktivního materiálu a konvenční výbušniny), teroristickými a jinými kriminálními organizacemi. V této souvislosti vážnou hrozbu proto představují také ne vždy dobře zabezpečené radioaktivní materiály využívané v civilním sektoru nebo sklady jaderného paliva vysoce obohaceného uranu a plutonia, které jsou základními surovinami pro výrobu JZ.

K vypuknutí jaderného konfliktu by rovněž mohlo dojít v některém z krizových regionů, v němž již existují státy, které tyto zbraně vlastní nebo mají či eventuálně připravují vojenský program (např. v jižní Asii, na Korejském poloostrově a na Blízkém východě).

Potenciální nebezpečí spočívá také v případných nedozírných následcích náhodné, neúmyslné nebo neautorizované manipulace s JZ. V r. 2007 např. došlo při naložení dvanácti konvenčních řízených střel s plochou dráhou letu do amerického strategického bombardovacího letounu B-52 k tomu, že polovina z těchto řízených střel měla v důsledku nepozornosti jadernou náplň. Letoun, který měl letět s tímto nákladem přes několik států USA do místa demontáže uvedených řízených střel, byl pone-

chán na letištní ploše bez patřičné bezpečnostní ochrany příslušející pro manipulaci s JZ 36 hodin, tj. do doby, než došlo k odhalení této závažné chyby.⁹ V první polovině r. 2009 došlo ke srážce francouzské a britské jaderné ponorky v Atlantském oceánu, bližší okolnosti této příhody a případné následky nebyly upřesněny. Známé jsou rovněž tragické nehody ruských jaderných ponorek s jadernou výzbrojí na palubě.

3. JADERNÉ ZBRANĚ A HUMANITÁRNÍ PRÁVO

a) Odlišné názory na legalitu použití jaderných zbraní

Na základě rezoluce VS OSN 49/75 K, iniciované nevládními organizacemi a státy Hnutí nezúčastněných zemí a přijaté v r. 1994, byl *Mezinárodní soudní dvůr v Haagu* (*International Court of Justice*, dále ICJ) požádán o vydání poradního posudku k dotazu, zda „*mezinárodní právo dovoluje hrozbu použitím nebo použitím jaderných zbraní za jakékoliv okolnosti*“. (Poznámka autora: Ačkoliv poradní posudky nemají právní závaznost, přispívají k formování názorů nejvyšších světových právních autorit a pomáhají tak vytvářet mezinárodní právo.)¹⁰ Valné shromáždění v této rezoluci kromě jiného konstatovalo, že pokračující existence a vývoj JZ představují vážná rizika pro lidstvo. Dále vyslovilo přesvědčení, že úplné odstranění JZ je jedinou garancí proti hrozbě jaderné války.

V průběhu řízení desítky členských států zaslaly ICJ písemně svá stanoviska k této otázce a mnohé vystoupily se svými názory před soudem ústně. Jejich názory se značně lišily, a to zejména mezi zastánci legality použití těchto zbraní za určitých okolností, jimiž byly především jaderné státy, a stoupenci zákazu použití těchto zbraní, k nimž patřily především státy, které těmito ničivými prostředky nedisponují. Přes písemné i ústní námítky některých států se ICJ otázkou procedurálně i meritorně zabýval, protože usoudil, že je věcně příslušným k přijetí požadovaného posudku.

Po posouzení různých zásad a pravidel mezinárodního práva ICJ došel k závěru, že nejpřímějším relevantním právem, vztahujícím se k posuzované otázce, je zákaz použití síly, zakotvený v Chartě OSN, a právo aplikovatelné za obzrojeného konfliktu, jež reguluje vedení války, jakož i specifické smlouvy o jaderných zbraních.

Než ICJ začal aplikovat toto právo, považoval za nutné zabývat se též jedinečnými charakteristickými rysy JZ. Konstatoval, že v různých smlouvách a dohodách existují i definice JZ. Ty se v zásadě shodují v tom, že JZ jsou výbušná zařízení, jejichž energie vzniká fúzí nebo štěpením atomu. Tento proces uvolňuje nejen enormní množství tepla a energie, nýbrž také silné a dlouhodobé záření. Podle materiálů, které měl ICJ k dispozici, usoudil, že prvé dva zdroje škod jsou značně mocnější než škody způsobené jinými zbraněmi a že fenomén záření je vlastní pouze těmto zbraním. Tyto charakteristické rysy činí z JZ katastrofický prostředek, jehož destruktivní síla nemůže být

udržena ani v prostoru, ani v čase. JZ mají potenciál zničit veškerou civilizaci a celý ekosystém naší planety.

Soud usoudil, že má-li být na daný případ korektně aplikována Charta OSN o použití síly a právo aplikovatelné za ozbrojeného konfliktu (zejména humanitární právo), je nutné, aby přihlédl také k jedinečné charakteristice těchto zbraní. Jde zejména o jejich destruktivní schopnosti způsobit nejen nevýslovné lidské utrpení, nýbrž i škody příštím generacím.

Vzhledem k eminentně obtížným otázkám, které vznikly při aplikování práva o použití síly a především aplikovatelného za ozbrojených konfliktů na JZ, ICJ se *rozhodl navíc prozkoumat ještě jeden aspekt otázky, nahlížený v širších souvislostech*. Mezinárodní právo a stabilita mezinárodního řádu, kterou má zajišťovat, podle názoru ICJ z dlouhodobého hlediska nesmírně trpí v důsledku pokračující různosti názorů na právní status zbraní tak ničivých, jako jsou JZ. Proto se domníval, že je důležité skoncovat s tímto stavem věcí. Podle názoru ICJ by nejpatřícnějším prostředkem k dosažení tohoto cíle bylo dlouhodobě slibované úplné jaderné odzbrojení. V této souvislosti se ICJ zmínil především o závazku, jenž převzaly smluvní strany Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT). (*Poznámka autora*: Jak bylo již dříve uvedeno v jejím smluvním článku VI, každá strana se zavázala pokračovat v dobré víře v jednání o brzkém zastavení závodů v jaderném vyzbrojování a o jaderném odzbrojení, jakož i o smlouvě o všeobecném a úplném odzbrojení pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou.)¹¹

Mezinárodní soudní dvůr rovněž konstatoval, že i „v extrémních okolnostech sebeobran“ se uplatňuje humanitární právo. Nepřijal rovněž argument, že použití malých a přesně naváděných taktických JZ by bylo v souladu s mezinárodním právem. Ačkoliv v současné době neexistuje všeobecný zákaz JZ, jsou jaderné státy podle tvrzení Mezinárodního soudního dvora povinny sjednávat smlouvu vedoucí k jadernému odzbrojení (viz výše uvedený článek VI smlouvy NPT – *pozn. autora*).¹²

b) Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora

Mezinárodní soudní dvůr složený z patnácti soudců (včetně předsedy) z různých zemí vydal 8. 7. 1996 34stránkový poradní posudek pod názvem *Legalita hrozby nebo použití jaderných zbraní*. Jeho součástí bylo přes 200 stránek separátních prohlášení a ne-souhlasných názorů členů soudu. V posledním paragrafu, označeném jako „dispozice“ (z právního hlediska je dispozice ta část právní normy, která stanoví vlastní pravidlo chování), se uvádělo, že soud dospěl k těmto závěrům:

(1) Třinácti hlasy proti jednomu,
rozhodl se vyhovět žádosti o poradní posudek;

(2) Odpověděl následujícím způsobem na otázku položenou Valným shromážděním:

A. Jednomyslně,

že ani v obyčejovém, ani ve smluvním právu není žádné specifické oprávnění pro hrozbu nebo použití jaderných zbraní;

B. Jedenácti hlasy proti třem hlasům,

že ani v obyčejovém, ani ve smluvním právu není žádný všeobecný nebo univerzální zákaz hrozby nebo použití jaderných zbraní jako takový;

C. Jednomyslně,

že jakákoli hrozba nebo použití síly prostředky jaderných zbraní, které jsou v rozporu s článkem 2 odst. 4 Charty OSN a které nesplňují požadavky článku 51, jsou protiprávní;

D. Jednomyslně,

že hrozba nebo použití jaderných zbraní by také měly být slučitelné s požadavky mezinárodního práva aplikovaného v ozbrojených konfliktech, zvláště se zásadami a pravidly mezinárodního humanitárního práva, stejně tak jako se specifickými závazky podle smluvních ujednání, s výslovným vztahem k jaderným zbraním;

E. Sedmi hlasy vůči sedmi hlasům s rozhodujícím hlasem předsedy soudu,

že z výše uvedených požadavků vyplynulo, že hrozba nebo použití jaderných zbraní by obecně byly v rozporu s pravidly mezinárodního práva aplikovaného v ozbrojených konfliktech a zvláště se zásadami a pravidly humanitárního práva; avšak z hlediska současného stavu mezinárodního práva a jeho faktických prvků, které jsou k dispozici, soud nemohl s definitivní platností dojít k závěru, zda hrozba nebo použití jaderných zbraní by byly legální nebo protiprávní v extrémní situaci sebeobran, při níž by bylo v sázce samotné přežití státu;

F. Jednomyslně,

že existuje závazek vést v dobré víře a přivést k závěru jednání vedoucí k jadernému odzbrojení ve všech jeho aspektech za přísné a účinné mezinárodní kontroly.¹³

c) Rezoluce VS OSN k poradnímu posudku Mezinárodního soudního dvora

Po zveřejnění výše uvedeného poradního posudku Mezinárodního soudního dvora začalo VS přijímat každoročně rezoluci pod názvem *Následná činnost po sdělení poradního posudku Mezinárodního soudního dvora k legalitě hrozby použití nebo použití jaderných zbraní*. Návrh této rezoluce tradičně předkládá Malajsie.

V preambulární části návrh mj. vyjadřuje přesvědčení, že pokračující existence JZ představuje hrozbu celému lidstvu, potvrzuje závazek mezinárodního společenství k dosažení cíle úplné eliminace JZ a připomíná slavnostní závazek smluvních stran podle článku VI *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní* a přijetí *Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek*. Oceňuje vytváření zón bez JZ a připomíná výše uvedený posudek. Operativní část podtrhuje jednomyslný závěr ICJ a vyzývá k neodkladnému zahájení mnohostranných jednání k včasnému sjednání úmluvy zakazující JZ. Rezoluce je obvykle schválena většinou hlasů, proti hlasují zejména jaderné země a většina unijních a aliančních států.¹⁴

d) Názory prezidenta Mezinárodního výboru červeného kříže a některých kontrolně zbrojních expertů

Obecně lze konstatovat, že mezinárodní právo hraje důležitou úlohu v kontrolně zbrojním a odzbrojovacím úsilí. Mezinárodní smlouvy jako např. *Smlouva o nešíření jaderných zbraní* a další formální mezistátní dohody slouží jako základní prameny, o které se opírá uvedené úsilí.

Ve vztahu k JZ zaujímá důležité místo, kromě jejich čistě vojenské úlohy, rovněž etická, morální a humanitárněprávní stránka případného použití nebo hrozby jejich použití. Některé mezinárodní organizace (zejména Mezinárodní výbor červeného kříže), státy (zejména Švýcarsko a Norsko) a kontrolně zbrojní experti (např. Patricia Lewis, bývalá ředitelka UNIDIR, a John Burroughs z nevládní organizace *Lawyers Committee on Nuclear Policy*) se proto odvolávají zejména na výše uvedený posudek Mezinárodního soudního dvora v Haagu z r. 1996. V něm se mj. hovoří, že „... hrozba nebo použití jaderných zbraní by obecně byly v rozporu s pravidly mezinárodního práva aplikovaného v ozbrojených konfliktech a zvláště se zásadami a pravidly humanitárního práva“. V této souvislosti požadují, aby JZ, podobně jako tomu je již v případě zbraní chemických a biologických, byly vyhlášeny za nelegální, protože jejich eventuální použití nebo hrozby takového použití jsou v rozporu s mezinárodním humanitárním právem.

Prezident Mezinárodního výboru červeného kříže (*International Committee of the Red Cross*, dále ICRC) Jakob Kellenberger vystoupil v dubnu 2010 v Ženevě před diplomatickým sborem, aby vyjádřil před nadcházející květnovou 8. hodnotící konferencí smlouvy NPT názor této organizace na problematiku JZ. Poukázal mj. na to, že v Hirošimě a v Nagasaki se počet mrtvých v průběhu pěti let po atomových výbuších zdvojnásobil až ztrojnásobil. Varoval současně, že 65 let, které uplynuly od uvedených tragických událostí, není svět dobře připraven na to, aby mohl pomoci dalším potenciálním obětím jaderného úderu. Podle nedávné studie ICRC mezinárodní společenství také postrádá realistické koordinační plány této pomoci a je podle jeho názoru téměř jisté, že obdobné výjevy, které bylo možné sledovat po atomových výbuších v Hiro-

ším a Nagasaki, by mohlo být opět vidět v případě jakéhokoli budoucího použití JZ. Ve vztahu k mezinárodnímu humanitárnímu právu uvedl, že ICRC již v r. 1950 naléhavě upozorňoval členské státy Ženevských úmluv na totální destrukci spojenou s JZ, což „činilo iluzorním jakýkoli pokus ochránit nekomatanty právními texty“. Řekl, že JZ jsou jedinečné z hlediska jejich destrukční síly, způsobováním nepředstavitelného utrpení, nemožností omezit jejich destrukční sílu v prostoru a čase a také z hlediska hrozby, kterou představují životnímu prostředí, budoucím generacím a přežití lidstva. Svoje vystoupení uzavřel tím, že „*ICRC si stěží dokáže představit, jak by použití jaderných zbraní mohlo být v souladu s pravidly mezinárodního humanitárního práva*“.¹⁵

Podle Patricie Lewis se mezinárodní humanitární právo může aplikovat na problematiku JZ. Mezinárodní humanitární právo a sociální normy a hodnoty, ze kterých vychází, jsou prostředky, kterými se lidské společenství chrání proti zneužití technických kapacit předurčených k ničení. Jak známo, základ mezinárodního humanitárního práva a práva odzbrojovacích smluv a jeho budování vedl až ke kontrole a zákazu určitých druhů konvenčních zbraní. Tento přístup vedl k regulaci a zákazu různých konvenčních zbraní, včetně úmluvy zakazující protipěchotní miny (Ottawská úmluva z r. 1997) a kazetovou municii (Úmluva z Osla, 2008). Dá se sem zařadit rovněž Akční program OSN se vztahem k nezákonnému prodeji a obchodování s ručními a lehkými zbraněmi. Bylo to především humanitární uvažování, které také vyvíjelo tlak na omezení a eventuální zákaz jaderných zkoušek (nejdříve PTBT v r. 1963 a CTBT v r. 1996, která však dosud nevstoupila v platnost). Jak bylo výše uvedeno, Mezinárodní soudní dvůr schválil v r. 1996 poradní posudek na legalitu hrozby nebo použití JZ. Jeho jednomyslným závěrem bylo, že zásady a pravidla mezinárodního humanitárního práva se aplikují na použití JZ. Rovněž zpráva Blixovy nezávislé Komise pro zbraně hromadného ničení z června 2006 jednoznačně vyzývala k označení JZ za nezákonné prostředky. Historicky byl v případě chemických a biologických zbraní nejdříve kladen důraz na zákaz jejich použití, který byl rozšířen na zákaz jejich držení (viz Ženevský protokol z r. 1925, BWC z r. 1972 a CWC z r. 1993). Patricia Lewis rovněž soudí, že stejný postup by se měl využít v případě JZ. Celý proces by měl začít zákazem použití JZ jako první, který oficiálně vyjádřily pouze tři země: Čína (od r. 1964), Indie (od r. 1998) a KLDR (od října 2006). Rusko ukončilo tento svůj závazek v r. 1993. USA v nové Jaderné doktríně (NPR) z dubna 2010 formulují nepoužití JZ jako první nejednoznačně a ponechávají si tuto možnost pro případ zemí, jež neplní své neproliferační závazky ze smlouvy NPT. Podle nové *Strategické koncepce NATO* z r. 2010 tvoří JZ, v kombinaci s konvenčními zbraněmi, nadále alianční deterent. Situace je zatím nejasná u zbývajících jaderných států. Zdá se být pouze nepatrný rozdíl mezi JZ určenými k použití a JZ předurčenými pro odstrašení (tzv. politický charakter JZ), které je de facto rovněž založeno na tom, že JZ mohou být použity. Je proto životně důležité, aby JZ byly prohlášeny za nezákonné, aby se snížil jejich počet a pohotovostní status

a eventuálně došlo k jejich úplnému zrušení, jak také předvídá Obamova vize světa bez JZ. K vybudování procesu důvěry by bylo rovněž potřebné, aby jaderné státy udělily bezpodmínečné a právně závazné negativní bezpečnostní záruky nejaderným státům.¹⁶

Čeští experti na mezinárodní právo (Jan Ondřej, Pavel Šturma, Veronika Bílková) z Právnické fakulty UK v Praze v knize *Humanitární právo* z r. 2010 mj. uvádějí, že odzbrojení je v samé podstatě problematika humanitární. Upřesňují dále, že byly uzavřeny smlouvy, které kombinují jak prvky *odzbrojení*, tak *práva ozbrojených konfliktů* (humanitárního práva). Dané smlouvy označují za *smíšené instrumenty*. Jedná se o smlouvy, které jsou primárně odzbrojovací, ale obsahují i zákaz použití určitých zbraní. Například *Úmluva o úplném zákazu chemických zbraní* z r. 1993 obsahuje vedle odzbrojovacích ustanovení i zákaz použití těchto zbraní, obsažený v mezinárodním humanitárním právu. Podobně je tomu v případě *Úmluvy o úplném zákazu náslapných min* z r. 1997 a *Úmluvy o kazetové munici* z r. 2008.¹⁷

John Burroughs ve svém článku k *Akčnímu plánu pro jaderné odzbrojení* (viz Příloha č. 7a), konsenzuálně schváleném na 8. hodnotící konferenci smlouvy NPT, upozorňuje na humanitární aspekt ustanovení o morální a legální dimenzi nepoužití JZ. Jedná se o následující ustanovení z ad A. *Zásady a cíle* (v.): „*Konference vyjadřuje hluboké znepokojení z katastrofálních humanitárních důsledků jakéhokoli použití jaderných zbraní a znovu potvrzuje nutnost, aby všechny státy stále dodržovaly příslušné mezinárodní právo, včetně mezinárodního humanitárního práva.*“ Podle Burroughse zmíněné ustanovení bezpochyby rozvíjí normu nepoužití JZ a posiluje obyčejový právní závazek kategoricky stanovující nepoužití. Burroughs dále vítá tu pasáž z nové americké jaderné doktríny z dubna 2010, která hovoří, že „*je v zájmu USA a všech ostatních zemí, aby téměř 65leté nepoužití JZ bylo prodlouženo natrvalo*“.¹⁸

POZNÁMKY A LITERATURA

- ¹ Suri, Jeremi: *Successess and Failures*. eJournal USA, A World Free of Nuclear Weapons, February 2010 issue, Vol. 15, Number 2, s. 21–22. On-line: www.america.gov/st/peacesec.../20100222173039ebyeessedo0.5866162.html.
- ² Srv. Tůma, Miroslav: *Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, Brno: ÚSS VA Brno, 2002, s. 100–102.
- ³ Tamtéž, s. 137–141.
- ⁴ Srv. Tůma, Miroslav: *Mírové využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a jaderné odzbrojení*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009, s. 120.
- ⁵ Tamtéž, s. 119–122.
- ⁶ Tamtéž, s. 123–130.
- ⁷ Tamtéž, s. 123–140.
- ⁸ Cortright, David–Väyrynen, Raimo: *Towards Nuclear Zero*. The International Institute for Strategic Studies, IISS, 2010, s. 15, 16.
- ⁹ Ian, Anthony–Janssen, Johnny: *The Future of Nuclear Weapons in NATO*. International Policy Analysis, April 2010, SIPRI, Friedrich Ebert Stiftung, s. 20.
- ¹⁰ Epstein, William: *The United Nations and Nuclear Disarmament, Achievements on the Way to a Nuclear-Weapon-Free World*. 1997, Information Guide for Photo Exhibiton, s. 22–23.
- ¹¹ Potočný, Miroslav: *Otázka legality hrozby nebo použití jaderných zbraní*. Mezinárodní vztahy 1/1999, s. 104–105.
- ¹² On-line: www.wagingpeace.org/menu/issues/international-law/index.htm.
- ¹³ Srv. Tůma, Miroslav: *Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika*, op. cit., s. 123.
- ¹⁴ Tamtéž, s. 123–124.
- ¹⁵ Kellenberger, Jakob: *Nuclear weapons: historic opportunity to ensure they will never be used again*, 20. 4. 2010, ICRC. On-line: www.ehl.icrc.org/index.php?option=com_content&id=view&id=597&Itemid=1.
- ¹⁶ Lewis, Patricia, M.: *A New Approach to Nuclear Disarmament: Learning from International Humanitarian Law Success*. January 2009, ICNND Paper no. 13.
- ¹⁷ Srv. Ondřej, Jan–Šturma, Pavel–Bílková, Veronika–Jílek, Dalibor a kolektiv: *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 18.
- ¹⁸ Burroughs, John: *Humanitarian consequences, humanitarian law: an advance in banning use of nuclear weapons*. Reaching Critical Will, 1. 6. 2010. On-line: www.reachingcriticalwill.org/legal/npt/NIR2010/IHL.html.

B.

**HLAVNÍ ODZBROJOVACÍ INICIATIVY
V LETECH 2009 A 2010**

2009

I. „Pražský“ projev prezidenta USA Baracka Obamy (duben 2009)

Dne 5. 4. 2009 navštívil americký prezident Barack Obama Českou republiku. Kromě jednání s prezidentem Václavem Klausem a dalšími předními českými politiky využil své návštěvy především k přednesení významného projevu před shromážděnými davy na pražském Hradčanském náměstí (viz Příloha č. 4).

Z projevu, jehož hlavní část byla věnována jaderněodbrojovací problematice, vyplynulo, že prezident hodlá učinit zmíněnou problematiku jednou z hlavních priorit zahraniční a bezpečnostní politiky své administrativy. Vahou své funkce jednoznačně podpořil vizi světa bez JZ, v jejímž naplňování hodlají USA hrát vedoucí úlohu. JZ označil za dědictví studené války a za zbraně, které nyní představují velké riziko pro mezinárodní mír a bezpečnost. Podpořil cesty, které posílí neproliferační režim snížením bezpečnostních rizik vyplývajících z pokračující existence tisíců jaderných hlavic a ztrát jaderného materiálu. Zmínil rovněž některé první praktické kroky k realizaci zmíněného cíle, jako např. podpis americko-ruské smlouvy New START a plánovanou konferenci na nejvyšší úrovni o jaderné bezpečnosti. USA chtějí jít mj. příkladem ve snižování významu JZ v revidované jaderné strategii a v Národní bezpečnostní doktríně. Za hlavní dvě bezpečnostní výzvy označil šíření jaderných zbraní a možnost, že tyto zbraně získají teroristé. V projevu také prezident obnovil závazanost USA ve prospěch multilateralismu s poukazem na nezbytnost podpory OSN, její Rady bezpečnosti a dalších mezinárodních organizací.

Přední americký kontrolně zbrojní expert Joseph Cirincione, který je předsedou nevládní organizace *The Ploughshares Fund*, v souvislosti s projevem ocenil, že Oba-

mova administrativa uznává vzájemnou propojenost jaderných hrozeb a ústřední úlohu jaderné politiky USA ve snižování těchto hrozeb. Zdůraznil rovněž skutečnost, že zmíněný plán na dosažení světa bez JZ může být shrnut do tří úrovní aktivit zaměřených na *snížení*, *zabezpečení* a *prevenci*, které by se měly realizovat současně:

- *snížení* počtu JZ ve světě a jejich úlohy v národních bezpečnostních strategiích, které by mělo začít v USA a Ruské federaci, při eventuálním zahrnutí dalších jaderných států,

- *zabezpečení* všech skladovaných jadernězbrojních materiálů s cílem zabránit jadernému terorismu a prohlubovat mezinárodní spolupráci v tomto směru,

- *prevence* vzniku nových jaderných států pomocí tvrdých sankcí k penalizování států, které porušují smluvní závazky, a nabídkou realistické angažovanosti těmto státům na bezpečnější nejadernou budoucnost.

Cirincione rovněž poukázal na tu část Obamova projevu, ve které prezident reaguje na cynické a fatalistické argumenty kritiků zmíněné vize. Ti např. tvrdí, že bezpečnost ve světě s menším počtem či bez JZ by nebyla verifikovatelná, nebo že se jedná o žádoucí, avšak nedosažitelný cíl, případně argumentují, že se zmíněný záměr nedá realizovat touto administrativou. Zdůraznil rovněž skutečnost, že stěží v americké historii zdědil nový prezident takový rozsah problémů jako současný. Mezi příklady uvedl dvě války, celosvětovou recesi, krizi národního zdravotnického systému, energetickou krizi, hluboce rozdělený politický systém a globální nepopularitu země v důsledku některých politických kroků předchozí administrativy USA.¹

Podle kontrolně zbrojní a odzbrojovací analytičky Rebeccy Johnson z prestižní britské nevládní organizace *Acronym* spočívá význam části „pražského“ Obamova projevu, vztahující se k jaderněodzbrojovací problematice, ve dvou klíčových tématech. Jde především o jeho uznání, že nešíření a odzbrojení se stávají pouze tehdy trvale udržitelnými, když JZ ztratí svoji vojenskou, politickou a bezpečnostní hodnotu. Další význam spočívá v deklarovaném ocenění důležitosti občanské společnosti (nevládních organizací) v pasáži, v níž hovoří, že „...jsme zde, protože dosti lidí ignorovalo hlasy, které jim říkaly, že svět se nemůže změnit. Jsme dnes zde kvůli odvaze těch, kdo vstali a převzali rizika.“²

II. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1887 (září 2009)

1. SUMMIT RADY BEZPEČNOSTI OSN

Z podnětu amerického prezidenta Baracka Obamy se 24. 9. 2009 konal summit Rady bezpečnosti OSN (dále RB OSN). Šlo o pátý summit RB OSN v průběhu 63 let existence této globální organizace a první summit, kterému předsedal prezident USA. Naposledy se podobný summit k jadernému nešíření a odzbrojení konal v r. 1992.³

Účastníci přijali významnou rezoluci č. 1887 zavazující k činnosti vedoucí k dosažení světa bez JZ a podporující široký rozsah aktivit ke snížení globálního jaderného nebezpečí. Summit potvrdil narůstající mezinárodní politickou vůli ve prospěch jaderné agendy obsažené v dubnovém „pražském“ projevu prezidenta Obamy.

2. REZOLUCE Č. 1887

Rezoluce č. 1887 (viz Příloha č. 5) vyjadřuje vážné znepokojení RB OSN z hrozby jaderného šíření a zdůrazňuje potřebu mezinárodní aktivitiy k její prevenci. Hlavní ustanovení rezoluce de facto odrážejí priority Obamovy administrativy: revitalizovaný závazek k činnosti na dosažení světa bez JZ, posílení Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT), zajištění větší bezpečnosti pro materiály se vztahem k JZ a k prevenci jejich získání teroristy a úplná realizace rezolucí RB Íránem a Severní Koreou. Rezoluce se také vyslovuje ve prospěch mírového využívání jaderné energie v rámci plnění povinností ke snížení rizika šíření. Podporuje rovněž klíčové dohody se vztahem k JZ, tj. New START, *Smlouvu o všeobecném zákazu jaderných zkoušek* (CTBT), *Smlouvu o zákazu výroby štěpných materiálů pro vojenské účely* (FMCT), *Úmluvu o potlačování aktů jaderného terorismu* a *Úmluvu o fyzické ochraně jaderných materiálů* a její dodatek z r. 2005.

Podobně jako všechny dosavadní rezoluce RB OSN má i tento dokument, na rozdíl od politické závaznosti rezolucí VS OSN, mezinárodněprávní závaznost a z tohoto hlediska je také plnění jeho ustanovení pro celé mezinárodní společenství právně vynutitelné. Jeho význam tak spočívá především v tom, že ukládá povinnosti i těm členským zemím OSN, které nejsou členy smlouvy NPT, a má tak v jaderné oblasti globální dopad a preventivní charakter.⁴

III. Konference k článku XIV Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (září 2009)

1. ÚVOD

Zkoušky JZ prověřují teoretické propočty jaderné náplně a průběhu štěpné reakce nového druhu štěpného materiálu a tím slouží k jejich vývoji a zdokonalování. Ověřují současně bojové vlastnosti nosičů jaderných výbušnin v různých prostředích. Kromě toho, že zkoušky napomáhají nejaderným státům při úspěšném završení jejich vojenského programu a jaderným státům při zkvalitňování JZ, devastují navíc přírodu a životní prostředí. Zákaz zkoušek JZ je označován za globální bezpečnostní opatření a řadí se mezi hlavní kroky na cestě k dosažení světa bez těchto zbraní.

Podporu urychlenému dosažení vstupu v platnost *Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek* vyjádřil mj. americký prezident Barack Obama ve svém „pražském“ projevu z dubna 2009. Zmíněná problematika byla také jedním z velmi často diskutovaných témat na 8. hodnotící konferenci smlouvy NPT v květnu 2010. Po svém vstupu v platnost by nová smlouva nahradila stávající platnou *Smlouvu o částečném zákazu jaderných zkoušek* (*Partial Test-Ban Treaty*, PTBT) z r. 1963, která sice zakazuje zkoušky v atmosféře, ve vesmíru a pod vodou, avšak umožňuje provádět tyto zkoušky pod zemí.

2. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA SMLOUVY CTBT

Text smlouvy je poměrně dlouhý (s přílohami a tabulkami přes 120 stran). Skládá se z preambule, 17 článků, dvou příloh obsahujících seznam států podle regionů a ve vzta-

hu k smluvnímu ustanovení o jejím vstupu v platnost (článek XIV). Součástí smlouvy je rovněž protokol, který má dvě přílohy a obsahuje podrobná ustanovení vztahující se k ověřování, inspekcím na místě a opatřením na posilování důvěry.

Pro realizaci smluvních závazků a k plnění úlohy fóra pro konzultace a spolupráci bude vytvořena *Organizace Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek* (*Comprehensive Test-Ban Treaty Organization*, CTBTO). Jejimi orgány budou:

- *Konference členských států*;
- *Výkonná rada* (51 členů, rekrutujících se ze šesti regionálních skupin, ustavených na geografickém základě). Bude základním výkonným orgánem organizace odpovědným za hlavní dohled nad činností Technického sekretariátu;
- *Technický sekretariát* bude napomáhat smluvním zemím v plnění smluvních ustanovení a provádět ověřování a další funkce. Bude koordinovat a dohlížet na činnost Mezinárodního monitorovacího střediska.

Smlouva umožňuje přijímání opatření k zajištění jejího dodržování, včetně sankcí, a pro urovnávání sporů. V případě, že *Konference členských států* nebo *Výkonná rada* budou případ považovat za obzvlášť nebezpečný, mohou ho předložit Organizaci spojených národů.

Každý účastník smlouvy může navrhnout změny v textu smlouvy, protokolu či příloh protokolu. Takové návrhy by posuzovala Konference o změnách a byly by přijaty v případě, že by hlasovala pro nadpoloviční většina účastníků a žádný účastník by nehlasoval proti. Povinností účastníků smlouvy je designovat nebo vytvořit orgán, který bude sloužit jako národní styčný bod pro styk s organizací a s dalšími státy. V České republice plní tuto úlohu Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Činnost organizace bude financována členskými státy podle příspěvkové stupnice OSN, korigované na skutečný počet účastníků.

Po vstupu smlouvy v platnost bude její trvání časově neomezené. Předpokládá se, že v intervalech 10 let budou svolávány hodnotící konference, které by měly posoudit plnění a účinnost smlouvy. Depozitářem smlouvy je generální tajemník OSN.

Nedostatkem smlouvy je, že nezakazuje výzkum JZ, včetně podkritických zkoušek. Nicméně mezi cíli smlouvy je odzbrojení a zabránění další modernizaci JZ a následných zbrojních závodů.

3. PŘÍPRAVNÁ KOMISE CTBTO

Na schůzce signatářských zemí svolané generálním tajemníkem OSN v listopadu 1996 byla založena *Přípravná komise pro Organizaci Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek* (*CTBTO Preparatory Commission*, dále komise). Činnost komise se

soutředňuje na podporu urychlení vstupu CTBT v platnost a na vybudování *Mezinárodního monitorovacího systému* (*International Monitoring System*, IMS).

Pro výkon své funkce si komise vytvořila následující orgány:

- *Pracovní skupina A* (administrativní a rozpočtové otázky);
- *Pracovní skupina B* (ověřovací problematika);
- *Poradní skupina* (finanční, rozpočtové a administrativní záležitosti).

4. MEZINÁRODNÍ MONITOROVACÍ SYSTÉM (IMS)

Vytvářený *Mezinárodní monitorovací systém* (*International Monitoring System*, IMS) je nedílnou a účinnou součástí smluvního ověřovacího procesu. Po dokončení jej bude tvořit 321 monitorovacích stanic a 16 radionuklidových laboratoří (viz Příloha č. 8). V době 8. hodnotící konference smlouvy NPT mělo potřebnou certifikaci již přes 200 monitorovacích stanic. Seizmografy mohou detekovat charakteristické znaky jaderného výbuchu, a to i extrémně nízké intenzity, a mohou je odlišit od nejaderných explozí, jako jsou např. chemické a důlní výbuchy, zemětřesení a pády meteoritů. Typickými znaky jaderného výbuchu jsou: výbuch spojený se zábleskem, velký žár a světlo, jaderná radiace a zbytkové radionuklidové zamoření. Podle používaných metod k zjištění uvedených charakteristických znaků a míst uskutečnění výbuchu je zmíněný systém tvořen 50 primárními a 120 pomocnými seizmologickými stanicemi pro monitorování pod zemí, 11 hydroakustickými stanicemi pro monitorování pod vodou, 60 infrazvukovými stanicemi pro monitorování atmosféry a 80 radionuklidovými stanicemi pro detekci radioaktivního prachu z případných jaderných výbuchů v atmosféře nebo uniklého z podzemních či pod vodou provedených jaderných explozí. Zmíněné stanice jsou rozmístěny i na vzdálených a velmi špatně přístupných místech po celé zeměkouli. Monitorovací stanice systému IMS se nacházejí i v zemích, které dosud CTBT neratifikovaly, jako např. Írán a Izrael. Další důležitou složkou IMS je provádění inspekcí v místě domnělého jaderného výbuchu (*On-Site Inspections*, OSI), které bude možné provádět po vstupu CTBT v platnost. Po předchozích cvičeních v letech 1999, 2002 a 2005 se v září 2008 uskutečnilo, opět na bývalém zkušebním jaderném polygonu v Semipalatinsku (Kazachstán), zatím největší integrované polní cvičení (IFE08). Uskutečněno bylo s cílem prověřit inspekční metody a postupy a vyzkoušet jejich funkčnost a efektivnost. Vyhodnocení výsledků cvičení prokázalo účinnost inspekce na místě, včetně použitých technických prostředků.⁵ IMS může plnit také významnou úlohu zapojením do varovného systému prevence přírodních katastrof, jako jsou vlny tsunami či zemětřesení.

IMS je podporován *Mezinárodním datovým střediskem* (*International Data Centrum*, IDC) se sídlem ve Vídni, kde jsou naměřená data po přenosu pomocí globální

komunikační infrastruktury (*Global Communications Infrastructure, GCI*) z jednotlivých stanic shromažďována, analyzována a archivována. IDC poskytuje výsledky a data z IMS signatářským státům na testovací bázi od 21. 2. 2000.⁶

5. KONFERENCE K ČLÁNKU XIV SMLOUVY CTBT

Podle smluvního článku XIV vstoupí CTBT v platnost po 180 dnech od dosažení ratifikace všemi 44 státy, které se zúčastnily sjednávání CTBT na Konferenci o odzbrojení v Ženevě a mají nějaké jaderné kapacity, např. energetické nebo výzkumné. Pro dosažení urychleného vstupu v platnost CTBT Přípravná komise svolává od r. 1999 každé dva roky konference (*CTBT Article XIV Conference*), nazvané podle výše uvedeného smluvního článku smlouvy. Od první konference z října 1999 se již uskutečnilo devět konferencí, jejichž závěrečné deklarace se od sebe příliš neliší. Obvykle obsahují ustanovení potvrzující mj. důležitost dosažení univerzality smlouvy NPT a výzvu všem státům, jejichž ratifikace je potřebná pro její vstup v platnost, aby tak učinily co nejdříve. Poslední konference se konala v září 2009, další se uskuteční v r. 2011.

V r. 2009 se konference k článku XIV uskutečnila ve dnech 24. a 25. září v sídle OSN v New Yorku, na úrovni ministrů zahraničních věcí nebo jejich náměstků. Shodou okolností se 24. září souběžně konal summit Rady bezpečnosti OSN za předsednictví amerického prezidenta Obamy (blíže viz samostatná pasáž), který jednomyslně schválil významnou rezoluci č. 1887 (viz Příloha č. 5). Rezoluce mj. zdůrazňovala nutnost urychlené ratifikace smlouvy CTBT a jejího vstupu v platnost.

Konference se zúčastnili zástupci 103 zemí, včetně 86 států-ratifikantů, 13 signatářských zemí (mj. Číny, Egypta, Indonésie, Íránu, Izraele a USA) a dvou nesignatářských zemí (Saúdská Arábie, Trinidad a Tobago). Jednání bylo negativně ovlivněno zkušebním jaderným výbuchem KLDŘ, uskutečněným v květnu téhož roku. Mnozí vystupující, kromě odsouzení zmíněného testu a deklarování požadavku na ukončení těchto zkoušek a na urychlený a bezpodmínečný návrat KLDŘ k šestistranným jednáním, oceňovali v této souvislosti účinnost vytvářeného IMS, který spolehlivě verifikoval provedenou zkoušku. V souvislosti s nezbytností urychlené ratifikace CTBT a jejího vstupu v platnost někteří účastníci také zdůrazňovali, že pokračování v dosavadní praxi vyhlášení každoročních dobrovolných moratorií na jaderné testy většinou jaderných států zaslouží sice ocenění, avšak v žádném případě se nejedná o plnohodnotné a právně závazné opatření, ve srovnání s podpisem a smluvní ratifikací. V projevech se také často oceňoval červencový vstup v platnost *Smlouvy z Pelindaby*, vytvářející zónu bez JZ v Africe.

Příznivě byla přítomnými přijata ta pasáž dubnového „pražského“ projevu amerického prezidenta Baracka Obamy, ve které deklaroval pevné odhodlání své administra-

tivy dosáhnout urychlené ratifikace smlouvy v americkém Senátu. Toto odhodlání potvrdila ve svém projevu ministryně zahraničních věcí Hillary Clintonová, jež se také jako první představitelka USA zúčastnila jednání konference po desetileté absenci. Její přítomnost a vystoupení dokumentovaly význam, jaký Obamova administrativa přikládá zmíněné smlouvě. Současně tato skutečnost posílila naději mezinárodního společenství na příznivější vývoj v celkovém ratifikačním procesu CTBT.

Na závěr účastníci schválili konsenzem zprávu konference. Její přílohou byla *Závěrečná deklarace a opatření na podporu vstupu CTBT v platnost*. Ačkoli dokument není právně závazný, má politický význam, protože zejména vytváří politický tlak na země, které tak dosud neučinily, aby tuto významnou odzbrojovací smlouvu neodkladně podepsaly a ratifikovaly. Jak z jeho názvu vyplývá, skládá se ze dvou částí. První část obsahuje 11 ustanovení, ve kterých účastnické země, jež již také smlouvu podepsaly a většina i ratifikovala, zdůrazňují mj. důležitost vstupu smlouvy v platnost a pevné odhodlání skončit s jadernými zkouškami. Poukazují rovněž na význam budovaného verifikačního systému, jenž má kromě své základní funkce rovněž další vědecké a civilní využití, např. v rámci varovných systémů pro případ různých přírodních katastrof. Druhá část je věnována několika praktickým opatřením, která by mohla přispět k urychlenému vstupu smlouvy v platnost. Zahrnují mj. podporu bilaterálním, regionálním a mnohostranným iniciativám, neformální konzultace se zainteresovanými zeměmi, organizaci regionálních seminářů, různé aktivity provizorního Technického sekretariátu a povzbuzení spolupráce s mezivládními a nevládními organizacemi.⁷

6. CTBT A AKČNÍ PLÁN ZÁVĚREČNÉHO DOKUMENTU 8. HODNOTÍCÍ KONFERENCE SMLOUVY NPT

V Akčním plánu Závěrečného dokumentu 8. hodnotící konference smlouvy NPT se problematika CTBT zmiňuje v bloku I. Jaderné odzbrojení, v pasáži D, věnované jaderným zkouškám (viz Příloha č. 7a).

V úvodních odstavcích se obecně konstatuje, že zastavení všech jaderných zkušebních výbuchů a všech dalších jaderných explozí představuje efektivní opatření jaderného odzbrojení a nešíření ve všech jeho aspektech. Za životní důležitost je označen vstup CTBT v platnost. Smlouva CTBT je současně označena *jako základní součást mezinárodního jadernéodzbrojovacího a neproliferačního režimu, stejně tak jako rozhodnutí jaderných států řídit se svými příslušnými moratorii na jaderné zkušební výbuchy, po dobu nevyřešeného vstupu CTBT v platnost*.

Konkrétně se CTBT věnují čtyři akce (č. 10–14). 10. akce obsahuje závazek pro všechny jaderné státy k ratifikaci CTBT při jejich současném uznání, že tento krok by mohl pozitivně ovlivnit přístup k ratifikaci zejména těch nečlenských zemí NPT, kte-

ré pokračují v činnosti na svých jaderných zařízeních nepodléhajících bezpečnostním zárukám MAAE. 11. akce zavazuje všechny státy neprovádět jaderné zkoušky a respektovat vyhlášená moratoria na tyto zkoušky. 12. akce vyzývá všechny ratifikanty CTBT k uznání významu konání konferencí nazvaných podle článku XIV (viz pasáž věnovaná Přípravné komisi), k usnadnění vstupu CTBT v platnost. 13. akce zavazuje ratifikanty CTBT k podpoře vstupu smlouvy v platnost a realizaci na všech úrovních (národní, regionální a globální). 14. akce je věnována budování Mezinárodního monitorovacího systému. Vyzývá Přípravnou komisi Organizace CTBT k včasnému dokončení prozatímního operačního působení zmíněného ověřovacího systému, který by měl po vstupu CTBT v platnost sloužit jako efektivní, spolehlivý a nediskriminační ověřovací systém poskytující záruky smluvního plnění.

7. MEZINÁRODNÍ DEN PROTI JADERNÝM ZKOUŠKÁM (29. SRPEN)

64. Valné shromáždění OSN schválilo 2. 12. 2009 bez hlasování rezoluci A/RES/64/35 vyhlášující 29. srpen za *Mezinárodní den proti jaderným zkouškám*. Rezoluce byla přijata z podnětu Kazachstánu a zmíněné datum odpovídá dni, kdy v kazašském Semipalatinsku byla v r. 1991 ukončena demontáž jednoho z největších světových jaderných zkušebních polygonů. Cílem mezinárodního dne je připomenout světovému společenství devastující účinky na životy a zdraví lidí a životní prostředí prováděním jaderných zkoušek (od r. 1945 do r. 1996 jich jaderné země uskutečnily cca 2000) a rovněž upozornit na aktuální nezbytnost urychleného dosažení vstupu v platnost smlouvy CTBT. Dosavadní praxe některých jaderných zemí, které tuto smlouvu buď nepodepsaly, nebo neratifikovaly, řešit situaci každoročním vyhlášováním moratoria neprovádět jaderné zkoušky, zaslouží jistě ocenění. Nicméně nemůže rovnocenně nahradit členství v právně závazném ověřovacím a implementačním smluvním instrumentu.

8. PROBLEMATIKA RATIFIKACE SMLOUVY CTBT V AMERICKÉM SENÁTU

V době konání 8. hodnotící konference smlouvy NPT byla situace taková, že ze 44 států uvedených jmenovitě v Příloze č. 2 k smluvnímu článku XIV, jejichž ratifikace je pro vstup CTBT v platnost nezbytná, se jejich počet snížil na devět. Devět států tvoří tři nesignatáři (Indie, KLDR a Pákistán) a šest států, které ji neratifikovaly (ČLR, Egypt, Indonésie, Írán, Izrael a USA). Obecně se předpokládá, že ČLR a zřejmě i některé další země, jako např. Indonésie, vyčkávají s ratifikací až po dosažení ratifikace Spojenými státy.

a) Shalikashviliho zpráva

Po neúspěchu získání dvoutřetinové podpory v americkém Senátu v r. 1999 pověřil tehdejší prezident Bill Clinton penzionovaného generála Johna Shalikashviliho, bývalého předsedu Sboru náčelníků štábů a stoupence ratifikace CTBT, jednat se senátory s cílem překonat jejich pochyby o výhodnosti vstupu smlouvy v platnost pro bezpečnost USA. Generál poslal prezidentu Clintonovi v lednu 2001 zprávu, která mj. prokazovala spolehlivost IMS a tím vyvracela hlavní argumenty kritiků např. o možnostech případného obcházení monitorovacího systému. V doprovodném dopisu gen. Shalikashvili mj. uváděl, že „*smlouva je velmi důležitou součástí globálního neproliferačního úsilí a je kompatibilní s udržováním bezpečného a spolehlivého odstrašujícího deterentu USA*“.⁸

Od té doby došlo k dalšímu technologickému vývoji monitorovacích technik zlepšujících účinnost IMS. Kvalitu stávajícího monitorovacího systému úspěšně ověřila i spolehlivá detekce relativně slabého jaderného zkušebního výbuchu (0,6 kt) uskutečněného KLDŘ v r. 2006.

b) Situace v Senátu USA

Po úspěšném schválení americko-ruské smlouvy New START v Senátu USA 22. 12. 2010 bude z bezpečnostních otázek nyní na programu jednání tohoto orgánu ratifikace smlouvy CTBT. Většina republikánských senátorů nadále vyslovuje v této problematice pochybnosti a odmítá ratifikaci podpořit. Mezi kritické argumenty patří, kromě výhrad k účinnosti IMS, rovněž obavy ze snížení technologické převahy USA a z ohrožení programu zajišťujícího bezpečnost a údržbu skladovaných JZ. Úsilí Obamovy administrativy dosáhnout kladného výsledku, tj. získat dvoutřetinovou podporu, bude komplikovat skutečnost, že od ledna 2011 Senát jedná již v novém složení. Na základě výsledků z doplňovacích voleb v listopadu 2010, ve kterých republikáni získali další senátorská místa, si Demokratická strana sice nadále udržela většinu, avšak celkově oslabila.

Někteří političtí analytici v této souvislosti vyslovují domněnku, že v negativních postojích republikánů nejde ani tak o efektivitu IMS a další výhrady jako spíše o snahu využít každé příležitosti ke snížení prestiže současného prezidenta a připravovat si tak již nyní výhodnější podmínky pro příští kongresové a prezidentské volby. O této obstrukční politice mj. svědčila i odkládaná ratifikace americko-ruské smlouvy New START (blíže viz pasáž věnovaná New START).⁹

IV. Zpráva mezinárodní komise pro jaderné nešíření a odzbrojení „Eliminace jaderných hrozeb“ (listopad 2009)

1. ÚVOD

Předsedové vlád Austrálie a Japonska, tj. zemí, z nichž první má největší světové zásoby uranu a druhá se stala v srpnu 1945 cílem a obětí svržených atomových bomb v Hirošimě a Nagasaki, iniciovali v r. 2008 vytvoření *Mezinárodní komise pro jaderné nešíření a odzbrojení*. Úkolem komise bylo vypracovat zprávu obsahující podrobnou praktickou agendu pro oblast jaderného nešíření a odzbrojení.

2. TVORBA ZPRÁVY

Zpráva pod názvem *Eliminace jaderných hrozeb* byla vydána a adresována politikům na celém světě v listopadu 2009, před konáním významné 8. hodnotící konference Smlouvy o nešíření jaderných zbraní v květnu 2010 (viz samostatná kapitola a Přílohy č. 7a, b, c, d). Na této odzbrojovací iniciativě se podíleli, kromě významných kontrolně zbrojních expertů, tvořících komisi, jako spolupředsedové bývalí ministři zahraničních věcí Austrálie a Japonska – Gareth Evans a paní Yoriko Kawaguchi. Komise byla ve své činnosti vedena snahou využít práce předchozích komisí a panelů, zejména zpráv Canberrské komise o eliminaci jaderných zbraní z r. 1996, Tokijského fóra pro jaderné nešíření a odzbrojení z r. 1999, Panelu OSN na vysoké úrovni o hrozbách, výzvách a změně z r. 2004, Blixovy Komise pro zbraně hromadného ničení z r. 2006 a Zedillovy Komise význačných osob k budoucnosti Mezinárodní agentury pro ato-

movou energii. Obecně se zpráva zabývá všemi hlavními aspekty problematiky mírového využívání jaderné energie, jaderného nešíření a jaderného odzbrojení.¹⁰

3. SYNOPSIS A OBSAH ZPRÁVY

Synopsis zprávy, pod názvem „Všeobecná akční agenda“, se skládá ze 7 částí:

- A. Důvody zpracování zprávy a její aktuálnosti
- B. Jaderné hrozby a rizika
- C. Jaderné odzbrojení
- D. Jaderné nešíření
- E. Jaderný terorismus
- F. Mírové využívání jaderné energie
- G. Mobilizace a trvalé udržení politické vůle

Zmíněná všeobecná akční agenda obsahuje rovněž:

- Krátkodobou akční agendu do r. 2012
- Střednědobou akční agendu do r. 2025
- Dlouhodobou akční agendu po r. 2025, kdy by se měla dokončit eliminace všech JZ.

Obsah zprávy tvoří čtyři bloky podrobně věnované následujícím tématům:

- I. Využití příznivé situace (zdůvodňuje, proč byla zpráva zpracována a proč nyní)
- II. Jaderné hrozby a rizika

III. Formulování politických odpovědí na tvrzení stoupenců zachování JZ. Část věnovaná odzbrojení se zabývá dvoufázovou strategií k dosažení eliminace JZ:

– *minimalizační fáze* (snížení počtu JZ na minimum) obsahuje dvě etapy (1. etapa se skládá z krátkodobého akčního plánu do r. 2012 a ze střednědobého akčního plánu od r. 2012 do r. 2025);

– *eliminační fáze* obsahuje dlouhodobý akční plán realizovaný po r. 2025, který by měl vést k úplné eliminaci všech JZ.

IV. Od politiky k akci: všeobecná agenda. Obsahuje zejména doporučení pro nadcházející 8. hodnotící konferenci Smlouvy o nešíření jaderných zbraní – NPT, zabývá se také problematikou vytváření zón bez JZ (viz Příloha č. 9).

V. Konference o odzbrojení v Ženevě (2009)

1. ÚVOD

Konference o odzbrojení v Ženevě (dále konference) je v rámci odzbrojovacího aparátu OSN, tvořeném dále 1. výborem Valného shromáždění OSN a Odzbrojovací komisí OSN, jediným orgánem s mandátem sjednávat příslušné smlouvy. Početně tento orgán tvoří 65 členských zemí s hlasovacím právem. Jednání konference se účastní i další státy, které však mají pouze pozorovatelský status. Zemí s tímto statutem je např. Česká republika, která jej získala v důsledku rozdělení federace, kdy členství po dohodě mezi vládami obou zemí přešlo na Slovenskou republiku. Pozorovatelské země, případně zástupci mezinárodních institucí a nevládních organizací, mohou k projednávaným otázkám vystupovat, avšak nemohou o nich hlasovat.

Celoroční zasedání konference probíhá ve třech cyklech, jež trvají deset a dvakrát sedm týdnů. Funkce předsedy rotuje mezi členy každé čtyři týdny. Konference si stanovuje vlastní pravidla a vypracovává Pracovní program, který však po jeho konsenzuálním schválení nelze převádět na další rok. Jedná se v plénu, obvykle dvakrát týdně, a dále prostřednictvím podpůrných orgánů a zvláštních zpravodajů, které si konference vytváří k jednotlivým bodům své agendy. Svá rozhodnutí přijímá na základě konsenzu, tj. souhlasu všech členských států.

2. PRŮBĚH A VÝSLEDEK JEDNÁNÍ

Programové body dlouhodobě tvoří:

- Smlouva o zákazu výroby štěpného materiálu pro JZ a jiná jaderná výbušná zařízení (*Fissile Material Cut-off Treaty*, dále smlouva FMCT);
- Prevence zbrojních závodů do vesmíru (*Prevention of an Arms Race in Outer Space*, PAROS);

- Negativní bezpečnostní záruky (*Negative Security Assurances*, NSA);
- Jaderné odzbrojení (*Nuclear Disarmament*, ND).

Téměř desetileté zablokování substantivního projednávání čtyř hlavních programových bodů na Konferenci o odzbrojení v Ženevě se podařilo v r. 2009 dočasně odblokovat.

K dočasnému odblokování došlo 29. května, kdy se podařilo schválit pracovní program jako základní předpoklad pro zahájení substantivních jednání. Program se od předchozích návrhů z let 2008 a 2007 výrazně lišil. Kromě toho, že zahrnoval dohodu zahájit sjednávání (*negotiations*) smlouvy FMCT na základě tzv. Shannonova mandátu (viz základní pojmy) z r. 1995, vytvářel pracovní skupiny ke každému ze zmíněných čtyř bodů. Návrhy z předchozích let počítaly s vytvořením funkcí zvláštních koordinátorů. Význam spočívá v tom, že pracovní skupiny, na rozdíl od zvláštních koordinátorů, podléhají procedurálním pravidlům konference, tzn. že mají formálnější charakter. Jejich cíle a podstata byly také robustnější, než tomu bylo v předchozích návrzích. Program rovněž zahrnoval dohodu zahájit substantivní rozhovory (*discussions*) o dalších třech bodech agendy konference. Dokument také vytvářel speciální koordinátory pro další body agendy konference, včetně „*nových typů zbraní hromadného ničení a nových systémů takových zbraní, jako jsou radiologické zbraně*“, „*všeobecný odzbrojovací program*“ a „*transparentnost ve zbrojení*“.

V průběhu neformálních debat v r. 2009 žádná země, oproti nedávným létům, výrazně nezměnila své postoje, s jedinou podstatnou výjimkou. Touto výjimkou byly USA, které přistoupily na verifikaci smlouvy FMCT, což za předchozí Bushovy administrativy odmítaly.

Celkové zlepšení klimatu se mj. projevilo v tom, že poprvé v historii konference byli představitelé některých nevládních organizací pozváni, aby v průběhu neformálních schůzek přednesli svá vystoupení. Několik zástupců členských zemí a nevládních organizací poukazovalo na potřebu změnit konferenční procedurální pravidla a pracovní metody, což by mohlo usnadnit negociační proces, a tím zvýšit celkovou efektivitu tohoto orgánu.

Další jednání bohužel nepokročila, protože zejména v důsledku odmítavého postoje Pákistánu nebyl přijat do konce jednacího cyklu konference rámec realizace zmíněného programu, tj. přehled aktivit a jmenování předsedů pracovních skupin aj. Ze zemí, jež v předchozích letech zaujímal zejména k jednání o smlouvě FMCT vlažný až negativní přístup, tj. Indie, Izrael a Pákistán, potvrdil svoje odmítání především Pákistán, zdůvodňující svůj postoj ochranou národních bezpečnostních zájmů. Různé námitky, zejména procedurálního charakteru, vyjadřovali rovněž zástupci ČLR a Íránu.¹¹

VI. První výbor 64. Valného shromáždění OSN (říjen 2009)

1. ÚVOD

První výbor (výbor pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost) je jedním ze šesti výborů Valného shromáždění OSN (dále VS OSN), ve kterých se nejdříve projednávají a schvalují rezoluce a rozhodnutí předkládané sponzorskými a kosponzorskými státy, podle příslušné výborové agendy. Návrhy rezolucí mohou sponzorské státy předkládat každoročně, případně s odstupem dvou a více let. Před vlastním projednáváním návrhů rezolucí a hlasováním je několik dnů věnováno všeobecné rozpravě a následně výměně názorů na specifické okruhy problémů. Poté jsou rezoluce předloženy k hlasování v plénu VS OSN. Rezoluce mají obvykle preambulární a operativní část. Zatímco preambulární část se zpravidla odvolává na předchozí rezoluce a aktivity k danému tématu a hodnotí dosavadní vývoj, operativní část již obsahuje ve formě paragrafů výzvy a doporučení k následným aktivitám.

Při hlasování o rezolucích ve výboru i v plénu VS mají účastnické státy možnost hlasovat, v případě výhrad ke kontroverzním operativním paragrafům, o těchto paragrafech odděleně a následně o celkové rezoluci. Po skončení hlasování v plénu VS se státy mohou přihlásit s poznámkou vysvětlující jejich hlasování. Pokud všechny účastnické země souhlasí s obsahem rezoluce, může být její text schválen konsenzem, tj. bez hlasování. Hlasovací proces spočívá v tom, že účastnické státy mohou s předloženou rezolucí vyjádřit souhlas (pro), nesouhlas (proti) nebo se hlasování zdrží (abstence), případně se hlasování vůbec nezúčastnit.

Výsledky hlasování ve výboru a v plénu VS se od sebe zpravidla neliší. Rezoluce VS OSN nemají, na rozdíl od rezolucí Rady bezpečnosti, právní závaznost. Hovoříme o politické závaznosti, která má však rovněž svůj význam. Účastnické státy formou hlasování dávají před celým mezinárodním společenstvím najevo svůj postoj k projed-

návané problematice. Jak uvádí nevládní organizace Reaching Critical Will v úvodu článku věnovaného Valnému shromáždění ... „rezoluce mohou mít normativní prvek. Mohou naznačovat vytváření obyčejů, standardů a pravidel pro příslušné chování. Konsenzuálně přijaté rezoluce mohou také indikovat podstatné shodné oblasti, které jsou zralé pro další sjednávání a mohou tak umožnit vytvoření nových smluv a vznik mezinárodních právních norem. Dále demonstrují globální názor států, a tak ukazují, které státy podporují mír a bezpečnost a které se rozhodly zůstat stranou nebo bránit rozvoji mezinárodní kooperativní bezpečnosti.“¹²

2. PRVNÍ VÝBOR

První výbor tvoří, společně s Odzbrojovací komisí OSN a Konferencí o odzbrojení v Ženevě, tzv. odzbrojovací aparát (*disarmament machinery*). Každoročně na podzimním jednání VS OSN výbor projednává, přibližně po dobu 3–4 týdnů, až 50 návrhů rezolucí a rozhodnutí se vztahem ke kontrolně zbrojní a odzbrojovací problematice. Zahrnují zejména nešíření a jaderné odzbrojení, problematiku chemických a biologických zbraní, raketové nosiče zbraní hromadného ničení, konvenční zbraně (zejména ruční a lehké zbraně, protipěchotní miny a kazetovou munici) a další otázky. Před hlasováním hlavní uskupení států, např. země Hnutí nezúčastněných států, sdružující přes sto zemí, a skupina tzv. západních států (mj. USA, Kanada, EU, přidružené a partnerské státy) koordinují své postoje. Navíc ve specifických jaderněodzbrojovacích otázkách sjednocují své postoje i tzv. deklarované jaderné země (stálí členové RB OSN, kteří jsou členy smlouvy NPT), jež také na různých odzbrojovacích fórech příležitostně vydávají společná prohlášení.

První výbor 64. VS OSN jednal ve dnech 5. 10.–3. 11. 2009. Ve srovnání s předchozími léty byla celková atmosféra optimističtější, zejména v důsledku jejího příznivého ovlivnění „pražským“ projevem prezidenta Obamy a deklarovanými prvními praktickými kroky k dosažení světa bez JZ. Příznivě také zapůsobilo vystoupení USA a Ruska, vztahující se k probíhajícímu bilaterálnímu jednáním o snížení strategických JZ. Některé státy rovněž oceňovaly přijetí zářijové rezoluce č. 1887 na summitu RB OSN. Několik zemí však vyjadřovalo nad textem rezoluce určitou skepsi, vyvolanou absencí údajně málo konkrétních odzbrojovacích kroků, a projevovaly naději na přijetí těchto kroků v rámci nadcházející 8. hodnotící konference NPT v r. 2010. Mnozí vystupující rovněž požadovali urychlené vytvoření zóny bez všech zbraní hromadného ničení na Blízkém východě, urychlený vstup smlouvy CTBT v platnost a brzké zahájení sjednávání smlouvy FMCT. Podle pákistánského hodnocení existují čtyři překážky pro dosažení mírového a stabilního světa bez všech zbraní hromadného ničení. Za tyto překážky Pákistán označil nevyrovnanost a asymetrii ve vojenských výdajích,

regionální spory, zejména v jižní Asii a na Blízkém východě, dále diskriminační a nespravedlivá kritéria pro „politické a strategické zájmy“, podkopávající neproliferační režim. Jako poslední uvedl tendenci některých států obcházet uznávaná mnohostranná negociační fóra „*ve prospěch podpory bezpečnosti některých států na úkor druhých*“.

Uvolněnější atmosféra se do určité míry projevila při hlasování. Například USA u pákistánské rezoluce č. 64/27 *Uzavření účinných mezinárodních ujednání, která poskytnou bezpečnostní záruky nejaderným státům proti použití nebo hrozbě použitím jaderných zbraní*, týkající se negativních bezpečnostních záruk udělovaných jadernými státy nejaderným státům, abstenovaly, na rozdíl od předchozích let, kdy hlasovaly osamocené proti této rezoluci. USA rovněž změnily své hlasování v případě japonské rezoluce č. 64/47 *Obnovené odhodlání k úplnému zničení jaderných zbraní*, u níž v dřívějších letech hlasovaly proti, zatímco nyní se staly jedním ze sponzorů rezoluce a hlasovaly pro její schválení. Určitým zklamáním naopak bylo americké nepodpoření rezoluce č. 64/57 *Směrem ke světu bez jaderných zbraní: urychlení realizace jaderněodzbrojovacích závazků*, předložené zeměmi tzv. Koalice nové agendy, sdružující Brazílii, Egypt, Irsko, Mexiko, Nový Zéland, Švédsko a Jižní Afriku. Novou rezoluci č. 64/29, věnovanou problematice *Smlouvy zakazující výrobu štěpných materiálů pro jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení*, předložila Kanada. Zatímco většina států podporuje urychlené sjednání této smlouvy na Konferenci o odzbrojení v Ženevě, především Pákistán se rezolutně staví proti tomu (blíže viz pasáž věnovaná Konferenci o odzbrojení).¹³

3. REZOLUCE VZTAHUJÍCÍ SE K JADERNÝM ZBRANÍM¹⁴

64/24 Smlouva o africké bezjaderné zóně (A/RES/)

African Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty

Rezoluce ve své preambulární části mj. připomíná rezoluce č. 51/53 z prosince 1996 a č. 56/17 z listopadu 2001. Rovněž připomíná podpis Smlouvy z Pelindaby o africké bezjaderné zóně z 11. 4. 1996 v Káhiře a Káhírskou deklaraci. Tato zdůrazňuje mj., že bezjaderné zóny, ustavené zejména v regionech, kde převládá napětí, zvyšují globální a regionální mír a bezpečnost.

V operativní části rezoluce poukazuje s uspokojením na vstup v platnost smlouvy o africké bezjaderné zóně z 15. 7. 2009. Vyzývá africké státy, které ještě nepodepsaly a neratifikovaly tuto smlouvu, aby tak učinily co nejdříve. Vyjadřuje ocenění jaderným státům, jež podepsaly protokoly k této smlouvě, a vyzývá ty státy, které ještě neratifikovaly tyto protokoly, aby tak urychleně učinily. Dále mj. vyzývá africké státy, které jsou účastníky Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, aby dojednaly zárukové dohody s MAAE, a to na základě této smlouvy, a tím vyhověly požadavkům článku 9 (b) pří-

lohy II Smlouvy z Pelindaby. V neposlední řadě vyjadřuje vděčnost generálnímu tajemníkovi OSN, předsedovi Výboru Africké unie a generálnímu řediteli MAAE za vytrvalost, se kterou poskytovali účinnou pomoc signatářům smlouvy.

Vedoucí sponzor: Nigérie jménem členských států OSN, které jsou členy skupiny afrických států

Vysvětlení hlasování: Francie, Indie, Španělsko a Velká Británie

64/26 Zřízení bezjaderné zóny na Blízkém východě

Establishment of a nuclear-weapon-free zone in the region of the Middle East

Rezoluce v úvodu své preambulární části připomíná rezoluce z let 1974 až po prosinec 2008. Zdůrazňuje hlavní opatření rezolucí zmíněných na samém úvodu, které vyzývají všechny účastníky, aby uvážili nutné a praktické kroky potřebné k uskutečnění návrhu na vytvoření bezjaderné zóny na BV. Rezoluce dále mj. znovu ujišťuje o nezadatelném právu všech států získat a vyvíjet jadernou energii pro mírové účely. Rezoluce má na paměti souhlas dosažený Valným shromážděním na jeho 35. zasedání, že zřízení bezjaderné zóny na Blízkém východě by značně zvýšilo mezinárodní mír a bezpečnost. Dále vítá všechny podněty, jež vedou k úplnému odzbrojení, včetně regionu Blízkého východu, a zde zejména vytvoření zóny bez všech zbraní hromadného ničení, a to včetně jaderných. Zdůrazňuje podstatnou roli OSN při vybudování vzájemně ověřitelné zóny bez JZ.

Ve své operativní části rezoluce mj. vyzývá všechny státy regionu, které tak ještě neučinily, aby souhlasily s tím, že veškeré aktivity spojené s jadernou činností budou začleněny do zárukového systému MAAE, a to až do zřízení zóny. V úvahu bere rezoluci GC(53)/RES/16, přijatou 17. 9. 2009 generální konferencí MAAE týkající se použití bezpečnostních záruk na BV. Dále vybízí všechny státy regionu, aby vyjádřily svoji podporu pro vybudování takové zóny v souladu s paragrafem 63 (d) Závěrečného dokumentu desátého mimořádného zasedání Valného shromáždění. Vyzývá všechny státy, aby až do zřízení zóny nevyvíjely, nevyráběly, nezkoušely nebo jinak nezískávaly JZ, stejně tak aby nepřipustily umístění JZ nebo jaderných výbušných zařízení na svém území nebo na území spadajícím pod jejich kontrolu. Dále mj. naléhá na všechny jaderné státy a všechny další státy, aby poskytly pomoc při budování zóny a aby se zdržely jakéhokoli jednání, které by bylo v rozporu s aktuální rezolucí. Žádá generálního tajemníka, aby mj. pokračoval v konzultacích se státy regionu a dalšími státy, kterých se tato problematika týká v souladu s paragrafem 7 rezoluce č. 46/30.

Vedoucí sponzor: Egypt

Vysvětlení hlasování: Izrael

64/27 Uzavření účinných mezinárodních ujednání, která poskytnou bezpečnostní záruky nejaderným státům proti použití nebo hrozbě použitím JZ

Conclusion of effective international arrangements to assure non-nuclear-weapon States against the use or threat of use of nuclear weapons

V preambulární části rezoluce vyjadřuje mj. přesvědčení o tom, že JZ představují největší hrozbu pro lidstvo a pro přežití civilizace. Hovoří o jaderném odzbrojení a úplném zlikvidování JZ jako o podstatném činu, kterým se předejde nebezpečí vypuknutí jaderné války. Připomíná paragraf 59 Závěrečného dokumentu desátého mimořádného zasedání VS, prvního mimořádného zasedání věnovaného odzbrojení. Dále mj. připomíná důležité části mimořádné zprávy předložené Valnému shromáždění při dvánáctém mimořádném zasedání Výboru pro odzbrojení, příslušné rezoluce z prosince 1990 až po prosinec 2008, v neposlední řadě bere v úvahu příslušné rozhodnutí třinácté konference hlav států a vlád neutrálních zemí pořádané v Kuala Lumpur v r. 2003, Havaně v r. 2006 a Egyptě v r. 2009. Rovněž bere v úvahu důležitá doporučení Organizace islámské konference. Upozorňuje, že obnovený zájem na jaderném odzbrojení by se měl přeměnit na konkrétní akce za účelem dosažení všeobecného a úplného odzbrojení pod účinnou mezinárodní kontrolou. Dále hovoří o tom, že je zcela nezbytné, aby mezinárodní společenství vyvinulo účinná nařízení a ujednání k zajištění bezpečnosti nejaderných států proti použití nebo hrozbě použití JZ z jakékoli strany, a to až do doby, kdy jaderné odzbrojení bude dosaženo na celosvětové úrovni.

Ve své operativní části rezoluce znovu potvrzuje nutnost dospět k sjednání účinné mezinárodní úmluvy, která poskytne nejaderným státům záruky před použitím nebo hrozbou použití JZ. Dále s uspokojením poukazuje na to, že se na Konferenci o odzbrojení neobjevila žádná námitka k myšlence o mezinárodní úmluvě, jež poskytne nejaderným státům bezpečnostní záruky, ačkoli zdůrazněny jsou i obtížnosti při dosažení společného postoje, přijatelného pro všechny. Žádá rovněž všechny státy, zejména ty jaderné, aby se aktivně podílely na činnosti směřující k brzké dohodě na společném přístupu, zejména na společném plánu, který by byl součástí mezinárodního instrumentu právně závazného charakteru. V neposlední řadě doporučuje Konferenci o odzbrojení, aby dále aktivně pokračovala v intenzivních jednáních za účelem brzkého dosažení ujednání a uzavřela účinnou mezinárodní dohodu zajišťující nejaderným státům záruku před použitím nebo hrozbou použití JZ.

Vedoucí sponzoři: Bangladěš, Benin, Brunej, Egypt, Filipíny, Ghana, Haiti, Honduras, Indonésie, Irák, Írán, Katar, Kuba, Kuvajt, Libye, Malajsie, Malawi, Myanmar, Pákistán, Peru, Salvador, Saúdská Arábie, Srí Lanka, Sýrie, Uzbekistán a Vietnam

64/29 Smlouva zakazující výrobu štěpných materiálů pro JZ nebo jiná jaderná výbušná zařízení

Treaty banning the production of fissile material for nuclear weapons or other nuclear explosive devices

V preambulární části jsou připomínány rezoluce vztahující se k dané problematice. Rezoluce vyjadřuje přesvědčení, že mnohostranná, mezinárodně a účinně ověřitelná smlouva, která zakazuje výrobu štěpných materiálů pro jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení, by byla významným příspěvkem k jadernému odzbrojení a jadernému nešíření. Dále vítá rozhodnutí CD/1864 z 29. 5. 2009, přijaté Konferencí o odzbrojení a týkající se ustavení pracovního programu pro své zasedání v r. 2009. Na tomto zasedání Konference o odzbrojení pak zřídila Pracovní skupinu pro vyjednávání smlouvy, jež zakazuje výrobu štěpných materiálů pro jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení, a to na základě dokumentu CD/1299 z 24. 5. 1995.

V operativní části rezoluce vybízí Konferenci o odzbrojení, aby se na začátku r. 2010 dohodla na pracovním programu, který by zahrnoval bezprostřední zahájení jednání o smlouvě zakazující výrobu štěpných materiálů pro jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení.

Vedoucí sponzor: Kanada

Vysvětlení hlasování: Francie, Írán, Izrael a Pákistán

64/31 Následné kroky v uskutečňování jaderněodzbrojovacích závazků dohodnutých na hodnotících konferencích smlouvy o NPT v r. 1995 a 2000

Follow-up to nuclear disarmament obligations agreed to at the 1995 and 2000 Review Conferences of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons

Preambulární část této rezoluce především připomíná některé hlavní rezoluce spadající do problematiky jaderného odzbrojení. Vyjadřuje dále hluboké znepokojení nad selháním Hodnotící konference z r. 2005, kdy nedošlo k smysluplné dohodě, která by navazovala na závazky týkající se jaderného odzbrojení.

V operativní části rezoluce vyzývá, aby se prováděly reálné kroky k systematické a postupné realizaci článku VI Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a paragrafů 3 a 4 (c), které jsou součástí rozhodnutí o pravidlech a cílech jaderného nešíření a odzbrojení Hodnotící a prodlužovací konference stran Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, která se konala v r. 1995. Dále rezoluce žádá, aby všechny jaderné státy učinily reálné kroky, které povedou k jadernému odzbrojení, a to způsobem, který podporuje mezinárodní stabilitu, tak jak bylo odsouhlaseno na Hodnotící konferenci stran Smlouvy o nešíření jaderných zbraní v r. 2000. V této souvislosti by jaderné státy měly snižovat arzenál JZ, zvýšit transparentnost v této oblasti, snižovat nestrategické JZ na základě jednostranných iniciativ i jako nedílné součásti snížení počtu JZ a odzbrojovací-

ho procesu. Dále žádá, aby státy snížily úlohu JZ ve svých bezpečnostních politikách, a tím minimalizovaly riziko jejich případného použití, a aby všechny jaderné státy přijaly závazek úplného zlikvidování svých JZ. Rezoluce dále poukazuje mj. na to, že během Hodnotící konference stran Smlouvy o nešíření jaderných zbraní bylo odsouhlaseno, že právně závazné bezpečnostní záruky jaderných států nejaderným státům posílí neproliferační režim, a naléhá na státy, aby se podrobněji zabývaly realizací závazků v oblasti jaderného odzbrojení.

Vedoucí sponzor: Írán

64/35 Mezinárodní den proti jaderným zkouškám

International Day against Nuclear Tests

V preambulární části rezoluce připomíná, že podpora míru a bezpečnosti je jedním z hlavních cílů OSN. Zmiňuje přesvědčení, že by mělo být vyvíjeno veškeré úsilí, které povede k ukončení jaderných zkoušek, aby se předešlo ničivým a škodlivým dopadům na lidských životech a zdraví a na životní prostředí. Dále rezoluce konstatuje, že ukončení jaderných zkoušek je jedním z hlavních prostředků pro dosažení cíle světa bez JZ. Vítá nedávné kladné příspěvky mezinárodního společenství ve snaze přiblížit se tomuto cíli a v této souvislosti zdůrazňuje podstatnou roli vlád, mezivládních organizací, občanské společnosti, akademických kruhů a hromadných sdělovacích prostředků. Uznává důležitost výchovy jako prostředku pro dosažení míru, bezpečnosti, odzbrojení a nešíření JZ.

Ve své operativní části potom vyhlašuje 29. srpen Mezinárodním dnem proti jaderným zkouškám. Tento den má zvýšit povědomí veřejnosti a sloužit jako osvěta o dopadech výbuchů při zkouškách JZ nebo jiných jaderných explozích. Dále má 29. srpen veřejnosti připomenout nutnost zastavení těchto zkoušek jako jeden z prostředků pro dosažení cíle světa bez JZ. Vybízí současně členské státy, systém OSN, občanskou společnost, akademické kruhy, hromadné sdělovací prostředky a jednotlivce, aby si příslušným způsobem připomínali tento Mezinárodní den proti jaderným zkouškám.

Vedoucí sponzoři: Bělorusko, Belize, Brazílie, Dominikánská republika, Filipíny, Chile, Katar, Kazachstán, Komory, Kongo, Kyrgyzstán, Nepál, Niger, Salvador, Tádžikistán a Turkmenistán

Výsvětlení hlasování: Evropská unie, Švýcarsko

64/37 Snižování jaderného nebezpečí**Reducing nuclear danger**

Rezoluce v preambulární části připomíná, že použití JZ představuje nejvážnější hrozbu pro lidstvo a pro přežití civilizace. Znovu zdůrazňuje, že jakékoli použití nebo hrozba použitím JZ by znamenaly porušení Charty OSN. Vyjadřuje dále přesvědčení o tom, že šíření JZ by ve všech ohledech závažně zvýšilo nebezpečí jaderné války, a proto dále zmiňuje, že jaderné odzbrojení a úplné zlikvidování JZ jsou nezbytným krokem k odstranění této hrozby. Považuje za zcela podstatné, aby jaderné státy, do doby ukončení existence JZ, přijaly tzv. bezpečnostní záruky, kterými ujistí nejaderné státy, že vůči nim nepoužijí JZ. Dále se rezoluce zmiňuje o nepřijatelném riziku při neúmyslném nebo nepředvídaném použití JZ, což by mělo katastrofální následky pro celé lidstvo. Zmiňuje se rovněž mj. o tom, že je nutné, aby jaderné státy učinily více skutečných a reálných kroků, jež by přispěly ke zlepšení mezinárodní atmosféry pro vyjednávání směřující až k zlikvidování všech JZ. Snižování role JZ v bezpečnostních doktrínách jaderných států by potom pozitivně ovlivnilo mezinárodní mír a bezpečnost a zlepšilo by i podmínky pro další snižování a likvidování JZ. Rezoluce v této části ještě zmiňuje Závěrečný dokument desátého mimořádného zasedání VS. Připomíná zde také výzvu Deklarace tisíciletí OSN, která požaduje odstranění nebezpečí, jež představují ZHN, a rozhodnutí vynaložit úsilí na jejich zlikvidování, zvláště zničení JZ. Deklarace zmiňuje také možnost svolání mezinárodní konference, při níž by byly posouzeny možnosti pro odstranění jaderné hrozby.

V operativní části potom žádá přezkoumání jaderných doktrín a v této souvislosti naléhá, aby byly provedeny bezprostřední kroky vedoucí ke snížení nebezpečí neúmyslného a nepředvídaného použití JZ, a nabádá pak pět deklarovaných jaderných států, aby přijaly příslušná opatření. Vybízí dále členské státy, aby přijaly nezbytná opatření k zabránění šíření JZ ve všech ohledech a aby podporovaly jaderné odzbrojování, a to s cílem zlikvidování těchto zbraní. Rezoluce bere v úvahu zprávu předloženou generálním tajemníkem OSN v souladu s paragrafem 5 rezoluce 63/47 z 2. 12. 2008. V neposlední řadě pak rezoluce žádá generálního tajemníka, aby zesílil úsilí a podporu podnětům, které by přispěly k úplné realizaci sedmi doporučení obsažených ve zprávě Poradního sboru k odzbrojovacím otázkám, což by znamenalo výrazné snížení nebezpečí jaderné války. Generální tajemník je dále žádán, aby pokračoval v přesvědčování členských států za účelem svolání mezinárodní konference, podle návrhu v Deklaraci tisíciletí OSN. Konference by posoudila možnosti zlikvidování JZ. Generální tajemník pak podá 65. VS OSN zprávu.

Vedoucí sponzoři: Afghánistán, Bangladéš, Bhútán, Fidži, Haiti, Chile, Indie, Jamajka, Jordánsko, Kambodža, Konžská demokratická republika, Kuba, Libye, Madagaskar, Malajsie, Mauricius, Myanmar, Nepál, Nikaragua, Salvador, Súdán, Vietnam a Zambie

64/38 Opatření zabraňující teroristům zmocnit se zbraní hromadného ničení

Measures to prevent terrorists from acquiring weapons of mass destruction

Rezoluce ve své preambulární části připomíná předchozí rezoluci 63/60 z 2. 12. 2008. Přijímá odhodlání mezinárodního společenství bojovat s terorismem. Vyjadřuje hluboké znepokojení nad vzrůstající hrozbou propojení zbraní hromadného ničení s fenoménem terorismu, a zejména nad skutečností, že sami teroristé mohou usilovat o získání těchto zbraní. Rezoluce vítá skutečnost, že 7. 7. 2007 vstoupila v platnost Mezinárodní úmluva na potlačení aktů jaderného terorismu. Také vítá pozměňovací návrhy, které vedou k posílení Úmluvy o fyzické ochraně jaderných materiálů, přijaté MAAE 8. 7. 2005. Dále rezoluce poukazuje na podporu opatření k zabránění získání ZHN teroristy vyjádřenou v Závěrečném dokumentu 15. summitu Konference hlav států a vlád Hnutí nezúčastněných zemí z r. 2009. Zmiňuje rovněž přijetí Globální protiteroristické strategie OSN z 8. 9. 2006 a zprávu jejího generálního tajemníka předloženou na základě paragrafu 5 rezoluce 63/60. Za účelem udržení mezinárodního míru a bezpečnosti a k přispění celosvětovému úsilí v boji proti terorismu rezoluce v neposlední řadě zdůrazňuje nutnost dalšího pokroku v otázkách odzbrojení a nešíření ZHN.

V operativní části vyzývá všechny členské státy, aby podporovaly mezinárodní úsilí v zabránění teroristům zmocnit se ZHN, a žádá je, aby uvážily brzké přistoupení k Mezinárodní úmluvě na potlačení aktů jaderného terorismu a provedly její ratifikaci. Dále naléhá na všechny členské státy, aby náležitě přijaly a posílily národní opatření za účelem zabránění teroristům v získání ZHN, rovněž i v získání materiálů a technologií k jejich zhotovení. Žádá rovněž generálního tajemníka OSN, aby sestavil zprávu týkající se opatření, jež již mezinárodní společenství v otázkách souvisejících se spojitostí mezi bojem proti terorismu a šířením ZHN přijala, a aby se snažil sepsat stanoviska členských států ohledně přijetí dalších důležitých opatření v této oblasti.

Vedoucí sponzoři: Afghánistán, Andorra, Argentina, Arménie, Austrálie, Bangladéš, Belgie, Benin, Bhútán, Bulharsko, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Česká republika, Filipíny, Finsko, Guatemala, Haiti, Honduras, Chile, Chorvatsko, Indie, Irsko, Island, Itálie, Japonsko, Kambodža, Kanada, Kazachstán, Konžská demokratická republika, Kuba, Kuvajt, Kypr, Lichtenštejnsko, Litva, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Ruská federace, Řecko, Salvador, Senegal, Singapur, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Španělsko, Švýcarsko, Thajsko, Turecko, Velká Británie a Zambie

Výsvětlení hlasování: Pákistán

64/39 Smlouva o bezjaderné zóně v jihovýchodní Asii (smlouva z Bangkoku)

Treaty on the South-East Asia Nuclear-Weapon-Free Zone (Bangkok Treaty)

V preambulární části rezoluce připomíná rezoluci 62/31 z 5. 12. 2007 nazvanou Smlouva o bezjaderné zóně v jihovýchodní Asii (smlouva z Bangkoku). Vítá touhu států jihovýchodní Asie udržet mír a stabilitu v regionu v duchu mírového soužití a vzájemného pochopení a spolupráce. Poukazuje na vstup Charty Organizace jihovýchodních národů v platnost 15. 12. 2008. Cílem této organizace je uchování jihovýchodní Asie jako zóny bez jaderných zbraní a zóny bez všech dalších zbraní hromadného ničení. Znovu zdůrazňuje své přesvědčení o důležitosti bezjaderných zón mj. v tom, že rozšiřují oblasti světa, které jsou bezjaderné. Vyjadřuje přesvědčení, že zřízení bezjaderné zóny v jihovýchodní Asii, jakožto hlavní součásti Kualalumpurské deklarace podepsané 27. 11. 1971, přispěje k posílení bezpečnosti států a dále přispěje k posílení mezinárodního míru. Upozorňuje na vstup v platnost Smlouvy o bezjaderné zóně v jihovýchodní Asii 27. 3. 1997 a na její desáté výročí r. 2007. Vítá opětovné potvrzení jihovýchodních asijských států, že zóna bude hrát ústřední roli v různých oblastech, např. preventivní diplomacie. Znovu ujišťuje všechny účastníky Smlouvy o bezjaderné zóně v jihovýchodní Asii o nezadatelném právu vyvíjet, zkoumat, užívat jadernou energii pro mírové účely v souladu se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní. Dále připomíná mj. příslušné zásady a pravidla mezinárodního práva týkající se svobody užívání moří za hranicemi teritoriálních vod a práv pokojného proplutí teritoriálními vodami a dalších práv, zvláště těch, které zmiňuje Úmluva OSN o mořském právu.

V operativní části potom rezoluce vítá závazek a úsilí Komise pro Smlouvu o bezjaderné zóně v jihovýchodní Asii k dalšímu zvýšení a posílení realizace smlouvy z Bangkoku, zejména Akčního plánu pro období let 2007–2012, který byl přijat v Manile 29. 7. 2007. Dále vyzývá členské státy Smlouvy z Bangkoku, aby pokračovaly v přímých diskusích s pěti jadernými mocnostmi za tím účelem, aby úplně vyřešily existující nevyřešené otázky týkající se počtu ustanovení této smlouvy a jejího Protokolu. V neposlední řadě zdůrazňuje hodnotu uskutečňování dalších způsobů a prostředků spolupráce mezi zónami bez jaderných zbraní.

Vedoucí sponzor: Thajsko jménem členských států OSN, které jsou členy ASEAN, a smluvních států Smlouvy o bezjaderné zóně v jihovýchodní Asii (Smlouva z Bangkoku)

64/44 Jižní polokoule a přilehlé oblasti bez JZ

Nuclear-weapon-free southern hemisphere and adjacent areas

Rezoluce v preambulární části mj. připomíná předchozí rezoluce a ustanovení o bezjaderných zónách v závěrečných dokumentech desátého mimořádného zasedání VS a prvního mimořádného zasedání, které se týkalo odzbrojení. Vyjadřuje rovněž své roz-

hodnutí usilovat o úplnou likvidaci JZ. Připomíná důležitost smluv z Tlatelolca, Rarotongy, Bangkoku a z Pelindaby, jež zřizují bezjaderné zóny za účelem dosažení světa bez JZ. S odvoláním na předchozí konference účastníků a signatářů smluv o bezjaderných zónách zdůrazňuje hodnotu posilování spolupráce mezi členy bezjaderných zón a znovu potvrzuje příslušné zásady a pravidla mezinárodního práva, které se týkají svobodného využívání moří za hranicemi teritoriálních vod a práva plavby přímorským prostorem.

V operativní části mj. vítá pokračující příspěvky, kterými stávající bezjaderné zóny pomáhají jižní polokouli a přilehlým oblastem zbavit se JZ. S uspokojením konstatuje, že po vstupu v platnost Smlouvy z Pelindaby 15. 7. 2009, která zřídila bezjadernou zónu v Africe, jsou již všechny bezjaderné zóny na jižní polokouli v platnosti. Vybízí všechny příslušné státy, aby spolupracovaly na řešení nevyřešených otázek za účelem úplné realizace Smlouvy o středoasijské bezjaderné zóně, která vstoupila v platnost 21. 3. 2009. Potvrzuje své přesvědčení o tom, že bezjaderné zóny sehrávají významnou roli při posilování režimu nešíření JZ a při rozšiřování oblastí, ve kterých se JZ nenacházejí, a naléhá na všechny státy, aby podpořily proces jaderného odzbrojení. V závěru vyslovuje podporu další spolupráci mezi bezjadernými zónami a jejich smluvními výbory.

Vedoucí sponzoři: Brazílie a Nový Zéland

64/47 Obnovené odhodlání k úplné eliminaci JZ

Renewed determination towards the total elimination of nuclear weapons

V preambulární části rezoluce připomíná nutnost, aby všechny státy pokračovaly v dalších reálných krocích a přijímaly další účinná opatření za účelem úplného zničení JZ, a to s úmyslem dosažení bezpečného světa a míru na naší planetě. Poznamenává, že konečným cílem úsilí států v odzbrojovacím procesu je všeobecné a úplné odzbrojení pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou. Připomíná rezoluci 63/73 z 2. 12. 2008. Vyjadřuje dále své přesvědčení o tom, že by mělo být vyvíjeno veškeré úsilí k vyvarování se jaderné války a jaderného terorismu. Znovu potvrzuje důležitost Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, jakožto základního kamene režimu zabraňujícího šíření jaderných zbraní a nezbytného základu snah o dosažení jaderného odzbrojení a pro mírové využívání jaderné energie. Připomíná dále rozhodnutí a rezoluci Hodnotící a prodlužovací konference stran Smlouvy o nešíření JZ z r. 1995 a Závěrečný dokument Hodnotící konference stran zmíněné smlouvy z r. 2000. Rezoluce vítá nedávné celosvětové jaderné odzbrojovací impulzy vedoucí ke světu bez JZ, jež byly posíleny konkrétními návrhy a podněty politickými představiteli států, zejména Ruské federace a Spojených států amerických, jakožto dvou států vlastníků nejvíce JZ na světě. Vítá také summit Rady bezpečnosti OSN, který se konal 24. 9. 2009 a který po-

tvrdil vizi světa bez JZ. Vyjadřuje rovněž hluboké znepokojení nad vzrůstajícím nebezpečím ze šíření zbraní hromadného ničení. Uznává důležitost realizování rezolucí RB, a to rezoluce 1718 z 14. 10. 2006, ohledně oznámení jaderné zkoušky Korejskou lidově demokratickou republikou 9. 10. 2006, a rezoluce 1874 z 12. 6. 2009, která se týkala jaderné zkoušky provedené opět KLDR 25. 5. 2009. KLDR je vyzývána, aby se okamžitě vrátila k šestistranným jednáním.

V operativní části rezoluce mj. vyzývá všechny státy Smlouvy o nešíření JZ, aby navzájem spolupracovaly tak, aby 8. hodnotící konference stran Smlouvy o nešíření JZ v r. 2010 mohla úspěšně posílit režim smlouvy a přijmout účinná a reálná opatření ve všech třech pilířích zmíněné smlouvy. Dále mj. podporuje další kroky vedoucí k jadernému odzbrojení v souladu s článkem VI Smlouvy o nešíření JZ, a to včetně většího omezení všech druhů JZ. Vybízí státy, které nejsou stranami Smlouvy o nešíření JZ, aby k ní bez odkladu a bezpodmínečně přistoupily jako nejaderné státy a až do přistoupení ke smlouvě dodržovaly její požadavky. Vyzývá všechny jaderné státy, aby se zaručily snižovat JZ transparentním způsobem a aby mj. souhlasily s opatřeními, jež mají za cíl budování důvěry. Snaží se přimět Ruskou federaci a Spojené státy americké, aby zcela realizovaly závazky Smlouvy o snížení útočných strategických jaderných prostředků v operačním použití a aby se zavázaly k dalším krokům v jaderném odzbrojení při respektování větší transparentnosti. Dále žádá jaderné státy, aby přijaly opatření vedoucí ke snížení nebezpečí z nepředvídaného nebo neoprávněného odpálení JZ a také aby uvažily další snižování provozuschopných systémů JZ způsobem, který podporuje mezinárodní stabilitu a bezpečnost. Rezoluce zdůrazňuje nezbytnost snížení role JZ v bezpečnostních politikách, aby se minimalizovalo riziko, že tyto zbraně budou někdy použity, a ulehčil se tak proces jejich úplného zničení. Naléhá na všechny státy, které tak ještě neučinily, aby při nejbližší vhodné příležitosti podepsaly a ratifikovaly Smlouvu o všeobecném zákazu jaderných zkoušek za účelem jejího brzkého vstupu v platnost. Vítá přijetí pracovního programu Konference o odzbrojení v r. 2009. Požaduje bezprostřední zahájení jednání o Smlouvě o zákazu výroby štěpných materiálů pro jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení na zasedání Konference o odzbrojení v r. 2010 a její brzké sjednání. Vyzývá všechny jaderné státy a státy, které nejsou stranami Smlouvy o nešíření JZ, aby vyhlásily a zachovaly moratorium na výrobu štěpného materiálu pro jakékoli JZ nebo jiná jaderná výbušná zařízení až do vstupu v platnost FMCT. Dále žádá, aby všechny státy zdvojnásobily své úsilí o zabránění a zamezení šíření jaderných a dalších zbraní hromadného ničení. Zdůrazňuje rovněž mj. důležitost předcházení jadernému terorismu a podporuje každé úsilí vedoucí k zabezpečení nechráněného jaderného a radiologického materiálu. V neposlední řadě pak také povzbuzuje všechny státy k tomu, aby se zaručily k realizaci doporučení obsažených ve zprávě generálního tajemníka o studii OSN v odzbrojovací a neproliferační osvětě, předložené na 57. zasedání VS OSN.

Vedoucí sponzoři: Afghánistán, Andorra, Austrálie, Bangladěš, Belgie, Benin, Bulharsko, Burkina Faso, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Česká republika, Filipíny, Finsko, Haiti, Chorvatsko, Island, Itálie, Japonsko, Kanada, Kazachstán, Kypr, Lichtenštejnsko, Lotyšsko, Lucembursko, Madagaskar, Maďarsko, Německo, Nepál, Nizozemsko, Palau, Peru, Rakousko, Salvador, Senegal, Slovensko, Slovinsko, Švýcarsko, Tanzanie, Uganda, Ukrajina, USA, Východní Timor a Zambie

64/52 Druhá konference účastníků a signatářů smluv, které zřizují bezjaderné zóny, a Mongolska

Second Conference of States Parties and Signatories to Treaties that Establish Nuclear-Weapon-Free Zones and Mongolia

V preambulární části vyjadřuje rezoluce mj. uznání práva jakékoliv skupiny států sjednat oblastní smlouvy za účelem zaručení nepřítomnosti JZ na jejich území, a to v rámci článku VII Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Oceňuje příspěvek smluv z Tlatelolka, Rarotongy, Bangkoku, Pelindaby a Střední Asie a také smluvní úpravy Antarktidy v odhodlání k dosažení cílů týkajících se jaderného nešíření a jaderného odzbrojení. Připomíná rezoluci 63/56 z 2. 12. 2008, která se vztahuje k mezinárodní bezpečnosti Mongolska a jeho bezjadernému statusu. Vybízí regiony, jež ještě nezřídily bezjaderné zóny, aby v tomto směru urychlily snahy, a to zejména na Blízkém východě. Rezoluce bere v úvahu paragraf 122 Závěrečného dokumentu 15. summitu Konference hlav států a vlád Hnutí nezúčastněných zemí, který se konal v egyptském Šarm aš-Šajchu 11.–16. 7. 2009. Při tomto summitu zúčastnění vyjádřili přesvědčení, že tyto bezjaderné zóny byly pozitivním krokem k posílení jaderného odzbrojování a nešíření JZ. Rezoluce připomíná přijetí deklarace ze Santiaga de Chile vládami, které jsou členy Agentury pro zákaz JZ v Latinské Americe a v Karibiku a stranami Smlouvy z Tlatelolka. Připomíná také podporu zón bez JZ vyjádřenou na summitu Rady bezpečnosti o jaderném nešíření a jaderném odzbrojení, který se konal 24. 9. 2009.

V operativní části se pak rozhoduje svolat druhou konferenci stran a signatářů smluv, jež zřídily bezjaderné zóny, a Mongolska, a to na 30. 4. 2010. Poznnamenává, že cílem konference bude uvážení způsobů, které by zvýšily počet konzultací a posílily spolupráci mezi účastníky a signatáři, smluvních agentur a dalších států majících o to zájem, a to za účelem podpory koordinace sbližování při uskutečňování smluvních nařízení a k posílení režimu jaderného odzbrojení a nešíření. V neposlední řadě pak žádá generálního tajemníka OSN, aby poskytl nezbytnou pomoc a služby druhé konferenci stran a signatářů smluv, na jejímž základě se zřizují bezjaderné zóny, a Mongolsku.

Hlavní sponzoři: Argentina, Belize, Brazílie, Burkina Faso, Dominikánská republika, Fidži, Filipíny, Guatemala, Haiti, Honduras, Jamajka, Kazachstán, Kolumbie, Kostarika, Kyrgyzstán, Malawi, Mexiko, Mongolsko, Myanmar, Nikaragua, Nový

Zéland, Panama, Paraguay, Peru, Salvador, Samoa, Sierra Leone, Thajsko, Uruguay a Venezuela

64/53 Jaderné odzbrojení

Nuclear disarmament

V preambulární části je připomenuta rezoluce 49/75 E z 15. 12. 1994, která se týkala postupného snižování jaderné hrozby, a rezoluce 50/70 P z 12. 12. 1995, a následně jsou připomenuty každoročně přijaté rezoluce až po rezoluci z 2. 12. 2008 s tím, že všechny se týkají jaderného odzbrojování. Znovu potvrzuje závazek mezinárodního společenství, který se týká úplného zlikvidování JZ a ustavení světa bez těchto zbraní. Dále připomíná mj. to, že Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a jejich zničení z r. 1972 a Úmluva o zákazu vývoje, výroby, skladování a užití chemických zbraní a o jejich zničení z roku 1993 již nyní zřídily právní režim k naprostému zákazu biologických a chemických zbraní. Následně připomíná rozhodnutí ke sjednání úmluvy o JZ, jež by zakazovala vývoj, zkoušení, výrobu, hromadění, půjčování, přemísťování, použití a hrozbu použití JZ, a o jejich zničení a sjednání takovéto mezinárodní úmluvy v brzké době. Oceňuje fakt, že již nyní existují podmínky pro zřízení světa bez JZ, a klade důraz na to, aby byly přijaty konkrétní kroky k dosažení tohoto cíle. Připomíná paragraf 50 závěrečného dokumentu desátého mimořádného zasedání VS, prvního mimořádného zasedání týkajícího se odzbrojování. V této souvislosti rovněž připomíná i přesvědčení států, které jsou účastníky Smlouvy o nešíření JZ, o tom, že tato smlouva představuje základní kámen pro jaderné odzbrojování a nešíření JZ. Zdůrazňuje důležitost třinácti kroků k systematickému a postupnému úsilí dosáhnout cíle jaderného odzbrojení, vedoucí k úplnému zlikvidování JZ tak, jak to odsouhlasily státy v Závěrečném dokumentu Hodnotící konference stran Smlouvy o nešíření JZ v r. 2000. Opakuje výzvu, aby Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek vstoupila v platnost. Zmiňuje se o pozitivních signálech Ruské federace a Spojených států amerických týkajících se vyjednávání ohledně nahrazení smlouvy START I, jejíž platnost vyprší koncem r. 2009. Připomíná vstup v platnost Smlouvy o snížení útočných strategických jaderných prostředků v operačním použití (tzv. moskevské smlouvy) mezi Spojenými státy americkými a Ruskou federací, jakožto významného kroku ke snížení počtu jejich rozmístěných strategických JZ. Oceňuje doplněk dvoustranných, vícestranných a mnohostranných jednání v otázce jaderného odzbrojení a poznamenává, že v tomto ohledu dvoustranná jednání nikdy nemohou nahradit význam těch mnohostranných. Zmiňuje podporu vyjádřenou na Konferenci o odzbrojení a ve VS k rozpracování mezinárodní úmluvy, která by poskytovala nejaderným státům bezpečnostní záruky, tj. záruky o nepoužití JZ vůči nim nebo o nemožnosti hrozby použití takových zbraní. Připomíná dále poradní

názor Mezinárodního soudního dvora v otázce *Zákonnosti hrozby nebo užití JZ* uveřejněný 8. 7. 1996 a vítá jednohlasné schválení všemi soudci, že všechny státy mají povinnost snažit se v dobré víře a sjednávat dohody vedoucí k jadernému odzbrojení ve všech ohledech pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou. Dále připomíná paragraf 112 a další náležitá doporučení Závěrečného dokumentu 15. summitu Konference hlav států a vlád Hnutí nezúčastněných zemí, který se konal 15. a 16. 7. 2009 v egyptském Šarm aš-Šajchu. Tento dokument vyzýval Konferenci pro odzbrojení, aby co nejdříve zřídila ad hoc výbor pro jaderné odzbrojování a zahájila jednání o programu k úplnému zničení JZ. Znovu potvrzuje specifický mandát udělený Odzbrojovací komisi VS ve svém rozhodnutí 52/492 z 8. 9. 1998, aby prodiskutovala otázku jaderného odzbrojení, jakožto její hlavní agendy. V neposlední řadě připomíná Deklaraci tisíciletí OSN, v níž se nejvyšší představitelé států a vlád odhodlali usilovat o zlikvidování zbraní hromadného ničení, zejména JZ. Potvrzuje, že v souladu s Chartou OSN by se měly státy zdržet použití nebo hrozby použití JZ.

V operativní části rezoluce připomíná, že je vhodný čas k tomu, aby všechny jaderné státy přijaly účinná odzbrojovací opatření k tomu, aby v nejbližší možné době zlikvidovaly JZ. Vítá a podporuje úsilí vedoucí k zřízení nových zón bez JZ na různých částech planety a pokládá to za účinné opatření k omezení dalšího šíření JZ. Uznává, že je skutečně nutné snížit roli JZ ve strategických doktrínách a bezpečnostních politikách k tomu, aby se minimalizovala hrozba použití těchto zbraní a aby se usnadnil proces jejich úplného zničení. Vybízí jaderné státy, aby okamžitě přestaly s vylepšováním, vývojem, výrobou a hromaděním jaderných hlavic a jejich nosičů. Dále vyzývá jaderné státy, aby deaktivovaly své JZ a přijaly další konkrétní opatření vedoucí ke snížení dalšího provozuschopného statusu svých JZ. Žádá, aby jaderné státy souhlasily s mezinárodním a právně závazným instrumentem obsahujícím společný závazek, že nebudou první, kdo použijí JZ, a to až do dosažení úplného zlikvidování JZ. Žádá dále všechny státy, aby dojednaly mezinárodně a právně závazný instrument ohledně bezpečnostních záruk, jež nejaderné státy ochrání před použitím nebo hrozbou použití JZ. Zdůrazňuje důležitost aplikace pravidla transparentnosti, neodvolatelnosti a ověřitelnosti procesu jaderného odzbrojení, jaderné a jiné kontroly zbrojení. Vybízí k úplné realizaci 13 reálných kroků k jadernému odzbrojení obsažené v Závěrečném dokumentu Hodnotící konference z r. 2000. Vyzývá k bezprostřednímu zahájení vyjednávání na Konferenci o odzbrojení ohledně nediskriminační, mnohostranné, mezinárodně a účinně ověřitelné smlouvě, která by zakázala výrobu štěpných materiálů pro JZ nebo jiná jaderná výbušná zařízení. Žádá dále, aby Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek vstoupila brzy v platnost, a požaduje její bezpodmínečné dodržování. Dále vyžaduje dojednání mezinárodněprávního instrumentu pro dostatečné poskytnutí bezpečnostních záruk nejaderným státům. Vyjadřuje politování nad neúspěchem Hodnotící konference stran Smlouvy o nešíření JZ v r. 2005, kdy nebyla

schopna dosáhnout žádného smysluplného výsledku, a nad neúspěchem závěru Světového summitu z r. 2005 přijatého VS, který se nezmínil o jaderném odzbrojení ani o jaderném nešíření. Vyjadřuje také lítost nad tím, že Konference o odzbrojení nebyla schopna zřídit ad hoc výbor na počátku r. 2009, který by se zabýval jaderným odzbrojováním, tak jak vyzývalo VS ve své rezoluci 63/46. Opakuje proto výzvu, aby Konference pro odzbrojení prioritně zřídila na počátku r. 2010 ad hoc výbor pro jaderné odzbrojování. Požaduje dále, aby se v brzké době svolala mezinárodní konference týkající se jaderného odzbrojení, která by se zabývala konkrétními opatřeními. V neposlední řadě žádá generálního tajemníka OSN, aby na 65. zasedání VS předložil zprávu o uskutečňování této rezoluce.

Vedoucí sponzoři: Alžírsko, Bangladěš, Bhútán, Burundi, Filipíny, Indonésie, Írán, Jordánsko, Kambodža, Keňa, Kongo, Kuba, Kuvajt, Laos, Mongolsko, Myanmar, Nepál, Samoa, Saúdská Arábie, Senegal, Sierra Leone, Singapur, Srí Lanka, Súdán, Surinam, Thajsko, Uganda, Venezuela, Vietnam, Východní Timor, Zambie a Zimbabwe

64/55 Následná činnost po sdělení poradního stanoviska Mezinárodního soudního dvora k *legalitě hrozby použití nebo použití JZ*

Follow-up to the advisory opinion of the International Court of Justice on the *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*

V preambulární části jsou připomínány rezoluce 49/75 z 15. 12. 1994, 51/45 M z 10. 12. 1996 a následně rezoluce přijaté VS každoročně až po jeho 63. zasedání, kdy přijalo rezoluci 63/49 z 2. 12. 2008. Vyjadřuje mj. přesvědčení, že pokračující existence JZ představuje hrozbu celému lidstvu a jejich použití by mělo katastrofální dopady pro vše živé na planetě. Uznává, že jedinou obranou, jak předejít takové katastrofě, je naprosté zlikvidování JZ a nastolení jistoty, že nebudou již nikdy vyráběny. Znovu zdůrazňuje závazek mezinárodního společenství k vytvoření světa bez JZ. Připomíná principy a cíle jaderného nešíření a odzbrojení přijaté hodnotící a prodlužovací konferencí stran Smlouvy o nešíření JZ v r. 1995. Klade důraz na jednoznačný závazek jaderných států, aby zcela zničily své jaderné arzenály, tak jak bylo přijato hodnotící konferencí stran Smlouvy o nešíření JZ v r. 2000. Připomíná zde také přijetí Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek v rezoluci 50/245 z 10. 9. 1996, zároveň oceňuje vzrůstající počet států, které tuto smlouvu podepsaly a ratifikovaly. Dále vyjadřuje spokojenost, že Antarktická smlouva a smlouvy z Tlatelolka, Rarotony, Bangkoku, Pelindaby, Střední Asie a nejaderný status Mongolska postupně zbavují celou jižní polokouli a přilehlé oblasti JZ. Uznává nutnost pro mnohostranný a právně závazný instrument týkající se poskytnutí záruk nejaderným státům o nepoužití JZ vůči nim a o nemožnosti pohrozit těmto státům JZ. Zdůrazňuje hlavní roli Konference o odzbrojení, jakožto jediného mnohostranného fóra pro odzbrojovací vyjednávání.

Dále pak mj. vyjadřuje politování nad neúspěchem hodnotící konference stran Smlouvy o nešíření JZ v r. 2005, kdy nedošla k žádné shodě v podstatných otázkách. Vážné znepokojení pak vyjadřuje nad nedostatečným pokrokem v uskutečnění 13 kroků pro implementaci článku VI Smlouvy o nešíření JZ, jež byly přijaty hodnotící konferencí stran Smlouvy o nešíření JZ v r. 2000. Žádá, aby se docílilo právně závazného zákazu vývoje, výroby, testování, rozmisťování, vytváření zásob, hrozby nebo použití JZ a aby jejich zničení spadalo pod účinnou mezinárodní kontrolu. V neposlední řadě pak připomíná poradní stanovisko Mezinárodního soudního dvora z 8. 7. 1996 k otázce zákonnosti hrozby nebo použití JZ.

V operativní části opět zdůrazňuje jednomyslné vyjádření Mezinárodního soudního dvora ve věci existujícího závazku uskutečnit v dobré víře a dojednat jaderné odzbrojení ve všech ohledech pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou. Vyzývá všechny státy, aby urychleně splnily závazek a začaly s mnohostrannými jednáními směřujícími k brzkému sjednání úmluvy o JZ, která by zakazovala vývoj, výrobu, testování, rozmisťování, dělání si zásob, přemisťování, hrozby nebo použití JZ. Požaduje, aby všechny státy informovaly generálního tajemníka OSN o úsilí a opatřeních, jež přijaly pro implementaci nynější rezoluce, včetně jaderného odzbrojení, a žádá generálního tajemníka OSN, aby VS podal o tomto zprávu na svém 65. zasedání.

Vedoucí sponzoři: Alžírsko, Bangladéš, Belize, Benin, Brunej, Egypt, Fidži, Filipíny, Guatemala, Indie, Indonésie, Írán, Irák, Jamajka, Jordánsko, Kambodža, Katar, Keňa, Kolumbie, Kongo, Kostarika, Kuba, Kuvajt, Laos, Libye, Madagaskar, Malajsie, Mexiko, Myanmar, Nikaragua, Pákistán, Peru, Singapur, Srí Lanka, Súdán, Sýrie, Šalamounovy ostrovy, Tanzanie, Thajsko, Uganda, Uruguay, Venezuela, Vietnam, Východní Timor a Zimbabwe

64/57 Směrem ke světu bez JZ: urychlení realizace závazků k jadernému odzbrojení

Towards a nuclear-weapon-free-world: accelerating the implementation of nuclear disarmament commitments

Rezoluce v preambulární části připomíná rezoluci 63/58 z 2. 12. 2008. Opakuje mj. hluboké znepokojení nad nebezpečím potenciálního použití JZ. S uspokojením upozorňuje na obnovený zájem o jaderné odzbrojení, vyjádřený např. na summitu RB, konaném 24. 9. 2009, který se týkal jaderného šíření a jaderného odzbrojování. Vyjadřuje nezbytnost brzkého vstupu Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek v platnost a vítá nedávné ratifikování této smlouvy Libanonem, Libérií, Malawi, Mozambikem, Sv. Vincencem a Grenadinami. Připomíná, že v závěrečném dokumentu hodnotící konference stran Smlouvy o nešíření JZ z r. 2000 bylo znovu zdůrazněno přesvědčení, že zřízení bezjaderných zón zvyšuje celosvětový i regionální mír a bez-

pečnost, posiluje neproliferační režim a přispívá k realizování jaderného odzbrojování. Vítá vstup Smlouvy o bezjaderné zóně ve Střední Asii v platnost, a to 21. 3. 2009, a vstup v platnost Smlouvy z Pelindaby 15. 7. 2009. Rezoluce pak vyjadřuje naději, že tyto důležité kroky budou následovány mezinárodním úsilím vytvořit bezjaderné zóny i v dalších částech světa, zejména na Blízkém východě. Připomíná dále mj. jednoznačný závazek jaderných států zcela zlikvidovat své arzenály JZ, vedoucí k jadernému odzbrojení v souladu s článkem VI Smlouvy o nešíření JZ. V nedávných prohlášeních prezidentů Ruské federace a Spojených států amerických vítá vývoj spočívající v pokračování dohody o Smlouvě o snížení strategických zbraní. Vítá dále výsledek 3. zasedání Přípravného výboru pro hodnotící konferenci stran Smlouvy o nešíření JZ pro r. 2010 a v neposlední řadě vítá nedávný příznivý vývoj na Konferenci o odzbrojení, která vedla k přijetí pracovního programu 29. 5. 2009.

V operativní části potom mj. znovu zdůrazňuje ústřední roli Smlouvy o nešíření JZ a její univerzálnost pro dosažení jaderného odzbrojení a všechny smluvní státy vyzývá, aby dodržovaly její závazky. Znovu potvrzuje, že závěr hodnotící konference stran Smlouvy o nešíření JZ z r. 2000 vysvětluje odsouhlasený způsob k systematickému a postupnému usilování směřujícímu k jadernému odzbrojení. Opakuje dále svou výzvu všem státům, jež jsou stranami Smlouvy o nešíření JZ, aby učinily vše pro dosažení univerzálnosti této smlouvy, a v této souvislosti vybízí Indii, Izrael a Pákistán, aby ke smlouvě okamžitě a bez podmínek přistoupily jako nejaderné státy. Naléhá na KLDR, aby zrušila své prohlášení o odstoupení od Smlouvy o nešíření JZ, aby obnovila spolupráci s MAAE a aby se znovu připojila k šestistranným jednáním, a to za účelem dosažení zákazu JZ na Korejském poloostrově. Vybízí dále všechny státy, které jsou členy Smlouvy o nešíření JZ, aby učinily vše pro zajištění úspěšného a konstruktivního závěru hodnotící konference v r. 2010. Klade důraz mj. na to, aby se výsledek hodnotící konference v r. 2010 přiblížil k cíli světa bez JZ, aby posílil Smlouvu o nešíření JZ ve všech ohledech. Žádá, aby všechny státy, které jsou stranami Smlouvy o nešíření JZ, pracovaly směrem k úplné realizaci rezoluce týkající se Blízkého východu, jež byla přijata na hodnotící konferenci v r. 1995. Vyzývá členy Konference o odzbrojení, aby usilovaly o pokračující příznivý vývoj na tomto fóru.

Vedoucí sponzoři: Brazílie, Egypt, Irsko, Jižní Afrika, Mexiko, Nový Zéland a Švédsko

64/66 Riziko jaderného šíření na Blízkém východě

The risk of nuclear proliferation in the Middle East

V preambulární části se mj. konstatuje, že šíření JZ na Blízkém východě by představovalo závažnou hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost, a upozorňuje na bezprostřední nutnost umístit veškeré jaderné zařízení v tomto regionu do rámce působnosti zárukového systému MAAE. Rezoluce dále mj. připomíná rozhodnutí o pravidlech a cílech jaderného nešíření a odzbrojení, přijatého 11. 5. 1995 Hodnoticí a prodlužovací konferencí stran Smlouvy o nešíření JZ. V tomto rozhodnutí konference mj. vyzývala státy, které ještě nebyly stranami Smlouvy o nešíření JZ, aby k ní co nejdříve přistoupily. S uspokojením oceňuje, že v Závěrečném dokumentu Hodnoticí konference stran Smlouvy o nešíření JZ v r. 2000 se konference zavázala vynaložit úsilí směřující k dosažení univerzálnosti výše zmíněné smlouvy. Dále připomíná rezoluci týkající se Blízkého východu, která byla přijata Hodnoticí a prodlužovací konferencí 11. 5. 1995, v níž konference s obavami upozorňovala na pokračující výskyt jaderných zařízení nespádajících pod kontrolu MAAE. Konference dále mj. vybízela všechny státy Blízkého východu, které ještě nejsou stranami Smlouvy o nešíření JZ, aby k ní bez výjimek přistoupily a všechna svá jaderná zařízení umístily pod zárukový systém MAAE. Rezoluce poukazuje na to, že Izrael je jediným státem na Blízkém východě, který ještě není členem zmiňované smlouvy. Zdůrazňuje, že je potřebné, aby všechny strany uvážily přijetí reálných a neodkladných kroků, které jsou zapotřebí k realizování návrhu vytvoření bezjaderné zóny na Blízkém východě, a to v souladu s příslušnými rezolucemi VS. V této souvislosti vyzývá všechny státy, aby až do zřízení zóny zajistily, že všechny jaderné aktivity budou pod kontrolou zárukového systému MAAE. V neposlední řadě pak poukazuje na to, že 181 států již podepsalo Smlouvu o všeobecném zákazu jaderných zkoušek.

V operativní části vítá ujednání týkající se Blízkého východu Hodnoticí konferencí stran Smlouvy o nešíření JZ v r. 2000 a znovu potvrzuje, že je důležité, aby Izrael k této smlouvě přistoupil a umístil neodkladně všechna svá jaderná zařízení pod všeobecný zárukový systém MAAE. Vyzývá dále Izrael, aby nevyvíjel, nevyráběl, netestoval nebo jinak nezískával JZ a aby se zřekl vlastnictví těchto zbraní. Měl by rovněž umístit veškerá jaderná zařízení do zárukového systému MAAE, jakožto důležitého opatření pro budování důvěry mezi všemi státy regionu a jako kroku k zajištění míru a bezpečnosti. Ve svém závěru pak rezoluce žádá generálního tajemníka OSN, aby na příštím 65. VS podal zprávu týkající se implementace této rezoluce.

Vedoucí sponzoři: Alžírsko, Bahrajn, Džibutsko, Egypt, Irák, Jemen, Jordánsko, Katar, Komory, Kuvajt, Libanon, Libye, Maroko, Mauritánie, Omán, Palestina, Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Súdán, Sýrie a Tunisko

64/69 Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek**Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty**

V preambulární části rezoluce mj. opakuje, že zastavení zkoušek JZ či jiných jaderných výbuchů vytváří účinné jaderné odzbrojování a opatření pro jaderné nešíření. Vyjadřuje přesvědčení, že toto je smysluplný krok k uskutečnění systematického postupu k jadernému odzbrojení. Připomíná, že Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek, přijatá rezolucí 50/245 10. 9. 1996, byla předložena k podpisu 24. 9. 1996. Poukazuje na to, že již 182 států ji podepsalo, včetně 41 ze 44, které jsou potřeba k tomu, aby smlouva vstoupila v platnost, a vítá ratifikaci smlouvy 150 státy, včetně 35 ze 44, které jsou zapotřebí k tomu, aby vstoupila v platnost. Připomíná rezoluci 63/87 ze 2. 12. 2008. Vítá společné ministerské prohlášení týkající se Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek, které bylo přijato 24. 9. 2008 na ministerském setkání v New Yorku. Vítá také závěrečnou deklaraci 6. konference pro usnadnění vstupu Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek v platnost.

V operativní části zdůrazňuje nezbytnost a naléhavost podepsání a ratifikování Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek, a to bez odkladu a podmínek. Dále pak naléhá na všechny státy, aby neprováděly další jaderné zkušební výbuchy a aby se zdržely jednání, které by zmařilo záměr a cíl této smlouvy. Zdůrazňuje současně, že tato opatření nemají takový trvalý a právně závazný účinek jako vstup zmíněné smlouvy v platnost. Připomíná rezoluce Rady bezpečnosti, a to č. 1718 (2006) z 14. 10. 2006 a č. 1874 (2009) z 12. 6. 2009. Vybízí k jejich brzké realizaci a vyzývá, aby co nejdříve pokračovala šestistranná jednání. Naléhá na všechny státy, jež ještě smlouvu nepodepsaly, aby tak učinily a co nejdříve ji také ratifikovaly. Vybízí dále všechny státy, které smlouvu podepsaly, ale ještě neratifikovaly, zejména ty státy, jejichž ratifikace je potřebná pro vstup smlouvy v platnost, aby urychlily svůj ratifikační proces. Od posledního zasedání VS vítá ratifikaci smlouvy Libanem, Libérií, Malawi, Mosambikem a Sv. Vincencem a Grenadinami. Rovněž vítá podpisy Trinidadu a Tobaga jako důležitého kroku k brzkému vstupu smlouvy v platnost. V neposlední řadě pak žádá generálního tajemníka OSN, aby po projednání s Přípravnou komisí pro organizaci Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek připravil zprávu týkající se úsilí států, které smlouvu ratifikovaly, k ustavení její univerzálnosti, včetně možného poskytování výpomoci při ratifikačních procedurách státům, které o ni požádají. Tuto zprávu pak předloží 65. zasedání VS.

Vedoucí sponzoři: Afghánistán, Argentina, Arménie, Austrálie, Belgie, Brazílie, Bulharsko, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Česká republika, Dánsko, Filipíny, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Japonsko, Kanada, Kazachstán, Kolumbie, Korejská republika, Kostarika, Kypr, Lotyšsko, Lichtenštejnsko, Litva, Lucembursko, Maďarsko, Mexiko, Moldavská republika, Nizozemsko, Nový Zéland, Norsko, Polsko, Německo, Rakousko, Rumunsko, Ruská federace, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švýcarsko, Trinidad a Tobago, Turecko, Ukrajina a Velká Británie

4. VÝSLEDEK HLASOVÁNÍ NA 64. VS OSN S UVEDENÍM POSTOJŮ JADERNÝCH ZEMÍ

Číslo rezoluce	Název rezoluce	Hlasování		
		Pro	Proti	Abstence
64/24	Smlouva o africké bezjaderné zóně	bez hlasování		
64/26	Zřízení bezjaderné zóny na BV	bez hlasování		
64/27	Uzavření účinných mezinárodních ujednání, která poskytnou bezpečnostní záruky nejaderným státům proti použití nebo hrozbě použitím jaderných zbraní	118 (ČLR, IND, PAK, KLDR)	0	58 (VB, RF, FRA, IZR, USA)
64/29	Smlouva zakazující výrobu štěpných materiálů pro JZ nebo jiná jaderná výbušná zařízení	bez hlasování		
64/31	Následné kroky v uskutečňování jaderněodbrojovacích závazků dohodnutých na hodnoticích konferencích Smlouvy o nešíření jaderných zbraní v r. 1995 a 2000	109 (KLDR)	56 (VB, RF, FRA, IZR, USA)	10 (IND, PAK, ČLR)
64/35	Mezinárodní den proti jaderným zkouškám	bez hlasování		
64/37	Snižování jaderného nebezpečí	115 (IND, PAK, KLDR)	50 (VB, FRA, IZR, USA)	14 (RF, ČLR)
64/38	Opatření zabráňující teroristům zmocnit se zbraní hromadného ničení	bez hlasování		
64/39	Smlouva o bezjaderné zóně v jihovýchodní Asii (smlouva z Bangkoku)	174 (VB, RF, ČLR, IND, PAK, KLDR)	0	6 (FRA, IZR, USA)
64/44	Jižní polokoule a přilehlé oblasti bez JZ	170 (RF, ČLR, KLDR)	3 (VB, FRA, USA)	6 (IND, IZR, PAK)
64/47	Obnovené odhodlání k úplné eliminaci JZ	171 (VB, RF, USA)	2 (IND, KLDR)	8 (ČLR, FRA, IZR, PAK)

64/52	Druhá konference účastníků a signatářů smluv, které zřizují bezjaderné zóny, a Mongolska	166 (ČLR, IND, PAK)	3	6 (VB, RF, FRA, IZR, USA)
64/53	Jaderné odzbrojení	111 (ČLR, KLDR)	45 (VB, FRA, IZR, USA)	19 (RF, IND, PAK)
64/55	Následná činnost po sdělení poradního stanoviska Mezinárodního soudního dvora k legalitě hrozby použití nebo použití JZ	124 (ČLR, IND, PAK, KLDR)	31 (VB, RF, FRA, IZR, USA)	21
64/57	Směrem ke světu bez JZ: urychlení realizace závazků k jadernému odzbrojení	169 (RF, ČLR)	5 (FRA, IND, IZR, KLDR, USA)	5 (VB, PAK)
64/66	Riziko jaderného šíření na Blízkém východě	167 (VB, RF, ČLR, FRA, PAK, KLDR)	6 (IZR, USA)	6 (IND)
64/69	Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek	175 (VB, RF, ČLR, FRA, IZR, PAK, USA)	1 (KLDR)	3 (IND)

Vysvětlivky: ČLR = Čína, FRA = Francie, IND = Indie, IZR = Izrael, KLDR = Korejská lidově demokratická republika, PAK = Pákistán, RF = Ruská federace, USA = Spojené státy americké, VB = Velká Británie

2010

VII. Nová Jaderná doktrína USA (duben 2010)

1. ÚVOD

Nová Jaderná doktrína USA (Nuclear Posture Review, dále NPR) byla vyhlášena 6. 4. 2010. Nahrazuje obdobný dokument přijatý předchozí Bushovou administrativou v r. 2001. Tehdejší náměstek ministra obrany J. D. Crouch v Bushově administrativě označil NPR z r. 2001 za koncepci pro období po skončení studené války. Dokument mj. nedoporučoval obnovení amerických jaderných zkoušek, nicméně ministerstvo energetiky plánovalo urychlení připravenosti svých zkušebních programů pro případ jejich budoucího eventuálního obnovení. Bushova administrativa současně nadále odmítala ratifikaci smlouvy CTBT. Dokument také počítal s možností vývoje nových typů jaderných hlavic, např. k ničení podzemních cílů.¹⁵

NPR 2010 nastiňuje přístup americké administrativy k podpoře agendy prezidenta Baracka Obamy ke snížení jaderného nebezpečí a prosazení cíle světa bez JZ, při současném zajištění širších bezpečnostních zájmů USA.¹⁶

V úvodu jejího textu americký ministr obrany Robert Gates zdůrazňuje, že USA ve své politice přikládají nejvyšší důležitost prevenci jaderného terorismu a šíření, a popisuje, jak USA budou snižovat úlohu a počty JZ. Za ústřední prvky této strategie označil americko-ruskou dohodu New START, summit o jaderné bezpečnosti k posílení režimu jaderného nešíření a širší přístup k odstrašování. V této souvislosti současně upozornil, že pokud budou JZ existovat, musí si USA ponechat bezpečný, zajištěný a efektivní jaderný arzenál k zachování strategické stability s dalšími jadernými mocnostmi,

odstrašení potenciálních vyzyvatelů a ke znovuujištění spojenců a partnerů o amerických bezpečnostních závazcích vůči nim.

V rámci výzvy NPR k zajištění potřebných investic do přebudování americké zastaralé jaderné infrastruktury ministr obrany Robert Gates informoval o svém požadavku převést cca 5 mld. USD z ministerstva obrany do ministerstva energetiky v průběhu příštích několika let. Tyto investice a strategie NPR, orientované na prodloužení životnosti jaderných hlavic, představují podle Gatese věrohodný modernizační plán nezbytný pro trvalé zachování jaderné infrastruktury a podporu americkému národnímu odstrašení. Tento postup také vytvoří předpoklady pro další snížení JZ umožněným vybudování bariéry proti budoucím hrozbám, a to bez nutnosti zachovávání nadměrných skladových zásob těchto zbraní.

Podle Gatese je NPR výsledkem spolupráce mezi různými ministerstvy a agenturami. Zmíněná opatření se mohou realizovat roky a v některých případech i desítky let. Jejich realizace bude proto náplní práce mnoha administrativ a Kongresů a bude vyžadovat trvalý mezistranický konsenzus.

2. STRUČNÝ OBSAH DOKUMENTU¹⁷

Nová jaderná doktrína USA odráží národní bezpečnostní priority prezidenta Baracka Obamy. Podporuje rovněž obranné strategické cíle identifikované v *Obranné strategii na období čtyř let (Quadrennial Defense Review 2010)*, předložené Ministerstvem obrany USA 1. 2. 2010.¹⁸

a) Pět hlavních cílů americké politiky a postoje k jaderným zbraním

Po popsání základních změn v mezinárodním bezpečnostním prostředí, se dokument NPR zaměřuje na pět klíčových cílů americké politiky a postoje k JZ:

- zabránit jadernému šíření a jadernému terorismu;
- snížit úlohu amerických JZ v národní bezpečnostní strategii USA;
- zachovat strategické odstrašení a stabilitu při snížení úrovně jaderných sil;
- posílit regionální odstrašení a znovu ujistit spojence a partnery o bezpečnostních zárukách USA;
- zachovat bezpečný, zajištěný a efektivní jaderný arzenál.

Zatímco NPR se v zásadě zaměřuje na kroky v příštích pěti až deseti letech, zvažuje také další postup v jaderné strategii z dlouhodobého hlediska. K dosažení trvalého pokroku ve snižování jaderného nebezpečí, při současném zajištění bezpečnosti pro USA a americké spojence a partnery, bude nezbytné sehnat úsilí nástupnických administrativ USA a Kongresů. Za kritické pro další postup na této cestě považuje prosazení trvalého mezistranického konsenzu.

b) Změněné a měnící se mezinárodní bezpečnostní prostředí

Mezinárodní bezpečnostní prostředí se od konce studené války dramaticky změnilo. Hrozba globální jaderné války se stala vzdálenou, ale riziko jaderného útoku se zvýšilo. Jak prezident Obama jasně uvedl, **dnešním nejbezprostřednějším a extrémním nebezpečím je jaderný terorismus**. Al-Káida a její extremističtí spojenci usilují o získání JZ. Musíme si uvědomit, že kdyby se jim podařilo tyto zbraně získat, použili by je. Možnost krádeže nebo zmocnění se rozsáhlých skladů takových jaderných materiálů po celém světě a dosažitelnost citlivého vybavení a technologií na jaderném černém trhu vytváří vážné riziko, že teroristé mohou získat, co potřebují ke zhotovení JZ.

Další naléhavou hrozbou je jaderné šíření. Dodatečně země, zvláště ty, které mají problematické vztahy s USA, s jejich spojenci a partnery a s širší mezinárodní komunitou, mohou získat JZ. K dosažení svých jaderných ambicí Severní Korea a Írán porušují neproliferační závazky a nařízení RB OSN, zkvalitňují raketové nosiče a odolávají mezinárodnímu úsilí řešit, prostřednictvím diplomatických prostředků, krize, jež vytvořily. Jejich provokativní chování zvýšilo nestabilitu v jejich regionech a mohlo by vytvářet tlak na sousední země, aby zvažovaly vlastní varianty jaderného odstrašení. Pokračování v neplnění norem v oblasti nešíření těmito a jinými zeměmi by vážně oslabilo NPT s nepříznivými bezpečnostními implikacemi pro USA a mezinárodní společenství.

Při čelení zvýšeným naléhavým hrozbám jaderného terorismu a jaderného šíření se USA musí současně zabývat známější výzvou, a sice **zajištěním strategické stability s existujícími jadernými mocnostmi, především s Ruskem a Čínou**.

Rusko zůstává ve vztahu k USA jedinou rovnocennou zemí v oblasti kapacit JZ. Svou povahou se však americko-ruské vztahy od dob studené války zásadně změnilly. **Zatímco politické odlišnosti mezi oběma státy pokračují a Rusko modernizuje své stále impozantní jaderné síly, nejsou již Rusko a USA nepřátelskými rivaly a vyhlídky na vzájemnou vojenskou konfrontaci se dramaticky snížily.** Oba státy zvýšily svou spolupráci v oblastech sdílených zájmů, včetně prevence jaderného terorismu a jaderného šíření.

Spojené státy a *Čína* jsou stále více vzájemně závislé mocnosti a roste také jejich sdílená odpovědnost za problematiku globálních bezpečnostních hrozeb, jako jsou šíření zbraní hromadného ničení (dále ZHN) a terorismus. Současně jsou však Spojené státy a asijská sousedá Čína znepokojeni současným čínským úsilím o vojenskou modernizaci, včetně kvalitativní a kvantitativní modernizace jaderného arzenálu. **Čínský jaderný arzenál je mnohem menší než ruský a americký. Avšak nedostatek transparentnosti o jaderných programech, jejich tempu a rozsahu, stejně tak jako o strategii a doktríně, podle kterých se řídí, nastoluje otázky o budoucích čínských strategických úmyslech.**

Tyto změny v prostředí jaderných hrozeb vedly k přizpůsobení hierarchie amerického jaderného znepokojení a strategických cílů. **V nadcházejících letech musí USA preferovat odrazení dalších zemí od získání kapacit pro JZ a zabránit teroristickým skupinám získat JZ nebo materiály k jejich výrobě. Současně musí pokračovat v udržení stabilních strategických vztahů s Ruskem a Čínou a bojovat proti hrozbám představovaným jakýmkoli vznikajícími státy majícími ve vlastnictví JZ a snížit jakékoli pobídky, které by mohly tyto země mít při hledání svého vlastního jaderného odstrašení. Tímto způsobem by se tak zvýšila ochrana USA a amerických spojenců a partnerů proti jaderným hrozbám nebo vydírání.**

c) Implikace pro politiku USA v oblasti jaderných zbraní a postoje k jaderným silám
Rozsáhlý jaderný arzenál, který USA zdědily z doby studené války, charakterizované bipolární vojenskou konfrontací, není vhodný k řešení výzev představovaných sebevražednými teroristy a nepřátelskými režimy usilujícími o získání JZ. Je proto nezbytné lépe přizpůsobit americkou jadernou politiku a postoje americkým nejnaléhavějším prioritám, tj. prevenci jaderného terorismu a jaderného šíření.

To však neznamená, že americký jaderný „deterent“ ztratí svůj význam. **Po dobu existence JZ si Spojené státy zachovají bezpečné, zajištěné a efektivní jaderné síly.** Tyto jaderné síly budou pokračovat v plnění základní úlohy při odstrašení potenciálních vyzyvatelů a při opětovném zajištění bezpečnostních záruk spojenců a partnerů ve světě.

Základní změny v mezinárodním bezpečnostním prostředí, ke kterým došlo v posledních letech, včetně růstu bezkonkurenční americké kapacity v konvenčních zbraních, zlepšení v protiraketové obraně (dále PRO) a zmírnění studenoválečnické rivality, však umožňují Spojeným státům splnit tyto cíle s podstatně nižší úrovní jaderných sil a se sníženým spoléháním se na JZ. USA jsou tak nyní schopné zformovat jadernou politiku a strukturu vojenských sil způsobem, který zemi lépe umožní řešit nejnaléhavější bezpečnostní výzvy.

– Snížením úlohy a počtu amerických JZ, tj. plněním amerického závazku podle čl. VI NPT k dosažení pokroku v jaderném odzbrojování, umožní USA získat mnohem silnější postavení při přesvědčování partnerů NPT, aby se připojili k americkému úsilí přijímáním opatření potřebných k znovupovzbuzení neproliferačního režimu a zajištění jaderných materiálů na celém světě.

– Zachováním přesvědčivého jaderného „deterentu“ a posílením regionální bezpečnostní architektury rozmístěním PRO a dalších konvenčních vojenských kapacit mohou USA znovuujistit nejaderné spojence a partnery na celém světě o amerických bezpečnostních závazcích vůči nim a potvrdit, že nemusí mít vlastní jaderné kapacity.

– Prováděním platného *Programu spravování skladovaných JZ (Stockpile Management Program, SMP)* k prodloužení životnosti amerických JZ mohou USA zajistit bez-

pečný, zajištěný a efektivní jaderný odstrašující potenciál bez vývoje nových jaderných hlavíc nebo dalších jaderných zkoušek.

– Modernizací amerických zastaralých jaderných zařízení a investováním do lidského potenciálu mohou USA výrazně snížit počet JZ, které si ponechávají jako zálohu a bariéru proti technickému nebo geopolitickému překvapení, urychlit demon-táž vyřazených hlavíc a zlepšit informovanost o zahraničních aktivitách v oblasti JZ.

– Udržováním strategické stability s Ruskem a Čínou a zlepšením transparentnosti a vzájemné důvěry mohou USA pomoci vytvořit podmínky pro svět bez JZ a budovat silný základ proti jadernému šíření a jadernému terorismu.

– Snižováním spoléhání na JZ v mezinárodních vztazích a přijímáním postupných opatření k jejich eliminaci mohou USA zvrátit rostoucí očekávání, že mezinárodní společenství je předurčeno žít ve světě s více státy vlastníci JZ. To by také vytvářelo překážky proti nejisté budoucnosti s existencí více zemí s vlastním jaderně-palivovým programem nejasného předurčení.

d) Obrana proti jadernému šíření a jadernému terorismu

Jako kritickou součást amerického úsilí posunout dopředu vizi světa bez JZ Spojené státy povedou rozšířené mezinárodní úsilí na přebudování a posílení globálního ne-proliferačního režimu. NPR 2010 tak poprvé umisťuje tuto prioritu do popředí americké jaderné agendy.

Americký přístup k prevenci jaderného šíření a jaderného terorismu zahrnuje tři klíčové elementy:

1. podporovat jaderný neproliferační režim a jeho hlavní část, tj. NPT, změnou jaderných ambicí Severní Koreje a Íránu, posílením zárukového systému MAAE a vynucováním jeho realizace, zabraňováním nezákonnému jadernému obchodu a podporou mírového využívání jaderné energie bez zvýšení proliferačních rizik;

2. USA urychlí úsilí k realizaci iniciativy prezidenta Obamy na zabezpečení všech zranitelných jaderných materiálů ve světě v průběhu čtyř let;

3. vyvíjením kontrolně zbrojního úsilí, včetně New START, ratifikací CTBT a jednáním o ověřitelné FMCT jako prostředků posilování schopnosti USA mobilizovat širokou mezinárodní podporu pro opatření potřebná k posílení neproliferačního režimu a zabezpečeného jaderného materiálu ve světě.

e) Klíčové iniciativy Obamovy administrativy

Klíčovými iniciativami Obamovy administrativy jsou:

– důrazné prosazování prezidentovy „pražské“ iniciativy k zabezpečení všech zranitelných jaderných materiálů ve světě, včetně urychlení *Globální iniciativy na snížení hrozby (Global Threat Reduction Initiative)* a *Mezinárodní ochrany jaderného materiálu a kooperativního programu (International Nuclear Material Protection and*

Cooperative Program). To zahrnuje zvýšení finančních dávek ve fiskálním r. 2011 pro ministerstvo energetiky na jaderné neproliferační programy ve výši 2,7 mld. USD, což představuje zvýšení o více než 25 %;

- zvýšení národních a mezinárodních kapacit k rozvratu nelegálních proliferačních sítí a zadržení pašovaného jaderného materiálu. Dále pokračování v rozšiřování amerického jaderného vědeckého úsilí ke zlepšování schopnosti identifikovat zdroje používaného jaderného materiálu nebo jeho zamýšleného použití v teroristickém jaderném výbušném zařízení;

- iniciování všeobecného národního výzkumného a vývojového programu na podporu pokračujícího pokroku směrem ke světu bez JZ, včetně rozšířené činnosti na verifikačních technologiích a vývoje transparentních opatření;

- obnovení závazku USA mít pod kontrolou jakýkoli stát, teroristickou skupinu nebo jiného nestátního aktéra, který podporuje nebo umožňuje úsilí teroristů získat nebo použít ZHN, ať již usnadňováním, financováním nebo poskytováním expertiz, nebo poskytováním bezpečného místa pro takové úsilí.

f) Snížení úlohy amerických jaderných zbraní

Ačkoli se úloha JZ v americké národní bezpečnosti a vojenské strategii v minulých dekáдах výrazně snížila, v současné době by se mohly a měly v tomto směru přijímat další kroky.

Základní úloha amerických JZ, která bude pokračovat do ukončení existence JZ, je odstranění jaderného útoku proti USA, jejich spojencům a partnerům. Během studené války si Spojené státy rezervovaly právo použít JZ jako odpověď na masový konvenční útok ze strany Sovětského svazu a jeho spojenců v rámci Varšavského paktu. A navíc poté, co se Spojené státy vzdaly vlastních chemických a biologických zbraní, s ohledem na své členství v příslušných mezinárodních úmluvách, zatímco některé státy pokračují v držení nebo usilování o získání těchto zbraní, ponechaly si Spojené státy právo mít JZ k odstranění proti útoku chemickými a biologickými zbraněmi proti USA, jejich spojencům a partnerům.

Od konce studené války se strategická situace výrazně změnila. S nástupem bezkonkurenční americké konvenční převahy a pokračujícího zlepšování americké PRO a kapacit k odražení a zmírnění důsledku použití chemických a biologických zbraní, úloha amerických JZ v odstrašování nejaderného útoku, tj. konvenčního, biologického nebo chemického, významně poklesla. USA budou pokračovat ve snižování úlohy JZ při odstrašování jaderného útoku.

Vzhledem k této situaci jsou Spojené státy nyní připraveny posílit své dlouhodobé „negativní bezpečnostní záruky“ vyhlášením, že USA nepoužijí nebo nebudou hrozit použitím JZ proti nejaderným státům, které jsou členy NPT a plní své jaderně neproliferační závazky. Tyto revidované záruky jsou zamýšleny podtrhnout

bezpečnostní benefity přistoupením k NPT a úplným plněním smluvních povinností. Mají současně přesvědčit nejaderné členské státy NPT ke spolupráci se Spojenými státy a dalšími zainteresovanými stranami na přijetí efektivních opatření k posílení neproliferačního režimu.

Vyhlášením těchto posílených záruk Spojené státy potvrzují, že jakýkoli stát přicházející v úvahu pro tyto záruky, který použije chemické nebo biologické zbraně proti USA nebo jejich spojencům a partnerům, bude čelit vyhlídce devastující konvenční odpovědi a že jakékoli osoby odpovědné za tento útok, ať již se bude jednat o národní vůdce, nebo vojenské velitele, by nesly přímou odpovědnost. Vzhledem ke katastrofickému potenciálu biologických zbraní a rychlému rozvoji biotechnologií si Spojené státy vyhrazují právo učinit jakoukoli úpravu v uvedených zárukách, které mohou být oprávněny vývojem a šířením hrozby biologických zbraní a americkými kapacitami bránit se proti této hrozbě.

V případě zemí, které nejsou pokryty touto zárukou, tj. u států vlastnicích JZ a států, které neplní své jaderné neproliferační povinnosti, zůstává úzký rozsah variant, ve kterých mohou americké JZ stále hrát svou úlohu při odstrašování konvenčního útoku nebo útoku s použitím chemických a biologických zbraní proti Spojeným státům nebo jejich spojencům a partnerům. USA proto nyní nejsou připraveny přijmout univerzální politiku, že odstrašování jaderného útoku je jediným účelem JZ, ale budou pracovat na vytvoření podmínek, za kterých by taková politika mohla být bezpečně přijata.

To ovšem neznamená, že ochota USA nepoužít JZ proti zemím, které nejsou pokryty novými zárukami, se nemůže žádným způsobem změnit. **Spojené státy zdůrazňují, že by zvažovaly použití JZ pouze za extrémních okolností na obranu životních zájmů Spojených států nebo jejich spojenců a partnerů. Je v zájmu USA a všech dalších zemí, aby přibližně po 65 letech, kdy nedošlo k použití JZ, bylo toto nepoužití prodlouženo natrvalo.**

Podle těchto skutečností patří mezi klíčové závěry NPR:

- Spojené státy budou pokračovat v posilování konvenčních kapacit a snižovat úlohu JZ při odstrašování nejaderného útoku, s cílem učinit odstrašení jaderného útoku proti USA nebo jeho spojencům a partnerům jediným účelem amerických JZ;

- Spojené státy by zvažovaly použití JZ pouze za extrémních okolností k obraně svých životních zájmů nebo spojenců a partnerů;

- Spojené státy nepoužijí nebo nebudou hrozit použitím JZ proti nejaderným státům, které jsou členy NPT a plní své jaderné neproliferační povinnosti.

g) Zachování strategického odstrašení a stability při snížené úrovni jaderných sil
Od konce studené války Spojené státy a Rusko snížily počet operačně rozmístěných strategických JZ asi o 75 %, ale obě země si nicméně stále ponechávají mnohem více JZ, než potřebují k odstrašení. Administrativa se zavázala spolupracovat s Ruskem na zachování stability při významně snížených úrovních těchto sil.

New START. Příštím krokem v tomto procesu je nahrazení smlouvy START I z r. 1991, jejíž platnost právě skončila, novou ověřitelnou dohodou pod názvem New START. Úkolem pro NPR bylo stanovit americké postoje pro jednání o této nové smlouvě a posoudit, jak by mohly být americké síly strukturovány ve světle snížení požadovaném novou dohodou. NPR došla k následujícím závěrům:

- stabilní odstrašení může být zachováno při snížení amerických strategických nosičů, tj. mezikontinentálních balistických ŘS (ICBMs), balistických ŘS odpalovaných z ponorek (SLBMs) a těžkých bombardérů (nosičů JZ), přibližně o 50 % ve srovnání s úrovní START I a snížením strategických jaderných hlavic přibližně o 30 % ve srovnání s úrovní tzv. moskevské smlouvy (SORT);

- na základě analýzy NPR Spojené státy souhlasily s Ruskem na stanovení limitů New START 1550 strategických hlavic, 700 rozmístěných strategických nosičů a kombinovaného limitu 800 rozmístěných a nerozmístěných strategických odpalovacích zařízení;

- podle New START zůstane americká jaderná triáda, tvořená ICBMs, SLBMs a strategickými bombardéry, jako nosičů JZ, zachována;

- ke zvýšení stability budou mít všechny ICBMs pouze jednu hlavici (budou „de-MIRVed“, tj. nebudou obsahovat vícenásobné, samostatně naváděné hlavice);

- příspěvkem nejaderných systémů k americkému jadernému odstrašení a zárukovým cílům bude to, že nedojde k omezení PRO a bude existovat možnost použít těžké bombardéry a raketové systémy dlouhého doletu pro plnění konvenčních úloh.

Prodloužení prezidentské rozhodovací doby. NPR došla k závěru, že současný pohotovostní systém pro americké strategické síly, tj. s těžkými bombardéry, které jsou mimo trvalou pohotovost, s téměř všemi ICBMs v pohotovosti a významným počtem SSBNs na moři v jakýkoli stanovený čas, by měl být v současné době zachován. Také NPR došla k závěru, že by mělo pokračovat úsilí k dalšímu zmenšení možnosti jaderného vypuštění v důsledku nehod, neautorizované akce nebo špatného pochopení a že by měl být prodloužen čas pro prezidenta ke zvážení, zda autorizovat použití JZ. Klíčové kroky zahrnují:

- pokračovat v praxi „*zacílení na otevřené moře (open-ocean targeting)*“ všech ICBMs a SLBMs tak, aby při vysoce nepravděpodobné události neautorizovaného od-

pálení nebo vypuštění v důsledku nehody řízená střela přistála v oblasti volného oceánu. V této souvislosti požádat Rusko o znovupotvrzení svého závazku v této praxi;

- další posílení amerického velicího a kontrolního systému k prodloužení prezident-ského rozhodovacího času v době jaderné krize;

- zkoumat nové způsoby rozmístění ICBMs, který zvýší jejich přežití a dále sníží jakékoli pobídky pro rychlé vypuštění.

Posílení strategické stability. Vzhledem k tomu, že Rusko a Čína v současné době modernizují své jaderné kapacity a obě země tvrdí, že americká PRO a konvenčně vyzbrojené raketové programy jsou destabilizující, bude zachování strategické stability s těmito dvěma zeměmi v příštích letech důležitou výzvou. Spojené státy povedou s oběma zeměmi bilaterální dialog na vysoké úrovni o strategické stabilitě, což bude zaměřeno na nastolení stabilnějších, pružných a transparentních strategických vztahů.

Strategický dialog s Ruskem umožní Spojeným státům vysvětlit, že americká PRO a konvenčními hlavicemi vyzbrojené balistické raketové systémy dlouhého doletu jsou předurčeny proti nově vznikajícím regionálním hrozbám a nejsou zamýšleny k ovlivnění strategické rovnováhy s Ruskem. Rusko by naopak mohlo vysvětlit svůj modernizační program, upřesnit současnou vojenskou doktrínu (a v jakém rozsahu kladě důraz na JZ) a diskutovat o krocích, které by mohly odstranit znepokojení Západu z nestrategického jaderného arzenálu, jako je další konsolidace ruských nestrategických systémů, i z malého počtu zabezpečených zařízení hluboko na území Ruska.

S Čínou bude účelem dialogu o strategické stabilitě poskytnutí prostoru a mechanismu každé strany tlumočit své názory o svých strategiích, politické linii a programech JZ a ostatních strategických kapacitách. Cílem takového dialogu je zvýšit důvěru, zlepšit transparentnost a snížit nedůvěru. Jak se uvádí ve Zprávě o hodnocení protiraketové obrany z r. 2010 (*2010 Ballistic Missile Defense Review Report*) „zachování strategické stability v americko-čínských vztazích je pro tuto administrativu důležité stejně jako zachování strategické stability s jinými velkými mocnostmi“.

Budoucí jaderné snížení. Prezident nařídil zhodnocení kontrolně zbrojních cílů pro období po skončení realizace cílů New START ke zvážení dalšího snížení v JZ. Několik faktorů ovlivní význam a rychlost budoucího snížení v amerických jaderných silách pod úroveň New START.

1. Jakékoli budoucí snížení musí pokračovat při současném posílení odstrašení potenciálních regionálních vyzyvatelů, zachování strategické stability s Ruskem a Čínou a záruk americkým spojencům a partnerům. To bude vyžadovat aktuální odhad požadavků na odstrašení; další zlepšení v nejaderných kapacitách u amerických spojenců a partnerů; zaměření na snížení ve strategických a nestrategických zbraních; úzké

konzultace se spojenci a partnery. Spojené státy budou pokračovat v zajišťování toho, aby v kalkulacích jakéhokoli potenciálního oponenta, při zvažování zisků z útoku na USA nebo jeho spojence a partnery, převažovala nepřijatelná cena následné odpovědi.

2. Realizace *Stockpile Stewardship Program* a investice do jaderné infrastruktury, doporučené v NPR, budou představovat zábranu proti technickému nebo geopolitickému překvapení. To umožní Spojeným státům přesunout se od udržování velkého počtu operačně nerozmístěných hlavic k podstatnému snížení skladovaných JZ. Tyto investice jsou základním předpokladem pro usnadnění snížení JZ při zachování odstrašení podle New START a v následném období.

3. Ruské jaderné síly zůstávají významným faktorem v určování toho, jak hodně a jak rychle budou USA připraveny snižovat svoje síly. Vzhledem ke zlepšeným vztahům není potřeba striktní numerické parity mezi těmito dvěma zeměmi již déle tak závazná, jako tomu bylo v době studené války. Velká odlišnost v jaderných kapacitách by však mohla zvýšit znepokojení na obou stranách a mezi americkými spojenci a partnery a nebyla by prospěšná pro zachování stabilních, dlouhodobých strategických vztahů, zvláště když by docházelo k významnému snížení jaderných sil. Bude proto velmi důležité, aby se Rusko připojilo k americkému přechodu na nižší úroveň počtů JZ.

Klíčová doporučení NPR zahrnují:

- provádět následné analýzy ke stanovení cílů pro budoucí jaderné snížení pod úroveň stanovené v New START, při současném posilování odstrašení potenciálních regionálních vyzyvatelů, strategické stability vůči Rusku a Číně a záruk pro americké spojence a partnery;

- po vstupu New START v platnost se na jednáních s Ruskem zabývat nestrategickými JZ, společně s nerozmístěnými JZ;

- realizovat snížení amerických jaderných sil způsobem, který zachová stabilitu a efektivitu bezpečnostních záruk pro americké spojence a partnery. Spojené státy budou konzultovat se spojenci a partnery další vývoj svých přístupů na následných jednáních New START.

h) Posílení regionálního odstrašení a znovuudělení záruk americkým spojencům a partnerům

Spojené státy jsou plně zavázány posilovat bilaterální a regionální bezpečnostní vazby a spolupráci se spojenci a partnery při adaptaci svých vztahů na výzvy 21. století. Takové bezpečnostní vztahy jsou kritické pro odstrašování potenciálních hrozeb. Mohou také sloužit americkým neproliferačním cílům demonstrovat sousedním státům, že snaha o získání JZ pouze podkope jejich cíl – dosažení vojenských a politických výhod. K tomu přispěje i znovuudělení záruk nejaderným americkým

spojencům a partnerům, že jejich bezpečnostní zájmy mohou být ochráněny bez jejich vlastních jaderných odstrašujících kapacit.

Americké JZ hrály základní úlohu při rozšiřování odstrašení na americké spojence a partnery proti jaderným útokům nebo nátlaku zemí v jejich regionu, které vlastní nebo usilují o JZ. Věrohodný americký „jaderný deštník“ byl poskytován kombinací různých prostředků, tj. strategickými silami v rámci americké triády, nestrategickými JZ předsunutě rozmístěnými v klíčových regionech a americkými skladovanými JZ, jež by mohly být rychle rozmístěny k čelení nepředvídaným regionálním skutečnostem. Tato kombinace odstrašujících prostředků se časově i region od regionu lišila.

V Evropě byly předsunuté americké JZ od konce studené války dramaticky sníženy, ale určitý malý počet amerických JZ zde zůstává rozmístěn. Ačkoli riziko jaderného útoku proti členům NATO je historicky nízké, přítomnost amerických JZ, kombinovaná s jedinečnými aliančními ujednáními o jaderném sdílení (*nuclear sharing arrangements*), kterého se účastní nejaderné státy podílem na jaderném plánování a vlastněním letounů dvojího určení s možností nést i JZ, přispívá k alianční soudržnosti a poskytuje záruky spojencům a partnerům, kteří se cítí vystaveni regionálním hrozbám. O úloze JZ při obraně aliančních členů se bude diskutovat v r. 2011 ve spojení s úpravou alianční strategické koncepce (viz samostatná kapitola věnovaná zhodnocení summitu NATO a přijaté nové Strategické koncepce, *pozn. autora*). Jakékoli změny v alianční jaderné strategii by měly být přijaty po důkladném zhodnocení a přijetí rozhodnutí v aliančním rámci.

V Asii a na Blízkém východě, kde nejsou analogické multilaterální alianční struktury, jako je tomu v NATO, udržují Spojené státy rozšířené odstrašení prostřednictvím bilaterálních aliancí a bezpečnostních vztahů a prostřednictvím své předsunuté vojenské přítomnosti a bezpečnostních garancí. Po skončení studené války Spojené státy stáhly své předsunuté JZ z tichomořského regionu, včetně odstranění JZ z povrchových vojenských plavidel a ponorek všeobecného určení. Od té doby spoléhaly na své ústřední strategické síly a kapacity s možností znovuzmístění jaderných systémů ve východní Asii v době krize.

Ačkoli JZ prokázaly svoji úlohu klíčového komponenta amerických záruk vůči spojencům a partnerům, Spojené státy ve zvýšené míře spoléhaly na nejaderné prostředky k posílení regionální bezpečnostní architektury, včetně předsunuté americké konvenční přítomnosti a efektivní PRO na válčišti. Se snížením úlohy JZ v americké Národní bezpečnostní strategii budou mít tyto nejaderné elementy větší podíl na odstrašování. Navíc nezastupitelnou a nepostradatelnou součástí efektivního regionálního odstrašení nejsou pouze nejaderné, ale také silné a důvěryhodné politické vztahy mezi Spojenými státy a jejich spojenci a partnery.

Nestrategické JZ. Od konce studené války Spojené státy dramaticky snížily nestrategické (nebo „taktické“) JZ. V současné době udržují pouze omezený počet předsumutých JZ v Evropě a malý počet skladovaných JZ v USA pro případné zámořské rozmístění na podporu rozšířeného odstrašení ve prospěch spojenců a partnerů na celém světě. Rusko si zachovává mnohem větší počet těchto nestrategických JZ, z nichž významný počet je rozmístěn v oblasti aliančních zemí na severu.

NPR došla k závěru, že Spojené státy:

- si ponechají kapacity pro předsumuté americké JZ na taktických útočných bombardovacích letounech a na těžkých bombardérech a budou pokračovat v rozšiřování životnosti bomb B-61, včetně zvýšení vnitřní a vnější bezpečnosti udržování a kontroly užití;

- vzdají se jaderných ŘS s plochou dráhou letu (TLAM-N);

- budou pokračovat v udržování a vývoji útočných kapacit dlouhého doletu, které doplňují americkou předsumutou vojenskou přítomnost a posilují regionální odstrašení;

- budou pokračovat, a kde to bude vhodné, rozšíří konzultace se spojenci a partnery o problematice zajištění důvěryhodnosti a efektivnosti amerického rozšířeného odstrašení. Žádné změny v amerických kapacitách pro rozšířené odstrašení nebude učiněno bez těsných konzultací s americkými spojenci a partnery.

ch) Udržování bezpečného, zajištěného a efektivního jaderného arzenálu

Spojené státy mají závazek zaručit, že jejich JZ zůstanou zajištěné, bezpečné a efektivní. Od ukončení jaderných zkoušek v r. 1992 byly americké jaderné hlavice udržovány a certifikovány jako bezpečné a spolehlivé prostřednictvím *Programu pro udržování skladovaných JZ (Stockpile Stewardship Program, SSP)*, který rozšířil životnost hlavic jejich repasováním (*refurbishing*) k přibližně původním specifikacím. S pohledem na další tři desetiletí NPR zvažovala, jak nejlépe rozšířit životnost stávajících jaderných hlavic, konzistentně s Kongresem mandátovaným *Programem správy skladů JZ (Stockpile Management Program, SMP)* a americkými neproliferačními cíli, a došla k následujícím závěrům:

- **Spojené státy nebudou provádět jaderné zkoušky a prosadí ratifikaci a vstup CTBT v platnost;**

- **Spojené státy nebudou vyvíjet nové jaderné hlavice.** *Program na prodloužení životnosti jaderných hlavic (Life Extension Program, LEPs)* bude používat pouze jaderné komponenty z předchozích zkoušených návrhů a nebude podporovat nové vojenské mise nebo umožňovat nové vojenské kapacity;

- Spojené státy budou studovat varianty pro zajištění vnitřní a vnější bezpečnosti a spolehlivosti jaderných hlavic případ od případu. Zkoumání bude konzistentní s již zmíněným SMP. Plný rozsah přístupů v rámci LEP bude zahrnovat: repasování exis-

tujících hlavic, znovupoužití jaderných komponentů z různých hlavic a nahrazení jaderných komponentů;

- při jakémkoli rozhodnutí o pokračování vývoje pro hlavice LEPs budou Spojené státy výrazně preferovat varianty založené na repasování nebo opětném využití stávajících součástí. Nahrazení jaderných komponentů by bylo provedeno pouze v případě, že by kritické cíle SMP nemohly být jinak zabezpečeny a že by došlo ke specifické autorizaci prezidentem a schválení Kongresem.

V souladu s těmito závěry NPR navrhlo:

- plně finančně zabezpečit provádění LEP pro hlavice W-76 umístěné na ponorkách, studie LEP a následné aktivity pro bomby B-61;

- iniciovat studii variant LEP pro hlavice W-78 na ICBM, včetně možnosti použití výsledné hlavice také na SLBMs ke snížení počtu tohoto typu hlavic.

Aby americké skladované JZ zůstaly zajištěné, bezpečné a efektivní, bude muset dojít k modernizaci fyzické infrastruktury, zahrnující národní bezpečnostní laboratoře a komplex podpůrných zařízení a vysoce kvalifikované pracovní síly se specializovanými znalostmi a dovednostmi potřebnými pro udržení jaderného odstrašení. Pokud Spojené státy sníží počty JZ, bude důležité zachovat spolehlivost zbývajících skladovaných zbraní a kvalitu zařízení potřebných k jejímu udržení.

Lidský kapitál je také důvodem znepokojení. Národní bezpečnostní laboratoře zjistily, že je obtížnější získat a udržet nejslibnější vědce a inženýry příští generace. Závazek administrativy k jasnému a dlouhodobému plánu na správu a řízení jaderných skladů, stejně tak jako na zabránění proliferace a jadernému terorismu, povede k zvýšení náboru a udržení vědců a inženýrů zítřka. Mělo by k tomu dojít poskytnutím příležitosti k jejich zapojení do nových a smysluplných výzkumných a vývojových aktivit.

NPR došla k závěru, že:

- vědecká, technologická a inženýrská základna, životně důležitá pro udržování skladů, stejně tak jako poskytování náhledů pro nešíření musí být posíleny;

- zvýšené investice do komplexu zařízení JZ a osob s tím spojených jsou vyžadovány pro zajištění dlouhodobé vnitřní a vnější bezpečnosti a efektivnosti amerického jaderného arzenálu. Nová zařízení budou odpovídat podpoře požadavků na udržování skladů a řídicího plánu, vyvinutého *Národním orgánem pro jadernou bezpečnost (National Nuclear Security Administration, NNSA)*;

- zvýšené finanční zabezpečení bude potřebné pro *Chemistry and Metallurgy Research Replacement Project* v národní laboratoři v Los Alamos k nahrazení existujícího, 50 let starého zařízení a na vývoj nového *Uranium Processing Facility* na Y-12 Plant v Oak Ridge ve státě Tennessee.

i) Pohled dopředu ke světu bez jaderných zbraní

Provádění doporučení z NPR 2010 posílí bezpečnost Spojených států a jeho spojenců a partnerů a bude představovat významný krok k prezidentově vizi světa bez JZ.

Podmínky, které by definitivně dovolily Spojeným státům a jiným zemím vzdát se svých JZ bez rizika větší mezinárodní nestability a narušení bezpečnosti, jsou velmi náročné. Mezi těmito podmínkami jsou úspěch v zastavení šíření JZ, mnohem větší transparentnost v programech a kapacitách klíčových zemí vzbuzujících znepokojení, ověřovací metody a technologie schopné detekovat porušení odzbrojovacích závazků, silná a věrohodná vynucující opatření k odstrašení takových porušení závazků a definitivní vyřešení regionálních sporů, jež mohou motivovat rivalitní státy k získání a držení JZ. Jasně řečeno: takové podmínky dnes neexistují.

V závěrečném odstavci se uvádí, že USA mohou a musí aktivně pracovat pro vytvoření takových podmínek. Mohou přijímat praktické kroky identifikované v NPR 2010, které nepovedou pouze ke konečnému cíli eliminace všech JZ ve světě, ale také posílí globální režim jaderného nešíření, postaví vyšší překážky k nákupům JZ a jaderných materiálů teroristickými skupinami a posílí americkou a mezinárodní bezpečnost.

VIII. Americko-ruská smlouva New START (duben 2010)

1. ÚVOD

Dne 8. 4. 2010 podepsali v Praze americký prezident Barack Obama a ruský prezident Dmitrij Medveděv *Smlouvu mezi Spojenými státy americkými a Ruskou federací o opatřeních pro další snížení a omezení strategických útočných zbraní* (*Treaty between the United States of America and the Russian Federation on Measures for the further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms*). Nová smlouva START (dále New START) nahrazuje smlouvu START z r. 1991, jejíž platnost skončila v prosinci 2009. V některých případech nahrazuje i tzv. moskevskou smlouvu SORT z r. 2002, jejíž plánované ukončení platnosti v r. 2012 skončí po vstupu nové smlouvy v platnost.

Smlouva se skládá z textové části, dále Protokolu a jeho Technické přílohy. Souhrnné limity New START stanoví stropy snížení pro operačně rozmístěné jaderné hlavice, pro rozmístěná a skladovaná odpalovací zařízení (*launchers*) a pro rozmístěné strategické nosiče (ICBMs, SLBMs a těžké bombardéry).

2. TEXT SMLOUVY¹⁹

Smlouva obsahuje preambulární pasáž a operativní část, kterou tvoří 16 článků. V závěru textu jsou uvedeny místo podpisu (Praha), datum (8. 4. 2010) a podpisy obou prezidentů.

a) Preamble

V úvodní části preambule smluvní strany vyjadřují přesvědčení, že globální změny a hrozby si vynucují nové přístupy, které zahrnují celý rozsah jejich strategických vzta-

hů, vyžadující vzájemnou důvěru, otevřenost, předvídatelnost a spolupráci. Těmto novým vztahům by měly odpovídat jejich jaderné doktríny, ve kterých by měla být snížena úloha a význam JZ.

Konstatují dále závaznost splnění svých povinností podle článku VI *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní* a dosažení historického cíle, kterým je zbavení lidstva jaderné hrozby. Vyjádřením zvýšené podpory probíhajícímu globálnímu úsilí v jaderném nešíření hodlají zachovat tento trend a chtějí současně poskytnout nový impulz pro postupné snižování a omezování JZ, se zachováním vnitřní a vnější bezpečnosti svých jaderných arzenálů, a to s výhledem na rozšíření tohoto procesu do budoucnosti, včetně multilaterálního přístupu. V souladu se zásadou nedělitelné bezpečnosti jsou přesvědčeny, že opatření pro snížení a omezení strategických útočných zbraní a další povinnosti obsažené ve smlouvě zvýší předvídatelnost a stabilitu a současně bezpečnost obou zemí. **Uznávají existenci vzájemných vztahů mezi strategickými útočnými zbraněmi a strategickými obrannými zbraněmi, přičemž tento vztah nabude na důležitosti se snižováním strategických JZ. Stávající strategické obranné zbraně by neměly podkopat životaschopnost a efektivnost strategických útočných zbraní smluvních států (zvýrazněno autorem).**

S vědomím dopadu konvenčně vyzbrojených ICBMs a SLBMs na strategickou stabilitu berou současně v úvahu pozitivní vliv významného a ověřitelného snížení jaderných arzenálů na světovou situaci na přelomu 21. století.

S úmyslem vytvořit mechanismus pro ověřované plnění smluvních závazků přizpůsobily, zjednodušily a snížily finanční náklady spojené s realizací této smlouvy, ve srovnání se smlouvou START z 31. 7. 1991.

V závěru uznávají, že smlouvu START plnily Bělorusko, Kazachstán, Ruská federace, Ukrajina a USA a že smluvní početní limity byly splněny. Oceňují současně příspěvek Běloruska, Kazachstánu a Ukrajiny, jako nejaderných států NPT, pro jaderné odzbrojení a posílení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Vítají plnění smlouvy SORT z 24. 5. 2002 a vyjadřují shodu na následujících operativních člancích.

b) Operativní část

Článek I obecně konstatuje závazek snížit a omezit strategické útočné zbraně v souladu se smluvními ustanoveními a upozorňuje na to, že definice používaných termínů jsou uvedeny v první části Protokolu.

Článek II uvádí, že 7 let od vstupu smlouvy v platnost nepřesáhnou souhrnné počty:

- 700 ks rozmístěných ICBMs, SLBMs a těžkých bombardérů,
- 1550 ks jaderných hlavic rozmístěných ICBMs, SLBMs a těžkých bombardérů,

– 800 ks rozmístěných a nerozmístěných odpalovacích zařízení (*launchers*) pro ICBMs, SLBMs a těžké bombardéry.

Účastnické strany mají přitom právo určit si složení a strukturu strategických útočných zbraní.

Článek III stanoví, že pro účely stanovených počtů:

– v případě 700 ks rozmístěných ICBMs, SLBMs a těžkých bombardérů se každý z těchto nosičů počítá jako 1 ks;

– pokud jde o 1550 ks jaderných hlavic, bude počet jaderných hlavic ICBMs a SLBMs totožný s počtem návratných nosičů umístěných na operačně rozmístěných ICBMs a SLBMs a jedna jaderná hlavička se bude počítat za každý rozmístěný těžký bombardér;

– každé rozmístěné a nerozmístěné odpalovací zařízení ICBMs, SLBMs a každý rozmístěný a nerozmístěný těžký bombardér se bude počítat jako 1 ks.

Určuje rovněž zásady pro stanovení počtů ICBMs, SLBMs a těžkých bombardérů, kdy se stanou nově budované strategické útočné zbraně předmětem smlouvy, aj.

Vyjmenovává také jednotlivé typy strategických nosičů obou zemí ke dni podpisu smlouvy.

Článek IV se zabývá různými otázkami souvisejícími s rozmístěním strategických útočných nosičů a odpalovacích zařízení a omezením počtu zkušebních těžkých bombardérů. Stanoví mj., že strategické útočné zbraně, které jsou předmětem smlouvy, nebudou rozmístěny mimo národní území smluvních stran.

Článek V se věnuje problematice nových druhů strategických útočných zbraní a omezením využívání nosičů ICBMs a SLBMs v protiraketové obraně.

Článek VI se týká konverze, eliminace nebo jiných způsobů vyřazení strategických útočných zbraní z početního systému a způsobů jejich ověřování.

Článek VII pojednává o vytvoření databáze pro smluvní potřeby, využívání *Středisek snížení jaderného rizika (Nuclear Risk Reduction Centers)* aj.

Článek VIII se zabývá některými okolnostmi vyžadujícími zvýšení důvěry, otevřenosti a předvídatelnosti.

Článek IX je věnován výměně telemetrických informací o vypouštění ICBMs a SLBMs.

Článek X popisuje podmínky pro využívání ověřování.

Článek XI pojednává o inspekčních aktivitách a různých typech inspekci.

Článek XII zmiňuje vytvoření *Bilaterální konzultativní komise (Bilateral Consultative Commission)*.

Článek XIII vyjmenovává některé zásady, jež je nezbytné respektovat pro zajištění životaschopnosti a efektivnosti smlouvy, jako např. nepřevádění strategických útočných zbraní třetím zemím.

Článek XIV se věnuje podmínkám smluvní ratifikace, délce platnosti smlouvy na 10 let a jejímu případnému prodloužení, odstoupení od smlouvy a ukončení platnosti smlouvy SORT po vstupu New START v platnost.

Článek XV pojednává o možnosti návrhu smluvních dodatků a o podmínkách pro případné změny ve znění Protokolu.

Článek XVI se zabývá registrací smlouvy podle čl. 102 Charty OSN.

Ruská strana si v textu vyhradila právo odstoupit v případě, že by budovaná PRO USA představovala hrozbu pro Ruskou federaci narušením strategické rovnováhy. Připojila proto ke smlouvě dodatek následujícího znění:

„Smlouva mezi Ruskou federací a USA o opatřeních k dalšímu snížení a omezení strategických útočných zbraní, podepsaná v Praze 8. dubna roku 2010, může fungovat a být životaschopná v situaci, kdy neexistuje kvalitativní ani kvantitativní růst možností systému protiraketové obrany Spojených států amerických. V důsledku toho mimořádné okolnosti, o kterých se zmiňuje čl. 15 smlouvy (stanoví podmínky, za nichž je možné od smlouvy odstoupit, pozn. autora), zahrnují i takový růst možností systému protiraketové obrany USA, při němž vznikne ohrožení potenciálu strategických jaderných sil Ruské federace.“

Smlouva nicméně neobsahuje žádné omezení týkající se zkoušek, vývoje nebo rozmístění současných nebo plánovaných protiraketových programů USA nebo současných či plánovaných amerických útočných konvenčních kapacit dlouhého doletu, využitelných v rámci koncepce *Prompt Global Strike* (Rychlý globální úder – viz pojmy).

3. PROTOKOL A JEHO TECHNICKÉ PŘÍLOHY

Protokol má cca 160 stran a obsahuje dodatečná práva a povinnosti spojené s plněním smluvních ustanovení s důrazem na ověřovací systém. Například každoročně se uskuteční 18 inspekčních návštěv, jednou ročně si také obě strany vymění telemetrické údaje o letových parametrech zkoušených raket. Každý strategický bombardér je podle této smlouvy započítán jako jedna hlavičce, přičemž však může být vyzbrojen až 20 řízenými střelami s plochou dráhou letu a bombami. Ověřovací systém poprvé zahrnuje kontrolu montáže hlavic na nosiče přímo na místě.

Technické přílohy k Protokolu mají utajovaný charakter, a proto nejsou veřejně přístupné.²⁰

4. RATIFIKAČNÍ PROCES A VSTUP SMLOUVY V PLATNOST

Všechny tři části smlouvy New START, tj. její text, obsahující preambulární a operativní část, dále Protokol a Technické přílohy k Protokolu, jsou právně závazné a jako jeden celek byly také předloženy, v rámci ratifikačního procesu, k projednání a schválení v Senátu USA a Státní dumě Ruské federace. Po schválení, následném podpisu prezidenty obou zemí a vzájemnou výměnou ratifikačních listin vstoupí New START v platnost. Plánované snížení strategických útočných zbraní se uskuteční v průběhu 7 let od vstupu smlouvy v platnost. Délka trvání platnosti smlouvy je 10 let, přičemž po vzájemné dohodě může být prodloužena maximálně o 5 let.

a) Průběh a výsledek schvalování v americkém Senátu

Podle tvrzení demokratického senátora a předsedy senátního výboru pro zahraniční otázky Johna F. Kerryho bylo několik důvodů pro podporu obou stran při projednávání textu smlouvy v Senátu s cílem dosažení její ratifikace. Například kontrolně zbrojní smlouvy USA–Ruská federace byly v letech 1992 (START I), 1996 (START II) a 2003 (SORT) ratifikovány velkou většinou demokratických i republikánských hlasů. START II nicméně nevstoupila v platnost, protože Senát USA odmítl ratifikovat dodatek ke smlouvě. V prezidentské kampani oba prezidentští kandidáti (současný prezident Obama i republikánský senátor John McCain) podporovali záměr vytvořit svět bez JZ. Tento záměr také podpořilo 17 z posledních 24 ministrů zahraničních věcí, obrany a bezpečnostních poradců s příslušností k oběma politickým stranám.²¹

Ratifikační proces ve 100členném americkém Senátu však byl charakterizován obstrukční činností většiny republikánských senátorů.²² Po republikánském volebním vítězství v doplňovacích volbách do obou komor Kongresu v listopadu 2010 bylo jejich cílem dosáhnout prodloužení jednání o New START až do r. 2011. Od ledna 2011

by o smlouvě již jednal Senát v novém složení, ve kterém by byl větší předpoklad, že Obamova administrativa nezíská potřebnou dvoutřetinovou většinu, tj. 67 hlasů. Ratifikaci přitom jednoznačně podporovali mj. bývalí republikánští ministři zahraničních věcí G. Schultz, J. Baker a H. Kissinger, Condoleeza Riceová a bývalý republikánský prezident George H. W. Bush (starší). V její prospěch se na Senát obraceli přední politici a státníci, mj. generální tajemník OSN a generální tajemník NATO, Michail Gorbačov, polský prezident Bronisław Komorowski, polský ministr zahraničních věcí Radosław Sikorski a další. Ruský prezident Dmitrij A. Medveděv ve výročním poselství národu 30. 11. 2010 mj. upozornil na skutečnost, že případné nedosažení smluvní ratifikace by mohlo vést k obnovení americko-ruských závodů ve zbrojení.²³

S žádostí o urychlenou ratifikaci smlouvy se dopisem na USA a Rusko rovněž obrátilo v průběhu listopadového aliančního summitu v Lisabonu i šest evropských ministrů zahraničních věcí, včetně polského a z některých pobaltských zemí.²⁴ Obdobný podpůrný dopis podepsala většina členských zemí EU, včetně Polska a opět některých pobaltských zemí. Na obou dopisech chyběl podpis zástupce České republiky.²⁵ Unijní ministři v dopise mj. poukazovali na skutečnost, že „*ratifikace a realizace smlouvy New START by byla hlavním příspěvkem k prosazení cílů míru, bezpečnosti a odzbrojení*“. Zdůrazňovali dále, že přes bilaterální charakter smlouvy bude mít plnění New START pozitivní dopad na globální bezpečnost, což byl další důvod pro její ratifikaci a realizaci. V souvislosti se summitem NATO v Lisabonu také uvítali začátek nových vztahů mezi Ruskem, USA a Evropou, založených na vzájemné důvěře, transparentnosti a předvídatelnosti. Tato příležitost by podle jejich názoru neměla být zmařena a „*spolupráce by měla přispět k vytvoření společného prostoru míru, prosperity, stability a bezpečnosti*“.²⁶

Po několikaměsíčních jednáních, v jejichž průběhu přislíbila Obamova administrativa věnovat v následujících deseti letech okolo 85 mld. USD na modernizaci jadernězbrojního komplexu, Senát smlouvu New START schválil 22. 12. 2010. Smlouvu nakonec podpořilo 71 senátorů, proti jich hlasovalo 26. K demokratickým senátorům, kteří smlouvu New START od počátku podporovali, se tak připojila i část republikánských senátorů, např. vlivný senátor Richard Lugar. Tito senátoři tak prokázali, že kladou bezpečnost USA a celého mezinárodního společenství nad mezistranické spory. Senátoři současně ke smlouvě připojili rezoluci, jež hovoří o americkém právu na vybudování protiraketové obrany v Evropě.

b) Schvalovací proces v ruském parlamentu

Na rozdíl od USA smlouvu New START musely v Rusku projednat a schválit obě komory ruského parlamentu, z nichž dolní komora (Státní дума) ve dvou čteních. Státní дума (450 poslanců) smlouvu schválila v prvním čtení 24. 12. 2010. Úspěšné bylo i hlasování ve druhém čtení 25. 1. 2011, kdy se ve prospěch ratifikace vyslovilo 350

poslanců (dvoutřetinovou většinu tvoří 226 poslanců). Ve dvou doprovodných rezolucích, které nejsou součástí smlouvy, poslanci vyjádřili některé své výhrady ke smluvnímu textu. V první rezoluci potvrzují vzájemnou závislost protiraketové obrany se strategickými zbraněmi, o němž se zmiňuje smluvní preambule. Ve druhé rezoluci poslanci zavazují ruskou vládu udržovat účinné jaderné odstrašení kteréhokoli státu či skupiny států před agresí, a to za jakýchkoli okolností.²⁷

Dne 26. 1. 2011 smlouvu schválili také senátoři z Rady federace, kterou tvoří 178 senátorů. Pro smlouvu hlasovalo všech 137 přítomných zákonodárců.²⁸

Po podpisu ratifikačních dokumentů prezidenty obou zemí a výměnou ratifikačních listin mezi ministry zahraničních věcí Hillary Clintonovou a Sergejem Lavrovem 5. 2. 2011 na bezpečnostní konferenci v Mnichově byl ratifikační proces úspěšně završen a smlouva New START tímto dnem vstoupila v platnost. Podle smlouvy mají obě země 45 dní na výměnu podrobných údajů o počtech, místech rozmístění a technických specifikacích svých jaderných arzenálů, které jsou předmětem smlouvy. Vzájemná inspekční činnost může začít v průběhu šedesáti dnů.²⁹

IX. Druhá konference smluvních stran a signatářů smluv zřizujících zóny bez jaderných zbraní a Mongolska (duben 2010)

1. ÚVOD

V předvečer zahájení 8. hodnotící konference NPT se v New Yorku uskutečnila 30. 4. 2010 *Druhá konference smluvních stran a signatářů smluv zřizujících zóny bez JZ a Mongolska* (*Second Conference of States Parties and Signatories of Treaties that Establish Nuclear-Weapon-Free Zones and Mongolia*). Jde o bezjaderné zóny sdružující okolo 100 zemí v Latinské Americe a Karibské oblasti (Smlouva z Tlatelolka, 1967), v jižní oblasti Tichého oceánu (Smlouva z Rarotongy, 1985), v jihovýchodní Asii (Smlouva z Bangkoku, 1995), v Africe (Smlouva z Pelindaby, 1996), ve Střední Asii (Smlouva ze Semipalatinska, 2006) a v jednotlivé zemi, tj. v Mongolsku (1992). Z uvedených zón je dosud pouze středoasijská zóna bez JZ rozmístěna na severní polokouli, převládající většina těchto zón se tak rozkládá na polokouli jižní. Na závěr jednání účastníci přijali *Výsledný dokument* (*Outcome Document*) obsahující preambulární a operativní část. Přílohu dokumentu tvořily čtrnáctibodová *Deklarace a doporučení* schválené na jednání *Fóra občanské společnosti pro zóny bez JZ* (*Civil Society Forum for Nuclear Weapon Free Zones*), které se konalo 29. 4. 2010 rovněž v New Yorku.³⁰

2. VÝSLEDNÝ DOKUMENT

Preambulární část *Výsledného dokumentu* poukazovala zejména na účel konference, kterým bylo posílit režimy bezjaderných zón, přispět k jadernému odzbrojení a ja-

dernému neproliferačnímu procesu a zejména analyzovat způsoby spolupráce, které mohou podpořit dosažení světa bez JZ. Ve 36 operativních odstavcích účastníci mj. potvrdili platnost Deklarace z První konference smluvních stran a signatářů smluv zřizujících bezjaderné zóny, přijaté v Mexiku 28. 4. 2005. Několik odstavců odráželo pevné přesvědčení o nezbytnosti úplné eliminace JZ jako záruky proti jadernému šíření a odmítání použití nebo hrozby použitím JZ, což označili za porušení mezinárodního práva a zločin proti lidskosti. Ocenili podpis americko-ruské smlouvy New START z dubna 2010 a vyzvali k dalšímu výraznějšímu snížení JZ, včetně skladovaných a také nestrategických JZ, při respektování principů nezvratitelnosti, transparentnosti a ověřitelnosti. Zdůraznili potřebu snížení úlohy JZ ve strategických doktrínách a bezpečnostní politice jaderných zemí, vyzvali k jejich přehodnocení a v této souvislosti vzali na vědomí novou americkou jadernou doktrínu (*Nuclear Posture Review*). Uvítali vstup v platnost smluv o bezjaderné zóně ve Střední Asii (21. 3. 2009) a o africké bezjaderné zóně (15. 7. 2009) a dále vyjádřili plnou podporu politice Mongolska zaměřenou na institucionalizaci jeho bezjaderného statusu. Uvítali rozšířený závazek *Asociace států jihovýchodní Asie* (*Association of Southeast Asian Nations*, ASEAN) k zachování jihovýchodní Asie jako zóny bez JZ a dalších zbraní hromadného ničení, jak bylo uvedeno v Chartě ASEAN. Vzali také na vědomí pokrok dosažený smluvním akčním plánem této organizace na léta 2007–2012 orientovaným na užší regionální spolupráci proti JZ. Výrazně obhajovali denuklearizaci Korejského poloostrova, znovu podpořili vytvoření bezjaderné zóny ve střední Evropě a zvláště naléhavě se vyslovili pro zřízení bezjaderné zóny na Blízkém východě. Kromě podpory pětibodového plánu generálního tajemníka OSN (viz Příloha č. 3) uznali zásadní úlohu MAAE při aplikaci verifikačních opatření v rámci zárukového systému a vyzvali všechny členské státy Konference o odzbrojení v Ženevě, aby přijaly a realizovaly vyvážený a všeobecný pracovní plán. Znovu poukázali na svůj požadavek dosáhnout úplného zákazu jaderných zkoušek a na potřebu dosažení univerzálního členství ve smlouvě CTBT, zejména začleněním všech jaderných států a těch, které vyjmenovává smluvní příloha č. 2. Opět vyjádřili hluboké znepokojení z vážných ekologických a bezpečnostních rizik v důsledku námořní přepravy radioaktivních materiálů. V této souvislosti vyzvali všechny státy a zvláště ty, které přepravují takové materiály, aby posílily mezinárodní právní řád ve vztahu k bezpečnostním a odpovědnostním opatřením aplikovatelným na tento způsob přepravy, prostřednictvím účinného uplatňování závazků přijatých v rámci MAAE, Mezinárodní námořní organizace a dalších mezinárodních fór. Všechny státy by si také měly vyměňovat informace na vládní úrovni o přepravě radioaktivního materiálu. Státy praktikující takovou námořní přepravu by měly rovněž v této problematice spolupracovat s potenciálně ohroženými státy.

3. DEKLARACE A DOPORUČENÍ

Deklarace a doporučení v úvodních bodech podpořily úlohu a existenci stávajících bezjaderných zón a vyzvaly všechny státy a zejména jaderné země k jejich plnému respektování. Podpořily zkoumání možností pro vytvoření bezjaderných zón na Blízkém východě, severovýchodní Asii, Arktidě a ve střední Evropě a vyzvaly země v těchto regionech k zahájení mnohostranného dialogu a jednání o zřízení těchto zón. Ocenily státy, včetně Rakouska, Mongolska a Nového Zélandu, které přijaly legislativní opatření zakazující JZ, a vyzvaly další státy přijmout obdobná opatření. Povzbuzovaly státy, na jejichž území jsou rozmístěny cizí JZ, aby uplatnily své suverénní právo k jejich stažení, což by jim umožnilo vytvořit nebo připojit se k bezjaderné zóně. Ocenily pětibodový plán generálního tajemníka OSN (viz Příloha č. 3) k dosažení jaderného odzbrojení, který mj. podporuje bezjaderné zóny a navrhuje řadu dalších opatření, včetně výzvy k zahájení jednání o úmluvě zakazující JZ. V této souvislosti účastníci vyzvali 8. hodnotící konferenci smlouvy NPT k dosažení dohody o přípravném procesu pro jednání o úmluvě zakazující JZ. V závěru *Deklarace a doporučení* potvrdily úlohu občanské společnosti, ve spolupráci s vládami, při vytváření místních, národních a regionálních bezjaderných zón a pro dosažení světa bez JZ.

X. Konference o jaderné bezpečnosti (duben 2010)

1. ÚVOD

Americký prezident Obama ve svém „pražském“ projevu z dubna 2009, v rámci prezentace vize světa bez JZ, hovořil mj. o nezbytnosti přijetí všeobecné agendy k zastavení šíření JZ, snížení jaderných arzenálů a zajištění ochrany jaderných materiálů. V dubnu 2010 americká administrativa uskutečnila tři významné kroky k vytvoření nezbytných podmínek pro realizaci zmíněných Obamových záměrů. Americké ministerstvo obrany vydalo revidovanou *Jadernou strategii*, která zejména snižuje závislost národní bezpečnostní strategie na JZ, současně s podporou posílení smlouvy NPT a se zachováním silného odstrašovacího faktoru založeného především na konvenčních zbraních a protiraketové obraně. Dalším krokem byl podpis americko-ruské dohody Nový START (New START) omezující počty strategických jaderných hlavic a jejich nosičů a znovuoobnovení americko-ruské vedoucí role v jaderných otázkách. Posledním krokem se stalo konání Konference o jaderné bezpečnosti, tj. bezprecedentní schůzky 47 nejvyšších představitelů států a vlád, svolané americkým prezidentem B. Obamou do Washingtonu. Cílem tohoto summitu bylo dojednat další postup v úsilí o zabránění přístupu teroristů nebo kriminálních skupin k jaderným materiálům.

2. PRŮBĚH A VÝSLEDKY JEDNÁNÍ

Jednání summitu vycházelo z faktu, že jednou z hlavních bezpečnostních hrozeb je existence přes 2000 t plutonia a vysoce obohaceného uranu v několika desítkách zemí po celém světě, využitelných k mírovým a vojenským účelům. Uvedené množství by údajně mohlo stačit k výrobě cca 120 tisíc jaderných hlavic. Bylo přitom zdokumen-

toováno okolo 18 pŕípadů krádeží nebo ztrát vysoce obohaceného uranu nebo plutonia a není vyloučeno, že řada těchto činů nebyla ani odhalena. Je známo, že al-Káida a možná jiné teroristické a kriminální skupiny usilují o získání JZ, stejně tak jako materiálů a expertiz potřebných k jejich výrobě. Jaderný výbuch nebo i pokusná detonace kdekoli ve světě by měly devastující účinky s dopady na všechny státy.

Nejlepším způsobem jak zabránit zneužití uvedených zbraní, materiálů a jejich know-how je důkladně zabezpečit jejich ochranu. Dalším krokem je podpora schopnosti detekce pašovaného materiálu, nalezení ztraceného materiálu, identifikace původu materiálů a potrestání subjektů nezákonně obchodujících s těmito materiály.³¹

3. KOMUNIKÉ

Jde o politické prohlášení účastníků konference k posílení jaderné bezpečnosti a snížení hrozby jaderného terorismu (viz Příloha č. 6). Prohlášení zahrnuje:

- podporu výzvě prezidenta Obamy k zabezpečení všech zranitelných jaderných materiálů v průběhu čtyř let a závazek spolupracovat ke splnění tohoto cíle;
- výzvu pro národní úsilí zaměřené na zlepšení bezpečnosti a evidence jaderných materiálů a na posílení předpisů se zvláštní pozorností na plutonium a vysoce obohacený uran;
- úsilí o konsolidaci skladů vysoce obohaceného uranu a plutonia a snížení používání vysoce obohaceného uranu;
- podporu univerzality, tj. členství všech zemí v klíčových mezinárodních smlouvách vztahujících se k jaderné bezpečnosti a jadernému terorismu;
- bere v úvahu pozitivní příspěvky takových mechanismů, jako je *Globální iniciativa pro boj proti jadernému terorismu* (*Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism*), pro rozvoj užší spolupráce mezi představiteli právo vynucujících orgánů, průmyslu a technických odvětví;
- výzvy ve vztahu k Mezinárodní agentuře pro atomovou energii k získání zdrojů, které potřebuje pro vývoj jaderněbezpečnostních směrnic a pro realizaci poradních služeb poskytovaných členským státům.³²

4. PRACOVNÍ PLÁN

Pracovní plán představuje původce pro národní a mezinárodní aktivity při uskutečňování závazků z Komuniké. Je politickým závazkem účastnických zemí provádět na základě dobrovolnosti aplikovatelné části Pracovního plánu, v souladu s příslušnými národními zákony a mezinárodními závazky. Jedná se o všechny aspekty skladování,

využívání, přepravy a disponování s jadernými materiály a o prevenci zabránit nestátním aktérům získat informace vyžadované pro použití takových materiálů pro zlovolné účely. Specifické kroky, které by měly vést k realizaci nastíněných záměrů Komuniké, především zahrnují:

- ratifikaci a realizaci smluv o jaderné bezpečnosti a jaderném terorismu;
- spolupráci, prostřednictvím OSN, při realizaci a pomoci jiným s plněním závazků vyplývajících z rezolucí RB OSN;
- spolupráci s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii při zkvalitňování a realizaci bezpečnostních opatření a provádění poradenských služeb;
- revidování požadavků národních směrnic a právních předpisů vztahujících se k jaderné bezpečnosti a jadernému obchodování;
- konverzi civilních zařízení využívajících vysoce obohacený uran na materiál nevyužitelný pro vojenské účely;
- výzkum nového jaderného paliva, detekčních metod a forenzních technik;
- vývoj celospolečenské a institucionální kultury preferující jadernou bezpečnost;
- výchovu a výcvik k zajištění toho, že země a zařízení mají takový personál, který potřebují k ochraně jaderných materiálů;
- pořádání společných cvičení kompetentních osob z institucí vynucujících právo a celníků pro zlepšení jadernédetekčních přístupů.

V Pracovním plánu se na závěr uvádí, že příští summit o jaderné bezpečnosti se uskuteční v Korejské republice v r. 2012.³³

5. ZÁVAZKY JEDNOTLIVÝCH STÁTŮ

Kromě podpisu Komuniké a Pracovního plánu mnoho účastníků konference vyhlásilo vlastní závazky na podporu summitu, a to buď vyhlášením národních akcí ke zvýšení jaderné bezpečnosti vlastní činností, nebo prostřednictvím bilaterálních či multilaterálních mechanismů ke zlepšení globální bezpečnosti. Podle národních prohlášení např. Ukrajina hodlá ve spolupráci s USA odstranit do r. 2012 své zásoby (asi 90 kg) vysoce obohaceného uranu. Obdobný závazek tlumočily také Chile a Mexiko. Už před summitem USA a Rusko oznámily, že podepíší dohodu o konverzi 68 t plutonia (každá strana přemění 34 t plutonia na palivo do reaktorů). Kanada tlumočila rozhodnutí vracet vyhořelé palivo zpět do USA. Argentina a Pákistán oznámily nová opatření k posílení bezpečnosti jaderných materiálů. Filipíny, Thajsko a Vietnam podpoří existující smlouvy vztahující se k dané problematice. Itálie, Japonsko, Indie a Čína založí další střediska pro jaderné technologie a výcvik odborníků. USA na summitu oznámily zpřísnění opatření v jaderných elektrárnách a vyjádřily ochotu pozvat inspektory

MAAE do svých jaderných výzkumných zařízení. Připojily se také ke kanadské výzvě shromáždit 100 mld. USD na podporu jaderné bezpečnosti ve světě.³⁴

Poznámka autora: Ruská federace a MAAE podepsaly 29. 3. 2010 dohodu o vytvoření jaderněpalivové banky. Jedná se o první banku svého druhu, která by mohla nabídnout zemím ucházejícím se o budování mírového jaderného programu dodávky jaderného paliva (nízkoobohacený uran), což by znemožňovalo jeho případné zneužití pro budování vojenského jaderného programu.

Banka, jež by zřejmě působila pod kontrolou a není vyloučeno, že i pod částečnou nebo úplnou správou MAAE, by zajišťovala zaručené dodávky paliva, což by vylučovalo zastavení jejich dodávek např. z politických důvodů.³⁵

XI. Osmá hodnotící konference Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (květen 2010)

1. CHARAKTERISTIKA SMLOUVY NPT

Smlouva o nešíření jaderných zbraní (NPT) byla předložena k podpisu v r. 1968, v platnost vstoupila v r. 1970. Oproti dosud nejpropracovanější odzbrojovací úmluvě, která se týká zákazu chemických zbraní, smlouva NPT postrádá institucionální rámec. Důsledkem je, že nemá stálý sekretariát ani vlastní organizaci a neumožňuje využít žádné specifické vynucovací prostředky, kromě možnosti zaslání upozornění Radě bezpečnosti OSN při porušení smluvních ustanovení.

Na rozdíl od úmluv jednoznačně zakazujících chemické a biologické zbraně, zejména jejich vývoj, držení a u chemických zbraní přímo i použití, smlouva NPT nemá ve vztahu k nejničivějším zbraním hromadného ničení odzbrojovací charakter. Její obsah tvoří tzv. tři pilíře týkající se mírového využití jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a vágního závazku smluvních stran, zejména jaderných mocností, ve vztahu k jadernému a všeobecnému odzbrojení (viz Příloha č. 1).

Ačkoli smlouva NPT má téměř univerzální členství (189 členských států), je závažnou skutečností, že cca čtyřicet let od jejího vstupu v platnost existují čtyři státy (Indie, Pákistán, Izrael a od dubna 2003 i KLDR), které vlastní JZ (Izrael jejich držení oficiálně nepotvrdil ani nevyloučil, KLDR provedla dvě jaderné zkoušky, nicméně její držení JZ není dosud spolehlivě potvrzeno), avšak nejsou jejími členy. Smlouva NPT sehrála významnou úlohu při sjednávání *Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek* (CTBT) a vyhlásování jednostranných moratorií na tyto zkoušky. Má velký význam pro vytváření bezjaderných zón, které zvyšují regionální a globální bezpečnost. Prostřednictvím zárukového systému Mezinárodní agentury pro atomovou energii (*International Atomic Energy Agency*, IAEA) poskytuje smlouva NPT mnohostranný rámec

pro ověřování smluvních neproliferačních závazků a umožňuje mezinárodní spolupráci při mírovém využívání jaderných technologií.

2. VÝZNAM HODNOTÍCÍCH KONFERENCÍ

Obecný význam hodnotících konferencí smlouvy NPT, konaných v pětiletých intervalech, spočívá v posuzování plnění smluvních ustanovení za uplynulé období. Úspěch či nezdar konference do jisté míry předurčují každoroční jednání přípravných výborů v období mezi samotnými konferencemi.

Po skončení studené války lze zaznamenat v hodnotícím procesu smíšené výsledky. Například konference v r. 1990 skončila neúspěchem, zejména v důsledku odmítnutí USA zavázat se k sjednávání smlouvy CTBT, přestože tento cíl předurčuje smlouva NPT. V té době došlo k odhalení utajovaných vojenských jaderných programů Iráku a KLDR, tj. členských zemí NPT. V této souvislosti přijala Mezinárodní agentura pro atomovou energii tzv. Dodatkový protokol k zárukovým dohodám uzavíraným touto organizací s nejadernými státy, což vedlo k posílení její inspekční a verifikační úlohy.

Další následné konference charakterizovaly dvě pozitivní události. Hodnotící a prodlužovací konference v r. 1995 konsenzuálně přijala tři rozhodnutí (*Posílení hodnotícího procesu smlouvy NPT, Zásady a cíle jaderného nešíření a odzbrojení, Prodloužení platnosti smlouvy NPT*) a schválila Rezoluci o Blízkém východě. Rezoluce mj. vyzývala všechny země regionu k vytvoření zóny bez všech zbraní hromadného ničení v této oblasti. V té době také USA již převzaly vedoucí úlohu ve sjednávání smlouvy CTBT na Konferenci o odzbrojení v Ženevě. Prvním politikem, který tuto smlouvu podepsal po jejím sjednání a předložení k podpisu v r. 1996, byl také tehdejší americký prezident Bill Clinton. I když konání 6. hodnotící konference v r. 2000 negativně ovlivnily zejména indické a pákistánské jaderné testy v r. 1998 a odmítnutí ratifikace CTBT Senátem USA v r. 1999, staly se její závěry důležitým podnětem pro důsledné plnění ustanovení smlouvy NPT, zejména v oblasti nešíření a jaderného odzbrojení. Členské státy na ní jednomyslně schválily závěrečný dokument obsahující 13 praktických kroků k dosažení hlavních smluvních cílů (viz Příloha č. 2). Následná 7. hodnotící konference v r. 2005 však skončila fiaskem, protože členské státy nebyly schopné dosáhnout jakékoli dohody. Tehdejší americká Bushova administrativa odmítla plnit odzbrojovací závazky schválené na předchozí konferenci a chtěla se zaměřit pouze na neplnění smluvních závazků zejména Íránem a KLDR. Arabské země hodlaly prosadit pokrok při vytváření zóny bez všech zbraní hromadného ničení na Blízkém východě a vyskytly se i některé další překážky.

3. OSMÁ HODNOTÍCÍ KONFERENCE³⁶

Ve dnech 3.–28. 5. 2010 se v sídle OSN v New Yorku uskutečnila 8. hodnotící konference *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní* (NPT). Poslední přípravný výbor v r. 2009 podpořil řadu témat, kterými se konference měla zabývat. Patřily mezi ně zejména dosažení smluvního univerzálního členství, posílení zárukového systému proti jadernému šíření, včetně zvýšených inspekcí jaderných zařízení, garance práva na mírové využívání jaderné energie za předpokladu, že národní jaderné programy jsou v souladu s neproliferačními závazky. Mezi očekávané projednávané body se dále řadily závazky ke zlepšení vnitřní a vnější bezpečnosti národních programů a přepravy jaderných materiálů, podpora jednáním o vytváření dalších bezjaderných zón se specifickým důrazem na regionální nešíření a odzbrojení na Blízkém východě, opatření k zabránění odstupování od smlouvy NPT (což byl případ KLDK) a posílení důležitosti aktivit občanských sdružení, včetně zvyšování vzdělání v oblastech odzbrojení a nešíření.

Ve vztahu k jadernému odzbrojení měl hlavní význam konference zřejmě spočívat zejména v případném vytvoření předpokladů k uzavření univerzální mezinárodní smlouvy zakazující JZ (trvalé, ověřitelné a vynutitelné zrušení JZ na celém světě). Účastníci měli rovněž deklarovat jaderné odzbrojení jako cíl budoucího neproliferačního úsilí a zavázat se k příštím dočasným krokům vedoucím ke snížení úlohy JZ v bezpečnostních doktrínách a k omezení počtů jaderných arzenálů. Posuzována měla být otázka zřízení registru JZ v rámci OSN, do kterého by jaderné mocnosti každoročně uváděly rozsah jaderného potenciálu, množství nosičů JZ, velikost skladovaného štěpného materiálu a výdaje na JZ. Mnohé země měly také podpořit návrhy na delegitimizaci spoléhání se na JZ a na znovuposílení jaderného nešíření prohlášením, že použití JZ by bylo zločinem proti lidskosti.

a) Průběh jednání

Na průběh a výsledek konference měly nesporně pozitivní vliv „pražský“ projev amerického prezidenta Baracka Obamy v dubnu 2009, ve kterém mj. vyhlásil jednoznačnou podporu své administrativy vizi světa bez JZ, a několik prvních praktických kroků k jejímu naplnění. Šlo zejména o vyhlášení nové jaderné doktríny USA, která snižuje význam JZ v americké bezpečnostní politice, a podpis americko-ruské revidované smlouvy New START z 8. 4. 2010 redukující jaderné hlavice umístěné na strategických nosičích. Vytvořila se rovněž relativně příznivější atmosféra vztahující se ke vstupu smlouvy CTBT v platnost. Zatímco Senát USA odmítl v r. 1999 smlouvu CTBT ratifikovat, prezident Obama se v již zmíněném projevu zavázal tento krok prosadit. Dalším pozitivním opatřením mohlo být zahájení jednání v r. 2010 již schválené pracovní skupiny na Konferenci o odzbrojení v Ženevě o smlouvě zakazující výrobu štěpných materiálů pro vojenské účely (*Fissile Material Cut-off Treaty*, FMCT),

což se bohužel v r. 2009, i přes schválení pracovního programu a relevantní pracovní skupiny, nepodařilo

Zmíněná problematika se projednávala za předsednictví filipínského diplomata ve třech hlavních výborech. Řešením praktických odzbrojovacích kroků se zabýval 1. výbor, 2. výbor se věnoval neproliferačním otázkám a 3. výbor posuzoval otázky související s mírovým využíváním jaderné energie. K některým specifickým otázkám, jako např. k řešení bezpečnostních záruk, dále regionálních otázek, včetně Blízkého východu, a odstupování od smlouvy, byly zřízeny tři podpůrné orgány. Jednání se také věnovalo dalším otázkám, jako např. potřebě překonat současný institucionální smluvní deficit a rovněž problematice vytváření mnohostranných jaderných palivových bank, vylučujících diskriminaci při dodávkách jaderného paliva pro mírové využití.

b) Závěrečný dokument

Konsenzuální schválení Závěrečného dokumentu lze označit za úspěch podobný úspěšnému ukončení hodnotící konference v r. 2000. První část dokumentu se věnuje hodnocení plnění jednotlivých smluvních ustanovení. Druhá část s názvem *Závěry a doporučení pro následnou činnost* (*Conclusions and recommendations for follow-on actions*), která je v textu nazývána akčním plánem (obsahuje 64 akcí), je rozdělena do následujících čtyř sekcí:

– **I. Jaderné odzbrojení** (viz Příloha č. 7a). Sekce se dále dělí do šesti pasáží (A, B, C, D, E, F).

Pasáž A (*Zásady a cíle*) obsahuje šest odstavců věnovaných rozhodnutí konference usilovat o dosažení světa bez JZ, potvrzení závazků jaderných zemí eliminovat všechny své jaderné arzenály, potvrzení platnosti praktických kroků schválených na 6. hodnotící konferenci NPT v r. 2000 (viz Příloha č. 2), potvrzení, že odzbrojovací proces bude prováděn při respektování zásady posílené a nezmenšené bezpečnosti pro všechny, vyjádření znepokojení z katastrofálních humanitárních důsledků použití JZ a zdůraznění nutnosti, aby všechny státy dodržovaly platné mezinárodní právo, včetně mezinárodního humanitárního práva. Poslední odstavec potvrzuje životní důležitost univerzality smlouvy NPT. Obsahuje také výzvu nesmluvním jaderným zemím, aby urychleně a bezpodmínečně přistoupily ke smlouvě NPT jako nejaderné státy.

Pasáž B (*Odzbrojení ve vztahu k JZ*)

Pasáž C (*Bezpečnostní záruky*)

Pasáž D (*Jaderné zkoušky*)

Pasáž E (*Štěpné materiály*)

Pasáž F (*Další opatření na podporu jaderného odzbrojení*)

- **II. Jaderné nešíření** (viz Příloha č. 7b)
- **III. Mírové využívání jaderné energie** (viz Příloha č. 7c)
- **IV. Blízký východ, s důrazem na plnění Rezoluce o Blízkém východu z roku 1995**
(viz Příloha č. 7d).

XII. Konference o odzbrojení (2010)

1. PRŮBĚH A VÝSLEDEK JEDNÁNÍ

Na plenárním jednání Konference o odzbrojení (dále konference) v Ženevě 26. 1. 2010 schválily členské státy jednací agendu, kterou tvořilo následujících 7 bodů:

- Zastavení jaderných zbrojních závodů a jaderné odzbrojení
- Prevence jaderné války, včetně všech příslušných otázek
- Prevence zbrojních závodů ve vesmíru
- Účinná mezinárodní ujednání k zajištění nejaderných států proti použití nebo hrozbě použití JZ
- Nové typy zbraní hromadného ničení a nové typy takových zbraní; radiologické zbraně
- Všeobecný program odzbrojení
- Transparentnost ve zbrojení
- Příprava výroční zprávy pro VS OSN

V průběhu plenárních schůzek a na neformálních jednáních se účastníci vyjadřovali ke všem bodům agendy. Kromě toho se hovořilo rovněž o nezbytnosti zlepšit a zefektivnit činnost konference. Někteří vystupující zpochybňovali možnost dalšího zefektivnění činnosti tohoto orgánu a navrhovali vyjmout otázku smlouvy FMCT z jednání konference a zahájit sjednávání této smlouvy v rámci, který se osvědčil v případě smluv o protipěchotních minách (viz tzv. Ottawská úmluva) a kazetové munici (viz Dohoda z Osla). Další představitelé (např. Japonska) doporučovali přehodnotit pravidlo přijímání rozhodnutí konsenzem, které vede k blokování přijetí pracovního programu, bez něhož nelze zahájit substantivní projednávání navrhovaného okruhu otázek. Naproti tomu některé další státy (např. Zimbabwe) možnost zahájit jednání o přehodnocení dosavadních procedurálních a pracovních pravidel konference odmítaly.

Předmětem neformálních jednání se rovněž stala problematika rozšíření členské základny. Země s pozorovatelským statutem, včetně České republiky, vytvořily skupinu okolo dvaceti států za předsednictví Thajska, která by měla usilovat o prosazení zmíněného záměru.

Bylo předloženo rovněž několik návrhů pracovních programů, z nichž ani jeden nebyl konsenzuálně schválen. Protože se jednalo o základní podmínku úspěšného zahájení substantivních jednání, skončilo rovněž toto jednání, podobně jako v r. 2009, neúspěchem. Došlo k tomu přitom za současné relativně příznivé mezinárodní situace, příhodné pro mnohostranný odzbrojovací proces. Hlavní překážkou se stal odmítavý postoj Pákistánu.³⁷

2. DŮVODY ODMÍTAVÉHO POSTOJE PÁKISTÁNU K SJEDNÁNÍ SMLOUVY FMCT

Podle tvrzení pákistánského představitele na jednání konference 31. 8. 2010 byla hlavním důvodem neúspěchu přijetí pracovního plánu kombinace tří negativních faktorů. Jako první uvedl skutečnost, že ... *noblesní slova o kontrole zbrojení, nešíření a odzbrojení nebyla na Konferenci přetvořena do praxe, protože kdyby tomu tak bylo, došlo by k pokroku v klíčovém bodu, a sice v jaderném odzbrojení. Přitom ani jedna z jaderných mocností nenavrhla žádnou aktivitu ve smyslu realizace svého jaderněodzbrojovacího závazku. Za druhý faktor označil provádění diskriminační politiky některými státy v oblasti jaderné spolupráce, která flagrantně narušuje mezinárodní neproliferační režim a vlastní mezinárodní závazky na úkor bezpečnostních zájmů dotčených zemí. Třetím faktorem je odmítání ze strany některých nejmenovaných států uznat skutečnost, že kontrolně zbrojní a odzbrojovací opatření mohou být uzavřeny pouze za předpokladu, že budou brány v úvahu bezpečnostní zájmy všech států při respektování zásady nezmenšené a rovné bezpečnosti pro všechny.*

Pákistánské výhrady vůči americkému návrhu smlouvy FMCT se soustředily na odmítání faktu, že smlouva by zakazovala pouze budoucí výrobu štěpných materiálů, a tím by podkopala pákistánskou bezpečnost zmrazením existujících asymetrií v množství skladovaného štěpného materiálu v jihoasijském regionu. Navíc k prohloubení této asymetrie přispívá americko-indická smlouva o spolupráci v civilním jaderném sektoru, kterou Pákistán označuje za diskriminační. Za skutečné odzbrojovací opatření označil dohodu, jež by požadovala snížení existujících zásob štěpného materiálu. Za nerealistické také označil argumenty klíčových jaderných mocností, že snížení skladovaného štěpného materiálu by mohlo být docíleno jednostranně nebo dvoustranně. Jako nesprávné rovněž uvedl tvrzení o nemožnosti ověřování procesu snižování skladovaných štěpných materiálů.

Sjednávání FMCT by proto bylo pro Pákistán nepřijatelné, protože případná smlouva by podkopávala národní bezpečnostní zájmy. Pákistánský představitel podporoval rovněž rovný a vyvážený přístup vůči všem čtyřem výše zmíněným tematickým agendám konference. Zdůraznil, že v případě zahájení jednání o smlouvě FMCT mimo negociační rámec konference, což by de facto vedlo k vyloučení pravidla konsenzu, by se Pákistán takových jednání nezúčastnil.³⁸

3. SCHŮZKA ČLENSKÝCH ZEMÍ OSN NA VYSOKÉ ÚROVNI

Dne 24. 9. 2010 se v New Yorku v rámci 65. VS OSN konala schůzka členských zemí na vysoké úrovni, tj. převážně na úrovni ministrů zahraničních věcí. Schůzku svolal a jednání předsedal generální tajemník OSN Pan Ki-moon se záměrem přispět k *revitalizaci činnosti Konference o odzbrojení a k dosažení pokroku na mnohostranných odzbrojovacích jednáních*.

Podle Raye Achesona z nevládní organizace Reaching Critical Will se většina vystupujících zaměřila na otázku zefektivnění činnosti Konference o odzbrojení, ve které však nebylo dosaženo shody. Zatímco někteří požadovali úpravu pracovních metod a struktury konference, druzí poukazovali na nedostatek politické vůle, který označovali za hlavní důvod problémů. Téměř všichni se však shodovali na tom, že mnohostranná odzbrojovací jednání na konferenci jsou ve slepé uličce, na úkor mezinárodního míru a bezpečnosti. Dá se shrnout, že vystoupení zástupců jednotlivých zemí na této schůzce se téměř nelišila od vystoupení na jednání konference.

Několik delegací např. podporovalo možnost, v případě dalšího zablokování jednání na konferenci, vyjmout odzbrojovací rozhovory z tohoto negociačního fóra. Další delegace trvaly na zachování konference jako jediného orgánu v rámci odzbrojovacího aparátu s mandátem sjednávat odzbrojovací smlouvy. Přes deset delegací se vyslovovalo pro přehodnocení procedurálních konferenčních pravidel, zatímco přibližně stejný počet vystupujících tlumočil argumenty proti takovému postupu.

Jménem EU na konferenci vystoupil belgický ministr zahraničních věcí S. Vanackere, z titulu belgického předsednictví, který unijní návrhy shrnul do čtyř bodů. V nich EU vyzývala všechny členské státy Konference o odzbrojení neodkladně zahájit sjednávání smlouvy FMCT a zabývat se rovněž dalšími body agendy. Další výzva byla adresovaná všem jaderným zemím, aby vyhlásily a podporovaly okamžité moratorium na výrobu štěpného materiálu pro JZ nebo jiná jaderná výbušná zařízení. Následující výzva se týkala odzbrojovacího aparátu a EU v ní žádala Konferenci o odzbrojení, První výbor a Komisi OSN pro odzbrojení, aby přehodnotily své pracovní metody. V poslední výzvě, adresované opět Konferenci o odzbrojení, se hovořilo o potřebě rozšíření

členské základny tohoto orgánu, hledání způsobů k posílení hlasu nevládních organizací na činnosti konference, stejně tak jako zvýšení kontaktů s výzkumnými ústavy.³⁹

Ve prospěch širší účasti nevládních organizací na práci konference se vyslovilo cca osm delegací. Většina vystupujících, včetně EU a Hnutí nezúčastněných zemí, také souhlasila s potřebou rozšířit členskou základnu konference. V této souvislosti neformální skupina pozorovatelských zemí předložila návrh na jmenování zvláštního koordinátora pro tuto problematiku na začátku jednání konference v r. 2011. Názory vystupujících se také lišily v projednávaných prioritách. Zatímco pro značnou část přítomných, včetně EU, jednoznačnou prioritu představovalo sjednání smlouvy FMCT, další státy, včetně Hnutí nezúčastněných zemí, požadovaly jako přednostní sjednání úmluvy o jaderném odzbrojení. Některé delegace podporovaly paralelní projednávání bodů konferenční agendy, např. FMCT a PAROS, nebo FMCT a negativní bezpečnostní záruky.⁴⁰

Na závěr jednání předložil předseda dvacetibodové shrnutí diskuse (*Chairman's Summary*). V závěrečné části dokumentu se mj. doporučují čtyři následné aktivity ke zlepšení situace na jednání konference:

- na prvním plenárním jednání konference v r. 2011 by měl být přijat pracovní program z r. 2009;
- první výbor a plénium 65. VS OSN by měly projednat a přijmout příslušnou rezoluci;
- generální tajemník OSN požádá svůj poradní orgán k odzbrojovacím otázkám (*Advisory Board on Disarmament Matters*), aby zhodnotil projednávané otázky, včetně možnosti vytvoření panelu na vysoké úrovni složený z eminentních osob, který by se výhradně zabýval funkčností Konference o odzbrojení;
- vzhledem k tomu, že ke svolání této schůzky na vysoké úrovni vyzvala generálního tajemníka OSN 8. hodnotící konference smlouvy NPT, hodlá generální tajemník předložit svou zprávu o této schůzce prvnímu zasedání Přípravného výboru 9. hodnotící konference smlouvy NPT v r. 2012.

Poznámka autora: K uvedené problematice byla na Prvním výboru a v plénu 65. VS OSN projednána a konsenzuálně přijata rezoluce č. 65/93 (viz pasáž věnovaná jednání Prvního výboru 65. VS OSN).

XIII. První výbor 65. VS OSN (říjen 2010)

1. PRŮBĚH JEDNÁNÍ

Ve dnech 4. 10.–1. 11. 2010 se v rámci 65. Valného shromáždění OSN (dále 65. VS OSN) uskutečnilo jednání jeho Prvního výboru (Výbor pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost). V reakci na aktuální vývoj, zejména po podpisu americko-ruské smlouvy New START v dubnu 2010 a úspěšném završení květnové 8. hodnotící konference smlouvy NPT, několik rezolucí podpořilo dosažené výsledky. V souvislosti se zmíněným podpisem dubnové americko-ruské smlouvy předložily Rusko a USA novou rezoluci, která konstatuje tuto skutečnost jako důležitý krok v rámci nových strategických vztahů mezi oběma státy a jako předpoklad k dalšímu snižování nestrategických a skladovaných JZ. Zmíněný pozitivní trend a celkové příznivé klima v mezinárodní kontrolně zbrojní a odzbrojovací oblasti se nicméně neodrazil ve vstřícnějším postoji jaderných nečlenských států smlouvy NPT (Indie, Izrael, Pákistán, KLDR) k požadovanému dosažení univerzality této smlouvy. V jakémkoli operativním paragrafu, kde se tento požadavek objevil, hlasovaly zmíněné státy v odděleném hlasování proti jeho znění. Podobně negativně hlasoval Pákistán v případě rezoluce požadující urychlené zahájení smlouvy zakazující výrobu štěpných materiálů pro vojenské účely na Konferenci o odzbrojení a rovněž v případě operativních paragrafů dalších rezolucí, zmiňujících uvedený požadavek.⁴¹

2. REZOLUCE VZTAHUJÍCÍ SE K JADERNÝM ZBRANÍM

Většina rezolucí byla již projednávána na 64. VS OSN v r. 2009, a proto se jejich stručný obsah v této pasáži neopakuje. Uvádějí se u nich pouze ty nové skutečnosti, na které se jejich preambulární a operativní část odvolává. Blíže jsou tak charakterizovány pouze ty rezoluce, kterými se První výbor a plénum 64. VS OSN v r. 2009 nezabývaly.

Výsledky hlasování ani vedoucí sponzoři u rezolucí projednávaných v r. 2009 a v r. 2010 se příliš neliší, nicméně pro porovnání jsou u nových rezolucí v závorce uvedeny údaje z r. 2009. Pokud se týče dílčích rozdílů v textu, lze konstatovat, že v rezolucích z r. 2010 se již především odráží příznivý výsledek 8. hodnotící konference smlouvy NPT, podpis americko-ruské dohody New START a další kontrolně zbrojní a odzbrojovací aktivity, uskutečněné v průběhu roku. Výjimkou zůstává neúspěch jednání Konference o odzbrojení, jež nebylo schopno přijmout plán práce jako základní předpoklad pro zahájení jednání o relevantních otázkách, zejména o smlouvě FMCT.⁴²

65/39 Smlouva o bezjaderné zóně v Africe

African Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty

Preambulární část se v úvodu odvolává na předchozí rezoluce věnované tomuto tématu a na podpis Smlouvy o bezjaderné zóně v Africe (smlouva z Pelindaby) v Káhiře 11. 4. 1996. Připomíná dále Káhírskou deklaraci, která zdůraznila, že bezjaderné zóny, které by se vytvořily zejména v oblastech napětí, jako je Blízký východ, by zvýšily globální a regionální mír a bezpečnost mj. v Africe a životaschopnost její bezjaderné zóny.

Operativní část s uspokojením bere na vědomí vstup v platnost Smlouvy o bezjaderné zóně v Africe 15. 7. 2009. Vyzývá ty africké státy, které tak ještě neučinily, aby smlouvu co nejdříve podepsaly a ratifikovaly. Vyjadřuje ocenění těm jaderným státům, jež podepsaly smluvní protokoly, a vyzývá ty jaderné státy, které tak ještě neučinily, aby co nejdříve příslušné protokoly ratifikovaly. Vyzývá dále africké smluvní státy NPT, které tak dosud neučinily, aby uzavřely s MAAE všeobecné zárukové dohody a k nim dodatkové protokoly na základě Vzorového protokolu, schváleného Radou guvernérů MAAE 15. 5. 1997. Vyjadřuje rovněž ocenění generálnímu tajemníkovi OSN, předsedovi Komise Africké unie a generálnímu řediteli MAAE za účinnou pomoc signatářům Smlouvy o bezjaderné zóně v Africe.

Vedoucí sponzor: Nigérie jménem členských států OSN, které jsou členy Skupiny afrických států

65/40 Konsolidace režimu vytvořeného Smlouvou o zákazu JZ v Latinské Americe a Karibiku (smlouva z Tlatelolka)

Consolidation of the regime established by the Treaty for the Prohibition of Nuclear Weapons in Latin America and the Caribbean (Treaty of Tlatelolco)

V preambulární části se připomíná, že Smlouva byla předložena k podpisu v Mexico City 14. 2. 1967. Z preamble Smlouvy se cituje pasáž, že bezjaderné zóny jsou

především prostředkem k pozdějšímu dosažení všeobecného a úplného odzbrojení. Je připomínáno jednání Generální konference Agentury za zákaz JZ v Latinské Americe a Karibiku (dále Agentura) v letech 1990, 1991 a 1992 s cílem umožnit vstup Smlouvy v platnost. Je vyzdvihována skutečnost, že členy Smlouvy je 33 států regionu a že se jedná o první bezjadernou zónu vytvořenou v hustě obydlené oblasti. Je uznáván důležitý příspěvek obdobných smluv (Rarotonga, Bangkok, Pelindaba a Střední Asie), stejně tak jako Smlouvy o Antarktidě k dosažení jaderného nešíření a odzbrojení. Vítá konání 2. konference smluvních stran a signatářů smluv vytvářejících bezjaderné zóny a Mongolska, konané 30. 4. 2010 v New Yorku, jako významný příspěvek k dosažení světa bez JZ. Připomíná, že Závěrečná zpráva z 8. hodnotící konference smlouvy NPT z r. 2010 povzbuzuje k vytváření dalších bezjaderných zón, stejně tak jako k podpoře spolupráce a posílení konzultačního mechanismu mezi stávajícími bezjadernými zónami. Znovu potvrzuje význam Agentury jako příslušného legislativního a politického fóra pro zajištění plné realizace Smlouvy a spolupráce s entitami jiných bezjaderných zón.

V operativní části vítá vstup Smlouvy v platnost a naléhá na státy regionu, které tak dosud neučinily, aby podepsaly a deponovaly ratifikační instrumenty dodatků Smlouvy, schválené Generální konferencí Agentury. Vyzývá jaderné státy, které formulovaly unilaterální vysvětlující deklarace při podpisu nebo ratifikaci relevantních protokolů ke Smlouvě, aby tyto deklarace stáhly. Povzbuzuje členské státy Agentury pokračovat v aktivitách a úsilí při realizaci dohod dosažených na konferencích účastnických stran a signatářů smluv zřizujících bezjaderné zóny. Příslušný návrh rezoluce bude opět předložen k posouzení na 68. VS OSN.

Vedoucí sponzoři: Antigua a Barbados, Argentina, Brazílie, Dominikánská republika, Kolumbie, Kostarika, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Chile, Jamajka, Mexiko, Panama, Paraguay, Peru, Salvador, Sv. Kryštof a Nevis, Uruguay a Venezuela

65/42 Zřízení bezjaderné zóny na Blízkém východě

Establishment of a nuclear-weapon-free zone in the region of the Middle East

65/43 Uzavření účinných mezinárodních ujednání, která poskytnou bezpečnostní záruky nejaderným státům proti použití nebo hrozbě použitím jaderných zbraní

Conclusion of effective international arrangements to assure non-nuclear-weapon States against the use or threat of use of nuclear weapons

65/49 Smlouva o bezjaderné zóně ve Střední Asii

Treaty on a Nuclear-Weapon-Free Zone in Central Asia

V úvodu preambulární části jsou připomínány různé rezoluce vztahující se k této bezjaderné zóně. Vyjadřuje se přesvědčení, že zřizování bezjaderných zón přispívá k dosažení všeobecného a úplného odzbrojení. Zdůrazňuje se rovněž význam mezinárodně uznaných smluv o zřízení takových zón v různých oblastech světa a jejich příspěvek v oblasti posilování neproliferačního režimu. Uzavření Smlouvy o bezjaderné zóně ve Střední Asii, na základě svobodně přijatých ujednání mezi státy regionu, je označeno za významný krok k posílení neproliferačního režimu a zajištění regionálního a mezinárodního míru a bezpečnosti. Je rovněž efektivním příspěvkem v boji proti mezinárodnímu terorismu a jako preventivní krok k tomu, aby se jaderné materiály a technologie nedostaly do rukou nestátních aktérů, zejména teroristů. Znovu se potvrzuje jedinečná úloha OSN ve vytváření zón bez JZ a zdůrazňuje se úloha této zóny pro podporu spolupráce v mírovém využívání jaderné energie a obnovu životního prostředí v oblastech postižených radioaktivní kontaminací. Je přikládán rovněž význam vystupňování úsilí ve středoasijských zemích k zajištění bezpečného a spolehlivého skladování radioaktivního odpadu.

V operativní části vítá vstup této smlouvy v platnost 21. 3. 2009 a bere na vědomí připravenost středoasijských zemí pokračovat v konzultacích s jadernými státy o některých smluvních ustanoveních. Vítá přijetí dvou pracovních dokumentů k dohodě o bezjaderné zóně ve Střední Asii a k environmentálním důsledkům těžby uranu, které byly přijaty na hodnotící konferenci účastnických zemí smluv o bezjaderných zónách v r. 2010. Vítá dále svolání první konzultativní schůzky smluvních stran v Ašchabádu 15. 10. 2009 k zajištění plnění smluvních závazků a k rozvíjení spolupráce s mezinárodními orgány, které se zabývají odzbrojovací problematikou.

Vedoucí sponzoři: Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Turkmenistán a Uzbekistán

65/56 Jaderné odzbrojení

Nuclear disarmament

65/58 Jižní polokoule a přilehlé oblasti bez jaderných zbraní

Nuclear-weapon-free southern hemisphere and adjacent areas

65/59 Směrem ke světu bez jaderných zbraní: urychlení realizace jaderněodbrojovacích závazků

Towards a nuclear-weapon-free-world: accelerating the implementation of nuclear disarmament commitments

65/60 Snižování jaderného nebezpečí

Reduction of nuclear danger

65/61 Bilaterální snížení strategických jaderných zbraní a nový rámec pro strategické vztahy

Bilateral reductions of strategic nuclear arms and the new framework for strategic relations

Preambulární část se odvolává na rezoluci č. 59/94 z 3. 12. 2004 a další relevantní rezoluce. S uspokojením konstatuje vytvoření nových strategických vztahů mezi Ruskou federací a USA, založených na zásadách nedílné bezpečnosti, důvěře, otevřenosti, předvídatelnosti a spolupráce a také na touze obou zemí dát do souladu jejich příslušné jaderné doktríny s těmito novými vztahy. S tím souvisí také jejich úsilí dále snížit úlohu a význam JZ. Vítá také rozhodnutí obou zemí pracovat společně a s ostatními státy a mezinárodními organizacemi v zájmu plnění jejich závazků podle článku VI smlouvy NPT. Bere rovněž v úvahu povinnost všech členských zemí NPT ve vztahu k plnění jejich smluvních závazků. Uznává význam smlouvy START, jejíž platnost již skončila, a vítá splnění závazků Běloruska, Kazachstánu, Ruské federace, USA a Ukrajiny ve vztahu k této smlouvě. V této souvislosti zdůrazňuje význam Společného prohlášení Ruské federace a USA z 4. 12. 2009 o skončení platnosti smlouvy START a znovupotvrzení udělení bezpečnostních záruk Bělorusku, Kazachstánu a Ukrajině, jak se uvádí v Budapešťském memorandu z 5. 12. 1994. Uznává význam smlouvy SORT a vítá splnění smluvních povinností Ruskou federací a USA. Konstatuje rostoucí spolupráci mezi Ruskou federací a USA při řešení vážných výzev pro mezinárodní bezpečnost. Jako příklady uvádí společné úsilí realizovat rezoluci RB OSN č. 1540 (2004) z 28. 4. 2004, zahájit realizaci Globální iniciativy pro boj proti mezinárodnímu terorismu, zvyšovat jadernou bezpečnost a konvertovat výzkumné reaktory ve třetích zemích.

V operativní části vítá podpis smlouvy New START z 8. 4. 2010 a všímá si, že obě země se zavázaly pokračovat v rozvoji nových strategických vztahů založených na vzájemné důvěře, otevřenosti, předvídatelnosti a spolupráci. Po úspěšném sjednání smlouvy New START hodlají přijímat další kroky v této oblasti. Vyjadřuje naději, že konstruktivní dialog mezi oběma státy bude pokračovat, a to na základě fundamentálních zásad uvedených v preambulární části uvedené smlouvy. Podporuje konzistentní

závazek obou zemí pokračovat v úsilí snižovat strategické útočné zbraně a uznává, že smlouva New START podpoří rozvoj příznivějších podmínek pro aktivní prosazování bezpečnosti, spolupráce a posílení mezinárodní stability. Uznává důležitost příspěvků učiněných Běloruskem, Kazachstánem, Ruskou federací, USA a Ukrajinou pro jaderné odzbrojování jako součást jejich závazku splnit své povinnosti podle čl. VI smlouvy NPT. Vítá skutečnost, že úspěšná realizace smlouvy START smluvními stranami vyústila v průběhu jejího patnáctiletého plnění do snížení operačně rozmístěných strategických JZ přibližně o 30 % v obou zemích, což podpořilo bezpečnost, spolupráci a posílilo mezinárodní stabilitu. Vyjadřuje dále naději, že smlouva CTBT vstoupí co nejdříve v platnost. Oceňuje, že Ruská federace a USA zastavily výrobu štěpného materiálu pro použití v JZ nebo jiných jaderných výbušných zařízeních a vyjadřuje podporu brzkému zahájení mezinárodních jednání, v rámci schváleného programu práce na Konferenci o odzbrojení v Ženevě, k uzavření ověřitelné smlouvy k ukončení výroby štěpných materiálů pro použití v JZ nebo jiných jaderných výbušných zařízeních. Povzbuzuje rovněž jaderné státy zapojit MAAE do monitorování štěpného materiálu, který každý z těchto států již nebude používat pro vojenské účely. V této souvislosti oceňuje realizaci Dohody mezi vládami Ruské federace a USA z r. 1993 týkající se likvidace vysoce obohaceného uranu z JZ (*Disposition of Highly Enriched Uranium Extracted from Nuclear Weapons*). Na základě této dohody bylo více než 400 t ruského vysoce obohaceného uranu upraveno pro použití jako palivo v amerických jaderných reaktorech. Oceňuje se rovněž skutečnost, že v souvislosti s uvedenou dohodou dosáhne celkové množství vysoce obohaceného uranu 500 t. Vítá závazek Ruské federace a USA realizovat, v závislosti na finančních prostředcích, dohodu mezi vládami obou zemí z r. 2000 (*Management and Disposition of Plutonium Designated as No Longer Required for Defence Purposes and Related Cooperation*) a jejího protokolu podepsaného ministry zahraničních věcí 13. 4. 2010, týkající se spolupráce při nakládání s plutoniem, jež se již nebude využívat pro vojenské účely. Rezoluce dále oznamuje úmysly obou zemí pokračovat v informování členských států OSN o svých aktivitách ve snižování JZ. Všimá si také rostoucího očekávání mezinárodního společenství, že vývoj bude pokračovat směrem k jadernému odzbrojení, vyjadřuje podporu současnému a budoucímu úsilí v této oblasti a vyzývá všechny členské státy OSN, aby aktivně přispívaly do tohoto odzbrojovacího procesu.

Vedoucí sponzoři: Ruská federace a USA

65/62 Opatření zabráňující teroristům zmocnit se zbraní hromadného ničení
Measures to prevent terrorists from acquiring weapons of mass destruction

65/65 Smlouva zakazující výrobu štěpného materiálu pro JZ nebo jiná jaderná výbušná zařízení

Treaty banning the production of fissile material for nuclear weapons or other nuclear explosive devices

65/70 Mezinárodní bezpečnostní a bezjaderný status Mongolska

Mongolia's international security and nuclear-weapon-free status

Preambulární část se odvolává na předchozí rezoluce k dané problematice, připomíná účel a zásady Charty OSN, stejně tak jako *Deklaraci zásad mezinárodního práva týkající se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy* v souladu s Chartou OSN. Bere v úvahu rezoluci č. 49/31 z 9. 12. 1994 týkající se ochrany a bezpečnosti malých států a vychází z faktu, že status bez JZ je jedním z prostředků zajišťujících státní bezpečnost. Vyjadřuje přesvědčení, že mezinárodně uznaný status Mongolska přispívá ke zvýšení regionální stability a posílení důvěry. Podporuje bezpečnost Mongolska posílením jeho nezávislosti, suverenity a územní integrity, nenarušitelnost jeho hranic a zachování ekologické rovnováhy. Bere v úvahu přijetí legislativy definující a upravující mongolský bezjaderný status parlamentem Mongolska jako konkrétní opatření na podporu cílů jaderného nešíření. Všimá si společného prohlášení pěti jaderných států o bezpečnostních zárukách pro Mongolsko v souvislosti s jeho bezjaderným statutem, jako příspěvek k realizaci rezoluce č. 53/77 D, stejně tak jako jejich závazku spolupracovat s Mongolskem na realizaci této rezoluce v souladu se zásadami Charty OSN. Bere v úvahu, že zmíněné společné prohlášení bylo pěti jadernými státy převedeno do Rady bezpečnosti. Dále vyjmenovává různé druhy podpory vyjádřené na podporu bezjaderného statusu Mongolska.

V operativní části připomíná zprávu generálního tajemníka OSN k dané problematice a oceňuje jeho úsilí při realizaci rezoluce č. 63/56. Vítá mongolskou deklaraci o bezjaderném statusu a podporuje mongolská opatření ke konsolidaci a posílení tohoto statusu, stejně tak jako dobrých sousedských vztahů. Vyzývá členské státy, aby pokračovaly ve spolupráci s Mongolskem při přijímání nezbytných opatření ke konsolidaci a posílení mongolské nezávislosti, suverenity a územní integrity, nenarušitelnosti jeho hranic, jeho nezávislé zahraniční politiky, ekonomické bezpečnosti a ekologické rovnováhy, stejně tak jako jeho bezjaderného statusu. Žádá generálního tajemníka a relevantní orgány OSN o pokračování v poskytování pomoci Mongolsku při provádění zmíněných nezbytných opatření. V závěru se rozhoduje zahrnout tuto problematiku opět na pořad jednání 67. VS OSN.

Vedoucí sponzor: Mongolsko

65/71 Snížení operační připravenosti jadernězbraňových systémů

Decreasing the operational readiness of nuclear weapons systems

V preambulární části rezoluce připomíná rezoluce č. 62/36 z 5. 12. 2007 a č. 63/41 z 2. 12. 2008 a skutečnost, že udržování JZ ve vysokém stupni pohotovosti bylo rysem jaderných strategií v době studené války. V této souvislosti vítá zvýšenou důvěru a transparentnost, která se projevuje od skončení studené války. Vyjadřuje současně znepokojení, že přes ukončení studené války zůstává několik tisíc JZ ve stavu vysoké pohotovosti a připravených k odpálení v průběhu minut. Všimá si pokračujícího závazku prezentovaného na mnohostranných odzbrojovacích fórech ve prospěch dalšího snížení operačního statusu jadernězbraňových systémů. Uznává, že zachování jadernězbraňových systémů na vysoké úrovni připravenosti zvyšuje riziko neúmyslného nebo náhodného použití takových zbraní, což by mohlo mít katastrofické následky. Uznává dále, že omezování rozmístování a snížení operačního statusu přispívá k zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, stejně tak jako k odzbrojovacímu procesu prostřednictvím zvyšování počtu opatření v oblasti budování důvěry a transparentnosti a snižování úlohy JZ v bezpečnostní politice. Vítá kroky přijaté některými státy k vytvoření prostředí pro podporu dalšího snížení JZ, včetně iniciativ na odcílení (*de-targeting*), a prodlužování přípravného času požadovaného pro rozmístění před odpálením. V této souvislosti vítá závazek USA maximalizovat prezidentský rozhodovací čas a zvažovat další kroky, které mohou dále snížit možnost jaderného odpálení v důsledku náhod, neautorizovaných aktivit nebo špatného pochopení (viz kap. VII).

Operativní část vítá konsenzuální přijetí závěrů a doporučení pro aktivity následující po 8. hodnotící konferenci smlouvy NPT v r. 2010, včetně závazků jaderných států, aby rychle reagovaly mj. na legitimní zájem nejaderných států o další snížení operačního statusu jadernězbraňových systémů způsoby, jež podpoří mezinárodní stabilitu a bezpečnost. V této souvislosti očekává se zájmem zprávu jaderných států o přijatých krocích na přípravném výboru hodnotící konference v r. 2014. Vyzývá k přijetí dalších praktických kroků ke snížení operační připravenosti jadernězbraňových systémů z hlediska ujištění, že všechny JZ budou vyjmuty z vysokého pohotovostního statusu. Naléhá na účastnické státy, aby informovaly Valné shromáždění o dosaženém pokroku při realizaci této rezoluce.

Vedoucí sponzoři: Chile, Nigérie, Nový Zéland a Švýcarsko

65/72 Společná činnost k úplné eliminaci JZ

United action towards the total elimination of nuclear weapons

Poznámka autora: Jedná se prakticky o rezoluci č. 64/47 (Obnovené odhodlání k úplné eliminaci jaderných zbraní) přijatou na 64. VS OSN, avšak s částečně pozměněným názvem, reagujícím na aktuální vývoj.

V preambulární části se dokument na rezoluci č. 64/47 odvolává. Navíc vítá úspěšný výsledek hodnotící konference smlouvy NPT z r. 2010 a potvrzuje nezbytnost úplné realizace akčního plánu schváleného konferencí. Vítá také návštěvu generálního tajemníka OSN v Hirošimě a Nagasaki u příležitosti 65. výročí svržení atomových bomb na tato města. Zmiňuje se rovněž o schůzce na vysoké úrovni svolané generálním tajemníkem OSN 24. 9. 2010 k revitalizaci činnosti Konference o odzbrojení. Vítá podpis americko-ruské smlouvy New START a rovněž konání schůzky na vysoké úrovni k otázce jaderné bezpečnosti (12. a 13. 4. 2010). Bere na vědomí nedávná oznámení Francie, Velké Británie a USA o počtech skladovaných jaderných hlavic, stejně tak jako upřesnění národního jaderného arzenálu Ruskou federací, což dále zvyšuje transparentnost a vzájemnou důvěru. V této souvislosti si rovněž všímá oznámení o plánované schůzce pěti jaderných mocností v Paříži v r. 2011.

V operativní části navíc vyzývá jaderné země k přijetí dalších kroků ke snížení a úplné eliminaci všech typů JZ, rozmístěných a nerozmístěných, prostřednictvím jednostranných, bilaterálních, regionálních a multilaterálních opatření. V souvislosti s jadernéodzbrojovacím procesem zdůrazňuje význam zásad nezvratitelnosti, ověřitelnosti a transparentnosti. Povzbuzuje Ruskou federaci a USA k urychlenému vstupu v platnost smlouvy New START a k pokračování v jednání o následných opatřeních k dosažení výraznějšího snížení jejich jaderných arzenálů. Vyzývá k neprodlenému zahájení sjednávání smlouvy FMCT na jednání Konference o odzbrojení v r. 2011.

65/76 Následná činnost po sdělení poradního stanoviska Mezinárodního soudního dvora k *legalitě hrozby použití nebo použití JZ*

Follow-up to the advisory opinion of the International Court of Justice on the Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons

65/80 Úmluva o zákazu použití JZ

Convention on the Prohibition of the Use of Nuclear Weapons

V preambulární části rezoluce vyjadřuje přesvědčení, že použití JZ představuje největší hrozbu pro přežití lidstva a že multilaterální, univerzální a závazná dohoda, zakazující použití nebo hrozbu použitím JZ, by přispěla k eliminaci jaderné hrozby a vytvořila by klima pro jednání vedoucí k úplné eliminaci JZ. Bere také v úvahu poradní stanovisko Mezinárodního soudního dvora z 8. 7. 1996 o Legalitě hrozby nebo použití jaderných zbraní. Konstatuje rovněž význam některých kroků Ruské federace a USA ke snížení počtu jejich JZ a zlepšení mezinárodního ovzduší, což může přispět k dosažení cíle úplného zničení JZ. Připomíná dále, že jakékoli použití JZ by bylo porušením Charty OSN a zločinem proti lidskosti, jak se uvádí v několika rezolucích z let

1961, 1978, 1979, 1980 a 1981. Vyjadřuje odhodlání dosáhnout mezinárodní úmluvy zakazující vývoj, výrobu, skladování a použití JZ, vedoucí k jejich úplnému zničení, a zdůrazňuje, že mezinárodní úmluva o zákazu použití JZ by byla důležitým krokem v etapovitém programu a časově vymezeném rámci úplné eliminace JZ. S politováním současně konstatuje, že Konference o odzbrojení nebyla schopna v r. 2010 zahájit jednání o této problematice, jak to požadovala rezoluce VS OSN č. 64/59 z 2. 12. 2009.

V operativní části opakuje žádost, adresovanou Konferenci o odzbrojení, zahájit jednání k dosažení dohody o mezinárodní úmluvě zakazující použití nebo hrozbu použitím JZ za jakýchkoli okolností. Žádá současně Konferenci o odzbrojení, aby podala zprávu Valnému shromáždění o výsledcích těchto jednání.

Vedoucí sponzoři: Afghánistán, Angola, Bangladěš, Bhútán, Egypt, Haiti, Chile, Indie, Indonésie, Konžská demokratická republika, Kuba, Madagaskar, Malajsie, Mauricius, Myanmar, Nepál, Nikaragua, Salvador, Srí Lanka, Trinidad a Tobago, Vietnam a Zambie.

65/88 Riziko jaderného šíření na Blízkém východě

The risk of nuclear proliferation in the Middle East

65/91 Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek

Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty

65/93 Následné kroky po schůzce na vysoké úrovni konané 24. 9. 2010: revitalizace činnosti na Konferenci o odzbrojení a posun dopředu v mnohostranných odzbrojovacích jednáních

Follow-up to the high-level meeting held on 24 September 2010: revitalizing the work of the Conference on Disarmament and taking forward multilateral disarmament negotiations

V preambulární části se znovu potvrzuje význam odzbrojení při posilování globální bezpečnosti a podpoře mezinárodní stability. Uznává se, že v posledních letech se posílila politická vůle ve prospěch odzbrojovací agendy a že mezinárodní politické klima napomáhá prosazování multilaterálního odzbrojení a vývoji směřujících k dosažení cíle světa bez JZ. Vyjadřuje nicméně hluboké znepokojení ze současného stavu odzbrojovacího aparátu, včetně více než desetileté absence pokroku na Konferenci o odzbrojení. V této souvislosti zdůrazňuje nutnost většího úsilí k dosažení posunu na mnohostranných odzbrojovacích jednáních. Vítá úsilí členských států k zajištění pokroku v multilaterálním odzbrojení a podporu generálního tajemníka OSN tomuto úsi-

lí, stejně tak jako následné aktivity po konání schůzky na vysoké úrovni k revitalizaci činnosti Konference o odzbrojení, konané v New Yorku 24. 9. 2010.

S odvoláním na Chartu OSN, zvláště článek 11 kapitoly čtvrté, týkající se funkcí a pravomocí Valného shromáždění ve vztahu k odzbrojení, přijímá několik operativních paragrafů. Vítá v nich příležitost poskytnutou zmíněnou schůzkou na vysoké úrovni, svolanou z iniciativy generálního tajemníka OSN, podpořit multilaterální odzbrojovací jednání. Oceňuje účast ministrů zahraničních věcí a dalších vysokých úředníků na zmíněné schůzce a zdůrazňuje deklarovanou podporu pro naléhavou potřebu revitalizovat multilaterální odzbrojovací orgány a dosáhnout pokroku na mnohostranných odzbrojovacích jednáních. V této souvislosti oceňuje přednesené návrhy členských států a generálního tajemníka OSN ke splnění uvedeného cíle.

Vedoucí sponzoři: Arménie, Austrálie, Belgie, Bulharsko, Černá Hora, Česká republika, Dánsko, Filipíny, Finsko, Chile, Irsko, Itálie, Japonsko, Jihoafrická republika, Korejská republika, Lichtenštejsko, Lucembursko, Malajsie, Malta, Mexiko, Moldavsko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Nový Zéland, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Trinidad a Tobago, Ukrajina a Uruguay

3. VÝSLEDEK HLASOVÁNÍ NA 65. A 64. VS OSN S UVEDENÍM POSTOJŮ JADERNÝCH ZEMÍ

Číslo rezoluce	Název rezoluce	Hlasování		
		Pro	Proti	Abstence
65/39	Smlouva o bezjaderné zóně v Africe	bez hlasování		
65/40	Konsolidace režimu vytvořeného Smlouvou o zákazu JZ v Latinské Americe a Karibiku (smlouva z Tlatelolka)	bez hlasování		
65/42	Zřízení bezjaderné zóny na BV	bez hlasování		
65/43	Uzavření účinných mezinárodních ujednání, která poskytnou bezpečnostní záruky nejaderným státům proti použití nebo hrozby použitím JZ	119 (118) (ČLR, IND, PAK, KLDL)	0	58 (VB, RF, FRA, IZR, USA)
65/49	Smlouva o bezjaderné zóně ve Střední Asii	144 (RF, ČLR, IND, KLDL, PAK)	3 (VB, FRA, USA)	36 (IZR)

(B) HLAVNÍ ODZBROJOVACÍ INICIATIVY V LETECH 2009 A 2010

65/56	Jaderné odzbrojení	120 (111) (ČLR, KLDL)	45 (VB, FRA, IZR, USA)	18 (19) (RF, IND, PAK)
65/58	Jižní polokoule a přilehlé oblasti bez JZ	174 (170) (RF, ČLR, KLDL)	3 (VB, FRA, USA)	6 (IND, IZR, PAK)
65/59	Směrem ke světu bez JZ: urychlení realizace závazků k jadernému odzbrojení	173 (169) (RF, ČLR)	5 (FRA, IND, IZR, KLDL, USA)	5 (VB, PAK)
65/60	Snižování jaderného nebezpečí	121 (115) (IND, PAK, KLDL)	49 (50) (VB, FRA, IZR, USA)	14 (RF, ČLR)
65/61	Bilaterální snížení strategických JZ a nový rámec pro strategické vztahy	bez hlasování		
65/62	Opatření zabráňující teroristům zmocnit se zbraní hromadného ničení	bez hlasování		
65/65	Smlouva zakazující výrobu štěpného materiálu pro JZ nebo jiná jaderná výbušná zařízení	bez hlasování		
65/70	Mezinárodní a bezpečnostní a bezjaderný status Mongolska	bez hlasování		
65/71	Snížení operační připravenosti jadernězbraňových systémů	157 (ČLR, IND, PAK)	3 (VB, FRA, USA)	22 (IZR, RF)
65/72	Společná činnost k úplné eliminaci JZ	173 (171) (FRA, RF, USA, VB)	1 (2) (KLDL)	11 (8) ČLR, IND, IZR, PAK)
65/76	Následná činnost po sdělení poradního stanoviska Mezinárodního soudního dvora k legalitě hrozby použití nebo použití JZ	133 (124) (ČLR, IND, PAK, KLDL)	28 (31) (VB, RF, FRA, IZR, USA)	23 (21)

65/80	Úmluva o zákazu použití JZ	124 (ČLR, IND, PAK, KLDR)	49 (VB, FRA, IZR, USA)	11 (RF)
65/88	Riziko jaderného šíření na Blízkém východě	172 (167) (VB, RF, ČLR, FRA, PAK, KLDR)	6 (IZR, USA)	8 (6) (IND)
65/91	Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek	179 (175) (VB, RF, ČLR, FRA, IZR, PAK, USA)	1 (KLDR)	3 (IND)
65/93	Následné kroky po schůzce na vysoké úrovni konané 24. 9. 2010: revitalizace činnosti na Konferenci o odzbrojení a posun dopředu v mnohostranných odzbrojovacích jednáních	bez hlasování		

Vysvětlivky: ČLR = Čína, FRA = Francie, IND = Indie, IZR = Izrael, KLDR = Korejská lidově demokratická republika, PAK = Pákistán, RF = Ruská federace, USA = Spojené státy americké, VB = Velká Británie

XIV. Nová Strategická koncepce NATO a jaderné zbraně (listopad 2010)

1. ÚVOD

O nešíření ZHN, kontrole zbrojení a odzbrojení se zejména od poloviny 90. let diskutuje pravidelně v řadě aliančních výborů a Rada NATO k tomu zaujímá stanoviska a přijímá koncepční zprávy, které stanovují postup Aliance v této oblasti. Na mnohostranných odzbrojovacích fórech, jako např. na hodnotících konferencích NPT a na jednáních Prvního výboru (pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost) VS OSN, však členské země Aliance, na rozdíl od EU, nevystupují jako blok a nezaujímají společná stanoviska. Postoj Severoatlantické aliance k problematice nešíření, kontroly zbrojení a odzbrojení lze nejlépe odvodit zejména z jejích Strategických koncepcí reagujících na vývoj bezpečnostního prostředí i na nezbytnost přijmout některá naléhavá organizační opatření. V době studené války měly tyto koncepce utajovaný charakter, protože byly orientovány na vojenské aspekty plánování, organizace a rozmístění. Po jejím skončení začal být obsah těchto dokumentů, přijímaných v desetiletých intervalech, veřejně přístupný. Hlavním rysem postoje NATO k odzbrojovací problematice je důraz kladený na rovnováhu obranyschopnosti a odzbrojovacího úsilí.

Ve druhé polovině listopadu 2010 se v Lisabonu uskutečnil summit NATO. Jeho hlavním úkolem bylo přijmout novou Strategickou koncepci, která by stanovila postup pro zefektivnění působení této organizace ve změněných bezpečnostních podmínkách na dalších deset let. Na přípravě návrhu tohoto dokumentu se podílela skupina expertů vedená bývalou americkou ministryní zahraničních věcí Madelaine Albrightovou. Kromě schválení nové koncepce, nahrazující dokument z r. 1999, přijali účastníci *Deklaraci* obsahující 54 článků vyjadřujících postoje účastníků k hlavním aliančním problematickým otázkám.⁴³ Obsahuje např. souhlas s pokračováním přehodnocování celkového aliančního obranného a odstrašujícího postoje a s pokračováním podpory

kontroly zbrojení, odzbrojení a neproliferačního úsilí. Základními složkami přehodnocení by měl být rozsah požadovaných aliančních strategických kapacit, včetně jaderného postojů, protiraketové obrany a dalších prostředků strategického odstrašení a obrany. Účastníci uvítali uzavření americko-ruské smlouvy New START a vyjádřili naději na její brzký vstup v platnost. V souvislosti s aliančními taktickými JZ umístěnými v Evropě připomněli výrazné omezení jejich počtů od konce studené války a současně snížené spoléhání NATO na JZ v alianční strategii. Projevili současně zájem usilovat o vytváření podmínek pro jejich další snižování. V článku č. 31 účastníci mj. vyjádřili odhodlání „*usilovat o bezpečnější svět pro všechny a vytvářet podmínky pro svět bez JZ, v souladu s cílem Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT)*“.⁴⁴

V souvislosti s novou americkou jadernou doktrínou z dubna 2010, snižující význam JZ pro bezpečnostní politiku země, a s úspěšnými závěry 8. hodnotící konference smlouvy NPT v květnu 2010, byl zájem mezinárodního společenství, nevládních organizací a kontrolně zbrojní komunity soustředěn na tu část Strategické koncepce, která pojednává o alianční odstrašující úloze a postojích Aliance k JZ.

2. NATO A AMERICKÉ TAKTICKÉ JADERNÉ ZBRANĚ V EVROPĚ

a) Charakteristika taktických jaderných zbraní

Taktické JZ (s doletem do 500 km), někdy se používá názvů JZ na válčišti, nebo podstrategické (nestrategické) JZ, je označení prostředků jaderného napadení začleněných v pozemním vojsku, taktickém letectvu a vojenském námořnictvu. Značnou rozmanitost typů těchto zbraní dokumentuje to, že zahrnují např. jaderné miny sloužící k demoličním a sabotážním účelům, několik druhů leteckých jaderných bomb, letecké protiletadlové řízené střely, jaderné dělostřelecké náboje, řízené střely krátkého a středního doletu, řízené střely s plochou dráhou letu odpalované z pozemních, leteckých a námořních stanovišť, protiponorkovou jadernou municí a jaderná torpéda.

Definice taktických JZ založená výlučně na délce jejich doletu, např. ve srovnání se strategickými JZ (dolet nad 5500 km), je zavádějící, protože je nezbytné brát také v úvahu charakter předpokládaných cílů (může se např. jednat o objekty strategického významu). Toto rozdělení bylo již problematické v době studené války v rámci spojeneckých aliančních zemí, protože jinou hrozbu představovaly sovětské taktické JZ pro evropské členské státy NATO a jinou pro USA. V jiném regionálním kontextu je toto odlišení ještě více zpochybněno, protože např. mezi Indií a Pákistánem JZ s doletem několika set kilometrů mají strategický charakter. Obdobně je tomu v případě Korejského poloostrova a Blízkého východu.

Nebezpečí spojená s taktickými JZ se vztahují k jejich fyzickým vlastnostem i k politice jejich rozmisťování a využívání. Relativně malý rozměr těchto zbraní a neexis-

tence pojišťovacích elektronických zámků u starší generace těchto JZ přispívají k možnosti jejich krádeží či neoprávněného použití. Rizika pro jejich fyzickou a politickou kontrolu jsou odvozena z následujících faktorů:

- Předpokládané použití taktických JZ na bojišti a v operacích na válčišti, ve spojení s konvenčními silami, vede k snahám o jejich předsunuté rozmístění, zejména v krizové době; v určitých situacích by tak mohl pohyb těchto JZ vyprovokovat preventivní úder druhé strany místo toho, aby ji od tohoto úderu odstrašil.

- Orientace na využití taktických JZ v kombinaci s konvenčními silami a znepokojení z jejich „přežití“ jsou důvodem pro předběžné udělení oprávnění k použití těchto zbraní na nižší velitelské stupně na válčišti, zvláště při zahájení nepřátelských akcí. Tato situace může vyústit v omezení kontroly nad těmito zbraněmi politickým vedením země.⁴⁵

b) Jednostranná prohlášení prezidentů USA a SSSR/Ruské federace z roku 1991 a 1992

Na konci studené války, charakterizovaném zahájením procesu rozpadu tzv. východního bloku se všemi politickými i vojenskými důsledky a bezpečnostními riziky, si vojenské a politické kruhy USA a tehdejšího Sovětského svazu dobře uvědomovaly, že taktické JZ, vzhledem k jejich předsunutému rozmístění a propojení s konvenčními silami, jsou zvláště nebezpečnou kategorií JZ. Významného pokroku k snížení tohoto rizika bylo docíleno na podzim r. 1991 jednostrannými prohlášeními amerického prezidenta G. Bushe (staršího) a prezidenta SSSR M. Gorbačova o snížení počtů těchto JZ. G. Bush uvedl v tomto oznámení 17. 9. 1991, že USA zničí své pozemní taktické JZ a odstraní všechny tyto JZ z povrchových plavidel a útočných ponorek. M. Gorbačov reagoval obdobným prohlášením z 5. 10. 1991, i když s některými menšími odlišnostmi v likvidovaných JZ. Gorbačovovo prohlášení potvrdil s menšími dodatky prezident Jelcin začátkem r. 1992.

Na straně USA závazek představoval eliminaci munice pro jaderné dělostřelectvo a jaderných hlavic raket krátkého doletu, odstranění všech řízených střel s plochou dráhou letu Tomahawk z povrchových plavidel a ponorek, stejně tak jako jaderných bomb na letadlových lodích, demontáž a zničení značného množství těchto jaderných hlavic a zabezpečení zbývajících v ústředních skladech. Pro tehdejší SSSR a následně Ruskou federaci závazek zahrnoval eliminaci všech jaderných hlavic na pozemních taktických raketách, zničení munice jaderného dělostřelectva a min, dále stažení jaderných hlavic z leteckých obranných systémů a jejich uložení v ústředních skladech, odstranění všech taktických JZ z povrchových plavidel, ponorek a námořního letectva dislokovaného na pozemních základnách a převedení těchto zbraní, které nebyly zničeny, do ústředních skladů v Rusku.

Nesporně pozitivní jednostranná prohlášení prezidentů USA a SSSR/Ruské federace o likvidaci podstatné části taktických JZ byla zastíněna tím, že v důsledku neexistence formální smlouvy nejsou k dispozici údaje o skladovaných zbraních, stejně tak jako o počtech hlavic, jež měly být likvidovány, umístěny v ústředních skladech nebo operačně rozmístěny. Neexistuje rovněž ověřovací mechanismus. Po vydání uvedených prohlášení se obě strany vzájemně periodicky informovaly o vývoji ve snižování. Tento proces se stal formálnější po vytvoření Stálé společné rady NATO–Rusko v r. 1997, která se stala místem pro konzultace, koordinaci, spolupráci a vytváření konsenzu mezi Aliancí a Ruskem v bezpečnostních otázkách společného zájmu. Po zahájení bombardování bývalé Jugoslávie v r. 1999 byla činnost zmíněné rady výrazně omezena a výměna informací o taktických JZ zastavena. K obnovení činnosti zmíněného orgánu došlo v r. 2000. Následně se o uvedené problematice diskutovalo v rámci americko-ruské bilaterální konzultativní skupiny, vytvořené v souvislosti se summitem v Moskvě v r. 2002 a v průběhu diskusí o opatřeních na posilování důvěry souvisejících s tímto druhem JZ na jednání Rady NATO–Rusko.⁴⁶

c) NATO a taktické jaderné zbraně v době studené války a po jejím skončení

V době studené války měly americké taktické JZ, umístěné v západní Evropě, plnit významnou odstrašující úlohu proti hrozbě eventuálního útoku provedeného mohutnými konvenčními silami tehdejšího východního vojenského paktu Varšavské smlouvy v čele se Sovětským svazem. Nosiči taktických JZ bylo dělostřelectvo, letouny tzv. dvojího použití, rakety krátkého doletu a řízené střely, stejně tak jako pozemní a námořní miny. V 70. letech dosahoval počet těchto JZ okolo 7000 ks. Jednalo se o jaderné síly, umístěné v době míru v Evropě a podléhající NATO. Zmíněné zbraně v té době představovaly základní politickou a vojenskou vazbu mezi evropskými a severoamerickými členy Aliance. O této vazbě se zmiňují rovněž Strategické koncepce přijaté po skončení studené války a bipolarity v r. 1991 a 1999.

Od r. 1991 se však mezinárodněpolitická a bezpečnostní situace začala výrazně měnit. Došlo mj. k rozpuštění paktu Varšavské smlouvy a rozpadu tehdejšího Sovětského svazu a konvenční síly v zemích obou bývalých znepřátelených vojenských paktů se v souvislosti s podpisem *Smlouvy o konvenčních silách v Evropě* (CFE) podstatně snížily.

Jak se uvádí v čl. č. 64 Strategické koncepce z r. 1999, alianční spojenci realizovali od r. 1991 sérii kroků, které reagovaly na vývoj bezpečnostního prostředí. Zahrmovaly především dramatickou redukci typů a počtů podstrategických sil NATO, do kterých jsou řazeny především taktické JZ, včetně vyřazení všeho jaderného dělostřelectva a jaderných střel krátkého dosahu odpalovaných ze země, dále podstatné zmírnění pohotovostních kritérií pro síly s jaderným komponentem a ukončení zpracování stálých mírových plánů pro užití JZ pro případ krize. Jaderné síly NATO již nebyly

zacíleny proti žádné zemi. Nicméně NATO si zachovalo, na minimální úrovni odpovídající současnému bezpečnostnímu prostředí, příslušné podstrategické síly rozmístěné v Evropě, jež by měly představovat základní vazbu se strategickými jadernými silami, posilující současně transatlantickou vazbu. Skládaly se z dvouúčelových letounů a malého počtu britských bojových hlavic Trident. Podstrategické JZ však nebyly rozmístěny za normálních okolností na lodích a útočných ponorkách. Podle článku č. 63 zmíněné koncepce nadále představovaly základní politickou a vojenskou vazbu mezi evropskými a severoamerickými členy Aliance. Tyto síly musely mít potřebné vlastnosti a náležitou pružnost a odolnost, aby mohly být věrohodným a účinným článkem strategie spojenců při předcházení válce. Měly být udržovány na minimální úrovni dostačující k zachování míru a stability.⁴⁷

V současné době jsou jediným nosičem těchto zbraní letouny dvojího použití, tj. jak pro JZ, tak pro konvenční prostředky. V některých případech na těchto letounech létají američtí piloti, v dalších případech piloti zemí, ve kterých jsou JZ rozmístěny na základě ujednání o jaderném sdílení (*nuclear sharing arrangements*). V současné době jsou americké podstrategické JZ v počtu cca 200 ks (letecké pumy B61) rozmístěny na šesti amerických leteckých základnách v Turecku, Belgii, Německu, Nizozemsku a Itálii. V posledních letech došlo k úplnému stažení těchto zbraní z Řecka (2001) a Velké Británie (2008) a částečnému stažení z Německa v r. 2005.

Kromě faktu, že se spojenci postupně vzdávají jaderné mise (Řecko, Velká Británie), existují také další překážky, které zabraňují některým aliančním zemím v účasti na ujednáních o jaderném sdílení. V prosinci 1996 ministři zahraničních věcí a obrany přijali jednostranné vyhlášení, že NATO „nemá žádný úmysl, plán a důvod rozmístit JZ na území nových členských zemí, ani jakoukoli potřebu vybudovat skladovací zařízení pro JZ na území těchto členů, ať již prostřednictvím výstavby nových jaderných skladů nebo přizpůsobením starých jaderných skladovacích kapacit“. Jadernými zařízeními se rozumí zařízení pro umístění JZ, včetně všech typů opevněných zařízení budovaných nad nebo pod zemí, předurčených pro skladování JZ.⁴⁸ Umístění těchto zbraní a povaha jejich nosičů znamená, že jakékoli jejich použití by se muselo odehrát na periferii rozšířené Aliance. Tyto zbraně by však nebylo možné použít na vzdálenější místa (i kdyby existoval pro jejich použití velmi silný důvod), protože nemohou letět na mise vzdálené od jejich současných základen a na vzdáleném válčišti neexistují pro tyto zbraně skladovací zařízení. Kontrolně zbrojní experti Ian Anthony a Johnny Janssen z nevládní organizace SIPRI k problematice aliančních JZ v Evropě mj. uvedli, že země, které jsou účastníky ujednání o jaderném sdílení, se v nepříliš daleké budoucnosti budou muset vypořádat s přijetím určitých vojensko-technických rozhodnutí. Jako letouny schopné shazovat zmíněné jaderné pumy se všeobecně považují Tornado IDS, používané Německem a Itálií, letouny F-16C/D a jejich MLU verze, používané Belgií a Nizozemskem, a letouny F-15E a F-16-C v použití vojen-

ského letectva USA. (*Poznámka autora:* Dokumenty NATO potvrzují, že vojenské letectvo USA úplně vyloučilo jadernou úlohu pro letectvo na letadlových lodích.) Vzhledem k tomu, že v příštích deseti letech skončí operační životnost uvedených letounů, existují skutečné pochybnosti o tom, zda evropské vojenské letectvo bude mít letouny dvojího použití schopné tyto zastaralé typy nahradit. Pokud jde o americký stíhací letoun F-35 známý jako Joint Strike Fighter nebo JSF, je nejisté, zdali se bude vyrábět ve variantě letounu dvojího použití, a pokud ano, zdali země, účastníci se na ujednání o jaderném sdílení, si ho koupí. Bez ohledu na letoun F-35 další možní uchazeči o nahrazení existujícího evropského stíhacího letounu s pozemní útočnou úlohou se zdají nevhodní k jaderným úkolům v rámci NATO. V případě švédského JAS-39 Gripen, který by mohl nosit jaderné pumy, je jeho použití pro takové účely vyloučeno švédskou vládou. Francouzský Rafale F3 je letounem dvojího použití a Francie počítá s jeho využíváním pro jaderné mise. Avšak Spojené státy by potřebovaly zaručený přístup k relevantní technologii tohoto letounu a Francie k relevantním parametrům jaderné pumy B61, aby bylo možné navrhnout a zabudovat vypouštěcí mechanismus. Zdá se však málo pravděpodobné, že by obě země byly ochotné si zmíněné relevantní technické údaje navzájem sdílet. Pozemní útočná verze letounu Typhoon (FGR4) by byla pouze další evropskou alternativou, ale tento letoun není v současné době přizpůsoben k úkolům v jaderné misi. Zatím se neobjevuje žádná iniciativa pro vývoj verze letounu Typhoon dvojího použití.

Spojené státy se také v současné době potýkají s řadou otázek vztahujících se k budoucnosti jaderných pum B61 předurčených pro letouny dvojího použití. V září 2009 navrhl americký Kongres, že jakmile bude požadavek na verzi pum B61-12 potvrzen, bude ministerstvo energetiky pověřeno pokračováním ve studii modernizované verze B61-12. Tato studie by nezahrnovala žádné jaderné zkoušky. Avšak americké ministerstvo obrany (které nepožádalo v systému kongresové legislatury o alokaci fondů) dosud nerozhodlo, jak pokračovat s pravděpodobnou modernizací pumy B61.⁴⁹

Ve prospěch úplného stažení JZ z Německa se v r. 2009 vyslovili čtyři bývalí přední němečtí politici (H. Schmidt, R. von Weizsäcker, E. Bahr, H. D. Genscher) v jejich lednové výzvě na podporu úplného jaderného odzbrojení. Po vytvoření nové německé vládní koalice CDU/FDP v listopadu 2009 se podpora uvedenému záměru, včetně vizi světa bez JZ, stala rovněž součástí koaliční dohody vlády Angely Merkelové. Zmíněné stanovisko podpořily také vlády dvou dalších zemí s rozmístěnými JZ, a sice Belgie a Nizozemsko. Postoje těchto zemí podporují Norsko a Lucembursko.⁵⁰ Velmi zdrženlivé až odmítavé stanovisko zastává Francie, středoevropské a zejména pobaltské země. Francouzský postoj je vyvolán zejména obavou, že v situaci, kdy zemi neohrožuje žádný jaderný stát a držení JZ pro ni představuje spíše velmocenský symbol, by se v případě stažení JZ z uvedených západoevropských zemí a z evropské části Ruské federace, mohla Francie dostat pod silný mezinárodní tlak ke vzdání se vlastních JZ.

V případě pobaltských a středoevropských zemí je jejich konzervativní postoj ovlivněn obavou z možnosti rizika vojenského tlaku ze strany Ruska vůči těmto bývalým satelitním zemím tehdejšího Sovětského svazu.

3. STRATEGICKÁ KONCEPCE Z ROKU 1999⁵¹

Strategická koncepce z r. 1999 byla schválena na summitu Rady NATO ve Washingtonu 23. a 24. 4. 1999. Nahradila obdobnou koncepci přijatou na římském summitu Rady NATO v r. 1991.⁵²

Z jaderněodzbrojovacího hlediska měly význam články č. 19, 20, 21, 22, 23, 24, 40, 46 a zejména č. 62, 63 a 64.⁵³

Článek 19 charakterizoval dosažené pozitivní výsledky v oblasti kontroly zbrojení a odzbrojení. Patřilo sem posílení stability v důsledku *Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě* (CFE), významná redukce JZ na základě smluv START, podepsání *Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek*, neomezené a bezpodmínečné prodloužení platnosti *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní*, přistoupení Běloruska, Kazachstánu a Ukrajiny, jako nejaderných států, k této smlouvě a vstup v platnost *Úmluvy o chemických zbraních*. *Ottawská úmluva* zakazující protipěchotní miny a podobné dohody významně přispívají ke zmírňování lidského utrpení. Podle článku existovaly vítané vyhlídky na další pokrok v kontrole zbrojení u konvenčních zbraní a s ohledem na jaderné, biologické a chemické zbraně (NBC).

Články č. 20, 21, 22, 23 a 24 souvisely s odzbrojovací problematikou tím, že byly věnovány bezpečnostním výzvám a rizikům, v důsledku kterých si Aliance mj. ponechávala JZ jako prostředek odstrašení potenciálního agresora pocitem nejistoty z povahy reakce Aliance na agresivní akt (viz čl. 62). V čl. 20 se mj. konstatovalo, že nehledě na pozitivní vývoj strategického prostředí a skutečnost, že rozsáhlá konvenční agrese proti Alianci byla vysoce nepravděpodobná, existovala možnost, že taková hrozba se objeví v dlouhodobější perspektivě. Bezpečnost Aliance zůstala vystavena široké škále vojenských a nevojenských rizik, jež mohla působit v mnoha směrech a často byla těžko předvídatelná. Podle čl. 21 představovala existence silných jaderných sil mimo Alianci rovněž důležitý faktor, s nímž Aliance musela počítat. V čl. 22 se mj. uvádělo, že šíření jaderných, biologických a chemických zbraní (NBC) a jejich nosičů zůstalo předmětem vážného znepokojení. Přes dosažený pokrok při posilování mezinárodních kontrolních režimů hlavní nebezpečí týkající se šíření přetrvávají. Aliance počítala s možností, že k šíření mohlo docházet navzdory úsilí mu zabránit a mohlo představovat přímou vojenskou hrozbu obyvatelům Aliance, jejímu území a silám. Některé státy, včetně těch na hranicích NATO a v dalších regionech, prodávaly, získávaly nebo se pokoušely získat NBC zbraně a jejich nosiče. Materiály a technologie,

jež by mohly být využity k výrobě těchto zbraní hromadného ničení a jejich nosičů, se stávaly více dostupnými, zatímco odhalování a prevence ilegálního obchodu s těmito materiály a know-how byly nadále obtížné. Nestátní aktéři prokázali potenciál k výrobě a použití některé z těchto zbraní. Článek 23 poukazoval na hrozbu globálního šíření technologií využitelných k výrobě zbraní a čl. 24 zdůrazňoval, že jakýkoli útok na území spojenců z jakéhokoli směru bude pokryt čl. 5 a 6 Washingtonské smlouvy.

Článek 40 se výlučně věnoval problematice kontroly zbrojení, odzbrojení a nešíření. Konstatovalo se v něm mj., že politika Aliance na podporu kontroly zbrojení, odzbrojení a nešíření bude i nadále hrát důležitou roli při naplňování bezpečnostních cílů Aliance. Spojenci usilovali o posílení bezpečnosti a stability při co možná nejnížší úrovni sil, při zachování schopnosti Aliance zajistit kolektivní obranu a plnit celou škálu svých misí. Aliance bude dále zajišťovat jako důležitou část širokého pojetí bezpečnosti, aby obrana a kontrola zbrojení, odzbrojení a nešíření zůstaly v souladu. Aliance bude dále aktivně přispívat k přípravě dohod o kontrole zbrojení, odzbrojení, stejně jako opatření k posilování důvěry a bezpečnosti. Spojenci berou vážně svou specifickou roli v prosazování širšího, komplexnějšího a lépe verifikovatelného procesu mezinárodní kontroly zbrojení a odzbrojení. Aliance zvýší své politické úsilí o snížení hrozeb, které pramení ze šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů. Hlavním cílem Aliance a jejích členů v oblasti nešíření bylo předejít šíření, nebo, pokud se tak již stane, dosáhnout zvratu diplomatickými prostředky. Aliance přikládala velký význam další platnosti a plnému uplatnění všemi stranami *Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě*, která byla zásadním prvkem zajišťování stability v euroatlantickém prostoru.

Článek 46 poukazoval na důležitost jaderných a konvenčních sil v Evropě pro zachování míru a zvláště zdůrazňoval význam JZ k snížení rizika agrese a udržení míru. Konstatoval, že Aliance bude v předvídatelné budoucnosti udržovat v Evropě odpovídající kombinaci jaderných a konvenčních zbraní, jež budou podle potřeby modernizovány, ovšem na úrovni minimální dostatečnosti. Vzhledem k různorodosti rizik, kterým může čelit, by si Aliance měla uchovat síly nezbytné k zabezpečení věrohodného odstrašování a k provedení široké škály konvenčních možností. Samotné konvenční síly Aliance však nemohou zaručit účinné odstrašování. Specifickým přínosem JZ je, že činily riziko agrese vůči Alianci nevypočitatelným a nepřijatelným. Proto zůstávaly nezbytnými pro udržení míru.

Články 62, 63 a 64 byly téměř výlučně věnovány charakteristice jaderných sil obecně, významu jejich rozmístění v Evropě pro soudržnost Aliance a snížení počtů některých typů JZ od r. 1991.

V čl. 62 se např. hovořilo o tom, že základní účel aliančních jaderných sil spojenců je politický: zachovat mír a zabránit nátlaku a jakékoli válce. Tyto síly měly nadále plnit zásadní úlohu tím, že budou v mysli každého agresora vzbuzovat nejistotu o po-

vaze reakce spojenců na vojenskou agresi. Nejvyšší zárukou bezpečnosti spojenců byly strategické jaderné síly Aliance, zejména síly Spojených států a nezávislé jaderné síly Velké Británie a Francie, které měly vlastní odstrašující úlohu.

Článek 63 zdůvodňoval nutnost zachování věrohodné jaderné struktury Aliance a demonstraci solidarity a společného odhodlání Aliance zabránit válce zachováním široké účasti evropských spojenců v kolektivním obranném plánování v jaderné oblasti, v rozmístěných jaderných silách umístěných na jejich území a účastí v mechanismech velení, řízení a konzultací. Jaderné síly, umístěné v době míru v Evropě a podléhající NATO, podle tohoto článku představovaly základní politickou a vojenskou vazbu mezi evropskými a severoamerickými členy Aliance. Aliance proto v Evropě zachovává adekvátní jaderné síly. Tyto síly musí mít potřebné vlastnosti a náležitou pružnost a odolnost, aby mohly být věrohodným a účinným článkem strategie spojenců při předcházení válce. Mají být udržovány na minimální úrovni dostačující k zachování míru a stability.

Článek 64 konstatoval, že s radikálními změnami bezpečnostní situace, včetně snížené úrovně konvenčních sil v Evropě a zvýšené doby reakce, se výrazně zlepšila schopnost NATO řešit krize diplomatickými či jinými prostředky, nebo, v případě nutnosti, zahájit úspěšnou konvenční obranu. Okolnosti, za nichž by se mohlo uvažovat o jakémkoli použití JZ, byly proto mimořádně vzdálené. Od r. 1991 spojenci realizovali sérii kroků, které reagovaly na vývoj bezpečnostního prostředí po studené válce. Zahrnovaly dramatickou redukci typů a počtů substrategických sil NATO, včetně vyřazení všeho jaderného dělostřelectva a jaderných střel krátkého dosahu odpalovaných ze země, dále podstatné zmírnění pohotovostních kritérií pro síly s jaderným komponentem a ukončení zpracování stálých mírových plánů pro použití JZ v případě krize. Jaderné síly NATO již nebyly zacíleny proti žádné zemi. Nicméně NATO si zachovalo, na minimální úrovni odpovídající současnému bezpečnostnímu prostředí, příslušné substrategické síly rozmístěné v Evropě, které by měly představovat základní vazbu se strategickými jadernými silami, posilující současně transatlantickou vazbu. Budou se skládat z dvouúčelových letounů a malého počtu britských bojových hlavic Trident. Podstrategické JZ však nebudou rozmístěny za normálních okolností na lodích a útočných ponorkách.⁵⁴

4. PROCES VYTVÁŘENÍ NOVÉ STRATEGICKÉ KONCEPCE A ČINNOST EXPERTNÍ SKUPINY

V rámci 60. výročí vzniku NATO se 3.–4. 4. 2009 uskutečnilo slavnostní zasedání hlav států a vlád na francouzsko-německém pomezí ve Štrasburku (Francie) a v Kehl (Německo). Jedním z významných projednávaných bodů byla transformace NATO a zahájení procesu přípravy nové Strategické koncepce, jejíž stávající znění z r. 1999 již neodpovídá, po dvaceti letech od ukončení studené války a více než zdvojnásobení počtu členských zemí, existující mezinárodněpolitické situaci a potřebě účinnější alianční reakce na bezpečnostní hrozby a výzvy. Druhý den jednání účastníci schválili *Deklaraci o alianční bezpečnosti* (dále Deklarace), která měla údajně předznamenávat znění nové Strategické koncepce.⁵⁵

Z textu Deklarace, tvořeném deseti odstavci, vyplývalo, že znění nové Koncepce bude relativně stručné. Je nepochybné, že klíčová pasáž vztahující se ke kolektivní obraně v případě napadení zůstane nadále významnou součástí nového textu. Alianční rozšiřování členské základny bylo v dokumentu označeno za historický úspěch. Současně se v této souvislosti uvádělo, že NATO zůstává otevřeno všem evropským demokraciím sdílejícím alianční hodnoty, jsou odpovědné a způsobilé převzít členské odpovědnosti a povinnosti a jejich začlenění přispěje společné bezpečnosti a stabilitě. Za globální hrozby byly považovány šíření zbraní hromadného ničení a prostředků jejich přepravy a útoky na počítačová zařízení (kyberterorismus). Negativní dopad na alianční a mezinárodní bezpečnost mají také další výzvy, jako jsou energetická bezpečnost, klimatické změny a nestabilita v důsledku vzniku křehkých a upadajících států. Navazující odstavec hovoří o plánovaném zlepšení alianční způsobilosti řešit bezpečnostní výzvy, o potřebě spravedlivého sdílení rizik a odpovědností a o nutnosti zpružnění a rozmístitelnosti aliančních kapacit k rychlejší a efektivnější reakci na nově vznikající krize. Reforma aliančních struktur by měla přispět k vytvoření stilllejší a rentabilnější organizace. Důležité místo je rovněž věnováno alianční spolupráci s dalšími organizacemi, zejména s OSN, EU, OBSE, OAU aj. Odstavec věnovaný vztahům NATO s Ruskou federací mj. konstatuje potřebu silného kooperativního partnerství založeného na respektování všech zásad Zakládajícího aktu NATO–Rusko z r. 1997 a Římské deklarace z r. 2002. Deklarace zmiňuje rovněž alianční odstrašující prvek, který formuluje následovně: *Odstrašení, představované kombinací jaderných a konvenčních kapacit, zůstává klíčovým prvkem naší celkové strategie*. Následující věta oznamuje pokračování působení specifické úlohy NATO při posilování kontroly zbrojení a podpory jaderného a konvenčního odzbrojení, v souladu se smlouvou NPT, stejně tak jako neproliferačního úsilí.

Na závěrečné tiskové konferenci oznámil odstupující generální tajemník NATO Jaap de Hoop Scheffer jméno svého nástupce, kterým se stal bývalý dánský premiér

Anders Fogh Rasmussen. Na své první tiskové konferenci začátkem srpna 2009 oznámil nový generální tajemník NATO A. F. Rasmussen mj., že vytváření nové Strategické koncepce (dále Koncepce) bude založeno na co nejširších konzultacích.

Ke splnění tohoto cíle byla jmenována skupina dvanácti expertů, v čele s bývalou americkou ministryní zahraničních věcí Madelaine Albrightovou. Skupinu tvořili zástupci velkých i malých zemí NATO a svou strukturou nabízela relativně rovnovážné zastoupení jak aliančních, tak nealiančních představitelů, včetně soukromého sektoru, expertních skupin a akademické komunity. Skupina vedla široké konzultace nejen v aliančním rámci, ale i vně NATO. Konzultačními partnery byly, kromě vládních představitelů, rovněž expertní skupiny, nevládní organizace a různé mezinárodní organizace.

Podle M. Albrightové měl být text nové Koncepce stručný a srozumitelný, a to nejen v aliančních zemích, ale na celém světě. Podle jejího vyjádření důležité přitom je, jak bude alianční úsilí vnímáno např. v Dillí, Islamabadu, Pretórii, Káhiře, Brásílii a Pekingu. Zdůraznila přitom, že koaliční kolektivní obrana, formulovaná ve známém pátém článku Washingtonské smlouvy, zůstane i nadále nosným prvkem a hlavní součástí nové Koncepce.⁵⁶ Tuto skutečnost také odrážel příslušný odstavec výše uvedené Deklarace, v němž se kladl důraz na pokračující úlohu NATO jako základního transatlantického bezpečnostního konzultačního fóra a na platnost článku č. 5 Washingtonské smlouvy týkajícího se společné obrany.

V dubnu 2010 předložila skupina výsledky zmíněných konzultací generálnímu tajemníkovi NATO a poté následovala závěrečná fáze jednání s aliančními zeměmi. Novou Strategickou koncepcí schválil alianční summit 19. a 20. 11. 2010 v Lisabonu.

5. NOVÁ STRATEGICKÁ KONCEPCE⁵⁷

a) Stručný obsah dokumentu s důrazem na články vztahující se k jaderným zbraním
„Strategická koncepce pro obranu a bezpečnost členských států Organizace severoatlantické smlouvy (Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation) obsahuje hlavní motto, předmluvu a devět pasáží obsahujících 38 článků:

- Aktivní angažovanost, moderní obrana (Active Engagement, Modern Defence)
- Předmluva (Preface)
- Klíčové úkoly a zásady (Core Tasks and Principles, 1–6)
- Bezpečnostní prostředí (Security Environment, 7–15)
- Obrana a odstrašení (Defence and Deterrence, 16–19)

– Bezpečnost prostřednictvím krizového řízení (Security through Crisis Management, 20–25)

Podpora mezinárodní bezpečnosti prostřednictvím spolupráce (Promoting International Security through Cooperation)

– Kontrola zbrojení, odzbrojení a nešíření (Arms Control, Disarmament and Non-Proliferation, 26)

– Otevřené dveře (Open Door, 27)

– Partnerství (Partnership, 28–35)

– Reforma a transformace (Reform and Transformation, 36–37)

– Spojenectví pro 21. století (An Alliance for the 21st Century, 38)

V *Předmluvě (Preface)* vyjadřují účastníci odhodlání, že NATO bude pokračovat v plnění své jedinečné a základní úlohy v zajišťování společné obrany a bezpečnosti. Tato strategická koncepce bude řídit příští fázi vývoje NATO a pokračovat v efektivním působení v měnícím se světě proti novým hrozbám, s novými kapacitami a novými partnery. Koncepce především potvrzuje závazek členských států bránit se navzájem proti útoku, včetně nových hrozeb k zajištění bezpečnosti občanů aliančních zemí. Zavazuje dále Alianci k prevenci krizí, řešení konfliktů a stabilizaci postkonfliktní situace, včetně užší spolupráce s mezinárodními partnery, zejména s OSN a EU. Zavazuje NATO k cíli vytvoření podmínek pro svět bez JZ – současně ale znovu potvrzuje, že pokud budou ve světě existovat JZ, zůstane NATO jadernou aliancí.

V pasáži s názvem *Klíčové úkoly a zásady (Core Tasks and Principles)* Aliance důrazně podpořila účel a zásady Charty OSN a Washingtonské smlouvy, která potvrzuje primární odpovědnost Rady bezpečnosti za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. V souvislosti se současným bezpečnostním prostředím musí Aliance pokračovat v plnění tří základních úkolů, a to vždy v souladu s mezinárodním právem: *kolektivní obrana* (členové NATO si budou vždy vzájemně pomáhat proti útoku v souladu s článkem 5 Washingtonské smlouvy), *krizové řízení* (NATO bude aktivně využívat přiměřenou kombinaci politických a vojenských nástrojů k napomáhání vyřešit vznikající krize) a *kooperativní bezpečnost* (Aliance se bude aktivně angažovat ve zvýšení mezinárodní bezpečnosti prostřednictvím partnerství s relevantními zeměmi a jinými mezinárodními organizacemi, bude rovněž aktivně přispívat ke kontrole zbrojení, nešíření a odzbrojení).

Pasáž věnovaná *Bezpečnostnímu prostředí (Security Environment)* uvádí, že dnešní euroatlantická oblast je mírovou oblastí a hrozba konvenčního útoku proti území NATO je malá, nicméně nelze ji ignorovat. Nepřímo se však o této problematice hovoří v člancích č. 9 a 10, které se věnují hrozbám s nevyčíslitelnými důsledky představovanými šířením JZ a dalších zbraní hromadného ničení a jejich prostředků přepravy. V příští dekádě by se toto šíření mělo stát nejakutnějším jevem v některém

z nejkrizovějších regionů světa. Za přímou hrozbu bezpečnosti občanů zemí NATO, mezinárodní stabilitě a prosperitě dokument označuje terorismus. Pokračuje působení extremistických skupin v oblastech, jež mají pro NATO strategickou důležitost. Moderní technologie zvyšují hrozbu a potencionální dopad teroristických útoků zvláště tehdy, pokud by teroristé získali jaderné, chemické, biologické nebo radiologické kapacity. Za další hrozby alianční bezpečnosti je považována nestabilita nebo konflikt za hranicemi NATO, kyberútoky, ohrožování komunikací, přepravy a tranzitních cest, na kterých spočívá mezinárodní obchod, energetická bezpečnost a prosperita. Citlivou oblastí je rovněž závislost některých aliančních zemí na zahraničních dodávkách energie. Technologické trendy, včetně vývoje laserových zbraní, elektronických vojenských prostředků a technologií, které zabraňují přístupu k využívání vesmíru, mohou mít globální dopad na alianční vojenské plánování a operace. Omezení v klíčových oblastech životního prostředí a zdrojů, včetně zdravotních rizik, klimatických změn, nedostatku vody a zvýšených energetických potřeb, budou dále formovat bezpečnostní prostředí v aliančních oblastech zájmu a budou mít významný vliv na plánování a operace NATO.

O JZ pojednává pasáž nazvaná *Obrana a odstrašení (Defence and Deterrence)* v článcích č. 16, 17, 18 a 19 a pasáž s názvem *Kontrola zbrojení, odzbrojení a nešíření (Arms Control, Disarmament, and Non-Proliferation)* v čl. 26.

Článek č. 16 označuje ochranu a obranu aliančního teritoria a jeho občanů proti útoku, jak se hovoří v článku 5 Washingtonské smlouvy, za největší odpovědnost NATO. Dále se zde uvádí, že Aliance nepovažuje žádnou zemi za svého nepřítele. Nikdo by však současně neměl zpochybňovat odhodlání NATO bránit členské země v případě jejich ohrožení.

Článek č. 17 charakterizuje odstrašení jako kombinaci jaderných a konvenčních kapacit a jako základní prvek celkové alianční strategie. Za extrémně vzdálené jsou považovány okolnosti, za kterých by muselo dojít k použití JZ. Opět se zde opakuje sdělení, že pokud však JZ budou existovat, zůstane NATO jadernou aliancí.

Článek č. 18 konstatuje, že nejvyšší zárukou alianční bezpečnosti jsou alianční strategické JZ, zvláště USA; nezávislé strategické jaderné síly Velké Británie a Francie, které mají vlastní odstrašující úlohu, přispívají k celkovému odstrašení a alianční bezpečnosti.

Článek č. 19 vyjmenovává alianční opatření k odstrašení a obraně proti jakýmkoli hrozbám pro vnitřní a vnější bezpečnost obyvatelstva. Uvádí mj., že si NATO zachová přiměřenou kombinaci jaderných a konvenčních sil. V části věnované protiraketové obraně zmiňuje, že bude usilovat o spolupráci na této obraně s Ruskem a dalšími euroatlantickými partnery.

Článek č. 26 hovoří mj. o úsilí zajišťovat alianční bezpečnost na co nejnížší možné úrovni ozbrojených sil a pokračovat při plnění své úlohy v posilování kontroly zbro-

jení a v podpoře odzbrojení, a to jak konvenčních zbraní, tak zbraní hromadného ničení, stejně tak v neproliferačním úsilí. V této souvislosti členské státy vyjádřily odhodlání usilovat o bezpečnější svět pro všechny a vytvářet podmínky pro svět bez JZ v souladu s cíli *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní*, a to způsobem, který podporuje mezinárodní stabilitu a který je založen na zásadě nezmenšené bezpečnosti pro všechny. V důsledku změn v bezpečnostním prostředí, ke kterým došlo od skončení studené války, alianční země dramaticky snížily JZ umístěné v Evropě a v alianční jaderné strategii snížily také spoléhání na tyto zbraně. Členské země budou usilovat o vytvoření podmínek pro budoucí další snižování. Jejich cílem také bude usilovat v rámci jakéhokoli budoucího snižování o dohodu s Ruskem, jež by zvýšila transparentnost v otázce ruských JZ v Evropě a o odsunutí těchto zbraní (ve vlastnictví USA, *pozn. autora*) z území evropských členských zemí Aliance. Jakékoli další kroky v této oblasti musí brát v úvahu početní nerovnost v důsledku většího množství skladovaných JZ a ruských JZ krátkého doletu.

Pasáž *Otevřené dveře (Open Door)* se zabývá možností aliančního členství všech evropských demokracií, které sdílejí hodnoty NATO.

b) Hodnocení některými předními kontrolně zbrojními experty

Obecně lze konstatovat, že rozsah nové Strategické koncepce je se svými 38 články téměř o polovinu stručnější než předchozí dokument obsahující 65 článků. Pro připomenutí lze uvést, že alianční zakládající listinu, tzv. Washingtonskou smlouvu z dubna 1949, tvořilo 14 článků.

Ředitel Jaderného informačního projektu v americké nevládní organizaci *Federace amerických vědců (Federation of American Scientists, FAS)* Hans M. Kristensen označil přijetí koncepce v oblasti jaderné politiky za „jeden krok vpřed a půl kroku vzad“. V pasáži věnované všeobecnému hodnocení alianční jaderné politiky se hovoří o závazku aktivně usilovat o vytvoření podmínek pro další snížení počtu a spoléhání na JZ, opětovně je vyjádřena podpora konečnému cíli jaderného odzbrojení a jako „extrémně vzdálené“ jsou označeny okolnosti případného použití JZ. Strategická koncepce současně neuspěla v tom, že neuvedla žádné kroky, které by snižovaly počet nebo spoléhání na JZ, a proto do určité míry zaostává za revidovanou americkou jadernou doktrínou (*Nuclear Posture Review*). Koncepce jednoznačně nesnižuje úlohu aliančních JZ a místo toho pouze opakuje formulaci Obamovy administrativy, že „pokud budou JZ existovat“, NATO zůstane jadernou aliancí. Formulace z koncepce z r. 1999, že „jaderné síly NATO již nejsou zacíleny na žádnou zemi“, byla v novém dokumentu nahrazena formulací, že NATO „nepovažuje žádnou zemi za svého nepřitele“. Podle Kristensena je celkově nový dokument daleko méně explicitní než předchozí koncepce, pokud se týče úlohy JZ. Předchozí dokument výslovně popsal jejich úlohu jako „zachovat mír a zabránit nátlaku a válce jakéhokoli druhu ... v mysli každého agresor-“

ra vzbuzovat nejistotu o povaze alianční reakce na vojenskou agresi“ a „demonstrovat, že agrese jakéhokoli druhu není rozumnou variantou“. Naproti tomu nový dokument popisuje úlohu JZ velmi obecně a bez specifikací, pouze jako součást celkové kombinace jaderných a konvenčních kapacit. Vynechání znění z předchozí koncepce, že „americké taktické jaderné zbraně umístěné v Evropě představují klíčové politické a vojenské spojení mezi Washingtonem a jeho spojenci“, lze označit za významný posun. Nový dokument již charakterizuje strategické síly USA a v menší míře britské a francouzské jaderné prostředky jako „hlavní záruku bezpečnosti spojenců“. Taktické jaderné prostředky na evropském území nejsou v této souvislosti vůbec zmíněny. Kristensen se domnívá, že tento posun by mohl být chápán jako náznak pokusu snížit důležitost, kterou Aliance přikládá svým předsunutým taktickým JZ v Evropě.⁵⁸

Značně kriticky se ke znění nové Strategické koncepce staví přední kontrolně zbrojní experti z americké nevládní organizace *Asociace kontroly zbrojení* (*Arms Control Association, ACA*) ve Washingtonu a v Berlíně a z *Britsko-americké informační rady* (*British American Security Information Council, BASIC*) v Londýně. Podle Paula Ingrama (výkonný ředitel BASIC v Londýně) „*summit neuspěl v otázce dědictví rozmístěných amerických jaderných bomb v Evropě, což údajně ohrožuje důvěryhodnost tvrzení členských zemí NATO o jejich zájmu na nešíření a odzbrojení*“. Daryl G. Kimball (ředitel ACA ve Washingtonu) uvedl, že „*koncepce neuměla uznat, že zmíněné taktické jaderné zbraně v Evropě nejsou důvěryhodnými zbraněmi a že jsou irelevantní pro alianční obranu*“. Oliver Meier (ACA v Berlíně) varoval, že „*neúspěch summitu změnit dosavadní politiku jaderného sdílení (nuclear sharing arrangements, pozn. autora), by mohl v Alianci vytvořit rozkol*“ (souvislost s úsilím Německa, Nizozemska, Belgie, tj. tří zemí, ve kterých jsou zmíněné JZ rozmístěny, podporovaných Lucemburskem a Norskem, přehodnotit dosavadní systém dohod o jaderném sdílení a dosáhnout odsunutí zmíněných taktických JZ z Evropy a opačným stanoviskem zejména střeoevropských a pobaltských států, podporovaných Francií, pozn. autora).

Podle Kimballa „*rozhodnutí NATO spojit snížení amerických taktických jaderných zbraní z Evropy s budoucí ruskou aktivitou vůči vlastním taktickým jaderným zbraním je formulací pro neaktivitu, protože pro obě strany jsou důvody zachování těchto zbraní výhradně interní a čistě politické*“. O. Meier k tomu dodal, že „*v souvislosti s ruskou politikou neangažovat se v taktických JZ do doby, než USA stáhnou své JZ z Evropy, poskytuje takové spojení Moskvě vliv na budoucí alianční přezkoumávání jaderného postoje*“. Kimball dále uvedl, že „*NATO rovněž neuspělo přizpůsobit deklarovanou jadernou politiku americké politice přijaté v dubnu 2010 v revidované jaderné doktríně, ve které se mj. říká, že USA nepoužijí nebo nebudou hrozit použitím JZ proti nejaderným státům, které jsou členy Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a plní své jaderné neproliferační závazky*“. Naproti tomu nová koncepce nastiňuje ambicióznější úlohu pro JZ, včetně nejaderných hrozeb, když v článku č. 19 ujišťuje, že NATO

má úplný rozsah kapacit nezbytných k odstrašení a obraně proti jakékoli hrozbě (zvýraznění autorem) pro vnitřní a vnější bezpečnost obyvatelstva členských zemí. Z tohoto důvodu si Aliance zachová přiměřenou kombinaci jaderných a konvenčních sil...“

Nezávislý mezinárodněbezpečnostní analytik Martin Butcher při hodnocení alianční jaderné politiky zdůraznil nezbytnost odlišovat mezi úlohou strategických a taktických JZ. Zatímco v případě strategických JZ se znění nové koncepce od předchozího dokumentu příliš neliší, v případě taktických JZ, tj. amerických JZ umístěných na území pěti evropských zemí, je odlišnost zřejmá. Ke změně nepochybně přispělo i úsilí Německa, Nizozemska a Belgie, podporovaných Norskem, o dosažení změny v politice představených amerických taktických JZ v Evropě. Absence zmínky, že tyto JZ tvoří základní transatlantické spojení, Butcher označil za základní změnu v oblasti, za kterou byla Aliance dlouhodobě kritizována. Oslabeno bylo rovněž znění pasáže vztahující se k jaderné politice. Aliance si nyní přeje „...zajistit co možná nejširší účast aliančních zemí na kolektivním obranném plánování o úloze JZ, o jejich umístění v době míru a o velících, kontrolních a konzultačních ujednáních“. Klade tak menší důraz na celou Alianci v otázce účasti nejaderných států na aliančních jaderných operacích. Znění nové koncepce de facto umožňuje jednotlivým státům přijmout rozhodnutí o neúčasti na procesu jaderného sdílení, na jehož základě několik nejaderných států hostí jaderné síly USA a cvičí vlastní letecké síly pro jaderné mise v případě války. Možnost této změny je posílena následujícím zněním: „*Národní rozhodnutí, týkající se kontroly zbrojení a odzbrojení, mohou mít dopad na bezpečnost všech členů Aliance. Jsme zavázáni udržovat a v případě nezbytnosti zahájit mezi aliančními státy konzultace o těchto otázkách.*“ Butcher se domnívá, že uvedené znění umožňuje aliančním jaderným státům snížit počty JZ nebo je eliminovat, nejaderným státům, jež jsou účastníky dohod o jaderném sdílení, z tohoto procesu vystoupit. Nutným předpokladem jsou pouze konzultace, nikoli povolení Aliance. S tím souvisí i ustanovení obsahující deklarovaný alianční závazek vytvářet podmínky pro další snižování JZ a pro dosažení světa bez JZ.⁵⁹

Závěry

POLITICKO-BEZEČNOSTNÍ SITUACE V MULTIPOLÁRNÍM SVĚTĚ

Úsilí vyvíjené k zabránění jaderného šíření a k přijímání kroků ve prospěch dosažení světa bez JZ probíhá v komplikované politicko-bezpečnostní situaci. Po odeznění „unipolárního“ momentu ve světovém vývoji je mezinárodní společenství konfrontováno s globalizací a vznikem multipolárního světa. Jeho formování, s celou řadou „pólů“ vlivu, reprezentovaných nově se rodícími globálními nebo regionálními mocnostmi, je již nesporným faktem. Růst těchto „nezápadních“ aktérů je bezesporu velkou výzvou pro Západ, kterým tradičně označujeme celý transatlantický prostor. V úvahu je nutné brát i dopady globální finanční a ekonomické krize, jejíž příčinou byla krize americké ekonomiky koncem první dekády 21. století.

Kromě hlavních aktérů současného multipolárního světa, kterými jsou Spojené státy americké, Čína, Rusko, Indie, Japonsko a též EU (díky rozsahu a hloubce politické a ekonomické integrace), vzrůstá význam i dalších národních států, které můžeme v řadě případů označit za regionální mocnosti, např. Brazílie a Turecko. Posiluje se úloha mezinárodních organizací, např. ASEAN a Africké unie, dále NATO, které je úzce politicky a bezpečnostně propojeno s Evropskou unií, Šanghajské organizace spolupráce, Ligy arabských států, ECOWAS, Mercosur aj. Jak uvádějí Miloš Balabán a Antonín Rašek v knize *Nezápadní aktéři světové bezpečnosti*: „...výrazným rysem jmenovaných organizací je, že mají značný ekonomický a politický vliv ve svých regionech, jenž se v některých případech promítá i na globální úroveň. Kromě národních států a regionálních organizací operují v globálním prostoru např. velké nadnárodní ekonomické korporace s vlivem, který často překračuje nejen ekonomické možnosti národních států (Microsoft), nevládní organizace (Greenpeace, Lékaři bez hranic) a v neposlední řadě i média (CNN, BBC, Al Džazíra), jež v mnoha případech výrazně formují politické postoje a názory desítek i stovek milionů lidí. Vzrůstá současně důležitost velkých politicko-ekonomických bloků, makroregionů spojujících celé skupiny

geograficky blízkých států, což je odrazem toho, že paralelně s procesem globalizace probíhá i proces regionalizace. ... Nad budoucností OSN a její akceschopností leží řada otázek (neuskutečněná reforma celé organizace a zejména RB). S oslabeným postavením OSN v systému globálního vládnutí souvisí i vývoj v uplatňování mezinárodního práva. Mimo OSN se zformovaly další instituce udávající globálnímu vládnutí nové impulzy. Jsou to například pravidelná setkávání politických vůdců v rámci skupin nejvyspělejších států světa G8 a G20.⁶⁰

MULTIPOLARITA A ŠÍŘENÍ JADERNÝCH ZBRANÍ

Jak uvádějí David Cortright a Raimo Väyrynen v publikaci *Towards Nuclear Zero*: „...šíření JZ pozměňuje tradiční mezinárodní mocenskou strukturu a vytváří rostoucí politickou nejistotu. Jaderné odstrašení bylo ve světě se dvěma nebo třemi velmocemi komplikované, nicméně ještě zvládnutelné. Se zvyšováním počtů jaderných zemí je však stále obtížnější odhadnout kapacity a úmysly těchto států a zvyšuje se rovněž pravděpodobnost případné chyby nebo omylu. Zvyšují se příležitosti pro vytváření koalic a s tím roste i riziko vzniku nestabilních politických spojení. Nebezpečí získání JZ teroristy ohrožuje samu podstatu státní moci v důsledku případného vlastnictví těchto nejdestruktivnějších zbraní nestátními aktéry.

Nárůst nových jaderných zemí vytváří defektní multipolární systém, ve kterém se objektivní silová a vlivová opatření uplatňují nedokonale. Menší a slabší země, které by jinak musely plnit požadavky větších mocností, mohou odolat těmto tlakům získáním JZ, i když často za cenu poškození své ekonomiky v důsledku uvalení vnějších sankcí. “ V této souvislosti analytici píšou o fenomenu „odstrašování malým státem“, při kterém by určitý stát potřeboval pouze malý počet JZ a primitivní nosiče k tomu, aby odradil větší mocnost od invaze nebo útoku.⁶¹ Podle Cortrighta a Väyrynena „se pravidla rovnováhy konvenční vojenské síly nedají aplikovat v mezinárodním systému, ve kterém existuje více jaderných zemí. Poměrně malé množství těchto zbraní by mohlo pomoci takovému státu vyrovnat se destrukcí v jinak asymetrickém systému států. V jaderném věku tak rovnováha teroru mění rovnováhu moci. “ Šíření JZ je jak příčinou, tak i následkem rostoucí decentralizace a multipolarity v mezinárodních vztazích. Získání JZ novými státy tak vytváří více vlivových center. Šíření JZ proto představuje výzvu pro tradiční rovnováhu mocností, která je založena na ekonomických a jiných faktorech, včetně vojenských zdrojů.

Citovaní autoři tvrdí, že „získání jaderné kapacity je často cílem ‚zoufalých‘ zemí (Írán, Pákistán, KLDR), které usilují o vyrovnání asymetrických mocenských vztahů. Jedná se o státy s režimy, které cítí potřebu zlepšit své postavení mezinárodně i vnitrostátně vlastnictvím zbraní hromadného ničení. “⁶²

ZESLABENÉ ODSTRAŠOVÁNÍ

Proliferační výzvy v období po skončení studené války mění úlohu JZ a povahu odstrašení. V minulosti mělo odstrašení v podstatě bilaterální povahu. Bezpečnostní vztahy Východ–Západ byly také organizovány podle této strukturální bipolarity a jaderného odstrašování. Americko-sovětské vztahy a vzájemné odstrašování v té době také představovaly hlavní faktor. Nicméně začaly se rovněž objevovat odstrašující vztahy mezi těmito jadernými velmocemi a Čínou, mezi Indií a Čínou a později mezi Čínou a Pákistánem. Původní odstrašování mezi Francií a Sovětským svazem mělo implikace pro bezpečnostní postavení západního Německa.

V současné době se zdá, že odstrašování je budováno spíše na třístranných než bilaterálních vztazích. Zatímco v době studené války tvořily dominantní triádu Spojené státy, SSSR a později Čína, nyní představují „asijský triangl“ jaderného odstrašování Čína, Indie a Pákistán.⁶³ V budoucnosti může na Blízkém východě vzniknout případně další triáda, tvořená Izraelem, Íránem a Sýrií. Prostým znakem trianglů je, že dovolují vznik koalicí dvou proti jednomu. Dochází k tomu v případě vynoření nových typů jaderných aliancí. A jak tyto triangly začínají na sebe vzájemně působit, stanou se odstrašující vztahy komplexnější a v důsledku toho i obtížně ovladatelné.⁶⁴

V multipolárním mezinárodním systému musí být odstrašování „rozděleno“ mezi více cílů, což má tendenci k snižování jeho politické efektivnosti. Indický vědec v oblasti politologie T.V. Paul hovoří v tomto kontextu o „komplexním odstrašování“, které je nejasné a strukturálně neurčité. Vůči relevantním aktérům a od nich jsou tak vysílány nejasné a smíšené signály.⁶⁵ Podle Johna Muellera vznik nových jaderných států zvyšuje nepředvídatelnost mezinárodních vztahů a odstrašování. Tento trend je posilován znepokojením z možnosti získání a použití JZ teroristy, i když je tato hrozba údajně často zveličována.⁶⁶

Důvod, aby Spojené státy a další jaderné mocnosti obhajovaly úplné zrušení JZ, proto spočívá ve výše uvedených výzvách, jež snižují efektivnost odstrašování. Mezinárodní řád založený na jaderném odstrašování a potenciálním použití JZ je v úplném protikladu zásadám politického realismu. Zbavení se jaderného odstrašování vede ke zkoumání alternativních řešení bezpečnostních problémů v mezinárodních vztazích. Tyto pragmatické úvahy a politický realismus také motivovaly prohlášení čtyř bývalých předních amerických politiků, představitelů obou hlavních politických stran v zemi, v jejich známých výzvách z ledna 2007 a 2008. Mezinárodní společenství oceňuje, že zmíněné výzvy a další jaderněodzbrojovací iniciativy našly příznivou odezvu u amerického prezidenta Baracka Obamy a jeho administrativy, stejně tak jako u ruských nejvyšších představitelů, protože se jedná o země vlastníci přibližně 95 % JZ. Je také potěšitelné, že větší či menší podporu má uvedený trend, přecházející od dosa-

vadních proklamací k postupnému praktickému naplňování vize světa bez JZ, rovněž u dalších státníků po celém světě.

MOŽNOST OSLABENÍ VEDOUcí ÚLOHY USA V JADERNÉM ODZBROJOVACÍM PROCESU

Není vyloučeno, že počáteční nesporná vedoucí úloha USA v jaderném odzbrojovacím procesu, společně s Ruskem, může být v jeho dalším vývoji oslabována. Hlavní příčinou se mohou stát americké mezistranické spory. Opoziční Republikánská strana, s pomocí konzervativního a populistického hnutí tzv. čajového dýchánku (*Tea Party*), dále posiluje své postavení v obou komorách Kongresu, jak již k tomu částečně došlo v důsledku doplňovacích listopadových voleb v r. 2010. Hlavním motivem je dosáhnout nezvolení Baracka Obamy prezidentem na další čtyřleté období. K tomu oponenti využívají každou příležitost k diskreditaci jeho vnitřní a zahraniční politiky.

Ve vztahu k jadernéodzbrojovací problematice se stal příkladem nezdařený pokus některých republikánských senátorů oddalovat ratifikaci americko-ruské smlouvy New START až do ledna 2011, kdy by Senát již jednal ve složení výhodnějším pro republikány. Obamova administrativa v průběhu senátních jednání, jako ústupek republikánům, přislíbila poskytnout v příštích deseti letech na modernizaci jadernéozbrojního komplexu, včetně jaderných laboratoří, okolo 85 mld. USD.⁶⁷ Současně je možné ocenit, že mezi republikánskými představiteli a senátory se našli takoví, kteří nechtěli, aby se ratifikace smlouvy New START stala pro Republikánskou stranu rukojmím, a svým kladným hlasováním ve prospěch ratifikace dali přednost bezpečnostním zájmům USA a mezinárodního společenství před mezistranickým soupeřením.

Jak dalece se projeví tento pozitivní jev v následném projednávání ratifikace smlouvy CTBT v Senátu USA, ukáže další vývoj. Dá se však předpokládat, že jednání budou opět velmi složitá a dlouhá, mj. i v důsledku již zmíněného senátního poměru sil, kdy republikáni sice nezískali většinu, jak se stalo ve Sněmovně reprezentantů, ale významně početně posílili. Pokud budou republikáni pokračovat v obdobné obstrukční politice i v případě ratifikace CTBT, může mít tato skutečnost vliv na oddalování případné ratifikace této významné smlouvy i dalšími zeměmi, např. ČLR a Indonésií.

Ve svých důsledcích by takový vývoj mohl, ve vztahu k hlavním praktickým kontrolně zbrojním a odzbrojovacím iniciativám, snižovat prestiž USA v rámci mezinárodního společenství. Mohl by také vést ke zpomalení a narušení nadějněho trendu posilování americko-ruských partnerských vztahů, ale i vztahů se spojeneckými zeměmi, např. s Japonskem, Austrálií a řadou členských států EU a NATO, které se k dosažení vize bezjaderného světa jednoznačně přihlášily.

Pokud by tento nepříznivý vývoj pokračoval, mohl by mít negativní dopad také na mírové řešení situace v hlavních krizových regionech. Jedná se zejména o oblast Blízkého východu, o možnost mírové cesty urovnání izraelsko-palestinských sporných otázek vytvořením dvou samostatných států, zřízením pásma bez všech zbraní hromadného ničení a jejich nosičů a celkovým posílením mírové spolupráce a bezpečnosti pro všechny státy regionu. V této souvislosti je nutné si uvědomit, že jde o oblast s největší koncentrací zemí, které dosud nepodepsaly nebo neratifikovaly úmluvy vztahující se ke zrušení, omezení a kontrole zbraní hromadného ničení, tj. chemických, biologických a jaderných zbraní.

SITUACE NA KONFERENCI O ODZBROJENÍ V ŽENEVĚ

Jednání Konference o ozbrojení v Ženevě nebylo v letech 2009 a 2010 úspěšné. Na rozdíl od r. 2009, kdy se sice podařilo odsouhlasit pracovní program, který se však následně stejně nerealizoval, se v r. 2010 všechny pokusy o sjednání pracovního programu setkaly s neúspěchem.

Pákistánský obstrukční postoj vyplývá zejména z obavy z možného nepříznivého dopadu smlouvy FMCT na postavení země vůči ostatním jaderným mocnostem, především vůči Indii. Případné znevýhodnění se váže k vlastnímu, relativně malému množství zásob štěpného materiálu, v porovnání s např. vyššími indickými zásobami.

Kontroverzní americko-indická dohoda o mírové jaderné spolupráci, uzavřená za předchozí Bushovy administrativy a umožňující mj. americké dodávky štěpného materiálu pro civilní účely, označovaná pákistánskými představiteli za diskriminační, je dalším důvodem pro odmítavý pákistánský postoj. Podle pákistánského hodnocení realizace této dohody de facto napomáhá Indii vyrobit další štěpný materiál pro vojenské účely v reaktorech nepodléhajících zárukové kontrole MAAE. Současně diskredituje postavení a přijímaná kontrolní opatření MAAE a nesmluvního kontrolněvývozního ujednání Skupiny jaderných dodavatelů (*Nuclear Supplier Group*, NSG).

Podle tvrzení D. Sàngera a E. Schmitta z 2. 2. 2011, založeného údajně na nových amerických zpravodajských odhadech a zveřejněného v americkém deníku *International Herald Tribune*, Pákistán v posledních dvou letech rozšířil svůj jaderný arzenál. V počtu JZ by tak mohl v relativně krátké době předstihnout Velkou Británii a stát se pátou největší jadernou mocností. Pákistán také zvýšil výrobu štěpného materiálu, zejména plutonia. S tím souvisí dokončování prací na výstavbě velkého reaktoru na výrobu plutonia, který by mohl Pákistánu umožnit zvýšit schopnost vyrábět novou generaci JZ.⁶⁸

Je předpoklad, že pokud mezinárodní společenství a zejména USA neuspokojí nějakou formou pákistánské výhrady, nebo nějakým jiným, z hlediska celosvětové bez-

pečnosti přijatelným způsobem nevyřeší spornou problematiku, bude Pákistán setrávat ve svém odmítavém postoji a blokovat sjednání smlouvy FMCT. Tato skutečnost bude představovat hlavní překážku k dosažení pokroku v jednáních o zmíněné smlouvě, ale rovněž i o dalších hlavních bodech agendy Konference o odzbrojení v Ženevě, tj. jednání o jaderném odzbrojení, negativních bezpečnostních zárukách a o prevenci militarizace vesmírného prostoru.

DALŠÍ PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ

● I když se prováděné a plánované kontrolně zbrojní a odzbrojovací iniciativy, směřující postupně k dosažení světa bez JZ, dají obrazně řečeno přirovnat k rozjetému vlaku, je třeba současně brát v úvahu překážky, které mohou tento vývoj brzdit. Jedná se zejména o odpor těch konzervativních politických a vojenských kruhů, jež jsou ovlivňovány zájmy vojensko-průmyslového komplexu a studenoválečnickými předsudky, ale rovněž zemí, pro které je vlastnictví JZ otázkou prestiže, velmocenského statusu a symboliky. Proto je velmi důležité, aby si mezinárodní společenství udrželo iniciativu v politickém tlaku na politické a státní představitele v duchu realizace plánovaného záměru. I když není sporu o vedoucí úloze USA a Ruska, vzhledem k jejich vlastnictví cca 95 % všech JZ, plán na dosažení světa bez JZ by se měl stát předmětem zájmu a vyvíjení odzbrojovacích iniciativ všech jaderných a nejaderných států, a to bez ohledu na jejich velikost a počet obyvatel. Významnou úlohu v tomto směru plní hnutí občanské společnosti, která se k dosažení tohoto dlouhodobého cíle angažují.

● Nepochybně velmi příznivě by další postup ovlivnila případná ratifikace smlouvy CTBT Spojenými státy. Mohla by mít mj. pozitivní dominový efekt, projevující se v dalších ratifikacích zeměmi, jejichž podpis a ratifikace je pro vstup této velmi důležité smlouvy v platnost hlavní podmínkou. Tato skutečnost by také mohla vytvořit podmínky pro přijímání dalších opatření na posilování důvěry v krizových regionech, zejména na Blízkém východě, v jižní Asii a na Korejském poloostrově

● Pokud zůstane zachován obnovený strategicko-partnerský vztah mezi oběma jadernými velmocemi, tj. USA a Ruskem, je předpoklad relativně brzkého zahájení dalších kontrolně zbrojních jednání, tentokrát zaměřených na snížení podstrategických a skladovaných JZ. Současně s tím by se mohla řešit otázka stažení amerických JZ z leteckých základů v některých evropských zemích a přesun ruských taktických JZ z evropské části Ruské federace. Postupně by se také mohlo přejít od bilaterálních americko-ruských kontrolně zbrojních aktivit k mnohostranným jednáním, jejichž účastníky by již také byly další jaderné státy. V této souvislosti by bylo potřebné rovněž vyřešit problematiku snižování konvenčních zbraní v Evropě a technických otázek budování společné alianční protiraketové obrany s účastí Ruska.

- Úsilí bude dále vyvíjeno na posílení vnitřní a vnější bezpečnosti jaderných materiálů i v manipulaci s těmito materiály, s cílem předejít jejich zcizení a zneužití teroristickými organizacemi. K tomu by mohla mj. přispět plánovaná konference v Korejské republice v r. 2012. S uvedenou problematikou souvisí nezbytnost posilování úlohy MAAE, zejména jejích verifikačních a inspekčních činností.

- V souvislosti s předpokládanou jadernou renesancí lze očekávat zvýšené úsilí zaměřené na rozšiřování počtu multilaterálních palivových bank, v optimálních případech pod kontrolou a správou MAAE. Měly by sloužit k zajištění nediskriminačních dodávek bezpečného jaderného paliva, nezneužitelného pro vojenský program, k zajištění potřeb zemí zahajujících budování svého jaderně-energetického potenciálu.

- Společně s prohlubováním kontrolně zbrojního a odzbrojovacího procesu by měly pokračovat aktivity k efektivnímu ověřování a kontrole demontáže a ničení JZ. Kromě již získaných zkušeností z likvidace zbraní hromadného ničení a zejména JZ a jejich nosičů v zemích bývalého SSSR, v rámci původně amerického programu *Nuclear Threat Reduction* (NTR), angažují se v tomto směru především Velká Británie a Norsko.

- Významným krokem na zmíněné cestě by se také mohly stát iniciativy k zahájení sjednávání mezinárodní úmluvy zakazující vývoj, výrobu, vlastnictví, používání a skladování JZ, obdobně úmluvě zakazující chemické zbraně. S tím do určité míry souvisí zvýšené úsilí o zefektivnění činnosti orgánů odzbrojovacího aparátu OSN, zejména Konference o odzbrojení, Prvního výboru a Komise OSN pro odzbrojení.

- Podle hodnocení některých kontrolně zbrojních expertů představuje nová Strategická koncepce NATO ve vztahu k JZ, ve srovnání předchozím dokumentem, částečnou, i když zatím nepříliš výraznou změnu. Přestože Aliance zůstává jadernou vojenskou organizací a JZ tvoří, společně s konvenčními silami, nadále odstrašující faktor, znění některých ustanovení dokumentu současně vytváří určité předpoklady pro další snížení významu JZ v alianční strategii. Jak dalece bude úspěšné úsilí Německa, Nizozemska a Belgie dosáhnout odsunutí amerických JZ z jejich území, umístěných zde ještě z doby studené války, bude především odvislé od výsledků aliančních konzultací při hodnocení jaderného odstrašení v dalších letech a na vstřícném postoji Ruské federace k problematice vlastních taktických JZ, rozmístěných v evropské části země. V širším kontextu může tento proces příznivě ovlivnit zahájení dalších americko-ruských jednání o snížení JZ. V takovém případě by se mohlo jednat nejen o snížení počtů strategických zbraní a jejich nosičů v operačním rozmístění, ale rovněž o jejich skladované počty a také redukce podstrategických JZ, tj. taktických a středního a kratšího doletu. Je zřejmé, že případné vyřešení všech technických a dalších otázek souvisejících s ruským kladným ohlasem na nabídku zapojení do alianční protiraketové obrany by nepochybně pozitivně ovlivnilo vývoj tímto žádoucím směrem.

- Zatím nelze odhadnout, jak dalece ovlivní demokratizační změny režimů v některých arabských zemích, zejména v Egyptě, ke kterým došlo začátkem r. 2011, především vývoj v blízkovýchodním krizovém regionu. Z hlediska dlouhodobého úsilí o vytvoření tamní zóny bez všech zbraní hromadného ničení (viz plánované svolání regionální konference v r. 2012) bude významnou úlohu nesporně hrát další postoj Izraele, pro který se zřejmě změní bezpečnostní prostředí, jemuž se bude muset přizpůsobit. Vzhledem k těsné provázanosti urovnání izraelsko-palestinských vztahů, přijatelného pro obě strany, s řešením celkové bezpečnostní situace v regionu, bude další vývoj v centru pozornosti mezinárodního společenství usilujícího o zmírnění regionálního napětí cestou realizace postupných opatření na posilování důvěry.

POZNÁMKY A LITERATURA

- ¹ Cirincione, Joseph: *The Transformation of U.S. Nuclear Policy*. eJournal USA, A World Free of Nuclear Weapons, February 2010 issue, Vol. 15, Number 2, s. 7, 8. On-line: www.america.gov/st/peacesec.../20100222173039ebyeessedo0.5866162.html.
- ² Johnson, Rebecca: *Beyond Existing Treaties*. eJournal USA, A World Free of Nuclear Weapons, February 2010 issue, Vol. 15, Number 2, s. 17. On-line: www.america.gov/st/peacesec.../20100222173039ebyeessedo0.5866162.html.
- ³ Press Release, 25 September 2009: *Unique Day for Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty*. On-line: www.ctbto.org/press-centre/press-releases/2009/unique-day-for-comprehensive-nuclear-test-ban-treaty.
- ⁴ Newmann, Andrew: *The Nuclear Policy of the Obama Administration*. Australian Institute of International Affairs, *Nuclear Futures? The 2010 NPT Review Conference and Australia's Nuclear Policy Options*, May 2010, s. 37, 38; The White House, Office of the Press Secretary, Fact Sheet on the United Nations Security Council Summit on Nuclear Nonproliferation and Nuclear Disarmament UNSC Resolution 1887, 24 September 2009. On-line: www.whitehouse.gov/the-press-office/Fact-Sheet-on-the-United-Nations-Security-Council-Summit-on-Nuclear-Nonproliferation-and-Nuclear-Disarmament-UNSC-Resolution-1887; Fact Sheet on the United Nations Security Council Summit on Nuclear Nonproliferation and Nuclear 1887. Disarmament UNSC Resolution. On-line: usun.state.gov/briefing/statements/2009/september/129564.htm.
- ⁵ CTBTO Preparatory Commission. On-line: www.ctbto.org/presscentre/highlights/2008/CTBTO-inspectors-implement-on-site-ins.
- ⁶ Dle poznatků SÚJB.
- ⁷ *Report of the Conference*. Conference on Facilitating the Entry into Force of the Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty, New York, 24.–25. 9. 2009. On-line: www.ctbto.org/.../article-xiv-conferences/about-the-article-xiv-conferences/.
- ⁸ On-line: www.fas.org/nuke/control/ctbt/text/ctbt_report.html.
- ⁹ Baker, Peter: *Senate delay stalls nuclear treaty*, 5. 8. 2010, IHT, s. 2; *U.S. Ratification of CTBT Faces Additional Challenges*. NTI: global Security Newswire. On-line: gsn.nti.org/gsn/nw_20100402_6871.php.
- ¹⁰ International Commission on Nuclear Non-proliferation and Disarmament Report: *Eliminating Nuclear Threats: A Practical Agenda for Global Policymakers*. Canberra/Tokyo. First published November 2009. Reprinted December 2009.
- ¹¹ Acheson, Ray: *The Conference on Disarmament in 2009: Could do Better*. Disarmament Diplomacy, Issue No. 91, Summer 2009. On-line: www.acronym.org.uk/dd/dd91/91cd.htm.
- ¹² General Assembly, Reaching Critical Will. On-line: www.reachingcriticalwill.org.
- ¹³ On-line: www.acronym.org.uk/un/0910.htm.
- ¹⁴ On-line: www.un.org/depts/dhl/resguide/r64.shtml; www.reachingcriticalwill.org/political/1com/1com09/resolutions.html.
- ¹⁵ Tůma, Miroslav a kol.: *Nešíření zbraní hromadného ničení v kontextu aktuálních otázek mezinárodní bezpečnosti a boje proti terorismu*. Brno: Ústav strategických studií, Univerzita obrany v Brně, 2004, s. 66, 67.
- ¹⁶ On-line: www.defense.gov/npr/.
- ¹⁷ Některé pasáže z dokumentu NPR, které autor pokládal za zvláště důležité, jsou v textu zvýrazněny.
- ¹⁸ U.S. Department of Defense: *Quadrennial Defense Review Report*, February 2010. On-line: www.defense.gov/qdr/images/QDR_as_of_12Feb_1000.pdf.
- ¹⁹ *Key Facts about the New START Treaty*. The White House, Office of the Press Secretary, 26. 3. 2010. On-line: www.whitehouse.gov/the-press-office/key-facts-about-new-start-treaty.
- ²⁰ *Obama's test of wills with Russia*. International Herald Tribune, 29. 3. 2010, s. 6.
- ²¹ Kerry, John, F.: *A huge step toward arms control*. International Herald Tribune, 30. 3. 2010, s. 8.

- ²² *Perilous Obstruction*. International Herald Tribune, 19. 11. 2010, s. 8.
- ²³ Schwartz, Michael–Baker, Peter: *For Russia, pact needed to head off an arms race*. International Herald Tribune, 1. 12. 2010, s. 5.
- ²⁴ Anýž, Daniel: *Obamova jaderná gorila a Česko*. iHNED, 22. 11. 2010. On-line: hn.ihned.cz/c-48259720.
- ²⁵ Na ústní dotaz autora ministru zahraničních věcí Karlu Schwarzenbergovi, co bylo důvodem tohoto postoje ČR, ministr obhajoval absenci svého podpisu snahou nezasahovat do vnitrosenátní rozpravy zpřátelené země. Postoj ministra byl vyjádřen v průběhu diskuse, která následovala po jeho přednášce na akci pořádané Asociací pro mezinárodní vztahy 17. 1. 2011 pod názvem „Priority české zahraniční politiky pro rok 2011“.
- ²⁶ *New Start matters*. International Herald Tribune, 18.–19. 12. 2010, s. 6.
- ²⁷ Kramer, Andrew, E.: *Arms Treaty advances in Russian Parliament*. International Herald Tribune, 26. 1. 2011, s. 3.
- ²⁸ Viz iDNES.cz: *Horní komora ruského parlamentu schválila smlouvu START*, 26. 1. 2011. On-line: zpravy.idnes.cz/horni-komora-ruskeho-parlamentu-schvalila-smlouvu-start-pmk-/.
- ²⁹ *U.S. and Russia to trade data as arms control treaty begins*. International Herald Tribune, 7. 2. 2011, s. 6.
- ³⁰ On-line: www.gsinsitute.org/pnnd/events/NWFZ_2010.htm.
- ³¹ *After the Summit*. International Herald Tribune, 16. 4. 2010, s. 10; Severe, William: *Washington Nuclear Security Summit*. Office of Weapons of Mass Destruction, Bureau of International Security and Nonproliferation, United States Department of State, Washington 2010.
- ³² *Communiqué of the Washington Nuclear Security Summit*. Nuclear Security Summit, Washington 2010.
- ³³ *Work Plan of the Washington Nuclear Security Summit*. Nuclear Security Summit, Washington, 2010.
- ³⁴ *After the Summit*, op. cit.
- ³⁵ *Russia and UN atom agency sign deal to create fuel bank*. International Herald Tribune, 30. 3. 2010, s. 3.
- ³⁶ Johnson, Rebecca: *NPT one week after consensus adoption of agreed document*. Acronym Institute, June 7, 2010. On-line: acronyminstitute.wordpress.com/2010/06/07npt-one-week-after-consensus-adopt; *Draft Final Document*, 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, NPT/CONF.2010/L.2.
- ³⁷ CD/WP 561, Conference on Disarmament, *Draft Report of the Conference on Disarmament to the General Assembly of the United Nations*, 30. 8. 2010; Acheson, Ray: *High-level meeting on revitalizing the CD serves as catalyst for action*. Reaching Critical Will, 24. 9. 2010. On-line: www.reachingcriticalwill.org/political/cd/2010/reports.html.
- ³⁸ Vystoupení pákistánského velvyslance Zamira Akrama 31. 8. 2010; Acheson, Ray: *High-level meeting on revitalizing the CD serves as catalyst for action*, op. cit.
- ³⁹ Statement on behalf of the European Union by H.E.Mr. Steven Vanackere, Deputy Prime Minister and Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Belgium at the High-level Meeting on Revitalising the Work of the Conference on Disarmament and Taking Forward Multilateral Disarmament Negotiations; Acheson, Ray: *High-level meeting on revitalizing the CD serves as catalyst for action*, op. cit.
- ⁴⁰ Acheson, Ray: *High-level meeting on revitalizing the CD serves as catalyst for action*, op. cit.
- ⁴¹ *UN General Assembly First Committee 2010*, 4. 10.–1. 1. 2010, Reaching Critical Will. On-line: www.reachingcriticalwill.org/political/1com/1com10.html.
- ⁴² Tamtéž.
- ⁴³ On-line: www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts68828.htm?mode=pressrelease.
- ⁴⁴ Grossman, Elaine, M.: *NATO sets Basis for Tactical Nuclear Cutbacks, But Path Remains Uncertain*. Global Security Newswire, 24. 12. 2010. On-line: www.globalsecuritynewswire.org/gsn/nw_20101124_8187.php.
- ⁴⁵ Srv. Tůma, Miroslav: *Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika*, op. cit, s. 154–155.
- ⁴⁶ Tamtéž, s. 156–157.
- ⁴⁷ Tamtéž, s. 44–45.

- ⁴⁸ Viz *Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation*, 27. 5. 1997. On-line: www.nato.int/docu/basic/txt/fndact-c.htm.
- ⁴⁹ Ian, Anthony–Janssen, Johnny: *The Future of Nuclear Weapons in NATO*. International Policy Analysis, April 2010, SIPRI, Friedrich Ebert Stiftung, s. 18–20.
- ⁵⁰ Berger, Julian: *Five NATO states to urge removal of US nuclear arms in Europe*, 22. 2. 2010. On-line: www.guardian.co.uk/world/2010/feb/22/nato-states-us-nuclear-arms-europe.
- ⁵¹ *The Alliance's Strategic Concept*, 24. 4. 1999. Approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. On-line: www.nato.int/cps/en/nato-live/official_texts_27433.htm?selectedLocale=en.
- ⁵² Český překlad *Příručky NATO* vydané Informační a tiskovou kanceláří NATO k 50. výročí vzniku Aliance, s. 67G.
- ⁵³ Tamtéž, s. 464–466, 470–473, 479, 480.
- ⁵⁴ Srv. Tůma, Miroslav: *Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika*. Praha: Ústav mezinárodní vztahů, Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2002, s. 40–45.
- ⁵⁵ NATO Summit: *Declaration on Alliance Security*, 4. 4. 2009. On-line: www.acronym.org.uk/docs/0904/doc06.htm.
- ⁵⁶ *Launching NATO's Strategic Concept*, remarks by former US Secretary of State Madeleine Albright, 7. 7. 2009. On-line: www.acronym.org.uk/docs/0907/doc18.htm.
- ⁵⁷ *Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation*, Adopted by Heads of State and Government in Lisbon. On-line: www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf.
- ⁵⁸ Kristensen, Hans, M.: *NATO Strategic Concept: One Step Forward and Half Step Back*. November 19. On-line: www.fas.org/blog/ssp/2010/11/nato2010.php; Grossman, Elaine, M.: *NATO sets Basis for Tactical Nuclear Cutbacks, But Path Remains Uncertain*. Global Security Newswire, 24. 11. 2010, s. 6–7. On-line: www.globalsecuritynewswire.org/gsn/nw_20101124_8187.php.
- ⁵⁹ Butcher, Martin: *Nuclear Weapons Aspects of the Strategic Concept*. The NATO Monitor, 20. 11. 2010. On-line: natomonitor.blogspot.com/2010/11/nuclear-weapons-aspects-of-strategic.html.
- ⁶⁰ Balabán, Miloš–Rašek, Antonín: *Nezápadní aktéři světové bezpečnosti*. Praha: Karolinum, 2010.
- ⁶¹ Freedman, Lawrence: *I exist, Therefore I Deter*. International Security, Vol. 13, No.1, Summer 1988, s. 177–195.
- ⁶² Cortright, David–Väyrynen, Raimo: *Towards Nuclear Zero*. The International Institute for Strategic Studies, IISS, 2010, s. 15–17.
- ⁶³ Crepon, Michael: *Better Safe than Sorry: The Ironies of Living with the Bomb*. Stanford, CA: Stanford University Press, 2009, s. 99–105.
- ⁶⁴ Cortright, David–Väyrynen, Raimo, op. cit, s. 15 a 32.
- ⁶⁵ Paul, T.V. : *Complex Deterrence: An Introduction*. In: Morgan, Paul, Patrick M.–Wirtz, James J. (eds.): *Complex Deterrence: Strategy in the Global Age*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 2009.
- ⁶⁶ Mueller, John: *Atomic Obsession: Nuclear Alarmism from Hiroshima to Al-Qaeda*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- ⁶⁷ *Security Held Hostage*. International Herald Tribune, 6. 12. 2010, s. 10.
- ⁶⁸ Sanger, David E.–Schmitt, Eric: *Pakistan lifts nuclear arms clout*. IHT, 2. 2. 2001, s. 2.

Základní pojmy

Bezjaderné zóny (Nuclear Weapons Free Zones)

Významnou součástí neproliferačních režimů se vztahem k JZ je proces vytváření zón bez JZ (dále ZBJZ). Jsou důležitým a efektivním opatřením pro geografické omezení jaderného šíření, které rovněž přispívá ke splnění dvojího obecného cíle, tj. dosáhnout celosvětového nešíření a jaderného odzbrojení. Mohou mít formu *smluvních režimů týkajících se mezinárodních neobydlených prostorů*, které si státy nesmí přivlastnit, avšak současně mají právo na jejich využívání. Takovými prostory jsou Antarktida, kosmický prostor a nebeská tělesa, části moře – volné moře a mořské dno za hranicemi národní jurisdikce. Smluvní úprava mezinárodních prostorů se nevztahuje výlučně na JZ, ale rovněž na ostatní zbraně hromadného ničení. Dalším typem smluvní úpravy ZBJZ jsou *regionální smlouvy pro některé obydlené prostory, včetně kontinentálních šelfů a výlučných ekonomických zón* (např. pro oblast Latinské Ameriky, Afriky, jihovýchodní Asie apod.), týkající se především zbraní jaderných.¹ Smluvní ustanovení obvykle zakazují výzkum, vývoj, výrobu, skladování či rozmísťování JZ. Vytváření zmíněných zón, pokrývajících přibližně 110 států zejména v jižních oblastech Země, předznamenává žádoucí budoucí vývoj v globálním měřítku. Bezjaderná zóna v jedné zemi byla zřízena v Mongolsku v r. 1992. První bezjadernou zónou na severní polokouli se stala zóna podle Smlouvy ze Semipalatinska, kterou uzavřelo v r. 2006 pět středoaasijských zemí – Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Turkmenistán a Uzbekistán.

Bezpečnostní záruky (Security Assurances)

Bezpečnostní záruky patří mezi opatření na posílení důvěry především v souvislosti s úsilím zemí nevlastnících JZ o získání právního závazku jaderných zemí o nepoužití uvedených zbraní vůči nim. Rozeznáváme *negativní bezpečnostní záruky* (závazek jaderných zemí, že nepoužijí nebo nebudou hrozit použitím těchto zbraní) a *pozitivní bezpečnostní záruky* (závazek jaderných zemí o poskytnutí pomoci nejadernému státu

v případě, že se stal objektem jaderného útoku nebo hrozby jeho uskutečnění). Jaderné země zpravidla poskytují negativní bezpečnostní záruky v případě vytváření bezjaderných zón.

Globální iniciativa pro boj proti jadernému terorismu (GICNT)

Globální iniciativa pro boj proti jadernému terorismu (Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism, GICNT) byla vyhlášena prezidenty G. W. Bushem a V. Putinem v červenci 2006 na jednání G8 v St. Petěrburgu. GICNT je zaměřena na podporu mezinárodní spolupráce s cílem zabránit teroristům získávat, přepravovat nebo používat jaderné materiály a radioaktivní substance, nebo provádět nepřátelské akce proti jaderným zařízením. Koncem r. 2010 bylo do této iniciativy zapojeno více než 80 zemí. Jako pozorovatel se jednání zúčastňuje mj. představitel MAAE.

Hodnotící konference (Review Conference)

Účelem těchto konferencí, konaných zpravidla v pravidelných, např. pětiletých intervalech, je především zajistit plnění ustanovení smluv a úmluv o omezení zbrojení a odzbrojení.

IRENA (Mezinárodní agentura pro obnovitelné energie)

Mezinárodní agentura pro obnovitelné energie (International Renewable Energy Agency, IRENA) byla oficiálně založena v Bonnu 26. 1. 2009. Je první mezinárodní organizací, která se výlučně soustřeďuje na obnovitelné energie (solární, větrná, vodní, geotermální, biomasa a mořské vlny). Konkrétní aktivity agentury se zaměřují především na vytvoření všeobecné databáze, poskytování poradní činnosti, na podporu převodů technologií a poskytování rad v oblasti financí, stimulace výzkumu a poskytování konzultací příslušným expertům a na spolupráci s dalšími organizacemi, ústavy apod.

Jako dočasné sídlo agentury bylo zvoleno Abú Dabí, hlavní město Sjedinených arabských emirátů. V Bonnu bude působit agenturní středisko inovací a technologií, zatímco Vídeň se stane kontaktním místem agentury pro rozvoj spolupráce s dalšími organizacemi rozvíjejícími také činnost v oblasti obnovitelných energií.²

Jaderná bezpečnost (safety, security)

Podle Atomového zákona č. 13/1997 Sb., para 2, písm. d., je jaderná bezpečnost, v anglickém významu *safety*, ... stav a schopnost jaderného zařízení a osob obsluhujících jaderná zařízení zabránit nekontrolovanému rozvoji štěpné řetězové reakce nebo nedovolenému úniku radioaktivních látek nebo ionizujícího záření do životního prostředí a omezovat následky nehod. Naproti tomu výraz *security* zahrnuje různé formy ochrany jaderných zařízení a radioaktivního materiálu proti zneužití např. pro teroristické

cíle.³ V praxi SÚJB se pro anglické slovo „safety“ používá slovo „bezpečnost“ a pro „security“ výraz „zabezpečení“.

Jaderné zbraně

Hlavní a nejničivější druh zbraní hromadného ničení (ZHN). JZ jsou založeny na využití energie uvolňované okamžitě po štěpné nebo slučovací jaderné reakci. Ničivě působí mohutnou tlakovou vlnou, světelným a tepelným zářením, pronikavou radiací a radioaktivním zamořením terénu a ovzduší. Podle délky doletu jejich nosičů či charakteru cílů rozeznáváme JZ strategické a nestrategické. Někdy se JZ rozdělují podle doletu na taktické (do 500 km), kratší a střední (500–5500 km) a strategické (nad 5500 km). Na rozdíl od chemických a bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní nepostihuje zákaz výroby, použití a skladování JZ žádná mezinárodní smlouva.

Konference o odzbrojení v Ženevě

Je jediným celosvětovým jednacím fórem mezinárodního společenství zabývajícím se problematikou odzbrojovacích dohod. Konference byla vytvořena v r. 1979 na základě dohody členských států v průběhu prvního zvláštního zasedání VS OSN v r. 1978 věnovaného odzbrojení. Je nástupcem Výboru o odzbrojení deseti států působícího v Ženevě v r. 1960, Výboru o odzbrojení osmnácti států, který vyvíjel činnost rovněž v Ženevě v letech 1962–1968, a Konference výboru o odzbrojení působícího tamtéž v letech 1969–1978. Konference má omezený počet členů, v současné době jejich počet činí 65 států. Celoroční zasedání konference probíhá ve třech cyklech, které trvají deset, sedm a sedm týdnů. Jednou z nejdůležitějších zásad činnosti tohoto orgánu je přijímání veškerých rozhodnutí konsenzem. Při rozdělení československé federace došlo ke vzájemné dohodě ČR a SR o nástupnictví Slovenska v konferenci. ČR má proto na konferenci status pozorovatele.

Kontrola (Verification)

Účinná kontrola (ověřování) je nezbytným předpokladem pro dodržování smluv a úmluv o omezení zbrojení a odzbrojení. Požadavek striktní a účinné kontroly v souvislosti s jaderným nešířením a odzbrojením obsahuje např. čl. VI *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní* z r. 1968. Pojem kontrola v širším pojetí zahrnuje nejen zmíněnou kontrolu plnění smluv a úmluv, ale také kontrolu dodržování jiných než smluvních závazků. Jedná se např. o rozhodnutí multilaterálních orgánů (např. rezoluce RB OSN o provádění různých inspekcí v Iráku) či o jednostranné závazky států, u kterých státy usilují, aby byly kontrolovány. Pro provádění kontroly se používají různé metody, prostředky, procedury a techniky.

Kontrola zbrojení (Arms control)

Je velmi frekventovaným pojmem. Za kontrolu zbrojení je považováno mezinárodně dohodnuté nebo jednostranné opatření, které omezuje nebo jinak upravuje počet, typ, vývoj a nabytí zbraní, ozbrojených sil anebo jiné podpůrné činnosti.

Kontrolně vývozní režimy

Nesmluvná a dobrovolná ujednání přibližně 30–40 převážně průmyslově vyspělých států, založená s cílem kontrolovat převody dohodnutého okruhu položek a harmonizovat licenční politiku. Pro jaderné zbraně jsou to *Zanggerův výbor* (*Zangger Committee*, ZC) a *Skupina jaderných dodavatelů* (*Nuclear Suppliers Group*, NSG), nosičů těchto zbraní se týká *Kontrolní režim raketových technologií* (*Missile Technology Control Regime*, MTCR). Pro chemické a biologické zbraně působí *Australská skupina* (*Australian Group*, AG), pro konvenční zbraně *Wassenaarské ujednání* (*Wassenaar Arrangement*, WA). S výjimkou Zanggerova výboru tyto režimy působí především pro materiály, zařízení a technologie tzv. dvojího použití (mírové a vojenské).

Kooperativní snížení hrozby (Cooperative Threat Reduction, CTR)

Kontrolně zbrojní opatření a kooperativní bezpečnostní dohody uzavřené mezi USA a zeměmi bývalého Sovětského svazu v průběhu posledních více než deseti let přispěly podstatným způsobem ke snížení zbrojního arzenálu těchto zemí. Základem se stala *Dohoda mezi Ruskou federací a USA týkající se bezpečné a zajištěné přepravy, skladování a ničení zbraní a zabránění šíření zbraní*, též známá jako zastřešující dohoda CTR. Z tohoto původního programu Kooperativního snížení hrozby, známého také jako Nunn-Lugarův program, který zpočátku financovalo pouze Ministerstvo obrany USA, vznikly postupně další programy zahrnující široké spektrum různých aktivit souvisejících s nešířením a demilitarizací, ve kterých se angažují další ministerstva. Kromě rozhodující asistenční úlohy USA pomoc poskytují i další země, např. Kanada, Japonsko, Norsko a Švýcarsko. Výrazným způsobem se podílí rovněž EU v rámci programu TACIS a její některé členské země, zejména Velká Británie, Německo, Francie, Švédsko a Itálie. Česká republika se do pomoci zapojila poskytováním finanční pomoci pro likvidaci chemických zbraní v Rusku.

„Megatuny za megawatty“

Označení programu vytvořeného na základě americko-ruské *Dohody o vysoce obohaceném uranu* (*U.S.-Russia Highly Enriched Uranium Agreement*) z r. 1993. Podle dohody bude do r. 2013 recyklováno cca 500 tun vysoce obohaceného uranu (HEU) z demontovaných ruských jaderných hlavic na nízko obohacený uran (LEU), jenž je vhodný pro využití v jaderných komerčních reaktorech USA. Díky tomuto programu

přibližně polovina jaderného paliva pro americké elektrárny pochází z ruských jaderných hlavic.⁴

Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE)

Založena v r. 1957 se sídlem ve Vídni. Má status organizace přidružené k OSN s cílem sloužit jako ústřední mezivládní fórum pro vědeckou a technickou spolupráci při mírovém využívání atomové energie. Plní zásadní úlohu v mezinárodním úsilí zaměřeném na prevenci proti šíření jaderných zbraní. Hlavními orgány MAAE jsou Generální konference a Rada guvernérů.

Mezinárodní smlouvy a úmluvy (International Treaties and Conventions)

Jde o mezinárodněprávní instrumenty dvoustranného, vícestranného či mnohostranného charakteru, které obsahují pravidla upravující omezení zbrojení a odzbrojení. Na tyto smlouvy a úmluvy se vztahují pravidla mezinárodního smluvního práva kodifikovaného Vídeňskou úmluvou o smluvním právu z r. 1969.

Monitorování (Monitoring)

Jedná se o fázi kontroly, při které dochází ke sbírání údajů – informací pomocí národních technických prostředků, ale i např. mezistátní výměnou informací. Monitorování nemusí být vždy založeno na smluvním základě. Může sloužit i k zabránění krizí, k udržování míru a ke sbírání údajů všeobecně. O monitorování se např. mluví v souvislosti se *Smlouvou o zákazu jaderných zkoušek v ovzduší, v kosmu a pod vodou* z r. 1963, ačkoliv tato smlouva žádné ustanovení o kontrole nemá.

Nekonvenční terorismus (Nonconventional Terrorism)

Jedno z několika označení pro možné zneužití zbraní hromadného ničení teroristickými skupinami. Mezi další používané termíny patří *ultraterorismus*, *hyperterorismus*, *superterorismus*, *WMD terorismus*, *ABC terorismus* aj. K hlavním formám nekonvenčního terorismu patří terorismus jaderný, terorismus radiologický, terorismus chemický a terorismus biologický.

Nešíření (Nonproliferation)

Nejčastěji se tento pojem používá ve spojení se zbraněmi hromadného ničení (jaderné, chemické a biologické, bakteriologické a toxinové) a jejich nosiči. Je projevem úsilí mezinárodního společenství směřujícího k zabránění šíření uvedeného druhu zbraní. V souvislosti se šířením jaderných zbraní se někdy hovoří o šíření *vertikálním* (kvalitativní vylepšování nebo kvantitativní zvýšení existujících arzenálů států vlastnicích tento druh zbraní) a *horizontálním* (šíření jaderných zbraní do států, které je nevlastní).

Nosiče zbraní hromadného ničení

Nosiči mohou být řízené střely různého doletu letící buď po balistické křivce nebo s plochou dráhou letu, letecké pumy, dělostřelecké granáty, torpéda aj.

Odzbrojení (Disarmament)

Je jedním ze způsobů zajištění mezinárodní bezpečnosti. Odzbrojení v pravém slova smyslu je charakterizováno jako *proces snižování stavu ozbrojených sil a vojenských výdajů, zničení nebo odstranění zbraní, ať rozmístěných nebo skladovaných, postupná likvidace kapacity vyrábět nové zbraně, uvolnění a zařazení vojenského personálu do civilního života. Konečným cílem je všeobecné a úplné odzbrojení pod účinnou mezinárodní kontrolou*. Odzbrojovací pravidla jsou obsažena zpravidla ve formě mezinárodních smluv a úmluv. Pojem „odzbrojení“ v širším slova smyslu zahrnuje jak vlastní odzbrojení, tak i opatření omezující zbrojení.

Odzbrojovací aparát (Disarmament Machinery)

Nejde o přesně vymezenou strukturu. Do tohoto aparátu jsou nejčastěji řazena tři hlavní odzbrojovací fóra. Jedná se o Odzbrojovací komisi OSN, První výbor (výbor pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost) Valného shromáždění OSN a především o Konferenci o odzbrojení v Ženevě. Často je pojem „odzbrojovací aparát“ ztotožňován pouze s činností této konference, vzhledem k jejímu specifickému mandátu jako jediného mezinárodního fóra, i když s omezenou účastí 65 členských států, k sjednávání odzbrojovacích smluv na základě konsenzu. Někdy jsou do odzbrojovacího aparátu řazena Regionální střediska OSN pro mír a odzbrojení, Ústav OSN pro odzbrojovací výzkum (*United Nations Institute for Disarmament Research*, UNIDIR) a Stálý poradní výbor OSN pro bezpečnostní otázky ve střední Africe (*United Nations Standing Advisory Committee on Security Questions in Central Africa*).

Odzbrojovací komise OSN

Odzbrojovací komise OSN (*UN Disarmament Commission*, UNDC, dále jen Komise) byla vytvořena v r. 1952, původně jako orgán RB OSN, se všeobecným mandátem k projednávání odzbrojovacích otázek. Scházela se příležitostně od r. 1959. Na prvním zvláštním zasedání VS věnovaném odzbrojovacím otázkám v červnu 1978 byl vytvořen nástupce Komise pod stejným názvem Odzbrojovací komise OSN, ale tentokrát již jako podpůrný orgán VS OSN, složený ze všech členských států OSN. Jedná se tak o specializovaný orgán s univerzálním členstvím, s mandátem předkládat konkrétní doporučení k specifickým odzbrojovacím otázkám a k dalšímu posuzování rozhodnutí přijatých na zvláštních zasedáních VS OSN k problematice odzbrojení.

Omezení zbrojení (Arms Limitation)

Je označením pro mezinárodně dohodnuté nebo jednostranné opatření, které kvantitativně a kvalitativně omezuje zbrojení, ozbrojené síly a jinou podpůrnou činnost. Jako příklad lze uvést Smlouvu mezi SSSR a USA o omezení strategických útočných zbraní (SALT I) z r. 1972, či nejnovější americko-ruský New START o snížení strategických jaderných zbraní z dubna 2010.

Podstrategické (nestrategické) jaderné zbraně

Označení pro JZ taktické (s doletem do 500 km) a kratšího a středního doletu (500–5500 km). JZ s doletem nad 5500 km se nazývají strategickými.

Protijaderné hnutí (Antinuclear Movement)

V kontextu obsahu publikace se nejedná o hnutí proti mírovému využívání jaderné energie, nýbrž o různé skupiny občanské společnosti vyvíjející aktivity proti JZ ve prospěch jejich úplného zrušení.

První výbor (Výbor pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost)

Je jedním z šesti výborů VS OSN (druhým je Hospodářský a finanční výbor, třetí je Sociální, humanitární a kulturní výbor, čtvrtý je Zvláštní výbor pro politické otázky a problematiku dekolonizace, pátý je Administrativní a rozpočtový výbor a šestý je Právní výbor).

První výbor každoročně na podzimním jednání VS OSN projednává, přibližně po dobu 3–4 týdnů, až 50 návrhů rezolucí a rozhodnutí se vztahem k odzbrojovací problematice. Zahrnují zejména nešíření a jaderné odzbrojení, problematiku chemických a biologických zbraní, raketové nosiče zbraní hromadného ničení, konvenční zbraně (zejména ruční a lehké zbraně a protipěchotní miny) a další otázky.

Proliferační bezpečnostní iniciativa (Proliferation Security Initiative, PSI)

Byla vytvořena v r. 2003 z podnětu bývalého amerického prezidenta G. W. Bushe. Má za cíl zabránit zásilkám zbraní hromadného ničení, jejich nosičů a příslušných materiálů ze/do zemí, nebo nestátním aktérům, podezřelým ze šíření těchto zbraní nebo z úmyslu je získat k teroristickým účelům.

Rychlý globální úder (Prompt Global Strike, PGS)

Vyvíjený americký systém spočívající ve využití konvenčních hlavic k přesnému úderu kdekoli ve světě. Vývojový program nové generace tzv. hypersonických zbraní, které ničí cíl např. kinetickou silou, probíhá pod názvem Falcon nebo také HTV-2 (*Hyper-sonic Test Vehicle*). V případě využití mezikontinentální balistické řízené střely jako nosiče by k úderu mohlo dojít do jedné hodiny. Systém PGS je připravován jako do-

plněk předsunutých sil (*Forward Deployed Forces*), vzdušných expedičních sil (*Air Expeditionary Forces*), které mohou být rozmístěny do 48 hodin a bojového uskupení letadlových lodí (*Carrier Battle Groups*), s jejichž využitím se počítá v průběhu 96 hodin. Tato zbraň se podle Obamovy administrativy může stát náhražkou za snížené JZ při současném zachování odstrašení a rychlých úderných kapacit. Potenciální scénáře, které by mohly vyžadovat rychlou odpověď, zahrnují zabránění vypuštění severokorejské řízené střely, nebo příležitost udeřit na vedení Al-Káidy v Pákistánu.⁵

„Shannonův mandát“

Souvisí s problematikou *Smlouvy zakazující výrobu štěpného materiálu pro JZ nebo jiná jaderná výbušná zařízení* (*Fissile Material Cut-off Treaty*, FMCT). V listopadu 1993 schválilo 48. VS OSN, z podnětu Kanady, rezoluci č. 48/75L pod názvem „Zákaz výroby štěpného materiálu pro JZ nebo jiná jaderná výbušná zařízení“. Rezoluce vyzývala k zahájení jednání o příslušné smlouvě a rovněž žádala MAAE o poskytnutí pomoci při posuzování problematiky verifikačních ujednání. V letech 1994–1995 probíhala k dané problematice na Konferenci o odzbrojení v Ženevě jednání pod vedením zvláštního koordinátora, kanadského velvyslance Geralda E. Shannona. Jmenovaný předložil v březnu 1995 návrh zprávy (tzv. Shannonův mandát) o vytvoření a negociačním mandátu příslušného ad hoc výboru, kterou konference schválila. Zmíněný výbor by měl sjednávat nediskriminační, multilaterální a mezinárodně a efektivně ověřitelnou smlouvu zakazující výrobu štěpného materiálu pro JZ nebo jiná jaderná výbušná zařízení.⁶

Skupina G8

Neoficiální fórum hlav států vedoucích průmyslových zemí (Francie, Itálie, Japonsko, Kanada, Německo, Ruská federace, USA a Velká Británie), kterého se plně účastní i představitel Evropské komise. Fórum bylo vytvořeno s cílem harmonizovat postoje zúčastněných zemí k aktuálním mezinárodním problémům. Původně se skupina skládala ze 7 zemí a její první schůzka se uskutečnila v r. 1975. Zástupce EU se začal zúčastňovat jednání od r. 1977, Rusko se stalo členem skupiny od r. 1997. Schůzky se konají pravidelně jednou ročně, závěrečné dokumenty (prohlášení, deklarace, akční plány aj.) jsou přijímány konsenzem. Po 11. září věnuje skupina mimořádnou pozornost problematice šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů a v tomto směru jsou také formulovány závěrečné dokumenty a přijímány různé iniciativy.

Skupina G20

Neformální platforma dvaceti nejvyspělejších a nejdynamičtější se rozvíjejících zemí, která začala svoji ekonomickou koordinační úlohu rozvíjet od r. 2008. Do skupiny patří Argentina, Austrálie, Brazílie, Čína, Francie, Německo, Indie, Indonésie, Itálie, Ja-

ponsko, Jihoafrická republika, Jižní Korea, Kanada, Mexiko, Rusko, Saúdská Arábie, Turecko, Velká Británie a USA. EU je zastoupena ministryní (ministrem) zahraničních věcí, předsednickou zemí EU a Evropskou ústřední bankou. Skupina se obvykle schází jedenkrát ročně.

Strategická jaderná triáda

Americké označení pro nosiče jaderných zbraní s doletem nad 5500 km. Jedná se o mezikontinentální balistické řízené střely, strategické bombardovací letouny a jaderné ponorky.

Zárukový systém MAAE (IAEA Safeguards System)

Jedná se o verifikační mechanismus MAAE, jenž je založen na politické vůli států dát svá zařízení pod kontrolu, a tím prokázat plnění svých závazků vyplývajících ze smlouvy NPT. Efektivita zárukového systému byla posílena tzv. Dodatkovým protokolem k zárukovým dohodám mezi MAAE a jejími členskými státy. Zárukový systém je vždy uplatňován výlučně prostřednictvím národního dozorného orgánu, kterým je v ČR Státní úřad pro jadernou bezpečnost (SÚJB).

Zbraně hromadného ničení

Zbraně, jejichž ničivá síla vysoko převyšuje účinek konvenčních zbraní. Důsledkem jejich použití jsou masové ztráty na lidských životech a v případě jaderných zbraní i na materiálních hodnotách. Řadíme mezi ně již zmíněné zbraně jaderné, chemické a bakteriologické (biologické) a toxinové.

Poznámky

¹ Potočný, Miroslav–Ondřej, Jan: *Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část*. Praha: C.H. Beck, 2002, s. 295, 297–300; *The United Nations Disarmament Yearbook*, Volume 20, 1995, s. 148.

² On-line: www.irena.org/.

³ Dle upřesnění pracovníky SÚJB.

⁴ Newman, Andrew: *Megatons to Megawatts*. eJournal USA, A World Free of Nuclear Weapons, February 2010 issue, Vol. 15, Number 2, s. 29–30. On-line: www.america.gov/st/peacesec.../20100222173039ebye ssedo0.5866162.html.

⁵ Grossman, Elaine, M.: *U.S. Military Eyes Fielding „Prompt Global Strike“ Weapon by 2015*. Global Security Newswire, 1. 7. 2009. On-line: www.globalsecuritynewswire.org/gsn/nw_20090701_5635.php.

⁶ On-line: www.reachingcriticalwill.org/political/cd/shannon.html.

Zkratky

ABM	Anti-Ballistic Missile	Smlouva o omezení systémů protiraketové obrany (<i>zkrácená verze</i>)
AG	Australian Group	Australská skupina
APL	Anti-Personnel Landmines	Protipěchotní miny
ASAT	Anti-Satellite	Konvenční prostředek k ničení družic
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations	Asociace států Jihovýchodní Asie
BMD	Ballistic Missile Defence	Obrana proti balistickým řízeným střelám
BRIC		Zkratka označující čtyři velké mocnosti a jejich ekonomiky – Brazílii, Rusko, Indii a Čínu
BTWC	Bacteriological (biological) and Toxin Weapons Convention	Úmluva o zákazu bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní (<i>zkrácená verze</i>)
CAB	Conventional Arms Branch	Pobočka pro konvenční zbraně (OSN)
CCWC	Certain Conventional Weapons Convention (also the IWC)	Úmluva o některých konvenčních zbraních (také Úmluva o nehumánních zbraních) (<i>zkrácená verze</i>)
CD	Conference on Disarmament	Konference o odzbrojení
CFE	Conventional Armed Forces in Europe	Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě
COARM	Committee on Arms	Pracovní skupina EU pro vývozy konvenčních zbraní
COCOM	Coordinating Committee for Multilateral Exports Controls	Koordinační výbor pro mnohostrannou vývozní kontrolu
CODUN	Committee on Global Disarmament and Arms Control	Pracovní skupina výboru EU pro globální odzbrojení a kontrolu zbrojení
CONOP	Committee on Nonproliferation	Pracovní skupina výboru EU pro nešíření
CONUN	Committee on the United Nations	Pracovní skupina výboru EU pro OSN
COPUOS	Committee On the Peaceful Use of Outer Space	Výbor pro mírové využívání vesmíru

CPC	Conflict Prevention Centre	Středisko pro předcházení konfliktů (OBSE)
CSBM	Confidence and Security Building Measures	Opatření na posilování důvěry a bezpečnosti
CSCE	Conference on Security and Cooperation in Europe	Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
CTBT	Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty	Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek
CTBTO	Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty Organization	Organizace Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek
CWC	Chemical Weapons Convention	Zkrácená verze Úmluvy o zákazu chemických zbraní
DDA	Department for Disarmament Affairs	Odbor pro odzbrojovací otázky (OSN)
DGP	Senior Defence Group on Proliferation	Vyšší obranná skupina pro šíření (NATO)
DPC	Defence Planning Committee	Výbor pro obranné plánování
EAPC	Euro-Atlantic Partnership Council	Euroatlantická rada partnerství
ECOWAS	Economic Community of West African States	Hospodářské společenství západoafrických zemí
EU	European Union	Evropská unie
Euroatom	European Atomic Energy Community	Evropské společenství pro atomovou energii
FMCT	Fissile Material Cut-off Treaty	Smlouva o zákazu výroby štěpných materiálů (<i>zkrácený název pro Smlouvu zakazující výrobu štěpných materiálů pro jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení</i>)
FSC	Forum for Security Cooperation	Forum pro bezpečnostní spolupráci (OBSE)
GCS	Global Control System	Globální kontrolní systém
GCI	Global Communications Infrastructure	Globální komunikační infrastruktura
GICNT	Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism	Globální iniciativa pro boj proti jadernému terorismu
GLCM	Ground-Launched Cruise Missile	Pozemní řízená střela s plochou dráhou letu
HEU	Highly Enriched Uranium	Vysoce obohacený uran
HLG	High Level Group	Skupina na vysoké úrovni (NATO)
HLTF	High Level Task Force	Pracovní skupina na vysoké úrovni (NATO)
IAEA	International Atomic Energy Agency	Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE)
ICBM	Intercontinental Ballistic Missile	Mezikontinentální balistická řízená střela
ICNND	International Commission on Nuclear Non-proliferation and Disarmament	Mezinárodní komise k jadernému nešíření a odzbrojení (<i>vytvořena z podnětu Austrálie a Japonska</i>)
IDC	International Data Centrum	Mezinárodní datové středisko (Viedeň)

IMO	International Maritime Organization	Mezinárodní námořní organizace
INF	Intermediate-Range Nuclear Force	Jaderné zbraně středního dosahu (<i>souvislost se Smlouvou o zákazu jaderných zbraní středního a kratšího dosahu</i>)
IPPNW	International Physicians for the Prevention of Nuclear War	Mezinárodní organizace lékařů za odvrácení jaderné války
IRENA	International Renewable Energy Agency	Mezinárodní agentura pro obnovitelné energie (<i>oficiálně založena v Bonnu 26. 1. 2009</i>)
IWC	Inhuman Weapons Convention (also the CCWC)	Úmluva o nehumánních zbraních (<i>také Úmluva o některých konvenčních zbraních</i>)
JCG	Joint Consultative Group	Spojená konzultativní skupina (OBSE)
JCIC	Joint Compliance and Inspection Commission	Společná komise pro plnění a inspekci (smlouva START I)
JCP	Joint Committee on Proliferation	Společný výbor k problematice šíření (NATO)
JDEC	Joint Data Exchange Center	Společné středisko pro výměnu údajů ze systémů včasného varování a notifikací o vypouštění řízených střel (Rusko–USA)
KEDO	Korean Peninsula Energy Development Organization	Organizace pro rozvoj energie na Korejském poloostrově
LAS	League of Arab States	Liga arabských států
LEP	Life Extension Program	Americký program na prodloužení životnosti JZ
LTBT	Limited Test Ban Treaty	Smlouva částečně omezující jaderné zkoušky
MANPADS	Man-Portable Air Defence Systeme	Přenosné protiletadlové raketové systémy
MD	Missile Defence	Protiraketová obrana (<i>Obrana proti balistickým řízeným střelám</i>)
MIRV	Multiple Independently Targetable Re-entry Vehicle	Vícenásobná, samostatně naváděná hlavičce
MSC	Military Staff Committee	Vojenský štábní výbor (OSN)
MTCR	Missile Technology Control Regime	Kontrolní režim raketových technologií
NAC	North Atlantic Council	Severoatlantická rada (NATO)
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Organizace Severoatlantické smlouvy
NFU	No first use	Nepoužití JZ jako první
NGO	Non Governmental Organization	Nevládní organizace
NMD	National Missile Defence	Národní protiraketová obrana (<i>Národní obrana proti balistickým řízeným střelám</i>)
NPG	Nuclear Planning Group	Skupina pro jaderné plánování (NATO)
NPR	Nuclear Posture Review	Jaderná doktrína USA
NPT	Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons	Smlouva o nešíření jaderných zbraní

NRRD	Nuclear Risk Reduction Center	Středisko pro snížení jaderného rizika (USA–SSSR/Rusko)
NSAs	Negative Security Assurances	Negativní bezpečnostní záruky
NSG	Nuclear Suppliers Group	Skupina jaderných dodavatelů
NNWS	Non-Nuclear-Weapon States	Nejaderné státy (<i>podle smlouvy NPT</i>)
NWS	Nuclear Weapon States	Jaderné státy (<i>podle smlouvy NPT</i>)
OAS	Organization of American States	Organizace amerických států
OAU	Organization of African Unity	Organizace africké jednoty
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSI	On-Site Inspection	Inspekce na místě
OPANAL	Agency for the Prohibition of Nuclear Weapons in Latin America	Agentura pro zákaz jaderných zbraní v Latinské Americe
OPCW	Organization for the Prohibition of Chemical Weapons	Organizace pro zákaz chemických zbraní
OSC	Open Sky Commission	Komise pro Otevřené nebe (OBSE, NATO)
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
PAROS	Prevention of an Arms Race in Outer Space	Zabránění zbrojním závodům v kosmickém prostoru
PC	Political Committee	Politický výbor (NATO)
PCCTBTO	Preparatory Commission for the Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty Organization	Přípravná komise Organizace Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek
PfP	Partnership for Peace	Partnerství pro mír (NATO)
PJC	Permanent Joint Council	Stálá společná rada (NATO–Rusko)
PLNS	Pre – and Post – Missile Launch Notification System	Systém oznamování vypouštění řízených střel před a po vypuštění (Rusko–USA)
PNND	Parliamentarians for Nuclear Non-proliferation and Disarmament	Poslanci za jaderné nešíření a odzbrojení (<i>mezinárodní nevládní organizace</i>)
PSA	Positive Security Assurances	Pozitivní bezpečnostní záruky
PTBT	Partial Test Ban Treaty – Treaty Banning Nuclear Tests in the Atmosphere, in Outer Space and Under Water	Smlouva o částečném zákazu jaderných zkoušek (<i>zkrácené označení pro Smlouvu zakazující jaderné zkoušky v atmosféře, ve vesmíru a pod vodou</i>)
RDB	Regional Disarmament Branch	Pobočka pro regionální odzbrojování
SADC	South Africa Development Community	Jihoafrické rozvojové společenství
SALT	Strategic Arms Limitation Talks	Jednání o omezení strategických zbraní
SALW	Small Arms and Light Weapons	Ruční a lehké zbraně
SC	Security Council	Rada bezpečnosti
SCR	Security Council Resolution	Rezoluce Rady bezpečnosti
SEANWFZ	Southeast Asian Nuclear-Weapon-Free Zone	Zóna bez jaderných zbraní v Jihovýchodní Asii

ZKRATKY

SGP	Senior Political-Military Group	Vyšší politicko-vojenská skupina pro otázky šíření ZHN (NATO)
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute	Stockholmský mezinárodní ústav pro výzkum otázek míru
SLBM	Submarine-Launched Ballistic Missile	Balistická řízená střela na ponorkách
SLCM	Sea-Launched Cruise Missile	Námořní řízená střela s plochou dráhou letu
SMP	Stockpile Management Program	Americký program správy skladů JZ
SORT	Strategic Offensive Reduction Treaty	Smlouva o omezení strategických útočných zbraní (tzv. moskevská smlouva)
SOC	Shanghai Organization of Cooperation	Šanghajska organizace spolupráce (ŠOC, sdružuje Rusko, ČLR, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán a Uzbekistán; pozorovatelskými státy jsou Indie, Írán, Pákistán a Mongolsko).
SPC	Senior Political Committee	Politický výbor na vyšší úrovni (NATO)
SPNFZ	South Pacific Nuclear-Free Zone	Zóna bez jaderných zbraní v Jižním Pacifiku
SSOD	(UN General Assembly) Special Session on Disarmament	Zvláštní zasedání VS OSN k odzbrojení
SSP	U.S. Stockpile Stewardship Program	Americký program správy a bezpečného uložení skladovaných JZ
START	Strategic Arms Reduction Treaty	Smlouva o snížení strategických zbraní
TMD	Theatre Missile Defence	Protiraketová obrana na válčišti
UN	United Nations	Spojené národy
UNDC	United Nations Disarmament Commission	Odzbrojovací komise OSN
UNDP	United Nations Development Programme	Rozvojový program OSN
UNGA	United Nations General Assembly	Valné shromáždění OSN
UNIDIR	United Nations Institute for Disarmament Research	Ústav OSN pro odzbrojovací výzkum
UNMOVIC	United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission	Monitorovací, verifikační a inspekční komise OSN
UNO	United Nations Organization	Organizace spojených národů
UNSCOM	United Nations Special Commission on Iraq	Zvláštní komise OSN k Iráku
VCC	Verification Coordinating Committee	Výbor pro koordinaci ověřování (NATO)
WA	Wassenaar Arrangement	Wassenaarské ujednání
WMD	Weapons of Mass Destruction	Zbraně hromadného ničení
WMDB	Weapons of Mass Destruction Branch	Pobočka pro zbraně hromadného ničení (OSN)
WMDC	Weapons of Mass Destruction Centre	Středisko pro zbraně hromadného ničení (NATO)
ZAC	Zangger Committee	Zanggerův výbor

Autorská poznámka: Výčet zahrnuje jen nejdůležitější zkratky z anglického jazyka.

PŘÍLOHY

- 1) Smlouva o nešíření jaderných zbraní
- 2) 13 praktických kroků k jadernému odzbrojení z 6. hodnotící konference NPT v roce 2000
- 3) Pětibodový plán generálního tajemníka OSN pro jaderné odzbrojení z roku 2008
- 4) „Pražský“ projev amerického prezidenta Baracka Obamy – část věnovaná jadernému odzbrojení (duben 2009)
- 5) Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1887 (září 2009)
- 6) Komuniké z washingtonského jaderného bezpečnostního summitu (duben 2010)
- 7) Závěry a doporučení pro následnou činnost ze Závěrečného dokumentu 8. hodnotící konference smlouvy NPT (květen 2010)
 - a) I – Jaderné odzbrojení
 - b) II – Jaderné nešíření
 - c) III – Mírové využívání jaderné energie
 - d) IV – Blízký východ, s důrazem na plnění Rezoluce o Blízkém východu z roku 1995
- 8) Stav budování Mezinárodního monitorovacího systému CTBT
- 9) Bezjaderné zóny

Příloha 1

SMLOUVA O NEŠÍŘENÍ JADERNÝCH ZBRANÍ

Státy uzavírající tuto Smlouvu, dále uváděné jako „Smluvní strany“,

berouce v úvahu ničivé důsledky, které by měla pro všechno lidstvo jaderná válka, a z toho vyplývající nutnost vynaložit veškeré úsilí k odvrácení nebezpečí vzniku takové války a učinit opatření k zajištění bezpečnosti národů,

majíce za to, že šíření jaderných zbraní by vážně zvýšilo nebezpečí jaderné války,

v souladu s rezolucemi Valného shromáždění Organizace spojených národů, které vyzývají k uzavření dohody o zamezení dalšího šíření jaderných zbraní,

zavazující se napomáhat uplatnění záruk Mezinárodní agentury pro atomovou energii na činnost spojenou s mírovým využitím jaderné energie,

vyjadřující svoji podporu výzkumu, vývoji a dalšímu úsilí na podporu aplikace zásady účinných záruk v rámci systému záruk Mezinárodní agentury pro atomovou energii, pokud jde o pohyb výchozích a speciálních štěpných materiálů s využitím přístrojů a jiných technických způsobů kontroly na určitých klíčových místech,

potvrzující zásadu, že výsledky mírového využití jaderné technologie, včetně jakýchkoliv vedlejších technologických produktů, které mohou získat státy vlastníci jaderné zbraně při vývoji jaderných výbušných zařízení, mají být pro mírové účely poskytnuty všem smluvním stranám, jak těm, které jaderné zbraně vlastní, tak i těm, které je nevlastní,

jsouce přesvědčeny, že při uskutečňování této zásady mají všechny smluvní strany právo podílet se na co možná nejširší výměně vědeckých informací pro další rozvoj využití jaderné energie pro mírové účely a přispívat tomuto rozvoji jednotlivě nebo ve spolupráci s dalšími státy,

vyhlašující svůj úmysl dosáhnout co možná nejdříve zastavení závodů v jaderném zbrojení a přijmout účinná opatření k jadernému odzbrojení,

naléhavě vyzývající všechny státy ke spolupráci při uskutečňování tohoto cíle,

připomínající rozhodnutí, vyjádřené smluvními stranami v preambuli Smlouvy o zákazu pokusů s jadernými zbraněmi v ovzduší, v kosmickém prostoru a pod vodou z r. 1963, usilovat o trvalé zastavení všech pokusných výbuchů jaderných zbraní a pokračovat za tímto účelem v jednání,

přejíce si napomáhat zmírnění mezinárodního napětí a upevnění důvěry mezi státy s cílem usnadnit zastavení výroby jaderných zbraní, zničení všech jejich existujících zásob a odstranění jaderných zbraní a jejich nosičů z národních arzenálů v souladu se smlouvou o všeobecném a úplném odzbrojení pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou,

připomínající, že v souladu s Chartou Organizace spojených národů musí se státy ve svých mezinárodních stycích zdržet hrozby silou nebo použití síly proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu nebo jakéhokoli jiného způsobu neslučitelného s cíli Organizace spojených národů a že dosažení a udržení mezinárodního míru a bezpečnosti má být zajištěno s nejmenším vynaložením světových lidských a ekonomických zdrojů na zbrojení,

dohodly se na tomto:

Článek I

Každá smluvní strana vlastníci jaderné zbraně se zavazuje nepředávat přímo ani nepřímo komukoli jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení, ani kontrolu nad těmito zbraněmi nebo jadernými výbušnými zařízeními, jakož i žádným způsobem nepodporovat, nepodněcovat a nepovzbuzovat jakýkoli stát nevlastící jaderné zbraně k výrobě nebo k získání kontroly nad těmito zbraněmi nebo výbušnými zařízeními.

Článek II

Každá smluvní strana nevlastnící jaderné zbraně se zavazuje nepřijímat přímo či nepřímo od kohokoliv jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení ani kontrolu nad těmito zbraněmi nebo výbušnými zařízeními, nevyrábět jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení, ani je nezískávat jakýmkoliv jiným způsobem, ani nevyhledávat a nepřijímat jakoukoliv pomoc při výrobě jaderných zbraní nebo jiných jaderných výbušných zařízení.

Článek III

1. Každá smluvní strana nevlastnící jaderné zbraně se zavazuje přijmout záruky uvedené v dohodě, o které se bude jednat a která bude uzavřena s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii v souladu se Statutem Mezinárodní agentury pro atomovou energii a systémem záruk Agentury, výlučně k ověřování plnění závazků, které přijala v souladu s touto Smlouvou s cílem zabránit neoprávněnému převodu jaderné energie z mírového využití na jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení. Procedury záruk požadovaných tímto článkem budou uplatněny na výchozí nebo speciální štěpný materiál, a to nezávisle od toho, vyrábí-li se, zpracovává nebo používá v jakémkoliv hlavním jaderném zařízení nebo se nachází mimo jakékoliv takové zařízení. Záruky požadované tímto článkem budou uplatněny na veškerý výchozí nebo speciální štěpný materiál ve veškeré mírové jaderné činnosti na území takového státu, pod jeho jurisdikcí nebo v činnosti kdekoliv prováděné pod jeho kontrolou.

2. Každá smluvní strana se zavazuje nedávat k dispozici:

- a) výchozí nebo speciální štěpný materiál nebo
- b) zařízení nebo materiál speciálně určený nebo připravovaný pro zpracování, využití nebo výrobu speciálního štěpného materiálu jakémukoliv státu nevlastnícímu jaderné zbraně pro mírové účely, jestliže se na tento výchozí nebo speciální štěpný materiál nevztahují záruky požadované tímto článkem.

3. Záruky požadované tímto článkem budou realizovány takovým způsobem, který bude v souladu s článkem IV této Smlouvy a bude zamezovat brzdění ekonomického nebo technologického rozvoje smluvních stran nebo mezinárodní spolupráce v oblasti mírové jaderné činnosti včetně mezinárodní výměny jaderného materiálu a zařízení pro zpracování, využití nebo výrobu jaderného materiálu pro mírové účely v souladu s ustanoveními tohoto článku a zásadou aplikace záruk uvedenou v preambuli Smlouvy.

4. Smluvní strany nevlastnící jaderné zbraně uzavřou s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii dohody za účelem splnění požadavků tohoto článku individuálně nebo spolu s jinými státy v souladu se Statutem Mezinárodní agentury pro atomovou energii. Jednání o takovýchto dohodách započne v průběhu 180 dní od původního vstupu této Smlouvy v platnost. Pro státy, které předají do úschovy své ratifikační listiny nebo listiny o přístupu po uplynutí lhůty 180 dní, jednání o takovýchto dohodách započne nejpozději k datu předání těchto listin. Tyto dohody vstoupí v platnost nejpozději osmnáct měsíců ode dne zahájení jednání.

Článek IV

1. Nic v této Smlouvě nesmí být vykládáno tak, aby se to dotýkalo nezadatelného práva všech smluvních stran rozvíjet bez diskriminace a v souladu s články I a II této Smlouvy výzkum, výrobu a využití jaderné energie pro mírové účely.

2. Všechny smluvní strany se zavazují napomáhat co nejúplnější výměně zařízení, materiálů, vědeckých a technických informací k mírovému využití jaderné energie a mají právo podílet se na takovéto výměně. Smluvní strany, které k tomu mají předpoklady, budou rovněž spolupracovat k tomu, aby přispěly, jednotlivě nebo společně s jinými státy nebo mezinárodními organizacemi, k dalšímu rozvoji mírového využití jaderné energie, zejména na území smluvních stran nevlastnících jaderné zbraně, s patřičným zřetelem k potřebám rozvojových oblastí světa.

Článek V

Každá smluvní strana se zavazuje provést příslušná opatření k tomu, aby bylo zajištěno, že možný prospěch z jakéhokoliv mírového využití jaderných výbuchů bude v souladu s touto Smlouvou, pod odpovídajícím mezinárodním dohledem a prostřednictvím příslušných mezinárodních procedur dostupný smluvním stranám nevlastnícím jaderné zbraně na nediskriminačním základě a že cena za použitá výbušná zařízení pro takové smluvní strany bude co možná nejnížší a nebude zahrnovat výdaje na výzkum a vývoj. Smluvní strany nevlastnící jaderné zbraně budou moci dosáhnout takového prospěchu v souladu se speciální mezinárodní dohodou nebo dohodami prostřednictvím odpovídajícího mezinárodního orgánu, v němž budou přiměřeně zastoupeny státy nevlastnící jaderné zbraně. Jednání o této otázce bude zahájeno co možná nejdříve po vstupu Smlouvy v platnost. Smluvní strany nevlastnící jaderné zbraně, pokud si to budou přát, mohou získat takovéto výhody rovněž v souladu s dvoustrannými dohodami.

Článek VI

Každá smluvní strana se zavazuje vést v duchu dobré vůle jednání o účinných opatřeních k zastavení závodů v jaderném zbrojení v blízké budoucnosti a k jadernému odzbrojení a rovněž o smlouvě o všeobecném a úplném odzbrojení pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou.

Článek VII

Žádné ustanovení této Smlouvy se netýká práva jakékoliv skupiny států uzavírat oblastní dohody za účelem úplného odstranění jaderných zbraní z jejich území.

Článek VIII

1. Kterákoliv smluvní strana může navrhnout změny v této Smlouvě. Znění jakékoliv navrhované změny se předkládá depozitárním vládám, které je rozešlou všem smluvním stranám. Poté, budou-li o to požádány jednou třetinou nebo větším počtem smluvních stran, depozitární vlády svolají konferenci, na niž pozvou všechny smluvní strany k posouzení takovéto změny.

2. Jakákoliv změna této Smlouvy musí být schválena většinou hlasů všech smluvních stran, včetně hlasů všech smluvních stran vlastnících jaderné zbraně, jako i všech těch smluvních stran, které budou k datu, kdy bude oznámení o změně rozesláno, členy Rady guvernérů Mezinárodní agentury pro atomovou energii. Poté vstoupí v platnost pro jakoukoliv jinou smluvní stranu po předání její listiny o ratifikaci změny do úschovy.

3. Po pěti letech od vstupu této Smlouvy v platnost bude v Ženevě (Švýcarsko) uspořádána konference smluvních stran, aby posoudila účinnost této Smlouvy s cílem ujistit se, že zásady preambule a ustanovení Smlouvy jsou plněny. Po každých dalších pěti letech může většina smluvních stran na základě předložení příslušného návrhu depozitárním vládám dosáhnout svolání dalších konferencí za stejným účelem, tj. k posouzení účinnosti Smlouvy.

Článek IX

1. Tato Smlouva je otevřena k podpisu všem státům. Kterýkoliv stát, který nepodepíše Smlouvu před jejím vstupem v platnost podle odstavce 3 tohoto článku, může k ní kdykoliv přistoupit.

2. Tato Smlouva podléhá ratifikaci států, které ji podepsaly. Ratifikační listiny a listiny o přístupu budou uloženy u vlád Svazu sovětských socialistických republik, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a Spojených států amerických, které se tímto určují za depozitární vlády.

3. Tato Smlouva vstoupí v platnost po její ratifikaci státy, jejichž vlády jsou určeny za depozitáře Smlouvy, a 40 jinými signatárními státy této Smlouvy a po uložení jejich ratifikačních listin. Pro účely této Smlouvy je státem vlastním jaderné zbraně stát, který vyrobil a provedl výbuch jaderné zbraně nebo jiného jaderného výbušného zařízení před 1. lednem 1967.

4. Pro státy, jejichž ratifikační listiny nebo listiny o přístupu budou uloženy po vstupu této Smlouvy v platnost, nabude Smlouva platnosti dnem uložení jejich ratifikačních listin nebo listin o přístupu.

5. Depozitární vlády neprodleně uvědomí všechny státy, které tuto Smlouvu podepsaly nebo k ní přistoupily, o datu každého podpisu, o datu uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu, o datu vstupu této Smlouvy v platnost a o datu obdržení jakékoliv žádosti o svolání konference a rovněž o jiných sděleních.

6. Tato Smlouva bude zaregistrována depozitárními vládami podle článku 102 Charty Organizace spojených národů.

Článek X

1. Každá smluvní strana má při výkonu své státní svrchovanosti právo odstoupit od smlouvy, jestliže rozhodne, že mimořádné okolnosti související s obsahem této Smlouvy ohrožily svrchované zájmy její země. O své odstoupení uvědomí tři měsíce předem všechny ostatní smluvní strany a Radu bezpečnosti Organizace spojených národů. Takové sdělení musí obsahovat prohlášení o mimořádných okolnostech, o kterých tento stát soudí, že ohrožily jeho svrchované zájmy.

2. Po 25 letech od vstupu Smlouvy v platnost bude svolána konference, aby rozhodla o tom, zda platnost Smlouvy bude nadále časově neomezená nebo zda její platnost bude prodloužena na další stanovenou lhůtu nebo lhůty. Toto řešení bude přijato většinou smluvních stran.

Článek XI

Tato Smlouva, jejíž ruský, anglický, francouzský, španělský a čínský text jsou stejně autentické, bude uložena v archivech depozitárních vlád. Náležitě ověřené kopie této Smlouvy budou depozitárními vládami předány vládám všech států, které Smlouvu podepsaly nebo k ní přistoupily.

Na důkaz toho níže podepsaní, kteří k tomu byli řádným způsobem zmocnění, tuto Smlouvu podepsali.

Dáno v trojím vyhotovení ve městech Moskvě, Londýně a Washingtonu dne prvního července roku devítistého šedesátého osmého.

(Sbírka zákonů č. 61/1974, s. 194–196)

Příloha 2

13 PRAKTICKÝCH KROKŮ K JADERNÉMU ODZBROJENÍ

Závěrečný dokument Hodnotící konference smlouvy NPT z roku 2000
(Neoficiální překlad)

- Důležitost a naléhavost neodkladných a bezpodmínečných podpisů a ratifikací v souladu s ústavními procesy Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (CTBT) k dosažení jejího urychleného vstupu v platnost.
- Moratorium na zkoušky jaderných zbraní, nebo na jakékoliv jaderné výbuchy, do vstupu „Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek“ v platnost.
- Nezbytnost jednat na Konferenci o odzbrojení o nediskriminační, mnohostranné a mezinárodně efektivně ověřitelné smlouvě zakazující výrobu štěpného materiálu pro jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení v souladu s prohlášením zvláštního koordinátora v r. 1995 a příslušným mandátem obsaženým v tomto prohlášení, berouce v úvahu jak jaderné odzbrojení, tak jaderné neproliferační cíle. Je nutné, aby Konference o odzbrojení přijala pracovní program zahrnující bod o neodkladném zahájení jednání o takové smlouvě s předpokladem jejího sjednání do pěti let.
- Nezbytnost vytvořit na Konferenci o odzbrojení příslušný podpůrný orgán s mandátem jednat o jaderném odzbrojení. Je nutné, aby Konference o odzbrojení přijala pracovní program zahrnující neodkladné vytvoření takového orgánu.

- Zásada nezvratnosti uskutečnit jaderné odzbrojení, jaderná a jiná příbuzná opatření v oblasti kontroly zbrojení a snižování zbraní.

- Jednoznačný příslib jaderných států uskutečnit úplnou eliminaci jejich jaderné výzbroje vedoucí k jadernému odzbrojení, ke kterému jsou zavázány všechny smluvní státy na základě článku VI.

- Včasný vstup v platnost a úplná realizace START II a uzavření START III v co nejkratším termínu při zachování a posílení „Smlouvy o omezení systémů protiraketové obrany“ (ABM), jako základního kamene strategické stability a základu pro další snižování strategických útočných zbraní, v souladu s jejími ustanoveními.

- Dokončení a realizace třístranné iniciativy mezi USA, Ruskou federací a MAAE.

- Kroky všech jaderných zemí vedoucích k jadernému odzbrojení způsobem, který podpoří mezinárodní stabilitu a budou založeny na zásadě nesnížené bezpečnosti pro všechny:

- další úsilí všech jaderných zemí k jednostrannému snížení jejich jaderných arzenálů;

- zvýšená transparentnost uskutečňovaná všemi jadernými státy ve vztahu ke kapacitám jaderných zbraní a realizace dohod ve vztahu k článku VI a dobrovolné opatření k budování důvěry na podporu dosažení dalšího pokroku v jaderném odzbrojování;

- další snižování nestrategických JZ založené na jednostranných iniciativách a jako integrální součást snižování JZ a odzbrojovacího procesu;

- dohodnutá konkrétní opatření k dalšímu snižování operačního statusu jaderných zbrojních systémů;

- snížení úlohy JZ v bezpečnostních koncepcích k snížení rizika, že tyto zbraně budou použity, a k napomáhání procesu jejich úplné eliminace;

- co nejrychlejší zapojení všech jaderných států do procesu vedoucího k úplné eliminaci všech JZ.

- Přijetí opatření všemi jadernými státy k co nejrychlejšímu převedení jejich štěpných materiálů, již nepoužitelných pro vojenské účely, pod kontrolu MAAE či jiných relevantních mezinárodních ověřovacích opatření a opatření pro dispozici takového materiálu k mírovým účelům, k zabezpečení toho, aby tento materiál zůstal natrvalo vně vojenských programů.

- Opětovné potvrzení, že konečným cílem úsilí smluvních států na odzbrojovacím procesu je všeobecné a úplné odzbrojení za účinné mezinárodní kontroly.

- Pravidelné zprávy všech smluvních států, v rámci posíleného hodnotícího procesu Smlouvy, o plnění článku VI a paragrafu 4 (c) rozhodnutí z r. 1995 „Zásady a cíle pro jaderné nešíření a odzbrojení“ a připomenutí si Poradního posudku Mezinárodního soudního dvora z 8. 7. 1996.
- Další rozvoj ověřovacích kapacit, které budou vyžadovány k poskytnutí záruk realizace jaderných odzbrojovacích dohod k docílení a zachování světa bez jaderných zbraní.¹

¹ NPT/CONF.2000/28 (Vol. I, Part I and II), 25 May 2000, s. 20–22.

Příloha 3

PĚTIBODOVÝ PLÁN GENERÁLNÍHO TAJEMNÍKA OSN PRO JADERNÉ ODZBROJENÍ Z ROKU 2008

Generální tajemník OSN Pan Ki-moon předložil 24. 10. 2008, v průběhu svého vystoupení v Ústavu Východ–Západ, návrh pěti opatření k dosažení světa bez jaderných zbraní. Na tento návrh, především na první doporučení, zmiňující mj. možnost sjednání úmluvy o jaderných zbraních, se odvolává Akční plán z 8. hodnotící konference smlouvy NPT z r. 2010 v pasáži B. Odzbrojení jaderných zbraní (viz Příloha 7a).

1. Všechny smluvní strany NPT, zejména jaderné státy, by měly plnit své smluvní závazky a zahájit jednání o efektivních opatřeních vedoucích k jadernému odzbrojení. Tento cíl by mohly uskutečnit rámcovou dohodou o separátních, vzájemně posilujících instrumentech. Mohly by rovněž zvážit **sjednání úmluvy o jaderných zbraních, podpořené silným ověřovacím systémem** (*zvýrazněno autorem*), jak se již v OSN dlouho navrhuje. Na žádost Kostariky a Malajsie nechal generální tajemník OSN předložit jejich návrh takové úmluvy všem smluvním stranám OSN. Podle hodnocení generálního tajemníka OSN návrh představuje v tomto směru dobrý odrazový můstek. Jaderné země by se společně s dalšími státy měly angažovat v této věci na Konferenci o odzbrojení v Ženevě, která je jediným mnohostranným odzbrojovacím negociačním fórem. V tomto bodu generální tajemník OSN uvítal obnovení bilaterálních jednání mezi USA a Ruskou federací o výrazném a ověřitelném snížení jejich jaderných arzenálů a vyzval vlády, aby se také více věnovaly výzkumu a vývoji v oblasti ověřování. V této souvislosti ocenil návrh Velké Británie uspořádat konferenci jaderných států o ověřování.

2. Stálí členové RB OSN by měli zahájit jednání, možná v rámci Vojenského štábního výboru, o bezpečnostních otázkách jaderného odzbrojovacího procesu. Měli by také jednoznačně ujistit nejaderné státy, že nebudou objektem použití nebo hrozby použitím jaderných zbraní. RB OSN by také mohla svolat summit k jadernému odzbrojení. Jaderné státy, které nejsou členy NPT, by měly zmrazit své kapacity jaderných zbraní a vyhlásit své vlastní odzbrojovací závazky.

3. Tato iniciativa se vztahuje k „vládě práva“. Jednostranná moratoria na jaderné zkoušky a výrobu štěpných materiálů mohou probíhat pouze jako dosud. Nicméně potřebujeme vyvinout nové úsilí k dosažení vstupu Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkušek v platnost a na Konferenci o odzbrojení zahájit jednání o FMCT okamžitě a bezpodmínečně. Generální tajemník OSN podpořil vstup smluv o bezjaderných zónách v oblastech Střední Asie a Afriky v platnost. Vyzval jaderné státy k ratifikaci všech protokolů k bezjaderným zónám a zvláště naléhavě se vyslovil ve prospěch vytvoření takové zóny na Blízkém východě. Naléhal na všechny smluvní strany, aby uzavřely s MAAE zárukové dohody a na základě dobrovolnosti přijaly posílené záruky podle Dodatkového protokolu. Podle generálního tajemníka OSN by se nikdy nemělo zapomínat, že jaderný palivový cyklus je více než problém vztahující se k energii nebo nešíření a jeho osud bude také formovat vyhlídky na odzbrojení.

4. Návrh se týká evidence a transparentnosti. Uvedl, že jaderné státy často předkládají popis toho, co dělají pro plnění těchto cílů, avšak tyto zprávy se málokdy dostanou k veřejnosti. Vyzval proto jaderné státy, aby poslaly takové materiály Sekretariátu OSN k veřejnému publikování. Jaderné státy by také mohly rozšířit množství informací, jež publikují, o rozsah svých arzenálů, velikost skladovaného štěpného materiálu a o výsledné specifické odzbrojovací kroky. Nedostatek autoritativního odhadu celkového počtu jaderných zbraní svědčí o potřebě větší transparentnosti.

5. Je potřebné přijmout několik komplementárních opatření. Zahrnují eliminaci dalších typů ZHN, nové úsilí proti terorismu spoléhajícím na ZHN, omezení výroby a obchodu s konvenčními zbraněmi a zákazy nových zbraní, včetně řízených střel a vesmírných zbraní. Valné shromáždění OSN by se také mohlo zabývat doporučeními z Blixovy komise ke svolání „Světového summitu k odzbrojení, nešíření a teroristickému použití zbraní hromadného ničení“.

(Zdroj: www.un.org/News/Press/docs/2008/sgsm11881.doc.htm.)

Příloha 4

„PRAŽSKÝ“ PROJEV AMERICKÉHO PREZIDENTA BARACKA OBAMY – ČÁST VĚNOVANÁ JADERNÉMU ODZBROJENÍ (DUBEN 2009)

(5. 4. 2009, Praha, Hradčanské náměstí; neoficiální překlad)

(...)

Jedna ze záležitostí, na které se chci dnes soustředit, je zásadní pro bezpečnost našich států a pro světový mír – je to budoucnost jaderných zbraní v 21. století.

Existence tisíců jaderných zbraní je nejnebezpečnějším dědictvím studené války. Mezi Spojenými státy a Sovětským svazem nebyla vedena žádná jaderná válka, ale generace žily s vědomím, že jejich svět může být vymazán jediným zábleskem světla. Města jako Praha, která existovala po staletí a zosobňovala krásu, talent a lidskost, by přestala existovat.

Studená válka dnes zmizela, ale tisíce jaderných zbraní nikoli. Podivnou ironií historie se hrozba jaderné války snížila, ale riziko jaderného útoku se zvýšilo. Tyto zbraně si obstaralo více států. Pokračují jejich zkoušky. Na černých trzích se obchoduje s jadernými tajemstvími a jadernými materiály. Šíří se technologie k sestrojení jaderné nálože. Teroristé jsou rozhodnutí, že si ji koupí, postaví nebo ukradnou. Naše úsilí, jak tato nebezpečí omezit, se soustředilo na globální režim nešíření jaderných zbraní, ale jak stále více lidí a států porušuje pravidla, mohli bychom se dostat do situace, že to soustředění nebude fungovat.

To se týká všech lidí, všude. Jedna jaderná zbraň odpálená v jednom městě – ať je to New York nebo Moskva, Islámábád nebo Mumbaí, Tokio nebo Tel Aviv, Paříž nebo

Praha – by mohla zabít statisíce lidí. A ať by se to stalo kdekoli, důsledkům by nebylo konce – z hlediska naší globální bezpečnosti, společnosti, hospodářství a z hlediska konečného důsledku pro naše celkové přežití.

Někteří říkají, že šíření těchto zbraní se nedá zastavit ani kontrolovat, že je nám souzeno žít ve světě, kde stále více států a více lidí vlastní tyto zbraně konečné zkázy. Takovýto fatalismus je vražedným nepřítelem, protože pokud věříme, že šíření jaderných zbraní je nevyhnutelné, pak sami sobě přiznáváme, že také jejich použití je nevyhnutelné.

A právě tak, jako jsme ve 20. století bojovali za svobodu, musíme se spojit ve prospěch práva všech lidí žít v 21. století oproštěni od strachu. A jako jaderná mocnost, jako jediná jaderná mocnost, která jadernou zbraň použila, mají Spojené státy morální odpovědnost konat. Nemůžeme v tomto úsilí uspět sami, ale můžeme ho vést a zahájit.

A tak dnes jasně a s přesvědčením prohlašuji, že Amerika se zavazuje usilovat o mír a bezpečí světa bez jaderných zbraní. Nejsem naivní. Tohoto cíle nebude dosaženo rychle – možná to nebude za mého života. Bude to vyžadovat trpělivost a vytrvalost. Ale nyní musíme také ignorovat hlasy, které nám říkají, že svět se nemůže změnit. Musíme trvat na tom „Ano, my můžeme“.*(Potlesk)*

Dovolte mi nyní, abych vám popsal dráhu, na kterou se musíme dostat. Za prvé, Spojené státy učiní konkrétní kroky ke světu bez jaderných zbraní. Abychom skoncovali s myšlením z dob studené války, snížíme úlohu jaderných zbraní v naší národní bezpečnostní strategii a budeme naléhat na ostatní, aby udělali totéž. Nesmí být pochyb: dokud tyto zbraně budou existovat, Spojené státy budou udržovat bezpečný, zajištěný a efektivní arzenál k odrazení každého protivníka a k zaručení takové obrany pro naše spojence, včetně České republiky. Začneme však pracovat na snižování našeho arzenálu.

Abychom snížili počet našich hlavic a zásob, vyjednáme letos novou smlouvu o snížení stavu strategických zbraní s Ruskem.*(Potlesk)* Prezident Medveděv a já jsme tento proces zahájili v Londýně a do konce roku budeme usilovat o novou dohodu, která bude právně závazná a dostatečně odvážná. To připraví prostor pro další snižování. Do tohoto úsilí se budeme snažit zahrnout všechny jaderné státy.

Abychom dosáhli globálního zákazu jaderných zkoušek, bude se moje vláda okamžitě a intenzivně snažit prosadit ratifikaci Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek.*(Potlesk)* Po více než pěti desetiletích rozhovorů je na čase, aby byly zkoušky jaderných zbraní konečně zakázány.

A abychom odřízli přístup k stavebním prvkům pro bombu, budou Spojené státy usilovat o novou smlouvu, která ověřitelným způsobem ukončí výrobu štěpných materiálů zamýšlených k použití pro jaderné zbraně jednotlivých států. Pokud nám vážně jde o zastavení šíření těchto zbraní, pak bychom měli ukončit výrobu materiálů, které jsou určeny k jejich vytvoření. To je první krok.

Za druhé, společně posílíme Smlouvu o nešíření jaderných zbraní, jako základnu pro spolupráci.

Základní koncepce je správná: země s jadernými zbraněmi budou usilovat o odzbrojení, země bez jaderných zbraní si je nebudou opatřovat a všechny země mohou mít přístup k mírovému využívání jaderné energie. Abychom smlouvu posílili, měli bychom přijmout několik principů. Potřebujeme více zdrojů a více kompetencí k posílení mezinárodních inspekci. Potřebujeme, aby země, u kterých bude odhaleno, že tato pravidla porušují a nebo se snaží bezdůvodně od smlouvy odstoupit, pocítily reálné a okamžité důsledky.

Měli bychom vybudovat nový systém civilní jaderné spolupráce, který by zahrnoval mezinárodní palivovou banku, aby země měly přístup k mírovému využívání jaderné energie bez rizika šíření jaderných zbraní. To musí být právem každého státu, který se zřekne jaderných zbraní, a zejména rozvojových zemí, jež zahajují mírové programy. Žádný systém, který by byl založen na odmítání práv zemí, jež hrají podle pravidel, nemůže uspět. Musíme využít síly jaderné energie pro naše záměry bojovat se změnami klimatu a pro vytváření mírových příležitostí pro všechny lidi.

Ideme vpřed bez iluzí. Někteří budou pravidla porušovat, ale právě proto potřebujeme postavit strukturu, která zajistí, že pokud je nějaký stát poruší, bude čelit důsledkům.

Právě dnes ráno jsme si znovu připomněli, proč potřebujeme nový a přísnější přístup vůči této hrozbě. Severní Korea opět porušila pravidla tím, že vyzkoušela raketu, jež by mohla být využita jako řízená střela dlouhého doletu. Tato provokace zdůrazňuje potřebu akce, nejen dnes odpoledne v Radě bezpečnosti OSN, ale i v našem úsilí zabránit šíření těchto zbraní.

Pravidla musí být závazná. Porušování musí být potrestáno. Slova musejí něco znamenat. Svět se musí sjednotit, aby zabránil šíření těchto zbraní. Nyní je čas na silnou mezinárodní odpověď (*potlesk*) a Severní Korea musí vědět, že cesta k bezpečnosti a respektu nikdy nepovede přes hrozby a nelegální zbraně. A všechny státy se musí spojit, aby vybudovaly pevnější mezinárodní režim. Proto musíme stát bok po boku, abychom donutili Severní Koreu ke změně kurzu.

Írán ještě jadernou zbraň nesestrojil. Moje vláda bude usilovat o kontakty s Íránem, které budou založeny na společných zájmech a vzájemné úctě. Věříme v dialog. (*Potlesk*) Nicméně i v tomto dialogu představíme jasnou možnost výběru. Chceme, aby Írán zaujal své oprávněné místo ve společenství národů, a to politicky i ekonomicky. Budeme podporovat právo Íránu na mírovou jadernou energii s přísnými inspekcemi. To je směr, kterým se islámská republika může dát. Nebo může její vláda zvolit zvýšenou izolaci, mezinárodní tlak a případné regionální závody v jaderných zbraních, které zvýší nebezpečí pro nás pro všechny.

Chci být jednoznačný: jaderné a raketové aktivity Íránu jsou skutečnou hrozbou nejen pro Spojené státy, ale také vůči sousedům Íránu a našim spojencům. Česká republika a Polsko projevily odvalu, když souhlasily, že na jejich území může být rozmístěn obranný systém proti těmto raketám. Do té doby, dokud íránská hrozba trvá, budeme rozvíjet ověřený systém protiraketové obrany s efektivními náklady. *(Potlesk)* Jestliže bude íránská hrozba odstraněna, budeme mít silnější základ pro bezpečnost a důvod pro budování protiraketové obrany v Evropě zmizí. *(Potlesk)*

Na závěr musíme zajistit, že jadernou zbraň si nikdy neobstarají teroristé. Toto je nejnaléhavější a nejextrémnější hrozba globální bezpečnosti. A jeden terorista s jadernou zbraní by mohl rozpoutat mohutnou zkázu. Al-Káida řekla, že usiluje o jadernou zbraň a že by neměla problém s jejím použitím. A my víme, že ve světě existuje nezabezpečený jaderný materiál. Abychom ochránili naše národy, musíme cílevědomě a bezodkladně jednat.

Oznamuji dnes nové mezinárodní úsilí k zajištění veškerého takového materiálu ve světě během příštích čtyř let. Vytvoříme nové standardy, rozšíříme naši spolupráci s Ruskem a budeme usilovat o nová partnerství, abychom tyto citlivé materiály zabezpečili.

Musíme také rozvinout naši snahu rozbít černé trhy, zjistit a zajistit materiály během jejich převozu a využít finanční nástroje k tomu, abychom přerušili tento nebezpečný obchod. Protože tato hrozba je dlouhodobá, musíme se spojit a přeměnit iniciativy, jako je Bezpečnostní iniciativa proti šíření jaderných zbraní (PSI) a Světová iniciativa pro boj proti jadernému terorismu do trvalých mezinárodních institucí. A měli bychom začít pořádat globální summity o jaderné bezpečnosti, jako to udělají Spojené státy během příštího roku. *(Potlesk)*

Vím, že někteří lidé budou zpochybňovat, zda můžeme naplnit takto široký program. Jsou to ti, kteří zpochybňují, zda je s ohledem na nevyhnutelné rozdíly mezi státy možná skutečná mezinárodní spolupráce. A pak jsou to také ti, kteří když slyší o světě bez jaderných zbraní, pochybují, zda je možné vytyčovat si cíl, jehož dosažení se zdá být nemožné.

Ale nemylte se: my víme, kam tato cesta vede. Když státy a národy umožní, aby jejich vztahy byly formovány rozpory, propast mezi nimi se rozšíří. Když přestaneme usilovat o mír, tak jej nikdy nedocílíme. Víme, kam vede cesta, když dáme přednost strachu před nadějí. Odsoudit nebo přehlédnout výzvu ke spolupráci je snadné a také zbabělé. Tak začínají války. Tak končí pokrok lidstva.

V našem světě existuje násilí a nespravedlnost, jimž je nutné se postavit. Musíme se jim postavit ne tím, že se rozdělíme, ale tím, že budeme stát spolu, jako svobodné národy a svobodní lidé. Vím, že výzva k boji dokáže vyburcovat duše mužů a žen více než výzva zbraně složit. Ale to je důvod, proč výzvy k míru a pokroku musí být učiněny společně. *(Potlesk)*

To jsou ty hlasy, jejichž ozvěnu je stále ještě slyšet v ulicích Prahy. To je odkaz roku 1968. To byly radostné zvuky sametové revoluce. To byli Češi, kteří pomohli porazit jaderné impérium, aniž vypálili jediný výstřel.

Osud lidstva bude takový, jaký ho sami uděláme. Tady v Praze uctěme naši minulost tím, že budeme usilovat o lepší budoucnost. Překonejme naše rozdíly, posilme naše naděje a přijměme naši odpovědnost za to, že zanecháme tento svět bohatší a pokojnější, než jaký jsme ho dostali. (*Potlesk*) Společně to dokážeme. Děkuji vám. Děkuji, Praho. (*Potlesk*)

Příloha 5

REZOLUCE RADY BEZPEČNOSTI OSN Č. 1887 (ZÁŘÍ 2009)

(Přijata summitem Rady bezpečnosti na 6191. zasedání 24. 9. 2009;
neoficiální překlad)

Rada bezpečnosti,

rozhoduje se usilovat o bezpečnější svět pro všechny a vytvořit podmínky pro svět bez jaderných zbraní, v souladu s cíli se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní (NPT), a to způsobem, který podporuje mezinárodní stabilitu a je založen na zásadě nezmenšené bezpečnosti pro všechny,

znovu potvrzuje prohlášení svého předsedy přijaté na zasedání Rady na úrovni hlav států a vlád 31. 1. 1992 (S/23500), včetně nutnosti, aby všechny členské státy splnily své závazky ve vztahu ke kontrole zbrojení a odzbrojování a aby zabránily šíření ve všech jeho aspektech u všech zbraní hromadného ničení,

připomíná také, že výše zmíněné prohlášení (S/23500) podtrhuje nutnost, aby všechny členské státy řešily jakékoliv problémy v souvislosti s hrozbou nebo narušením zachování regionální a celosvětové stability mírově, a to v souladu s Chartou,

znovu potvrzuje, že šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů představuje hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost,

má na paměti zodpovědnost dalších orgánů OSN a příslušných mezinárodních organizací pro oblast odzbrojování, kontroly zbrojení a nešíření, jakož i Konferenci o odzbrojení a podporuje je při pokračování v uskutečňování jejich příslušného poslání,

podtrhuje skutečnost, že NPT zůstává základním kamenem režimu pro jaderné nešíření a nutným základem ve snaze o dosažení jaderného odzbrojení a pro mírové využívání jaderné energie,

znovu potvrzuje svůj pevný závazek vůči NPT a své přesvědčení, že mezinárodní režim pro jaderné nešíření by měl být zachován a posílen k zajištění jeho účinné realizace, a *připomíná* v tomto ohledu výsledky minulých hodnotících konferencí NPT, včetně závěrečných dokumentů z let 1995 a 2000,

vyzývá k dalšímu pokroku ve všech aspektech odzbrojení za účelem zvýšení světové bezpečnosti,

připomíná prohlášení svého předsedy přijaté na zasedání Rady 19. 11. 2008 (S/PRST/2008/43),

vítá rozhodnutí těch nejaderných států, které se zbavily svých jaderných programů nebo se vzdaly držení jaderných zbraní,

vítá úsilí o snížení jaderných zbraní a odzbrojovací úsilí, ke kterému se zavázaly a které uskutečňují jaderné státy, a *podtrhuje* nutnost vyvíjet další úsilí v jadernoodzbrojovací oblasti, a to v souladu s článkem VI NPT,

vítá v této souvislosti rozhodnutí Ruské federace a USA vést jednání k uzavření nové, všeobecné právně závazné dohody, která nahradí Smlouvu o snížení a omezení strategických útočných zbraní, jejíž doba platnosti skončí v prosinci 2009,

vítá a podporuje kroky přijaté k uzavření zón bez jaderných zbraní, a *znovu potvrzuje* přesvědčení, že vytváření mezinárodně uznaných zón bez jaderných zbraní na základě svobodného ujednání mezi příslušnými státy regionu a v souladu se směrnicemi Odzbrojovací komise OSN z r. 1999 zvyšuje celosvětový a regionální mír a bezpečnost, posiluje režim jaderného nešíření a přispívá k uskutečňování cílů jaderného odzbrojení,

poznamenává, v tomto kontextu, svoji podporu svolání Druhé konference stran a signatářů smluv, které zřizují zóny bez jaderných zbraní, která se má konat v New Yorku 30. 4. 2010,

znovu potvrzuje své rezoluce č. 825 z r. 1993, č. 1695 z r. 2006, č. 1718 z r. 2006 a č. 1874 z r. 2009,

znovu potvrzuje své rezoluce č. 1696 z r. 2006, č. 1737 z r. 2006, č. 1747 z r. 2007, č. 1803 z r. 2008 a č. 1835 z r. 2008,

znovu potvrzuje všechny další příslušné rezoluce týkající se nešíření, které byly přijaty Radou bezpečnosti,

vyjadřuje vážné znepokojení z hrozby jaderného terorismu a *uznává* nezbytnost, aby všechny státy přijaly účinná preventivní opatření zabraňující teroristům v získání jaderného materiálu nebo technické pomoci,

sleduje se zájmem iniciativy ke svolání mezinárodní konference ve spolupráci s MAAE o mírovém využívání jaderné energie,

vyjadřuje podporu svolání Světového summitu k jaderné bezpečnosti v r. 2010,

potvrzuje podporu Úmluvě o fyzické ochraně jaderných materiálů a jejího pozměňovacího návrhu z r. 2005 a Úmluvě na potlačení aktů jaderného terorismu,

uznává pokrok dosažený v rámci Globální iniciativy pro boj proti jadernému terorismu a Globálního partnerství skupiny G8,

bere v úvahu příspěvek občanské společnosti na podporu všech cílů NPT,

znovu potvrzuje rezoluci č. 1540 z r. 2004 a nezbytnost, aby všechny státy plně realizovaly všechna zde uvedená opatření, a *vyzývá* všechny členské státy a mezinárodní a regionální organizace k aktivní spolupráci s výborem zřízeným na základě této rezoluce, včetně toho, aby spolupracovaly při všeobecném hodnocení plnění rezoluce, ke kterému vyzývá rezoluce č. 1810 z r. 2008.

1. *zdůrazňuje*, že v případě neplnění neproliferačních závazků bude upozorněna Rada bezpečnosti, která rozhodne, zda situace představuje hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti, a *zdůrazňuje* prvořadou odpovědnost Rady bezpečnosti při vypořádání se s takovými hrozbami;

2. *vyzývá* členské státy NPT, aby plnily všechny závazky a povinnosti vyplývající z této smlouvy,

3. *poznamenává*, že využívání výhod plynoucích smluvním stranám NPT může být zajištěno pouze na základě plnění níže uvedených závazků;

4. *vyzývá* všechny státy, které nejsou členy NPT, aby ke smlouvě co nejdříve přistoupily jako nejaderné státy k dosažení smluvní univerzality v nejbližší době, a aby až do přistoupení ke smlouvě dodržovaly její podmínky;

5. *žádá* všechny členy NPT na základě článku VI této smlouvy, aby se zavázaly k uskutečňování jednání v dobré víře o účinných opatřeních k snižování počtu jaderných zbraní a k odzbrojení a o smlouvě, která by dovršila všeobecné a úplné odzbrojení pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou, a *vybízí* všechny další státy, aby se připojily k tomuto úsilí;

6. *vybízí* všechny členské státy NPT spolupracovat tak, aby Hodnotící konference NPT v r. 2010 mohla úspěšně posílit tuto smlouvu a stanovit reálné a dosažitelné cíle ve všech třech pilířích smlouvy: nešíření, mírové využívání jaderné energie a odzbrojení;

7. *vyzývá* všechny státy, aby se zdržely provádění jaderných testů a aby podepsaly a ratifikovaly Smlouvu o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (CTBT) a tím co nejdříve umožnily její vstup v platnost;

8. *vybízí* Konferenci o odzbrojení, aby co nejdříve sjednala Smlouvu zakazující výrobu štěpných materiálů pro jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení, *vítá* konsenzuální přijetí pracovního programu Konference o odzbrojení v r. 2009 a *žádá* všechny členské státy, aby spolupracovaly a umožnily tak tomuto orgánu brzké zahájení substantivní činnosti;

9. *připomíná* prohlášení uvedené v rezoluci č. 984 z r. 1995, kterým všech pět jaderných států dalo nejaderným členským státům NPT své bezpečnostní záruky, že nepoužijí jaderné zbraně, a *potvrzuje*, že takovéto bezpečnostní záruky posilují neproliferační režim;

10. *vyjadřuje* zvláště obavy ze současných hlavních výzev pro neproliferační režim, o kterých jednala Rada bezpečnosti, *požaduje*, aby zúčastněné strany zcela plnily své závazky vyplývající z příslušných rezolucí Rady bezpečnosti, a *znovu potvrzuje* svoji výzvu, aby brzy dospěly k sjednanému řešení těchto záležitostí;

11. *povzbuzuje* úsilí k zajištění vývoje mírového využívání jaderné energie státy, které usilují o zachování nebo rozvinutí svých kapacit v této oblasti, v takovém rámci, který snižuje proliferační riziko a dodržuje nejvyšší mezinárodní normy záruk, zabezpečení (security) a bezpečnosti (safety);

12. *zdůrazňuje*, že NPT ve svém článku VI uznává nezadatelné právo smluvním stranám rozvíjet výzkum, výrobu a využívání jaderné energie pro mírové účely, a to bez diskriminace a v souladu s články I a II, a v tomto kontextu *připomíná* článek III NPT a článek II statutu MAAE;

13. *vybízí* státy k přijetí přísnějších národních kontrol pro vývoz citlivého zboží a technologií palivového cyklu;

14. *povzbuzuje* práci MAAE týkající se mnohostranných přístupů k jadernému palivovému cyklu, včetně záruk dodávek jaderného paliva a s tím souvisejících opatření, jako účinných prostředků k řešení rozšiřující se potřeby jaderného paliva a jaderné palivových služeb a k minimalizování proliferačního rizika, a *naléhá* na Radu guvernérů MAAE, aby co nejdříve souhlasila s příslušnými opatřeními;

15. *potvrzuje*, že účinné bezpečnostní záruky MAAE jsou podstatné pro prevenci jaderného šíření a k usnadnění spolupráce v oblasti mírového využívání jaderné energie:

a) *vyzývá* všechny nejaderné členské státy NPT, které ještě musí přijmout opatření ke vstupu v platnost všeobecné dohody o bezpečnostních zárukách nebo modifikovat malé množství protokolů, aby tak okamžitě učinily,

b) *vybízí* všechny státy k podpisu, ratifikaci a realizaci dodatkového protokolu, který, společně s všeobecnými dohodami o bezpečnostních zárukách, představuje základní prvek systému bezpečnostních záruk MAAE,

c) *zdůrazňuje* důležitost, aby všechny členské státy zajistily, že MAAE bude mít nadále všechny důležité zdroje a oprávnění k ověřování deklarovaného užívání jaderných materiálů a zařízení a rovněž absence nedeklarovaných aktivit, a aby MAAE o takových případech informovala Radu bezpečnosti, když je to vhodné;

16. *povzbuzuje* státy k poskytnutí spolupráce MAAE, která je nezbytná k ověření toho, zdali určitý stát plní zárukové povinnosti, a *potvrzuje* odhodlání Rady bezpečnosti podpořit za tímto účelem úsilí MAAE, a to v souladu s pravomocemi danými Chartou;

17. *zavazuje se* zabývat se neodkladně oznámením jakéhokoliv státu o odstoupení od NPT, včetně případů popsaných v prohlášení poskytnutým státem na základě článku X NPT, přičemž bere v úvahu pokračující diskuse v průběhu hodnocení NPT o identifikaci modalit, za kterých by smluvní strany NPT mohly kolektivně reagovat na oznámení o odstoupení, a *potvrzuje*, že kterýkoli stát je podle mezinárodního práva odpovědný za porušení NPT, kterého se dopustil před svým odstoupením;

18. *povzbuzuje* státy k tomu, aby jako podmínku jaderného vývozu žádaly od odběratelského státu souhlas s tím, že v případě ukončení, odstoupení, nebo zjištění Radou guvernérů MAAE nevyhovění bezpečnostní dohodě MAAE, by měl dodavatelský stát právo požadovat vrácení jaderného materiálu a zařízení poskytnutého před tímto ukončením, neplněním nebo odstoupením, stejně tak jako dalšího speciálního jaderného materiálu vyrobeného prostřednictvím použití takového materiálu nebo zařízení;

19. *povzbuzuje* státy, aby při rozhodování o jaderném vývozu uvážily, zdali odběratelský stát podepsal a ratifikoval dodatkový protokol vycházející ze vzoru dodatečného protokolu pro přijímání rozhodnutí o jaderném vývozu;

20. *naléhá* na státy, aby jako podmínku jaderných vývozů požadovaly od přijímajícího státu souhlas s tím, že v případě, že by ukončil svou bezpečnostní dohodu s MAAE, budou záruky pokračovat ve vztahu k jakémukoli jadernému materiálu a zařízení, které bylo poskytnuté ještě před takovým ukončením, jakož i u speciálního jaderného materiálu vyrobeného prostřednictvím použití tohoto materiálu nebo zařízení;

21. *vyzývá* k univerzálnímu připojení k Úmluvě o fyzické ochraně jaderných materiálů a jejího dodatku z r. 2005, a k Úmluvě o potlačení aktů jaderného terorismu;

22. *vítá* doporučení z března 2009 výborem Rady bezpečnosti, který byl zřízen na základě rezoluce č. 1540 z r. 2004 za účelem zefektivnění používání existujících finančních mechanismů, včetně zvážení vytvoření dobrovolného fondu, a *potvrzuje* svůj závazek podporovat úplnou realizaci rezoluce č. 1540 z r. 2004 členskými státy zajištěním účinné a trvale udržitelné podpory aktivitám výboru 1540;

23. *znovu potvrzuje* nutnost realizace rezoluce č. 1540 z r. 2004 členskými státy, a s cílem zabránění přístupu k zbraním hromadného ničení, souvisejícímu materiálu a jejím nosičům pro nestátní aktéry, a zabránění pomoci a financování pro nestátní aktéry v této záležitosti, tak jak je to definováno v rezoluci, *vyzývá* členské státy, aby aktivně spolupracovaly s výborem zřízeným na základě oné rezoluce a také s MAAE, včetně poskytnutí pomoci na jejich žádost za účelem realizace ustanovení rezoluce č. 1540 z r. 2004. V této souvislosti *vítá* nadcházející všeobecné přezkoumání statutu plnění rezoluce č. 1540 z r. 2004 za účelem zvýšení její účinnosti, a *vybízí* všechny státy k aktivní účasti na tomto přezkoumání;

24. *žádá* všechny členské státy, aby si vyměňovaly nejlepší zkušenosti za účelem zlepšení bezpečnostních standardů a metod zabezpečení a zvýšily úroveň standardů jaderného zabezpečení k snížení rizika jaderného terorismu, s cílem zabezpečení veškerého nechráněného jaderného materiálu před takovými riziky, a to v průběhu čtyř let;

25. *vyzývá* všechny státy, aby jednaly zodpovědně a v nejvyšší možné míře, technicky a ekonomicky proveditelné, minimalizovaly používání vysoce obohaceného uranu pro civilní účely, včetně toho, aby pracovaly na přeměně výzkumných reaktorů a procesů výroby radioizotopů k využívání jako paliva a k dalším cílům nízko obohaceného uranu;

26. *vybízí* všechny státy, aby zlepšily své národní kapacity k odhalení, odstrašení a zničení nezákonného obchodování s jaderným materiálem na svých územích, a *vyzývá* ty státy, které jsou schopné tak učinit, aby zvýšily mezinárodní spolupráci a tvorbu kapacit v tomto ohledu;

27. *žádá* všechny státy, aby přijaly veškerá náležitá národní opatření v souladu se svými autoritami a legislativou, a ve shodě s mezinárodním právem, aby zabránily šíření financování a přepravě, posílily vývozní kontroly, zabezpečily citlivé materiály a kontrolovaly přístup k nehmotným převodům technologie;

28. *deklaruje* své rozhodnutí úzce monitorovat jakékoli situace týkající se šíření jaderných zbraní, jejich nosičů nebo souvisejících materiálů, včetně nestátních aktérů v rolích odesílatelů i příjemců, tak jak jsou definováni v rezoluci č. 1540 z r. 2004, a přijmout taková vhodná opatření, jež mohou být nezbytná k zajištění zachování mezinárodního míru a bezpečnosti;

29. *rozhoduje*, že se bude této problematice nadále věnovat.

Příloha 6

KOMUNIKÉ Z WASHINGTONSKÉHO JADERNÉHO BEZPEČNOSTNÍHO SUMMITU (DUBEN 2010)

(Neoficiální překlad)

Jaderný terorismus je jednou z hrozeb představujících největší výzvu mezinárodní bezpečnosti a silná jaderná bezpečnostní opatření jsou nejefektivnějšími prostředky k zabránění teroristům, zločincům nebo jiným neautorizovaným aktérům jaderné materiály získat.

Kromě našich sdílených cílů jaderného odzbrojení, jaderného nešíření a mírového využívání jaderné energie, také všichni sdílíme cíl jaderné bezpečnosti. Proto se také všichni ti, kdo se shromáždili ve Washingtonu, D.C., 13. 4. 2010, zavazují k posílení jaderné bezpečnosti a ke snížení hrozby jaderného terorismu. Úspěch bude vyžadovat odpovědné národní aktivity a trvalou a efektivní mezinárodní spolupráci.

Vítáme výzvu prezidenta Obamy, ke které se také připojujeme, za bezpečnostní zajištění všech zranitelných jaderných materiálů v průběhu čtyř let, kdy budeme spolupracovat pro zvýšení jaderné bezpečnosti.

Proto, my:

1. Znovupotvrzujeme základní odpovědnost států, v souladu s jejich příslušnými mezinárodními závazky, udržovat efektivní zabezpečení všech jaderných materiálů, což zahrnuje jaderné materiály využívané v jaderných zbraních a jaderná zařízení podléhající jejich kontrole; zabráníme nestátním aktérům získat informace nebo technologie nezbytné k využívání takového materiálu pro zákeřné účely; a zdůrazňujeme

význam posíleného národního legislativního a regulatorního rámce pro jadernou bezpečnost.

2. Vyzýváme státy ke kooperativní práci jako mezinárodní komunita ke zvýšení jaderné bezpečnosti, a pokud to bude nezbytné, požádáme a poskytneme pomoc.

3. Uznáváme, že vysoce obohacený uran a separované plutonium vyžaduje zvláštní bezpečnostní opatření, a souhlasíme s provedením opatření k přiměřenému bezpečnostnímu zajištění, evidenci a konsolidaci těchto materiálů; a kde je to technicky a ekonomicky dosažitelné, povzbuzujeme konverzi reaktorů využívajících jako palivo vysoce obohacený uran na nízkoobohacený uran a minimalizaci využívání vysoce obohaceného uranu.

4. Budeme plně realizovat všechny existující jaderněbezpečnostní závazky a pracovat k převzetí těch, ke kterým jsme se dosud nepřipojili, v souladu s národními zákony, politikou a postupy.

5. Podporujeme cíle mezinárodních jaderněbezpečnostních nástrojů, včetně Úmluvy o fyzické ochraně jaderného materiálu a jejími dodatky, a Mezinárodní úmluvy o potlačení aktů jaderného terorismu, jako základních součástí globální jaderné bezpečnostní architektury.

6. Znovupotvrzujeme základní úlohy Mezinárodní agentury pro atomovou energii v mezinárodním jaderném bezpečnostním rámci a budeme pracovat k zajištění toho, aby pokračovala ve své činnosti s odpovídající strukturou, zdroji a expertizami potřebnými k provádění svých mandátovaných jaderněbezpečnostních aktivit v souladu se svým statutem, relevantními rezolucemi generálních konferencí a svými jaderněbezpečnostními plány.

7. Uznáváme úlohu a příspěvky OSN, stejně tak jako příspěvky Globální iniciativy pro boj s jaderným terorismem a G8 vedeným Globálním partnerstvím proti šíření zbraní hromadného ničení a jejich materiálů v rámci příslušných mandátů těchto iniciativ a členství v nich.

8. Potrzuujeme potřebu budování kapacit pro jadernou bezpečnost a spolupráci na bilaterálních, regionálních a multilaterálních úrovních na podporu jaderné bezpečnosti kultury prostřednictvím technologického vývoje, rozvoje lidských zdrojů, vzdělání a výcviku; a zdůrazňujeme důležitost optimalizace mezinárodní spolupráce a koordinace při poskytování pomoci.

9. Uznáváme potřebu kooperace mezi státy k efektivní prevenci a odpovědi na případy nelegálních jaderných převodů; a souhlasíme sdílet, v souladu s národními zákony a postupy, informace a expertizy prostřednictvím bilaterálních a multilaterálních mechanismů v relevantních oblastech, jako je jaderná detekce, forenzika, vynucování práva a vývoj nových technologií.

10. Uznáváme pokračující úlohu jaderného průmyslu, včetně soukromého sektoru, pro jadernou bezpečnost a budeme pracovat s průmyslem k zajištění nezbytných priorit fyzické ochrany, evidence materiálu a bezpečnostní kultury.

11. Podpoříme realizaci silných jaderněbezpečnostních praktik, které nebudou porušovat práva států na vývoj a využívání jaderné energie pro mírové účely a technologie a usnadní mezinárodní spolupráci v oblasti jaderné bezpečnosti.

12. Uznáváme, že opatření přispívající k bezpečnosti jaderných materiálů mají hodnotu ve vztahu k bezpečnosti radioaktivních substancí a také povzbuzujeme úsilí k bezpečnostnímu zajištění těchto materiálů.

Udržení efektivní jaderné bezpečnosti bude vyžadovat pokračující národní úsilí umožněné mezinárodní spoluprací a prováděné státy dobrovolně. Podpoříme posílení globální jaderné bezpečnosti prostřednictvím dialogu a spoluprací se všemi státy.

A tak vydáváme Pracovní plán jako průvodce pro národní a mezinárodní akce, včetně spolupráce v rámci kontextu relevantních mezinárodních fór a organizací. Příští Summit o jaderné bezpečnosti uskutečníme v Korejské republice v r. 2012.

13. dubna 2010

*(Communiqué of the Washington Nuclear Security Summit,
Nuclear Security Summit, Washington 2010)*

Příloha 7

ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ PRO NÁSLEDNOU ČINNOST ZE ZÁVĚREČNÉHO DOKUMENTU 8. HODNOTÍCÍ KONFERENCE SMLOUVY NPT (KVĚTEN 2010)

(Neoficiální překlad)

PŘÍLOHA 7A

I. JADERNÉ ODZBROJENÍ

V úvodu se konstatuje, že Akční plán byl přijat k úplné, efektivní a naléhavé realizaci článku VI smlouvy NPT (dále Smlouva). V této souvislosti se odvolává na odstavce 3 a 4 (c) Rozhodnutí o „Zásadách a cílech jaderného nešíření a odzbrojení“ z r. 1995 a opírá se o 13 praktických kroků schválených v závěrečném dokumentu hodnotící konference smlouvy NPT z r. 2000 (viz Příloha 2).

A. Zásady a cíle

1. Konference se rozhoduje usilovat o bezpečný svět pro všechny a v souladu s cíli Smlouvy dosáhnout míru a bezpečnosti ve světě bez jaderných zbraní.

2. Konference znovu potvrzuje jednoznačný závazek jaderných států uskutečnit úplné zrušení svých jaderných arzenálů vedoucí k jadernému odzbrojení, ke kterému se všechny smluvní strany podle článku VI zavázaly.

3. Konference znovu potvrzuje pokračující platnost praktických kroků dohodnutých v závěrečném dokumentu hodnotící konference NPT z r. 2000.

4. Konference znovu potvrzuje, že významné kroky všech jaderných států vedoucí k jadernému odzbrojení by měly podpořit mezinárodní stabilitu, mír a bezpečnost a měly by být založeny na zásadě posílené a nezmenšené bezpečnosti pro všechny.

5. Konference vyjadřuje hluboké znepokojení z katastrofálních humanitárních důsledků jakéhokoli použití jaderných zbraní, a znovu potvrzuje nutnost, aby všechny státy stále dodržovaly platné mezinárodní právo, včetně mezinárodního humanitárního práva.

6. Konference potvrzuje životní důležitost univerzality Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a vyzývá všechny nesmluvní státy k urychlenému a bezpodmínečnému připojení se ke Smlouvě jako nejaderné státy a k přijetí závazku dosáhnout úplné eliminace všech jaderných zbraní. Vyzývá rovněž státy k podpoře univerzálního připojení ke Smlouvě a k neprovádění jakýchkoli akcí, které mohou negativně ovlivnit vyhlídky na smluvní univerzalitu.

Konference se rozhoduje:

1. akce: Všechny smluvní strany se zavazují provádět politiku, která je plně v souladu se Smlouvou a s cílem dosažení světa bez jaderných zbraní.

2. akce: Všechny smluvní strany se zavazují, ve vztahu k realizaci svých smluvních závazků, aplikovat zásady nezvratitelnosti, ověřitelnosti a transparentnosti

B. Odzbrojení ve vztah k JZ

1. Konference znovu potvrzuje naléhavou potřebu, aby smluvní jaderné státy realizovaly kroky vedoucí k jadernému odzbrojení, odsouhlasené v závěrečném dokumentu hodnotící konference NPT v r. 2000, a to způsobem, který podporuje mezinárodní stabilitu, mír a bezpečnost vycházející ze zásady nesnížené a naopak zvýšené bezpečnosti pro všechny.

2. Konference potvrzuje nutnost, aby jaderné státy snížily a eliminovaly všechny typy svých jaderných zbraní, a povzbuzuje zvláště státy s největšími jadernými arzenály, aby plnily v tomto úsilí vedoucí úlohu.

3. Konference vyzývá všechny jaderné státy k provádění konkrétního odzbrojovacího úsilí a potvrzuje, že všechny státy musí vyvíjet zvláštní úsilí k vytvoření nezbytného rámce k dosažení a udržení světa bez jaderných zbraní. Konference si všímá Pětibodového návrhu generálního tajemníka OSN na jaderné odzbrojení, který mj. navrhuje zvážit jednání o úmluvě zakazující jaderné zbraně nebo dohodu o soustavě oddělených a vzájemně se posilujících nástrojů, podporované silným ověřovacím systémem.

4. Konference uznává legitimní zájmy nejaderných států při vynucování zákazu vývoje a kvalitativního zlepšování jaderných zbraní a ukončení vývoje kvalitativně nových typů jaderných zbraní ze strany jaderných států.

Konference se rozhoduje:

3. akce: Při realizaci jednoznačných závazků jaderných států provést úplnou eliminaci svých jaderných arzenálů se jaderné státy zavazují vyvíjet další úsilí ke snížení a úplné eliminaci všech typů jaderných zbraní, rozmístěných a nerozmístěných, včetně využívání jednostranných, dvoustranných, regionálních a mnohostranných opatření.

4. akce: Ruská federace a Spojené státy americké se zavazují usilovat o brzký vstup v platnost Smlouvy o opatřeních pro další snížení a omezení strategických útočných zbraní a povzbuzují se k pokračování diskusí o následných opatřeních k dosažení výraznějšího snížení svých jaderných arzenálů.

5. akce: Jaderné státy se zavazují urychlit konkrétní pokrok v krocích vedoucích k jadernému odzbrojení, obsažených v závěrečném dokumentu hodnotící konference NPT z r. 2000, a to způsobem, který podporuje mezinárodní stabilitu, mír a nezmenšenou a zvýšenou bezpečnost. K tomu se tyto země vyzývají, aby se mj. rychle angažovaly:

a) v rychlém přijetí kroků k celkovému snížení globálních skladů všech typů jaderných zbraní, jak se uvádí v 3. akci;

b) věnovaly se všem jaderným zbraním, a to bez ohledu na jejich typy nebo umístění, jako integrální součásti celkového jaderného odzbrojovacího procesu;

c) v dalším snížení úlohy a významu jaderných zbraní ve všech vojenských a bezpečnostních koncepcích, doktrínách a v politice;

d) v projednávání politických kroků, které by mohly zabránit použití jaderných zbraní a případně vést k jejich eliminaci, zmírnění nebezpečí jaderné války a přispět k nešíření a odzbrojení jaderných zbraní;

e) v braní v úvahu legitimních zájmů nejaderných států při dalším snížení operačního statusu způsobem, který podpoří mezinárodní stabilitu a bezpečnost;

f) v snížení rizika náhodného použití jaderných zbraní;

g) v dalším zvýšení transparentnosti a vzájemné důvěry.

Jaderné státy se vyzývají informovat o plnění výše uvedených otázek Přípravnému výboru v r. 2014. Hodnotící konference v r. 2015 zhodnotí stávající situaci a zváží další kroky pro plnou realizaci Článku VI.

6. akce: Všechny státy souhlasí, že na Konferenci o odzbrojení by měl být neodkladně vytvořen, v rámci dohodnutého kontextu všeobecného a vyváženého Pracovního programu, podpůrný orgán, který by se zabýval jaderným odzbrojením.

C. Bezpečnostní záruky

1. Konference znovu potvrzuje a uznává, že úplná eliminace jaderných zbraní je jedinou absolutní zárukou proti použití nebo hrozbě použitím jaderných zbraní a že je legitimním zájmem nejaderných států získat jednoznačné a právně závazné bezpečnostní záruky od jaderných států, což by mohlo posílit jaderný neproliferační režim.

2. Konference připomíná rezoluci RB OSN č. 984 (1995) a zmiňuje jednostranná prohlášení každého jaderného státu, ve kterých dávají podmíněčné nebo nepodmínečné bezpečnostní záruky proti použití nebo hrozbě použitím jaderných zbraní nejaderným smluvním státům Smlouvy a relevantní protokoly vytvořené k zónám bez jaderných zbraní, uznávající, že bezpečnostní záruky odvozené od Smlouvy k takovým zónám přísluší.

Bez předsudku k úsilí v rámci NPT se Konference rozhoduje, že:

7. akce: Všechny státy souhlasí, že Konference o odzbrojení by měla, v kontextu odsouhlaseného, všeobecného a vyváženého Pracovního programu, okamžitě zahájit projednávání efektivních mezinárodních ujednání k přijetí záruk nejaderným státům proti použití nebo hrozbě použitím jaderných zbraní, substantivně projednat bez omezení, s ohledem na vypracování doporučení týkajících se všech aspektů této problematiky, nevylučující mezinárodní právně závazný instrument. Hodnotící konference vítá oznámení generálního tajemníka OSN o svolání schůzky na vysoké úrovni v září r. 2010 na podporu činnosti Konference o odzbrojení.

8. akce: Všechny jaderné státy se zavazují plně respektovat své existující závazky ve vztahu k bezpečnostním zárukám. Ty jaderné státy, které je dosud neučinily, se vyzývají k poskytnutí bezpečnostních záruk nejaderným členským státům Smlouvy.

9. akce: Tam, kde je to vhodné, se podporuje zřízení dalších bezjaderných zón na základě svobodně přijatých ujednání příslušnými regionálními státy a v souladu s pravidly Odzbrojovací komise OSN z r. 1999. Všechny příslušné státy se vyzývají k ratifikaci smluv o bezjaderných zónách a jejich relevantních protokolů a ke konstruktivním konzultacím a spolupráci, s cílem dosáhnout vstupu v platnost relevantních právně závazných protokolů všech smluv o bezjaderných zónách, zahrnující negativní bezpečnostní záruky. Příslušné státy se vyzývají k posouzení jakýchkoli vznesených výhrad.

D. Jaderné zkoušky

1. Konference uznává, že zastavení všech jaderných zkušebních výbuchů a všech dalších jaderných explozí omezením vývoje a kvalitativního zlepšování jaderných

zbrání a ukončení vývoje modernizovaných nových typů jaderných zbraní představuje efektivní opatření jaderného odzbrojení a nešíření ve všech jeho aspektech.

2. Konference znovu potvrzuje životní důležitost vstupu v platnost Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (CTBT), jako základní součásti mezinárodního jadernéodzbrojovacího a neproliferačního režimu, stejně tak jako rozhodnutí jaderných států řídit se svými příslušnými moratorii na jaderné zkušební výbuchy, po dobu nevyřešeného vstupu CTBT v platnost.

Konference se rozhoduje:

10. akce: Všechny jaderné státy se zavazují ve vlastním zájmu ratifikovat CTBT a uznávají, že pozitivní rozhodnutí ze strany jaderných států by mělo příznivý dopad na ratifikaci CTBT a že jaderné státy mají zvláštní odpovědnost k povzbuzení zemí uvedených v Příloze 2, aby smlouvu podepsaly a ratifikovaly. Jedná se zejména o ty země, které nepřistoupily k NPT a pokračují v činnosti na svých jaderných zařízeních nepodléhajících bezpečnostním zárukám.

11. akce: V důsledku nevyřešeného vstupu CTBT v platnost se všechny státy zavazují zdržet se vojenských jaderných výbušných zkoušek, nebo jakýchkoli jiných jaderných explozí, používání nových jadernězbrojních technologií a jakékoli činnosti, která by mařila cíl a účel CTBT. Všechna existující moratoria na jadernězbrojní zkušební výbuchy by měla být zachována.

12. akce: Všechny státy, které ratifikovaly Smlouvu o všeobecném zákazu jaderných zkoušek, uznávají příspěvek konferencí k usnadnění vstupu CTBT v platnost a opatření konsenzuálně přijatá na konferenci v září 2009 a zavazují se podat zprávu na konferenci v r. 2011 o dosaženém pokroku k urychlenému vstupu CTBT v platnost.

13. akce: Všechny státy, které ratifikovaly CTBT, se zavazují podporovat její vstup v platnost a realizaci na národní, regionální a globální úrovni.

14. akce: Přípravná komise Organizace CTBT se povzbuzuje plně rozvinout verifikační režim CTBT, včetně včasného dokončení prozatímního operačního působení Mezinárodního monitorovacího systému, v souladu s mandátem Přípravné komise Organizace CTBT. Po vstupu CTBT v platnost by měl tento systém sloužit jako efektivní, spolehlivý, participační a nediskriminační verifikační systém s globálním dosahem poskytujícím záruky plnění CTBT.

E. Štěpné materiály

1. Konference znovu potvrzuje naléhavou nezbytnost sjednat a dovést k závěru nediskriminační, multilaterální a mezinárodně a efektivně ověřitelnou smlouvu zakazující výrobu štěpného materiálu pro jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení.

Konference se rozhoduje:

15. akce: Všechny státy souhlasí, že Konference o odzbrojení by měla, v kontextu dohodnutého, všeobecného a vyrovnaného pracovního programu, neprodleně začít s jednáním o smlouvě zakazující výrobu štěpného materiálu pro použití v jaderných zbraních nebo jiných jaderných výbušných zařízeních v souladu se Zprávou zvláštního koordinátora z r. 1995 (CD/1299) a příslušného mandátu. V této souvislosti hodnotící konference také vítá oznámení generálního tajemníka OSN svolat schůzku na vysoké úrovni v září 2010 na podporu činnosti Konference o odzbrojení.

16. akce: Jaderné státy se vyzývají v přiměřené době k závazku deklarovat Mezinárodní agentuře pro atomovou energii (MAAE) všechny jaderný materiál určený každým z nich jako již déle nevyžadovaný pro vojenské účely a předat co nejdříve takový materiál MAAE nebo k jiné relevantní mezinárodní verifikaci a ujednání k jeho využití pro mírové účely. Cílem je zajištění toho, že takový materiál zůstane stále mimo vojenské programy.

17. akce: V kontextu 16. akce se všechny státy vyzývají, aby podpořily, v rámci MAAE, vývoj vhodných právnězávazných verifikačních ujednání k zajištění nezvratného odstranění štěpného materiálu deklarovaného každým jaderným státem jako již déle nepožadovaný pro vojenské účely.

18. akce: Všechny státy, které tak dosud neučinily, se vyzývají k iniciování procesu vedoucího k demontáži, nebo konverzi pro mírové využívání, zařízení na výrobu štěpného materiálu použitelného v jaderných zbraních, nebo jiných jaderných výbušných zařízeních.

F. Další opatření na podporu jaderného odzbrojení

1. Konference uznává, že jaderné odzbrojení a dosažení míru a bezpečnosti ve světě bez jaderných zbraní bude vyžadovat otevřenost a spolupráci a podtrhuje význam zvýšené důvěry prostřednictvím posílené transparentnosti a efektivního ověřování.

Konference se rozhoduje:

19. akce: Všechny státy se shodují na důležitosti podpory spolupráce mezi vládami, OSN, dalšími mezinárodními a regionálními organizacemi a občanskou společností, zaměřenou na zvýšení důvěry, zlepšení transparentnosti a na rozvíjení účinných ověřovacích kapacit se vztahem k jadernému odzbrojení.

20. akce: Smluvní strany by měly předkládat pravidelné zprávy, v rámci posíleného hodnotícího procesu Smlouvy, o plnění tohoto Akčního plánu, stejně tak jako článek VI, odstavce 4(c) Rozhodnutí o „Zásadách a cílech pro jaderné nešíření a odzbrojení“ z r. 1995, a praktických kroků dohodnutých v Závěrečném dokumentu hodnotící

konference NPT z r. 2000, při současném připomenutí znění poradního posudku Mezinárodního soudního dvora z 8. 7. 1996.

21. akce: Všechny jaderné státy se vyzývají, aby jako opatření na budování důvěry co nejdříve souhlasily se standardní formou zprávy a stanovily příslušné termíny předkládání zpráv pro účely dobrovolného poskytování standardní informace, která by neohrožovala národní bezpečnost. Generální tajemník OSN se vyzývá vytvořit veřejně přístupnou schránku obsahující informace poskytované jadernými státy.

22. akce: Všechny státy se vyzývají k plnění doporučení obsažených ve zprávě generálního tajemníka OSN (A/57/124) týkající se studie OSN o vzdělávání v oblasti odzbrojení a nešíření, aby se na podporu dosažení světa bez jaderných zbraní pokročilo s plněním cílů Smlouvy.

PŘÍLOHA 7B

II. JADERNÉ NEŠÍŘENÍ

Konference připomíná a znovu potvrzuje rozhodnutí přijatá na Hodnotící a prodlužovací konferenci v r. 1995 pod názvem „Zásady a cíle pro jaderné nešíření a odzbrojení“ a zmiňuje odstavce č. 1 zásad a prvků vztahujících se k článku III Smlouvy, zvláště odstavců č. 9–13 a 17–19, a článku VII, zejména odstavců č. 5–7. Také připomíná a znovu potvrzuje Rezoluci k Blízkému východu přijatou na stejné konferenci. Konference také připomíná a znovu potvrzuje výsledek hodnotící konference NPT v r. 2000.

23. akce: Konference vyzývá všechny členské státy vynaložit veškeré úsilí na podporu univerzálního připojení ke Smlouvě a neprovádět jakékoli činnosti, které mohou negativně ovlivnit vyhlídky na dosažení univerzality Smlouvy.

24. akce: Konference znovu podporuje výzvu předchozích hodnotících konferencí pro aplikaci všeobecných záruk MAAE na všechny zdroje nebo zvláštní štěpný materiál ve všech mírových jaderných aktivitách v členských zemích, v souladu s ustanoveními článku III Smlouvy.

25. akce: Konference poznamenává, že v 18 členských státech Smlouvy ještě nevstoupily v platnost dohody o všeobecných zárukách. Vyzývá tyto státy, aby tak co nejdříve učinily.

26. akce: Konference podtrhuje důležitost dodržování neproliferačních závazků, při současném řešení všech případů neplnění, aby se podpořila smluvní integrita a autorita zárukového systému.

27. akce: Konference zdůrazňuje význam vyřešení všech případů porušování zárukových závazků v plném souladu se statutem MAAE a příslušnými právními závazky členských států. Konference v této souvislosti vyzývá členské státy k rozšíření své spolupráce s MAAE.

28. akce: Konference povzbuzuje všechny členské státy, které tak dosud neučinily, co nejdříve uzavřít a uvést v platnost dodatkové protokoly a plnit je dočasně do jejich vstupu v platnost.

29. akce: Konference povzbuzuje MAAE, aby dále usnadňovala a pomáhala členským státům při uzavírání a uvádění v platnost všeobecných zárukových dohod a dodatkových protokolů. Konference vyzývá členské státy zvážit specifická opatření, která by podpořila univerzalizaci všeobecných zárukových dohod.

30. akce: Konference vyzývá k širší aplikaci záruk k mírovým jaderným zařízením v jaderných státech na základě relevantní dobrovolné nabídky zárukových dohod, a to nejekonomičtějším a nejpraktičtějším způsobem, při současném brání v úvahu dosažitelnost zdrojů MAAE. Zdůrazňuje dále, že všeobecné záruky a dodatkové protokoly by měly být aplikovány univerzálně, jakmile bude dosaženo úplné eliminace jaderných zbraní.

31. akce: Konference povzbuzuje všechny smluvní státy Smlouvy s malým množstvím protokolů, které tak ještě neučinily, aby je ve vhodné době co nejdříve doplnily nebo zrušily.

32. akce: Konference doporučuje, aby záruky MAAE byly stanoveny a pravidelně hodnoceny. Měla by se také podporovat a plnit rozhodnutí přijímaná politickými orgány MAAE ve vztahu k dalšímu posilování efektivnosti a zlepšování účinnosti záruk MAAE.

33. akce: Konference vyzývá všechny členské státy, aby zajistily, že pokračování působení MAAE bude mít plnou politickou, technickou a finanční podporu, aby MAAE mohla efektivně plnit odpovědně svoji úlohu při aplikování záruk podle článku III Smlouvy.

34. akce: Konference povzbuzuje členské státy dále rozvíjet, v rámci statutu MAAE, robustní, pružnou, přizpůsobivou adaptivní a úspornou mezinárodní technologickou základnu pro pokročilé záruky, prostřednictvím spolupráce mezi členskými státy a MAAE.

35. akce: Konference naléhá na všechny členské státy, aby zajistily, že jejich vývoz jaderných komponentů nebude přímo nebo nepřímo napomáhat vývoji jaderných zbraní, nebo jiných jaderných výbušných zařízení a že takové vývozy jsou v plném souladu s cíli a účely Smlouvy, jak se uvádí zejména ve smluvních člancích I, II a III, stejně tak jako v Rozhodnutí o zásadách a cílech jaderného nešíření a odzbrojení, přijatém v r. 1995 na Hodnotící a prodlužovací konferenci.

36. akce: Konference povzbuzuje smluvní strany využívat mnohostranně projednaná a dohodnutá pravidla a shody ve vývoji svých vlastních národních vývozních kontrol.

37. akce: Konference povzbuzuje smluvní strany zvážit při tvorbě jaderných vývozních rozhodnutí, jestli přijímací stát uplatňuje zárukové závazky MAAE.

38. akce: Konference vyzývá všechny smluvní strany, aby při jednání odpovídajícím smluvním cílům braly v úvahu legitimní práva všech smluvních stran, zejména rozvíjejících se zemí, na úplný přístup k jadernému materiálu, vybavení a technologickým informacím pro mírové účely.

39. akce: Smluvní strany se povzbuzují usnadnit převody jaderné technologie a materiály a mezinárodní spolupráci mezi smluvními stranami v souladu se smluvními články I, II, III a IV a tímto způsobem vyloučit jakákoli nepřípustná omezení, která jsou v rozporu se Smlouvou.

40. akce: Konference povzbuzuje všechny státy zachovávat nejvyšší standardy bezpečnostní a fyzické ochrany jaderných materiálů a zařízení.

41. akce: Konference povzbuzuje všechny smluvní strany aplikovat co nejdříve a jak bude vhodné doporučení MAAE, týkající se fyzické ochrany jaderného materiálu a jaderných zařízení (INFCIRC/225/Rev.4(Corrected)), a jiných relevantních mezinárodních instrumentů.

42. akce: Konference vyzývá všechny smluvní strany Úmluvy o fyzické ochraně jaderného materiálu ratifikovat co nejdříve její dodatek a povzbuzuje je jednat v souladu s cíli a účelem dodatku do doby jeho vstupu v platnost. Konference také povzbuzuje všechny státy, které tak dosud neučinily, aby se co nejdříve k zmíněné úmluvě připojily a přijaly její dodatek.

43. akce: Konference naléhá, aby všechny smluvní strany plnily zásady revidovaného Kodexu chování při zajišťování vnitřní a vnější bezpečnosti radioaktivních zdrojů, který vydala MAAE, a rovněž Pravidel pro dovoz a vývoj radioaktivních zdrojů, schválených Radou guvernérů MAAE v r. 2004.

44. akce: Konference vyzývá všechny smluvní strany zlepšit své národní kapacity pro detekování, odstrašování a rozvracení nelegálního přesunu jaderných materiálů přes svá území, v souladu s jejich relevantními mezinárodněprávními závazky, a vyzývá ty smluvní strany, jejichž postavení to umožňuje, vyvinout činnost k zvýšení mezinárodního partnerství a budování příslušných kapacit. Konference také vyzývá smluvní strany k vytvoření a vynucení efektivních domácích kontrol k prevenci šíření jaderných zbraní, v souladu s jejich relevantními mezinárodněprávními závazky.

45. akce: Konference povzbuzuje všechny smluvní strany, které tak dosud neučinily, aby se co nejdříve staly členem Mezinárodní úmluvy pro potlačování činů jaderného terorismu.

46. akce: Konference povzbuzuje MAAE, aby pokračovala v pomoci smluvním stranám při posilování jejich národních regulačních kontrol jaderného materiálu, včetně zřízení a vedení státních systémů evidence a kontrol jaderného materiálu, stejně tak jako systémů na regionální úrovni. Konference vyzývá členské státy MAAE k rozšíření jejich podpory pro relevantní programy MAAE.

PŘÍLOHA 7C

III. MÍROVÉ VYUŽÍVÁNÍ JADERNÉ ENERGIE

Konference opět potvrzuje, že Smlouva podporuje rozvoj mírového využívání jaderné energie poskytováním rámce důvěry a spolupráce, ve kterém se toto využívání může uskutečňovat. Konference vyzývá smluvní strany jednat v souladu se všemi ustanoveními Smlouvy a k tomu se rozhoduje:

47. akce: respektovat volbu a rozhodnutí každé země v oblasti mírového využívání jaderné energie bez ohrožení jejich politik nebo dohod a ujednání o mezinárodní spolupráci při mírovém využívání jaderné energie a jejími politikami ve vztahu k palivovému cyklu.

48. akce: zavázat se umožnit a znovu potvrdit právo smluvních stran k účasti na co nejširší možné výměně zařízení, materiálů a vědeckých a technologických informací pro mírové využívání jaderné energie.

49. akce: spolupracovat s jinými smluvními stranami nebo mezinárodními organizacemi na dalším rozvoji jaderné energie pro mírové účely, při patřičném zvažování potřeb rozvíjejících se oblastí světa.

50. akce: poskytovat preferenční zacházení nejaderným smluvním stranám Smlouvy a brát přitom zejména v úvahu potřeby rozvíjejících se zemí.

51. akce: usnadňovat převody jaderné technologie a mezinárodní spolupráci mezi smluvními stranami v souladu se smluvními články I, II, III a IV a v této souvislosti vyloučit jakákoli nesprávná omezení, které nejsou v souladu se Smlouvou.

52. akce: v MAAE pokračovat v úsilí zvyšovat efektivnost a účinnost technických kooperačních programů této organizace.

53. akce: posilovat technický kooperační program MAAE při poskytování pomoci rozvíjejícím se smluvním stranám v mírovém využívání jaderné energie.

54. akce: vyvinout veškeré úsilí pro přijetí praktických kroků k zajištění toho, aby zdroje MAAE pro technické kooperační aktivity byly dostatečné, zajištěné a předvídatelné.

55. akce: povzbuzovat všechny státy, které tak mohou učinit, aby poskytly dodatečné příspěvky do navržené iniciativy zvýšit částku 100 mil. USD v příštích pěti letech jako mimorozpočtové příspěvky na aktivity MAAE, při současném ocenění již existujících závazných příspěvků zeměmi nebo skupinami zemí na podporu aktivit MAAE.

56. akce: povzbuzovat národní, bilaterální a mezinárodní úsilí ve výchově kvalifikovaných zaměstnanců potřebných k rozvoji mírového využívání jaderné energie.

57. akce: zajistit, aby při rozvoji jaderné energie, včetně jaderné energetiky, bylo využívání jaderné energie vždy spojováno se závazky ve vztahu k probíhající realiza-

ci záruk, stejně tak jako s efektivní úrovní vnitřní a vnější bezpečnosti, odpovídající národní legislativě a příslušným mezinárodním závazkům.

58. akce: pokračovat v další diskusi nediskriminačním a transparentním způsobem pod záštitou MAAE nebo regionálních fór o rozvoji multilaterálních přístupů k jadernépalivovému cyklu, včetně možností vytvořit mechanismy pro zajištění dodávek jaderného paliva, stejně tak jako o možných schématech týkajících se konečné fáze palivového cyklu bez dopadu na smluvní práva a bez předsudku k politikám národního palivového cyklu, při současném respektování technické, právní a ekonomické složitosti vztahující se k těmto otázkám, včetně požadavku na úplný rozsah záruk MAAE.

59. akce: v případě, že k tomu ještě nedošlo, zvážit začlenění do Úmluvy o jaderné bezpečnosti (Convention on Nuclear Safety), Úmluvy o včasné notifikaci jaderné nehody (Convention on the Early Notification of a Nuclear Accident) a Úmluvy o pomoci v případě jaderné nehody nebo radiologické nouze (Convention on Assistance in the Case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency), Společné úmluvy o bezpečnosti správy vyhořelého paliva a o bezpečnosti zacházení s radioaktivním odpadem (Joint Convention on the Safety of Spent Fuel Management and on the Safety of Radioactive Waste Management), Mezinárodní úmluvy o potlačování činů jaderného terorismu (International Convention on the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism), Úmluvy o fyzické ochraně jaderného materiálu (Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, CPPNM), a ratifikovat jejich dodatky, aby úmluvy mohly vstoupit co nejdříve v platnost.

60. akce: podporovat výměnu nejlepších zkušeností v oblasti vnitřní a vnější jaderné bezpečnosti, včetně přiměřeného využití dialogu s představiteli jaderného průmyslu a privátního sektoru.

61. akce: povzbuzovat státy, kterých se to týká, aby na základě dobrovolnosti dále minimalizovaly množství vysoce obohaceného uranu v civilních skladech, a kde je to technicky a ekonomicky dosažitelné, i jeho používání.

62. akce: přepravovat radioaktivní materiály v souladu s relevantními mezinárodními standardy vnitřní a vnější bezpečnosti a ochrany životního prostředí, a pokračovat v komunikaci mezi státy s lodní přepravou a přístavními zeměmi za účelem budování důvěry a zabývat se znepokojením týkajícího se bezpečné přepravy a připravenosti pro případy nepředvídaných událostí.

63. akce: zavést civilní jaderný odpovědnostní režim v důsledku začlenění do relevantních mezinárodních instrumentů nebo přijetím vhodné národní legislativy založené na zásadách vytvořených příslušnými hlavními mezinárodními instrumenty.

64. akce: konference vyzývá všechny státy, aby dodržovaly rozhodnutí přijaté konsenzuálně na Generální konferenci MAAE 18. 9. 2009 o „Zákazu vojenského útoku nebo hrozby takovým útokem proti jaderným zařízením, které jsou v provozu nebo ve výstavbě“.

PŘÍLOHA 7D

IV. BLÍZKÝ VÝCHOD, S DŮRAZEM NA PLNĚNÍ REZOLUCE O BLÍZKÉM VÝCHODU Z ROKU 1995

1. Konference znovu potvrzuje význam Rezoluce o Blízkém východu přijaté na Hodnotící a prodlužovací konferenci v r. 1995 a připomíná potvrzení jejích cílů a úkolů hodnotící konferencí NPT z r. 2000. Konference zdůrazňuje, že rezoluce zůstává v platnosti do doby splnění cílů a úkolů. Rezoluce, kterou společně sponzorovaly deponitářské státy smlouvy NPT (Ruská federace, Velká Británie a Spojené státy americké), je základní součástí výsledku konference z r. 1995 a základem dosaženým bez hlasování v r. 1995, který hlavní měrou přispěl k prodloužení smlouvy NPT na neurčito. Smluvní strany znovu obnovují své rozhodnutí provést, individuálně nebo kolektivně, všechna nezbytná opatření zaměřená na její urychlenou realizaci.

2. Konference znovu potvrzuje svoji podporu cílům a úkolům blízkovýchodního mírového procesu a uznává, že úsilí v tomto smyslu, stejně tak jako jiné úsilí, přispívají mj. k vytvoření zóny bez jaderných, stejně tak jako jiných zbraní hromadného ničení na Blízkém východě.

3. Konference bere na vědomí znovupotvrzení závazku pěti jaderných států na hodnotící konferenci k úplné realizaci Rezoluce o Blízkém východu z r. 1995.

4. Konference lituje, že v plnění Rezoluce o Blízkém východu bylo dosaženo málo pokroku.

5. Konference připomíná potvrzení důležitosti přistoupení Izraele ke Smlouvě hodnotící konferencí z r. 2000 a převedení všech jeho jaderných zařízení pod všeobecné záruky MAAE.

6. Konference zdůrazňuje nezbytnost striktního přistoupení všemi smluvními stranami k jejich smluvním povinnostem a závazkům. Konference naléhá na všechny státy regionu, aby přijímaly relevantní kroky a opatření na posilování důvěry a tím přispívaly k realizaci rezoluce z r. 1995. Vyzývá všechny státy, aby se vyvarovaly přijetí jakýchkoli opatření, která znemožňují dosažení tohoto cíle.

7. Konference zdůrazňuje důležitost procesu vedoucího k úplné realizaci rezoluce z r. 1995. V této souvislosti konference podporuje následující praktické kroky:

a) Generální tajemník a kosponzoři Rezoluce k Blízkému východu z r. 1995, na základě konzultací s regionálními státy, svolají v r. 2012 konferenci za účasti všech zemí regionu na základě ujednání svobodně přijatých těmito zeměmi k problematice vytvoření zóny bez všech zbraní hromadného ničení. Konference v r. 2012 se uskuteční s plnou podporou a zapojením všech jaderných států při plném respektování znění Rezoluce o Blízkém východu z r. 1995.

b) Generální tajemník OSN a kosponzoři Rezoluce k Blízkému východu z r. 1995 jmenují, po konzultacích s regionálními zeměmi, zprostředkovatele s mandátem podporovat plnění rezoluce z r. 1995 vedením konzultací s regionálními státy ve vztahu k provádění příprav na svolání konference v r. 2012. Zprostředkovatel bude také napomáhat s realizací následných kroků, odsouhlasených účastnickými regionálními státy na konferenci v r. 2012.

c) Určení hostitelského státu konference v r. 2012 generálním tajemníkem OSN a kosponzory Rezoluce k Blízkému východu, po konzultacích s regionálními státy.

d) Dodatečné kroky s cílem podpořit realizaci Rezoluce, včetně toho, že MAAE, Organizace za zákaz chemických zbraní a další relevantní mezinárodní organizace budou požádány, aby připravily podkladovou dokumentaci na konferenci v r. 2012, týkající se modalit pro zónu bez zbraní hromadného ničení a jejich nosičů. Dříve uskutečněné práce a získané zkušenosti se budou brát rovněž v úvahu.

e) Zvážení všech nabídek zaměřených na podporu plnění rezoluce, včetně nabídky EU stát se hostitelem následného semináře, původně konaného v červnu 2008.

8. Konference zdůrazňuje požadavek zachování paralelního pokroku, co do podstaty a načasování, v procesu vedoucím k dosažení úplné a kompletní eliminace všech ZHN v regionu, tj. nukleárních, chemických a biologických.

9. Konference znovu potvrzuje, že všechny smluvní strany Smlouvy, zvláště jaderné státy a státy regionu, by měly pokračovat prostřednictvím Sekretariátu OSN v informování předsedy hodnotící konference v r. 2015, stejně tak jako předsedy schůzek Přípravných výborů, konaných před konferencí, o krocích přijímaných k realizaci Rezoluce.

10. Konference dále uznává důležitou úlohu, kterou vykonává občanská společnost přispíváním k realizaci Rezoluce a povzbuzuje dále vyvíjet v tomto smyslu veškeré úsilí.

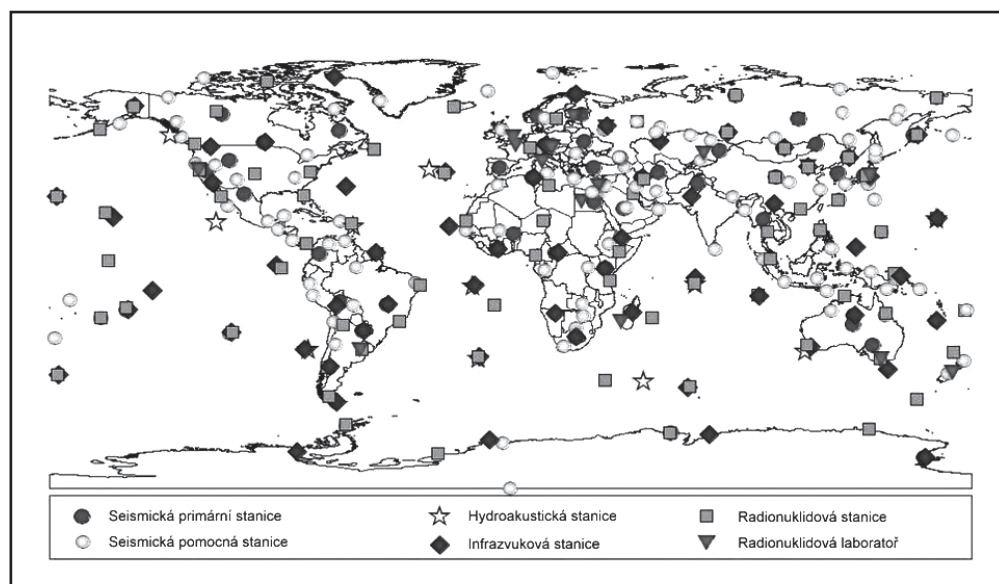
Jiná regionální otázka

Konference důrazně naléhá na Korejskou lidovědemokratickou republiku, aby splnila závazky na základě šestistranných rozhovorů, včetně úplného a ověřitelného vzdání se všech jaderných zbraní a stávajících jaderných programů, v souladu se Společným prohlášením ze září 2005, a naléhá na Korejskou lidovědemokratickou republiku, aby co nejrychleji obnovila své členství ve Smlouvě a přistoupila k zárukové dohodě s MAAE. Konference také vyzývá Korejskou lidovědemokratickou republiku a všechny smluvní strany k úplnému plnění všech jaderných neproliferačních a odzbrojovacích závazků. Konference znovu potvrzuje svoji pevnou podporu šestistranným rozhovorům a zůstává rozhodnuta dosáhnout uspokojivé a všestranné řešení příslušných otázek diplomatickými prostředky.

(Draft Final Document, 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, NPT/CONF.2010/L.2.)

Příloha 8

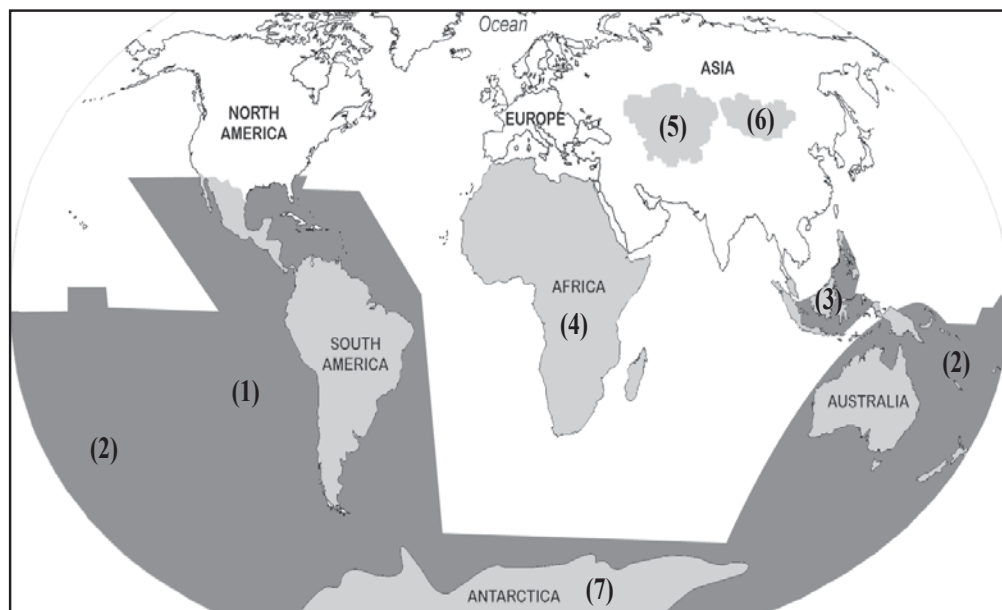
STAV BUDOVÁNÍ MEZINÁRODNÍHO MONITOROVACÍHO SYSTÉMU CTBT

(Přetištěno z materiálu Přípravné komise CTBTO)

Příloha 9

BEZJADERNÉ ZÓNY

(Ohraničení zón bez JZ, země s bezjaderným statusem a zeměpisných oblastí bez JZ)

- Pevninské území spadající do smluv o zónách bez JZ
- Mořské plochy zahrnuté do smluv o bezjaderných zónách

Bezjaderné zóny pro některé obydlené prostory

- (1) Smlouva o zákazu JZ v Latinské Americe a Karibiku – 1967 (smlouva z Tlatelolca)
 - (2) Smlouva o zóně bez JZ v jižní oblasti Tichého oceánu – 1985 (smlouva z Rarotongy)
 - (3) Smlouva o bezjaderné zóně v jihovýchodní Asii – 1995 (smlouva z Bangkoku)
 - (4) Smlouva o vytvoření zóny bez JZ v Africe – 1996 (smlouva z Pelindaby)
 - (5) Smlouva o bezjaderné zóně ve Střední Asii – 2006 (smlouva ze Semipalatinska)
- Smlouvy vytvářející zóny bez JZ mj. zakazují JZ v uvedených oblastech, včetně nákupu, držení, rozmisťování, zkoušení a používání těchto zbraní.

Země s bezjaderným statusem

(6) Mongolsko – 1992

Bezjaderné zóny pro neobydlené prostory

(7) Smlouva o Antarktidě – 1959

(*Poznámka autora:* do těchto bezjaderných zón dále patří Kosmická smlouva – 1967 a Smlouva o mořském dnu – 1971.)

(Přetištěno s laskavým svolením International Commission on Nuclear Non-proliferation and Disarmament Report, „Eliminating Nuclear Threats: A Practical Agenda for Global Policymakers“, Canberra/Tokyo. First published November 2009. Reprinted December 2009)

Rejstřík

A

ABM (viz též Smlouva o omezení systémů protiraketové obrany) 18

Africká unie 136

Akční plán

- Rádžíva Ghándhího 19
- pro jaderné odzbrojení 29
- Závěrečného dokumentu 8. hodnotící konference smlouvy NPT 41, 101

Albrightová, Madeleine 120, 130

alianční

- jaderná strategie (politika) 80, 133, 142
- kolektivní obrana 131
- kooperativní bezpečnost 131
- krizové řízení 131
- odstrašení založené na kombinaci jaderných a konvenčních zbraní 129, 132, 135, 142
- protiraketová obrana s účastí Ruska 141, 142
- strategické jaderné zbraně 132
- summit v Lisabonu 89
- ujednání (dohody) o jaderném sdílení 80, 124, 134
- vojenské plánování a operace 132

americká administrativa 70, 71

americká konvenční převaha 75

americká politika a postoje k jaderným zbraním 71, 73

americká předsunutá vojenská přítomnost 81

americko-ruská jednání o snížení jaderných zbraní (operačně rozmístěných, skladovaných, strategických a podstrategických 142

americko-ruská vedoucí role v jaderných otázkách 94

americko-ruské

- partnerské vztahy 139
- snížení strategických jaderných zbraní 111
- strategické vztahy (partnerství) 107, 111, 141
- závody ve zbrojení 89

americké

- podstrategické (taktické) jaderné zbraně v Evropě 124, 134
- neproliferační cíle 81
- strategické vztahy (stabilita) s Ruskem a Čínou 73, 74, 78, 79
- mezistranické spory 139

americké bezpečnostní

- závazky 73
- záruky pro spojence a partnery 78, 79

americké rozšířené odstrašení 81

americko-indická smlouva o spolupráci v civilním jaderném sektoru 104, 140

americko-ruská bezpečnostní spolupráce 72

americko-ruské

strategické partnerství 141

americko-sovětské vztahy 138

- americký
 - Kongres 71, 81, 82, 88, 125, 139
 - Demokratická strana 43, 88
 - Republikánská strana 43, 88
 - Senát 22, 41, 88, 89, 99, 100, 139
 - Sněmovna reprezentantů 139

americký dialog s Čínou 78

americký „jaderný deštník“ 80

americký velící a kontrolní systém 77

Asie 84

Asociace států jihovýchodní Asie

(ASEAN) 92, 136

atomová energie 17

atomová zbraň 17

Atomy pro mír 17

Austrálie 44, 139

B

Bahr, Egon 125

Baker, James A. 89

Beckettová, Margaret 22

Belgie 125, 134, 142

bezjaderná zóna

– na Blízkém východě 92, 93, 109

– ve střední Evropě 92, 93

– v Arktidě 93

– v severovýchodní Asii 93

bezjaderné zóny (viz též zóny bez jaderných

zbraní) 60, 62, 64, 65, 98, 100, 109,

110

bezjaderný status Mongolska 63, 91, 109,

113, 138

bezpečnostní

– doktrína 20

– priority USA 71

– prostředí 131

– rizika 33

– výzvy 33, 73

– vztahy Východ–Západ 138

– zájmy USA 66

– záruky (USA a dalších jaderných

zemí) 71, 101, 134

bezpečnostní záruky (viz též bezpečnostní

záruky nejaderným státům proti použití

nebo hrozby použitím jaderných

zbraní) 51, 52, 55, 61, 62, 63, 109

– negativní 47, 50, 75, 106

Bělorusko 85, 111, 112,

biologické (bakteriologické) a toxické
zbraně (viz též úmluva o zákazu těchto
zbraní) 23, 27, 75, 76

Blízký východ 23, 50, 51, 60, 65, 66, 80,
100, 101, 102, 108, 109, 140, 141, 142

Blix, Hans (viz též Blixova komise) 21,
28, 44

Brazílie 50, 136

britské bojové hlavice Trident 124

Burroughs, John 27

Bush, George H. W. (starší) 89

Bush, George W. (mladší) 20, 140

Bushova administrativa 99, 140

Butcher, Martin 135

C

Canberrská komise o eliminaci jaderných
zbraní 44

Cirincione, Joseph 33

Clinton, William J. 99

Clintonová, Hillary 41, 90

CTBT (viz též Smlouva o všeobecném
zákazu jaderných zkoušek) 27, 28, 35,
40, 41, 42

Č

Česká republika 33, 38, 46, 89, 104

Čínská lidová republika (viz též ČLR nebo
Čína) 17, 28, 42, 72, 136, 138, 139

čínský jaderný arzenál 72

článek VI Smlouvy o nešíření jaderných
zbraní 64, 65, 85, 111, 112

D

decentralizace a multipolarita

v mezinárodních vztazích 137

Deklarace o alianční bezpečnosti 129

Deklarace sedmi ministrů zahraničních
věcí 21

Deklarace tisíciletí OSN 55, 62

deklarované jaderné země (viz též pět
stálých členů Rady bezpečnosti
OSN) 49, 55

demokratizační změny v některých
arabských zemích 142

demontáž jaderných zbraní a jejich
nosičů 23, 74

E

Egypt 40, 41, 50, 142
 Eisenhower, Dwight D. 17
 Evropská unie (viz též EU) 49, 105, 106, 131, 136, 139
 eliminace
 – jaderných hrozeb 44
 – jaderných zbraní 45
 energetická bezpečnost 129
 eurorakety 19
 evropské vojenské letectvo 125

F

Federace atomových vědců (FAS) 19
 fenomen „odstrašování malým státem“ 137
 Francie 17, 125, 128, 134

G

Gates, Robert M. 70
 generální tajemník
 – NATO 22, 89, 129, 130
 – OSN 21, 51, 55, 59, 60, 63, 64, 66, 67, 89, 106, 108, 113
 Genscher, Hans D. 125
 Ghándhí, Rádžív 19
 globální
 – bezpečnost (viz též globální bezpečnostní opatření, hrozby) 37, 72, 98
 – finanční a ekonomická krize 136
 – hrozby 129
 – režim jaderného nešíření 83
 globální neproliferační režim 74
 Globální iniciativa pro boj s jaderným terorismem
 Gorbačov, Michail S. 19, 89

H

Hirošima 17, 23, 27, 28
 hlavní krizové regiony 140
 Hnutí nezúčastněných států (viz též nezúčastněné země) 49, 106
 hnutí tzv. čajového dýchánku (Tea Party) 139
 hodnotící konference smlouvy NPT
 – 1990 99
 – 1995 53, 58, 63, 66, 99
 – 2000 53, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 99, 101

– 2005 53, 62, 64, 99
 – 2010 20, 27, 29, 37, 45, 49, 59, 65, 91, 100, 106, 107, 108

Hospodářské společenství západoafrických zemí (ECOWAS) 136

hrozba

– konvenčního útoku 131
 – použití jaderných zbraní 26, 27, 92

humanitární

– důsledky použití jaderných zbraní 101
 – právo (viz též mezinárodní humanitární právo) 24, 25, 26, 101

CH

Charta OSN 24, 54, 62, 113, 131
 chemické zbraně (viz též úmluva o zákazu těchto zbraní) 23, 27, 75, 76
 Chruščov, Nikita S. 18

I

Indie 19, 28, 42, 47, 65, 98, 107, 136, 138, 140
 Indonésie 40, 42, 139
 Ingrama, Paul 134
 inspekční činnost 86, 88, 90, 100
 inspekce na místě 39
 Itálie 22
 Írán 35, 39, 40, 42, 47, 72, 99, 137, 138
 Irsko 22, 50
 Izrael 39, 40, 42, 47, 65, 66, 98, 107, 138, 143
 izraelsko-palestinské vztahy 140, 143

J**jaderná**

– bezpečnost 95, 96, 111
 – hrozba 85
 – infrastruktura 71, 79
 – kapacita 23
 – politika USA 34
 – renesance 142
 – spolupráce 104
 – strategie 71
 – triáda (viz též strategická jaderná triáda) 77
 – válka 58

jaderné

- arzenály 100, 101
 - doktríny 28, 55
 - hlavice 62, 70, 71, 81, 84, 85, 86, 94
 - hrozby 45, 73
 - nečlenské státy smlouvy NPT 107
 - neproliferační závazky (povinnosti) 75, 76
 - nešíření 45, 60, 61, 85, 100, 101
 - odzbrojení 23, 25, 41, 45, 47, 49, 52, 53, 54, 55, 58, 60, 61, 62, 64, 65, 85, 98, 99, 100, 101, 103, 110, 112, 125, 133
 - odstrašení (viz též deterrent) 73, 77, 137
 - palivo 97, 101
 - ponorky 23, 24
 - státy (viz též mocnosti, země) 20, 22, 23, 29, 34, 37, 42, 50, 52, 53, 59, 62, 65, 72, 76, 100, 105, 108, 109, 110, 112, 114, 125
 - pumy 125
 - šíření 55, 71, 72, 74, 91, 100, 136
 - zařízení 74
 - zkoušky (viz též zkoušky JZ) 41, 42, 81, 99
- jaderné zbraně (viz též JZ) 17, 19, 23, 24, 25, 28, 33, 51, 52, 53, 58, 60, 66, 70, 74, 80, 98
- operačně rozmístěné 76
 - skladované (viz též skladované jaderné zbraně) 34, 43, 71, 80, 81, 82
- jaderné zbrojení 18
- jaderné zkoušky (viz též zkoušky jaderných zbraní) 37, 41, 42, 54, 98, 125
- jaderněodzbrojovací
- problematika 33, 34
 - proces 23
 - závazky 65
- jaderné plánování 80
- jaderné úkoly v rámci NATO 125
- jaderné řízení střely s plochou dráhou letu 81
- jaderně-energetický potenciál 142
- jaderněpalivové multilaterální banky 97, 101, 142
- jaderněpalivový cyklus 17
- jaderný arzenál (udržování) 70, 71, 81, 82, 85, 90

jaderný materiál 75

- jaderný neproliferační režim (proces, program) 74, 75, 92
- jaderný terorismus 45, 58, 59, 70, 71, 72, 74, 82
- jaderný výbuch 95
- Japonsko 44, 103, 136, 139
- Jihovýchodní Asie 57
- Jižní Asie 23, 50, 141
- Jižní Afrika 50
- jižní polokoule a přilehlé oblasti bez jaderných zbraní 57, 110
- Johnson, Rebecca 34

K

- Kanada 49, 50
- Kazachstán 39, 42, 85, 111, 112, 126
- Kellenberger, Jakob 27
- Kimball, Daryl G. 134
- Kissinger, Henry A. 21, 89
- klimatické změny 129
- Koalice nové agendy 50
- kolektivní obranné plánování v jaderné oblasti 128
- Komise OSN pro odzbrojení 105, 142
- Komise pro zbraně hromadného ničení 21
- Komorowski, Bronislaw 89
- koncepce preventivního a preemptivního úderu 20
- Konference
- hlav států a vlád Hnutí nezúčastněných zemí z r. 2009 62
 - k článku XIV Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek 37, 42
 - o jaderné bezpečnosti 33, 94, 141
 - účastníků a signatářů smluv, které zřizují bezjaderné zóny a Mongolska 60, 91, 109, 110
- Konference o odzbrojení v Ženevě 46, 49, 52, 53, 59, 61, 62, 63, 65, 92, 99, 100, 103, 105, 106, 107, 108, 112, 140, 141, 142
- kontrola zbrojení (viz též kontrolně zbrojní) 49, 104, 107
- kontrolně zbrojní a odzbrojovací proces 142
- konvenčně vyzbrojené strategické nosiče (pozemní a námořní balistické řízené střely) 85

konvenční zbraně 18, 28, 49, 124
 Korejská lidově demokratická republika (viz též KĽDR nebo Severní Korea) 28, 35, 40, 59, 65, 72, 98, 99, 100, 107, 137
 Korejská republika 96, 142
 Korejský poloostrov 23, 65, 92, 141
 Kristensen, Hans M. 133
 krizové regiony 141
 Kualalumpurská deklarace 57
 kubánská raketová krize 18
 kyberterorismus 129
 kyberútoky 132

L

Lavrov, Sergej 90
 legalita
 – použití jaderných zbraní 24, 25
 – hrozby použití nebo použití jaderných zbraní 25, 28, 63
 letouny dvojího použití (určení) 80, 124, 128
 Lewis, Patricia 27, 28
 Liga arabských států 136
 likvidace zbraní hromadného ničení 142
 Lucembursko 125
 Lugar, Richard 89

M

Malajsie 26
 Medveděv, Dimitrij A. 84, 89
 Meier, Oliver 134
 Mexiko 50
 Merkelová, Angela 125
 mezinárodní
 – bezpečnostní prostředí 72
 – humanitární právo 26, 28, 29
 – jaderněodbrojovací a neproliferační režim 41
 – nestabilita 83
 – právo 137
 Mezinárodní agentura pro atomovou energii (viz též MAAE) 17, 50, 65, 92, 95, 96, 97, 108, 112, 142
 Mezinárodní datové středisko 39, 40
 Mezinárodní den proti jaderným zkouškám 42, 54
 Mezinárodní komise pro jaderné nešíření a odzbrojení 44

Mezinárodní monitorovací systém 39, 40, 42
 Mezinárodní námořní organizace 92
 mezinárodní společenství 72, 138, 140, 141, 143
 Mezinárodní soudní dvůr (viz též ICJ) 24, 26, 27, 61, 63, 64
 Mezinárodní úmluva na potlačení aktů jaderného terorismu 56
 Mezinárodní výbor červeného kříže 27
 Ministerstvo energetiky USA 70, 75, 125
 Ministerstvo obrany USA 71, 125
 mírové využívání jaderné energie (technologií) 35, 45, 58, 98, 99, 100, 101, 110
 modernizace
 – amerického jadernězbrojního komplexu 89
 – jaderných zbraní (viz též zkvalitňování JZ) 37
 Mongolsko 60, 63, 91
 monitorování (viz též monitorovací stanice, systém) 39, 43, 112
 moratorium na
 – jaderné zkoušky 40, 41, 98
 – na výrobu štěpného materiálu pro jaderné zbraně 59, 105
 multilateralismus 33
 multipolarita a šíření jaderných zbraní 137
 multipolární mezinárodní systém 137

N

Nagasaki 17, 23, 27, 28
 námořní přeprava radioaktivních materiálů 92
 národní bezpečnostní
 – doktrína 33
 – strategie 34
 nárůst nových jaderných zemí 137
 NATO (viz též Organizace Severoatlantické smlouvy) 80, 129, 132
 neautorizované, nebo v důsledku nehody, odpálení jaderné zbraně 77
 negativní bezpečnostní záruky 47, 50, 106
 nejaderné
 – hrozby 134
 – kapacity 78

- nejaderné státy smlouvy NPT 50, 52, 65, 80, 85
- Německo 22, 142
- neproliferační
- režim (viz též režim proti šíření) 33, 65, 73
 - úsilí 100, 133
 - závazky 72
- nepředvídatelnost mezinárodních vztahů a odstrašování 138
- nesmluvní jaderné země 101
- nerozmístěné jaderné zbraně 79
- nestrategické jaderné zbraně 53, 79, 80
- předsunuté rozmístěné 80
- nešíření jaderných zbraní (viz též neproliferace) 34, 49, 82, 98, 99, 104
- nevládní organizace 46, 47, 106, 130
- Acronym 34
 - Asociace kontroly zbrojení (ACA) 134
 - Britsko-americká informační rada (BASIC) 134
 - Federace amerických vědců (FAS) 133
 - Greenpeace 136
 - Lawyers Committee on Nuclear Policy 27
 - Lékaři bez hranic 136
 - Mezinárodní organizace lékařů za odvrácení jaderné války 19
 - The Ploughshares Fund 33
 - Pugwashské hnutí 19
 - Reaching Critical Will 49, 53, 105
 - Stockholmský mezinárodní ústav pro výzkum otázek míru (SIPRI) 124
- nezávislé jaderné síly Francie a Velké Británie 128, 132
- Nizozemsko 125, 134, 135, 142
- nízkoobohacený uran 97
- Norsko 22, 27, 134, 135, 142
- nosiče
- jaderných zbraní 37, 62, 100
 - podstrategických jaderných zbraní 124
- nová Jaderná doktrína USA (viz též NPR) 28, 29, 70, 71, 74, 79, 81, 82, 83, 92, 94, 100, 133
- nová Strategická koncepce NATO (viz též Strategická koncepce NATO) 28, 130, 133, 134, 142
- nové typy zbraní hromadného ničení 103
- Nový Zéland 50
- Nunn, Samuel A. 21
- O**
- Obama, Barack H. 35, 84, 94, 95, 100, 138, 139
- Obamova administrativa 89, 133, 138, 139
- občanské hnutí (viz též občanská společnost, občanské sdružení) 34, 54, 100, 141
- odlišnost úlohy strategických a taktických jaderných zbraní 135
- odpalovací zařízení (rozmístěná a skladovaná) 84, 86
- odstrašování (viz též odstrašující potenciál) 70, 71, 73, 74, 75, 76, 78, 79
- odstrašení založené na konvenčních zbraních a protiraketové obraně 94
- odstupování od Smlouvy NPT 100, 101
- odsun (stažení) amerických taktických jaderných zbraní z Evropy 141
- odzbrojení 34, 56, 104
- jaderné (viz též jaderné odzbrojení) 17, 19, 20, 23
- odzbrojovací
- aparát 49, 105
 - jednání 105
 - proces 23
 - závazky 83, 99
- ohrožování komunikací, přepravy a tranzitních cest 132
- Odzbrojovací komise OSN (viz též Komise OSN pro odzbrojení) 20, 49, 62
- organizace
- teroristické 23
- Organizace islámské konference 52
- Organizace Severoatlantické smlouvy (viz též NATO) 80, 128, 129, 130, 131, 139
- Organizace Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek 38
- Organizace spojených národů (viz také OSN) 17, 18, 33, 51, 96, 100, 110, 112, 131, 137
- ověřování (viz též verifikace) 41, 87
- ověřování a kontrola demontáže a ničení jaderných zbraní 142

P

pátý článek Washingtonské smlouvy 130, 132
 Palme, Olof 19
 Pan Ki-moon (viz též generální tajemník OSN) 21, 105
 Pákistán 42, 47, 49, 50, 65, 98, 104, 105, 107, 137, 138, 140
 pákistánský
 – jaderný arzenál 140
 – obstrukční postoj 140
 – program výroby štěpného materiálu 140
 – reaktor na výrobu plutonia 140
 Perry, William J. 21
 Pětibodový plán Generálního tajemníka OSN 92
 plutonium 23, 94, 95, 112, 140
 Polsko 22
 Poradní posudek Mezinárodního soudního dvora 25
 použití nebo hrozba použitím jaderných zbraní 55, 76, 100, 133
 „pražský“ projev amerického prezidenta Baracka Obamy 33, 35, 37, 41, 49, 94, 100
 prestiž USA 139
 prevence
 – vzniku nových jaderných států 34
 – zbrojních závodů ve vesmíru (viz též PAROS) 47, 103, 106
 prezidentská rozhodovací doba 77
 prezidentské iniciativy 20
 proces globalizace a regionalizace 137
 prodloužení
 – přípravného času pro odpálení jaderných zbraní 114
 – životnosti amerických jaderných zbraní 73
 prohlášení (výzvy) čtyř bývalých předních amerických politiků 21, 138
 proliferační výzvy 138
 protiraketová obrana 73, 74, 77, 78, 80, 86, 87, 89, 90
 – spolupráce NATO s Ruskem 132
 První výbor (viz též Výbor pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost) 20, 105, 142
 – 64. Valné shromáždění OSN 48

– 65. Valné shromáždění OSN 106, 107

předsunuté

– americké JZ v Evropě 80, 81
 – jaderné zbraně 22
 – konvenční zbraně 80

přeprava jaderných materiálů 100

přesun ruských taktických jaderných zbraní z evropské části Ruské federace 141

příprava nové Strategické koncepce NATO 129

Přípravná komise Organizace smlouvy CTBT 38, 42, 67

Přípravný výbor hodnotící konference smlouvy NPT 65

R

Rada bezpečnosti OSN 17, 33, 72, 98, 113, 131,

– neuskutečněná reforma 137
 – rezoluce č. 1887 35, 49
 – summit 35, 49, 58, 64

radiologická zbraň (viz též tzv. špinavá radiologická zbraň) 23, 47, 103

raketové nosiče 72

Rasmussen, Anders Fogh 130

ratifikace

– americko-ruské smlouvy New START 88, 89, 90, 139
 – smlouvy CTBT 22, 42, 43, 70, 74, 139, 141

Reagan, Ronald W. 21

reaktory nepodléhající zárukové kontrole MAAE 140

reforma aliančních struktur 129

regionální

– hrozby 80
 – konference o vytvoření pásma bez zbraní hromadného ničení a jejich nosičů na Blízkém východě 143
 – nešíření a odzbrojení 100
 – odstrašení 79

Registr jaderných zbraní v rámci OSN 100

Reykjavík 21

Rezoluce

– o Blízkém východě z r. 1995 65, 99, 102

- Rady bezpečnosti OSN 48, 59, 67, 96, 111
- Valného shromáždění OSN (VS OSN) 26, 35, 48, 50, 61
- Riceová, Condoleeza 89
- riziko
 - jaderného šíření na Blízkém východě 66
 - neúmyslného nebo náhodného použití jaderných zbraní 114
 - vzniku nestabilních politických spolenectví 137
- Robertson, George 22
- ruční a lehké zbraně 49
- Ruská federace (viz též RF nebo Rusko) 28, 34, 58, 65, 72, 85, 87, 107, 111, 112, 126, 136, 139, 142
- ruská vojenská doktrína 78
- ruské
 - jaderné odstrašení 90
 - jaderné síly 79, 87
 - nestrategické systémy 78, 133
 - skladované jaderné zbraně 133
 - taktické jaderné zbraně rozmístěné v evropské části země 142
- ruský parlament
 - Rada federace 90
 - Státní дума 88
- růst vlivu „nezápadních“ aktérů 136
- Ř**
- Římská deklarace z r. 2002 129
- řízené střely s plochou dráhou letu 19, 84
- S**
- Semipalatinsk 39, 42
- Senát USA (viz též americký Senát) 43, 88
- Severní Korea (viz též KLDK) 28, 35, 40
- Shalikhviliho zpráva 43
- Shannonův mandát 47
- Scheffer, Jaap de Hoop 129
- Schmidt, Helmut 125
- Schultz, George P. 21, 89
- Sikorski, Radosław 89
- skladované
 - jaderné zbraně (viz též jaderné zbraně skladované) 34, 43, 71, 80, 81, 82
 - štěpný materiál 100
- skupiny zemí G8 a G20 137
- Skupina jaderných dodavatelů (NSG) 140
- Slovenská republika 46
- Smlouva
 - INF 19
 - New START 43, 70, 74, 77, 78, 79, 84, 87, 88, 89, 91, 92, 94, 100, 107, 108, 111, 112
 - o Antarktidě 18, 60, 63, 109
 - o částečném zákazu jaderných zkoušek (PTBT) 18, 28, 37
 - o konvenčních ozbrojených silách v Evropě (CFE) 123, 126, 127
 - o nešíření jaderných zbraní (viz též NPT) 18, 25, 27, 35, 37, 50, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 72, 74, 76, 94, 98, 99, 100, 101, 111, 126, 133, 140
 - o omezení systémů protiraketové obrany (ABM) 18
 - o středoasijské bezjaderné zóně 58, 65, 109, 110
 - o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (CTBT) 27, 28, 35, 40, 41, 42, 49, 59, 61, 62, 63, 66, 67, 92, 98, 99, 100, 126
 - o všeobecném a úplném odzbrojení pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou 25
 - o zákazu výroby štěpných materiálů pro jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení (FMCT) 35, 46, 47, 49, 53, 59, 74, 100, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 112, 113, 140
 - SALT I 18
 - SALT II 20
 - SORT (viz též tzv. moskevská smlouva) 59, 61, 77, 84, 85, 87, 88
 - START I 20, 61, 77, 84, 85, 88, 111
 - START II 88
 - z Bangkoku 57, 58, 60, 63, 91, 109
 - z Pelindaby 40, 50, 58, 60, 63, 65, 91, 105, 109
 - z Rarotongy 58, 60, 63, 91, 109
 - z Tlatelolca 18, 58, 60, 63, 91, 108, 109
 - ze Semipalatinska 91
- snížení (snižování)
 - jaderného nebezpečí 55, 71, 111

- jaderných zbraní v Evropě 133, 134
- konvenčních zbraní v Evropě 141
- operační připravenosti jadernězbraňových systémů 114
- nebezpečí neúmyslného nebo nepředvídaného použití jaderných zbraní 55
- nestrategických a skladovaných jaderných zbraní 79, 92, 107, 141
- počtů jaderných zbraní 22, 34, 70, 71, 76, 79, 85, 91, 94, 114, 135
- úlohy jaderných zbraní ve strategických, bezpečnostních doktrínách a politice jaderných států 55, 59, 62, 70, 71, 73, 75, 80, 85, 92, 100, 111
- strategických (útočných) jaderných zbraní 49, 65, 85, 100, 112
- Sovětský svaz 17, 18, 19, 75, 126
- Spojené státy severoamerické (viz též USA) 17, 18, 19, 22, 33, 34, 58, 61, 72, 79, 83, 84, 99, 107, 112, 138, 140, 141
- spoléhání na jaderné zbraně 100
- srážka ponorek Francie a Velké Británie v Atlantickém oceánu (2009) 24
- Státní úřad pro jadernou bezpečnost (viz též SÚJB) 38
- strategická koncepce NATO 28, 123, 126
- strategická rovnováha 78
- strategická stabilita 70, 72, 74, 76, 78, 79, 85
- strategická triáda 77, 80
- strategické
 - hlavice 77
 - jaderné síly Aliance 128
 - nosiče 77, 84, 86
 - obranné zbraně 85
 - odpalovací zařízení 77, 84
 - odstrašení 71, 76
 - útočné zbraně 85, 86
 - vztahy 73
- strategický dialog USA s Ruskem 78
- Středoasijská bezjaderná zóna (viz též Bezjaderná zóna ve Střední Asii) 60, 63, 65, 91, 109
- studená válka (viz též studenoválečný přístup, rivalita, předsudky) 21, 22, 33, 73, 75, 80, 114, 128, 133, 138, 141, 142
- summit
 - o jaderné bezpečnosti 70, 94
 - Rady bezpečnosti OSN z r. 2009 64
 - Valného shromáždění OSN v r. 2005 63
- svět
 - bez jaderných zbraní (viz též vize světa bez JZ) 21, 29, 33, 34, 35, 37, 49, 54, 58, 59, 61, 63, 64, 70, 74, 75, 82, 88, 91, 94, 100, 101, 111, 133, 135, 136, 139, 141
 - mnohopolární a globalizovaný 23, 136
- Sýrie 138
- Š
 - Šanghaiská organizace spolupráce 136
 - šestistranné rozhovory 65, 67
- šíření
 - jaderných zbraní 23, 59, 83, 94, 131, 137
 - zbraní hromadného ničení a jejich nosičů 56, 59, 72, 126, 129, 131
- štěpné materiály 101
 - pro vojenské účely 140
 - sklady 104
 - výroba 104
- Švýcarsko 27
- T
 - taktické jaderné zbraně (viz též podstrategické nebo nestrategické jaderné zbraně) 123, 124, 128, 134
- technologické trendy 132
- terorismus (viz též hrozby, skupiny, teroristé) 33, 34, 56, 58, 73, 75, 83, 94, 95, 96, 110, 112, 137, 138
- Tokijské fórum pro jaderné nešíření a odzbrojení 44
- tragické nehody ruských jaderných ponorek 24
- transformace NATO 129
- transparentnost 74
 - ve zbrojení 47, 72, 103
 - ve snižování jaderných zbraní 53, 59
 - v otázce ruských jaderných zbraní v Evropě 133
- Turecko 136

U

udržování jaderných zbraní ve vysokém stupni pohotovosti 114

Ujednání o jaderném sdílení 124

Ukrajina 85, 111, 112, 126

úloha USA v jaderném odzbrojovacím procesu 139

Úmluva

– o fyzické ochraně jaderných materiálů 35, 56

– o potlačení aktů jaderného terorismu 35

– o zákazu biologických (bakteriologických) a toxinových zbraní 61, 98, 126, 140

– o zákazu chemických zbraní 61, 98, 126, 140, 142

– o zákazu použití jaderných zbraní (viz též vzorová úmluva o JZ) 21, 61, 142

Úmluva OSN

– o mořském právu 57

– o zákazu protipěchotních min (tzv. Ottawská úmluva) 28, 29, 103, 126

– o zákazu použití kazetové munice (tzv. úmluva z Oslo) 28, 29, 103

úmluvy vztahující se ke zrušení, omezení a kontrole zbraní hromadného ničení 140

USA (viz též Spojené státy severoamerické) 17, 18, 19, 28, 40, 49, 50, 61, 65, 73, 74, 75, 76, 79, 107, 111

V

Valné shromáždění OSN 42, 51, 52, 67, 103, 106, 107, 114

varovný systém prevence přírodních katastrof 39, 41

Varšavská smlouva (pakt) 75, 123

vedoucí úloha USA a Ruska

v jaderněodzbrojovacím procesu 141

Velká Británie 17, 128, 140, 142

velké národní ekonomické korporace 136

verifikace (viz též ověřování, verifikační mechanismus, systém) 41

vícenásobné, samostatně naváděné hlavice 77

vlastnictví jaderných zbraní 141

vnitřní a vnější bezpečnost národních

jaderných programů, materiálů 100, 141

vojenské letectvo USA 125

vojenské výdaje 49

vojensko-průmyslový komplex 141

Všeobecné a úplné odzbrojení pod přísnou a účinnou mezinárodní kontrolou 52, 58, 109, 110

Výbor pro odzbrojení a mezinárodní bezpečnost (viz též První výbor) 20, 48

výdaje na jaderné zbraně 100

vysoce obohacený uran 94, 95, 96, 112

využívání jaderné energie pro mírové účely 51

výzkum jaderných zbraní 38

vznik nových jaderných států 142

vztahy NATO s Ruskem 129

W

Washingtonská smlouva 131, 133

Weizsäcker, Richard 125

Z

zabezpečení nechráněného jaderného a radiologického materiálu 59, 73

zabránění šíření a jadernému terorismu 82
zajištění

– bezpečného a spolehlivého skladování radioaktivního odpadu 110

– nejaderných států proti použití nebo hrozbě použití jaderných zbraní 103

zákaz

– zkoušek jaderných zbraní 37, 92

– použití jaderných zbraní jako první (viz též závazek nepoužít JZ jako první) 28

Zakládající Akt NATO–Rusko 129

zárukové dohody (viz též zárukový systém) MAAE 50, 51, 66, 92, 98, 100

zastavení jaderných

zbrojních závodů 103

závazky jaderných zemí 101

Závěrečná zpráva 8. hodnotící konference smlouvy NPT 101, 109

závislost na zahraničních dodávkách energie 132

zbraně

– biologické (bakteriologické) a toxinové 23

-
- hromadného ničení 23, 56, 75, 98, 127, 137
 - chemické 23
 - zefektivnění činnosti orgánů odzbrojovacího aparátu OSN 142
 - zeslabené odstrašování 138
 - zkoušky jaderných zbraní (viz též jaderné zkoušky) 37, 41, 42
 - zkvalitňování jaderných zbraní (viz též modernizace JZ) 37, 38, 70, 72
 - zóny bez jaderných zbraní 45, 90
 - Zóna bez všech zbraní hromadného ničení (a jejich nosičů) na Blízkém východě 49, 51, 60, 65, 66, 92, 99, 140
 - Zpráva
 - Canberrské komise o eliminaci JZ 21
 - Tokijského fóra pro jaderné nešíření a odzbrojení 21
 - zrušení (zničení, eliminace) jaderných zbraní (viz též úplné zlikvidování JZ) 22, 50, 55, 58, 61, 62, 63, 65, 83, 91, 100, 114
 - zvyšování vzdělání v oblastech odzbrojení a nešíření 100

Ž

- životní prostředí 23, 54, 110

Résumé

The publication, consisting of two parts, deals with unilateral, bilateral and multilateral armscontrol and nuclear disarmament issues. The first part addresses the development during years 1945–2008. This part covers a brief description of the antinuclear movement during the Cold War era and after the end of the bipolarity. The part is divided into two sections. The first section deals with the situation before the end of the Cold War. The next section deals with the stage after the end of the Cold War, which was characterized by the development from a system of unipolarity, in which the US was dominant, towards a multipolar world with the growth of new powers. This section, addressing the development after the end of bipolarity, points to the main reasons for the renewed interest in nuclear disarmament and reminds the reader, among others, of the declarations made in regard to it by various significant politicians, especially those from the U.S. and Europe. It also draws attention to the increased interest in the use of nuclear weapons and their deterrence functions in connection with the necessity to respect the norms of the international humanitarian law.

The core of the book lies in its second part. It deals with the description and evaluation of the main armscontrol and disarmament activities we have witnessed in 2009 and 2010 which were carried out in the new relatively favourable atmosphere that came about with the new American administration. All the individual issues, addressing various bilateral and multilateral disarmament initiatives and proceedings of forums in the framework of the UN disarmament machinery, are ranked in chronological order. A great amount of attention is devoted to the revised US nuclear doctrine (the Nuclear Posture Review), which reflects the changing approach of the USA to the role of the nuclear weapons in the national security policy and on the basis of which the Obama administration maintains further nuclear disarmament initiatives. Correspondingly some attention is devoted to the success of the 8th Review Conference of the Non-Proliferation Treaty. The issue of the NATO disarmament policy is handled from the point of view of the approval of the new Strategic Concept during the summit in Lisbon with the focus being on the further role and deterrent function of nuclear weapons in

the alliance's security policy. Taking into account the importance of President Obama "Prague" declaration and some of the final documents of various initiatives, e.g. UNSC summit resolution 1887 and the Action Plan of the mentioned Review Conference of the NPT, these documents are annexed. The conclusions note the complexity of the political-security situation within the multipolar world and the possibility of further nuclear weapons proliferation, which will significantly influence the implementation of the goal of a world without nuclear weapons. In connection with the internal developments in the USA, including with some voting gains for the Republican Party, the possibility of the implementation of further arms control and disarmament activities decreasing in intensity is mentioned as well. Besides an evaluation of the situation at the Conference on Disarmament, which is the main organ of the disarmament machinery, other issues in the centre of the nuclear disarmament endeavour of the international community are also noted. In addition the publication contains explanations of the main terms, abstracts, annexes and an index.

Key words and concepts

Nuclear disarmament, nuclear nonproliferation, strategic and substrategic nuclear weapons, means of delivery of nuclear warheads, ballistic missiles, tactical nuclear weapons, nuclear weapons free zones, antinuclear movement, Security Council and the UN General Assembly resolutions, peaceful use of nuclear energy, nuclear fuel cycle, international humanitarian law, decreasing the role of nuclear weapons in strategic and security concepts, nuclear states, the First Committee, the Conference on Disarmament, negative security assurances, IAEA safeguards system, nuclear safety and security, NPT, CTBT, FMCT, fissile materials.

O autorovi

JUDr. MIROSLAV TŮMA (plk. v.v.) je absolventem vojenského spojovacího učiliště v Novém Městě n. Váhem a Právnické fakulty UK v Praze. V průběhu vojenské služby vykonával různé velitelské a štábní funkce, zúčastnil se rovněž dvou misí OSN (Angola a Irák). Po odchodu do zálohy v prosinci 1992 se stal zaměstnancem Ministerstva zahraničních věcí ČR v odboru bezpečnostní politiky. V době nestálého členství ČR v Radě bezpečnosti OSN působil v letech 1994–1995 na Stálé misi při OSN v New Yorku. Po návratu až do odchodu do důchodu v r. 2001 pracoval v odboru OSN, kde se věnoval zejména kontrolně zbrojní a odzbrojovací problematice. V r. 1996 se zúčastnil osmičlenné poznávací mise Západoevropské unie v některých východoafrických zemích ke zjištění jejich kapacit a potřeb k účasti v mírových operacích OSN. Je spolupracovníkem Ústavu mezinárodních vztahů v Praze a Ústavu strategických studií v Brně, jehož je také čestným členem. Je autorem publikace *Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika* (350 s., vydal Ústav mezinárodních vztahů ve spolupráci s Ústavem strategických studií Vojenské akademie v Brně v r. 2002) a spoluautorem publikací *Nešíření zbraní hromadného ničení v kontextu aktuálních otázek mezinárodní bezpečnosti a boje proti terorismu* (234 s., vydal ÚSS, Univerzita obrany v Brně v r. 2004) a *Protiraketová obrana: Americký projekt a jeho mezinárodní souvislosti* (Ústav mezinárodních vztahů, 2004). V r. 2006 vydala autorovi prestižní nevládní organizace Stockholmský mezinárodní ústav pro výzkum otázek míru (SIPRI) Policy Paper č. 14 *Relics of Cold War, Defence Transformation in the Czech Republic*. Je také spoluautorem skript Univerzity obrany (S-401) z r. 2007 *Překonávání důsledků studené války v některých oblastech obranné politiky Československé a České republiky* a knih *Vojenská strategie a Obranná politika Československé a České republiky (1989–2009)*, vydaných Ministerstvem obrany ČR v r. 2008 a 2009. Svými články dvakrát přispěl do slovenské bezpečnostně analytické publikace vydávané Odborem bezpečnostnej a obrannej politiky MO SR pod názvem *Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia*, popisující vývoj v letech 2006–2007 a 2007–2008. V r. 2009 vydal Ústav mezinárodních vztahů autorovu knihu *Mírové využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a jaderné odzbrojení* (180 s.). M. Tůma je členem Rady pro mezinárodní vztahy. Kromě publikačních aktivit uplatňuje své zkušenosti z kontrolně zbrojní a odzbrojovací problematiky také v přednáškové činnosti.

Kontakt na autora (tuma@iir.cz).

Miroslav Tůma

Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika

Publikace charakterizuje působení hlavních mezinárodních organizací a jejich orgánů, které se odzbrojovací problematikou dlouhodobě zabývají, dále předmět nešíření zbraní hromadného ničení, kontroly zbrojení a odzbrojení. Zabývá se rovněž obsahem nejdůležitějších odzbrojovacích smluv a úmluv. Nedílnou součástí je rovněž sdělení o postojích České republiky k hlavním odzbrojovacím otázkám deklarovaným v ročních hodnoceních zahraniční politiky, prioritách České republiky před zahájením Valného shromáždění OSN v posledních letech, ve vystoupení našich představitelů na různých odzbrojovacích jednáních a přijímaných praktických opatřeních k realizaci ustanovení příslušných smluv a úmluv.

Kniha vyšla ve spolupráci s Ústavem strategických studií
Vojenské akademie v Brně.

(2002, brož., 360 s. včetně 8 s. foto, ISBN 80-86506-23-1, 205 Kč, česky)

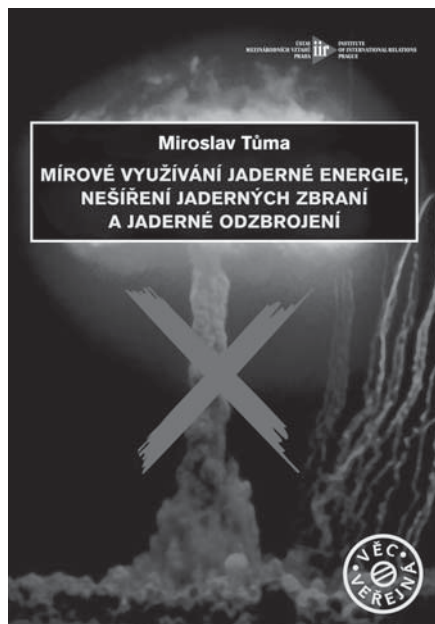
Objednávky a distribuce tel. 51 108 107, e-mail: cervinkova@iir.cz.

Více o knihách nakladatelství ÚMV: www.iir.cz.

Miroslav Tůma

Mírové využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a jaderné odzbrojení

Publikace podrobně rozebírá globální kontrolní smluvní i nesmluvní režim zaměřený proti šíření jaderných zbraní, zmiňuje hlavní hrozby vyplývající z existence jaderných zbraní a popisuje dosavadní iniciativy zaměřené na dosažení jaderného odzbrojení. Komplexní přístup k dané problematice a aktuálnost publikace vynikají zejména v souvislosti s návštěvou amerického prezidenta Baracka Obamy v Praze (duben 2009) a s vyhlášením jeho podpory vizi a praktickým krokům k dosažení světa bez jaderných zbraní. S předmluvou Dany Drábové, předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.

(2009, brož., 180 stran, ISBN 978-80-86506-77-7, 208 Kč, česky)

Objednávky a distribuce tel. 51 108 107, e-mail: cervinkova@iir.cz.

Více o knihách nakladatelství ÚMV: www.iir.cz.